

Elina Hasanen

”Me ollaan koko ajan liikkeessä”

Tutkimus nuorten omaehtoisen liikkumisen muodoista ja merkityksistä tilan kehyksissä

Elina Hasanen

”Me ollaan koko ajan liikkeessä”

Tutkimus nuorten omaehtoisen liikkumisen
muodoista ja merkityksistä tilan kehyksissä

Esitetään Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston vanhassa juhlasalissa S212
joulukuun 2. päivänä 2017 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Sport and Health Sciences of the University of Jyväskylä,
in building Seminarium, auditorium S212, on December 2, 2017 at 12 o'clock noon.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2017

”Me ollaan koko ajan liikkeessä”

Tutkimus nuorten omaehtoisen liikkumisen
muodoista ja merkityksistä tilan kehyksissä

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 261

Elina Hasanen

”Me ollaan koko ajan liikkeessä”

Tutkimus nuorten omaehtoisen liikkumisen
muodoista ja merkityksistä tilan kehyksissä

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2017

Editors

Jarmo Liukkonen

Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Ville Korkiakangas

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover photo by Tuomo Kohvakka.

Permanent link to this publication: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7204-2>

URN:ISBN:978-951-39-7204-2

ISBN 978-951-39-7204-2 (PDF)

ISBN 978-951-39-7203-5 (nid.)

ISSN 0356-1070

Copyright © 2017, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2017

ABSTRACT

Hasanen, Elina

“We’re on the move all the time”: A study on the forms and meanings of young people’s self-organised physical activity in the framework of space.

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2017, 261 p.

(Studies in Sport, Physical Education and Health

ISSN 0356-1070; 261)

ISBN 978-951-39-7203-5 (nid.)

ISBN 978-951-39-7204-2 (PDF)

This study examines the meanings and prerequisites of self-organised physical activity from young people’s perspective. The theoretical framework is social space, which enables young people’s experiences to be interpreted in parallel with their physical, social, and cultural environment. Three research questions are addressed: (1) Where does young people’s self-organised physical activity take place? (2) What are the forms of the activity? (3) What meanings do young people associate with the spaces of the activity?

The research data were collected within one municipality. The main data consist of 34 theme interviews with young people aged 12 to 16 years. The interviewees were selected mainly with the help of a questionnaire in three lower secondary schools. Interview data were also collected at the sites of self-organised physical activity. The chosen interviewees were boys and girls with different physical activity orientations in terms of the forms and frequency of physical activity, and with different living environments: a small city centre, the residential areas of the city, a rural town centre, and rural areas. The data also include activity maps and on-site observation. The data were analysed using content analysis.

The ideal places of self-organised physical activity were situated close to home, available for spontaneous use, and occasionally modifiable. Open and sufficiently large spaces appeared to be more significant than high-quality sites or facilities. The forms of activity were characterised by the adaptation of sports and movement to suit the place, time frame, and particularly the reference group. Physical activity environments proved to be divergent social spaces for different young people. Spaces of sociality and spaces of playfulness were of major importance for the activity, implicating a distinction from the discourse of rationality. The spatial power held by adults over the spaces for the activity was also relevant for the meanings. In conclusion, the role of physical activity in unstructured leisure time varied from spontaneous supplementary motion to goal-oriented training. Finding space for meaningful activity required variable degrees of agency because it often connected with opportunities to negotiate acceptable uses of functionalised and limited space.

Keywords: youth, physical activity, leisure, physical activity environments, social space

Author's address Elina Hasanen
Faculty of Sport and Health Sciences
P.O. Box 35, FI-40014 University of Jyväskylä
elina.hasanen@gmail.com

Supervisors Professor Hannu Itkonen
Faculty of Sport and Health Sciences
University of Jyväskylä

Docent Kalervo Ilmanen
Faculty of Sport and Health Sciences
University of Jyväskylä

Reviewers Research Professor Tommi Hoikkala
Finnish Youth Research Network

Doctor of Social Sciences Ilkka Pyy
Department of Geographical and Historical Studies
University of Eastern Finland

Opponents Adjunct Professor Sari Näre
University of Helsinki

ESIPUHE

Kesällä 2009, kun ensimmäisiä ajatuksia tästä tutkimuksesta hahmoteltiin, oli kuva valmiista väitöskirjasta kaukainen. Kun tutkimus sai rahoituksen ja minä siitä työpaikan, lähdin matkaan mutta epäillen eväiden riittämistä perille asti. Kahdeksan vuotta myöhemmin löydän nyt itseni päämäärästä, odotukseni ylittäneenä. Samalla tiedän olevani tässä pisteessä monen ihmisen ponnistelujen ja monenlaisten kohtaamisten tuloksena. On kunnia saada nyt kiittää kaikkia, jotka ovat jättäneet jälkensä tutkimuksen sivuille ja minuun.

Suurimmat kiitokseni osoitan työni ohjaajille, professori Hannu Itkoselle ja dosentti Kalervo Ilmaselle. Teihin on voinut luottaa. Olette olleet kärsivällisiä kompuroijaa kohtaan mutta myös jämäkästi viitanneet etapeilta seuraaville. Hannu, erityisen tärkeää on ollut paitsi asiantuntemuksesi myös taitosi rohkaista etenijää luottamaan itseensä. Tieteen oppien ohella voin muistella useaa letkeän kannustavaa lausahdustasi jatkossakin. Kalervo, viisaat neuvosi ovat olleet arvokkaita tutkimuksen kaikissa vaiheissa ja etenkin kaiken kokoamisessa kirjan muotoon. Ohjaajiani on kiittäminen myös luottamuksesta siitä huolimatta, että kaikkea viisautta en ymmärtänyt onkeeni ottaa.

Tutkimukseni esitarkastajia, professori Tommi Hoikkalaa ja yhteiskuntatieteiden tohtori Ilkka Pyytä kiitän kunnioittavasti asiantuntevasta ja perusteellisesta paneutumisesta tutkimukseeni. Olen kiitollinen jokaisesta arvostavasta lauseestanne ja kannustavasta kritiikistänne, jotka ohjasivat työn viimeistelyssä ja auttoivat näkemään tutkimukseni paikan laajemmassa kuvassa.

Tutkimustyön aikana on läheltä löytynyt ohjaajien lisäksi muuta tärkeää tukiverkostoa. Lämmin kiitos Kati Kauravaaralle, joka on tukenut taivallusta monessa roolissa kanssaopiskelijasta ystävään ja tutkijatoverista mentoriin. Olet auttanut suuresti paitsi konkreettisesti myös esimerkilläsi inspiroiden. Suuri kiitos kuuluu myös Mikko Simulalle, joka on jakanut minulle tärkeitä eväitä tutkimussuunnitelman laadinnasta saakka, eritoten jaksanut opastaa metodologian metsissä. Ajattelen lämmöllä arvokasta tukea, jota olen saanut liikunnan yhteiskuntatieteiden koko yhteisöltä. Erityiset kiitokset osoitan monissa vaiheissa apuaan antaneelle Anna-Katriina Salmikankaalle sekä Pertti Matilaiselle, jonka ammattitaitoon tukeuduin kyselyn kanssa. Tehdessäni työtä liikuntatieteellisessä tiedekunnassa olen saanut vastaanottaa monen muotoista ystävällisyyttä, oltiinpa sitten seminaareissa ja palaverissa tai käytävillä ja kahvitauoilla. Olen kiitollinen kohtaamisista, jolloin olette syventyneet tarjoamaan minulle neuvoja, ymmärrystä ja hyviä kysymyksiä.

Väitöstutkijalle merkityksellistä on ollut mahdollisuus jakaa kokemuksia vertaisten kanssa. Monen askelmerkit ovat auttaneet omaa etenemistäni, ja monen kanssa olen saanut pysähtyä onnistumisen hetkiin. Anna-Liisa Ojala, Annu Kaivosari, Katja Rajala, Misi Szeróvay, Nelli Lyyra, Outi Aarresola, Piritta Asunta ja moni muu, ilolla kiitän teitä avuliaisuudesta ja myötäelämisestä. Viimeisen vuoden työhuonetoverilleni Arto Laukkaselle kiitos kuuluu lisäksi alituisesta ajatuksilla kopittelusta, joka on johtanut moneen oivallukseen. Tärkeitä kohtaamisia tutkijoiden ja muiden liikunta-alan toimijoiden tapaamisissa on

vuosiin kertynyt, ja kiitän kaikesta työhöni kohdistetusta kiinnostuksesta sekä kannustuksesta. Eeva Simulaa haluan lisäksi kiittää rohkaisusta astua tutkijan polulle sekä mutkattomasta yhteydestä tutkimustiedon soveltamisen kentälle.

Sain tehdä tutkimusta työkseni, työajalla ja hyvissä työskentelyolosuhteissa, mistä on kiittäminen Jyväskylän yliopistoa, esimiehiäni sekä ulkopuolisia rahoittajia. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti tutkimushanketta neljän vuoden ajan, ja Ellen ja Artturi Nyysösen säätiön apuraha mahdollisti viimeiset puoli vuotta. Tukea sain myös Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Savon rahastolta. Yhteistyöstä aineiston hankinnassa kiitän tutkimuskunnan opetustoimea ja etenkin opettajia, jotka uurastivat tutkimuslupien kanssa. LYT:in opiskelijoita kiitän oivallisesta työpanoksesta aineiston keruun alkuvaiheissa. Englanninkielisten osien käännöksestä ja kielentarkastuksesta kiitos kuuluu yliopiston kielikeskuksen Sirpa Vehviläiselle ja Matthew Wuethrichille. Timo Kohvakalle puolestaan kiitos suomen kielen taitavasta hionnasta.

Jokaiselle tutkimukseen osallistuneelle nuorelle olen velkaa valtavan kiitoksen. Annoitte aikaanne ja tutkijaan luottaen jaoitte tarinaanne. Olitte valloittavia ja siten annoitte intoa työhön. "Väittele hyvin, että saadaan lisää skeittipaikkoja", evästi minua yksi teistä, ja lupasin yrittää. Toivon, että tekstini tekee teille oikeutta ja että nuoruus on vienyt teitä oman näkösiinne suuntiin.

Lähipiiriäni kiitän sydämellisesti myötäelämisestä ja kaikesta tuesta, jota olen saanut, ilman että sitä on tarvinnut pyytää. Hannalle erityiskiitos voimauttavista lounaista, Saralle tramppatyöistä - ja Tuomolle toiveitteni toteutumisesta myös kirjan kannessa. Vanhempiani Sirpa ja Seppo Hasasta saan kiittää erityisesti pohjasta, jolta voi ponnistaa uskaliaisiinkin hyppyihin. Suurimman kiitoksen perheelleni kaikessa laajuudessaan osoitan siitä, että kahdeksaan vuoteen on sisällynyt paljon muuta elämää. Tutusta arjesta isoihin elämänmuutoksiin, olette täyttäneet päivät ja vuodet täysiksi ja tärkeiksi.

Jyväskylässä syyskuussa 2017
Elina Hasanen

KUVIOT

KUVIO 1	Kyselykoulujen nuorten asuinalueet.....	63
KUVIO 2	Kyselyyn vastanneiden lukumäärät asuinalueittain	66
KUVIO 3	Kyselyyn vastanneiden organisoidun liikunnan harrastaminen, lukumäärät asuinalueittain.....	67
KUVIO 4	Kolmen tärkeimmän vapaa-ajanviettotavan joukossa tietyn paikan tai ajanviettomuodon maininneiden lukumäärät.....	71
KUVIO 5	Samankaltaisten paikkojen merkitykset	197
KUVIO 6	Uimahalli monimerkityksisenä tilana	198
KUVIO 7	Pallo- tai mailapelin kenttä monimerkityksisenä tilana	199
KUVIO 8	Kotipiha monimerkityksisenä tilana	200
KUVIO 9	Omaehtoisen liikkumisen tilat suhteessa yhteiskunnan tarjoamaan toimintatilaan	207
KUVIO 10	Paikat erilaisina liikkumisen ja toimijuuden tiloina.....	209
FIGURE 1	The spaces of self-organised physical activity in relation to the spaces provided by society	223

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Koonti aineiston keruun vaiheista ja metodologisista ratkaisuksista	59
TAULUKKO 2	Kyselyyn vastanneiden yleisimmät omaehtoisen liikkumisen muodot	68
TAULUKKO 3	Haastateltujen liikkujaprofiilit	73
TAULUKKO 4	Haastateltujen ikä, sukupuoli ja asuinalueen tyyppi	75
TAULUKKO 5	Teemahaastattelujen ja haastateltujen määrät	77
TAULUKKO 6	Esimerkkejä haastattelupuheen pelkistämisestä ja luokittelusta.....	81
TAULUKKO 7	Haastatteluotteiden merkinnät	83
TAULUKKO 8	Tilojen merkitykset paikkatyyppittäin.....	196

SISÄLLYS

ABSTRACT
ESIPUHE
KUVIOT JA TAULUKOT
SISÄLLYS

1	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	11
1.1	Tutkittavan ilmiön merkitys	12
1.2	Aiheen tutkimisesta	14
1.3	Tutkimuksen tavoite	16
2	OMAEHTOISEN LIIKKUMISEN YMPÄRISTÖT	20
2.1	Liikkumisympäristöjen muutos	20
2.2	Missä on liikuttu?	24
2.3	Liikkumisympäristöjen jaottelu	26
3	LIIKUNTAA OMALLA AJALLA	29
3.1	Vapaa-aika ja vapaa aika	29
3.2	Eriytynyt liikuntakulttuuri	30
3.3	Nuorten merkitysmaailmoja	33
3.4	Liikkumisen muotoja	36
4	LIIKUNNAN TILALLISUUS	40
4.1	Nuorten omaehtoisuuden tilat	40
4.2	Neuvottelua tilasta	44
4.3	Paikallisuus	49
4.4	Sukupuolittuneisuus	52
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA MENETELMÄT	56
5.1	Tutkimusote	56
5.2	Eettisyys	59
5.3	Tutkimusalueiden valinta	62
5.4	Esiymmärrystä haastatteluilla ja kyselyllä	64
5.5	Kyselyn tulokset	65
5.6	Haastateltavien valinta	72
5.7	Teemahaastattelut	75
5.8	Havainnointi	79
5.9	Haastatteluaineiston analysointi	79
6	LIKKUMISEN PAIKAT	84
6.1	Sisäliikuntapaikat	84
6.2	Ulkoliikuntaympäristöt	86
6.2.1	Kentät	87

6.2.2	Uimarannat	91
6.2.3	Maastoliikuntapaikat.....	92
6.2.4	Kevyen liikenteen väylät.....	94
6.2.5	Leikki- ja toimintapaistot.....	95
6.2.6	Skeittipaikat	97
6.3	Kotiympäristö.....	99
6.3.1	Piha.....	99
6.3.2	Sisätilat.....	104
6.4	Muuta kuin liikuntaa varten rakennetut tai muokatut ympäristöt.	105
6.4.1	Tiet ja kadut	105
6.4.2	Rakennukset ja rakenteet	107
6.4.3	Hiekkamonttu.....	110
6.5	Luonto	111
6.6	Johtopäätökset paikoista.....	113
6.6.1	Läheinen sijainti	113
6.6.2	Vähäiset laatuvaatimukset.....	114
6.6.3	Vapaan tilan tarve.....	116
7	LIKKUMISEN MUODOT	120
7.1	Liikkeelle kahdesta lähtökohdasta.....	120
7.1.1	Ajanvietettä keksimään.....	120
7.1.2	Liikkumismuotoa harjoittamaan	122
7.2	Kuljeskelu.....	124
7.3	Lenkkeily.....	126
7.4	Temppuilu, laskeminen ja kiipeileminen.....	129
7.4.1	Trampoliinilla hyppiminen	129
7.4.2	Mäenlasku	130
7.4.3	Kiipeileminen.....	132
7.4.4	Nuorisokulttuuriset liikkumismuodot	134
7.5	Vesiliikunta.....	138
7.6	Pallo- ja mailapelit	139
7.7	Pihapelit ja -leikit	144
7.8	Luistelu.....	147
7.9	Hiihto.....	148
7.10	Lihaskuntoa ja -huoltoa	149
7.11	Tanssi.....	150
7.12	Hyötyliikkuminen	151
7.13	Muista liikkumismuodoista	152
7.14	Johtopäätökset liikkumisen muodoista.....	154
7.14.1	Liikkumismuotojen soveltamista.....	154
7.14.2	Viiteryhmä määrittäjänä	155
7.14.3	Lapsuuden ja nuoruuden rajalla.....	158
8	LIKKUMISEN TILOJEN MERKITYKSET	162
8.1	Yhdessäolon tilat.....	162
8.1.1	Hengailun tila	162

8.1.2	Yhdessä liikkumisen tila	165
8.2	Vetäytymisen tila	168
8.3	Leikkisyyden tilat	169
8.3.1	Kisojen ja höntsän tilat	171
8.3.2	Vauhdin ja vaaran tilat	172
8.3.3	Luovuuden tila	173
8.3.4	Seikkailun tila	175
8.4	Vaihtelun tila	176
8.5	Tavoitteellisuuden tila	177
8.6	Toisten tilat	180
8.6.1	Lasten tila	180
8.6.2	Toisten nuorten tila	182
8.6.3	Taitavien tila	184
8.6.4	Maskuliinisuuden tila	186
8.6.5	Kielletty tila	190
8.6.6	Lainattu tila	191
8.7	Johtopäätökset tiloista	193
8.7.1	Yhdessäoloa ja leikkisyyttä	193
8.7.2	Yksi paikka - monenlainen tila	195
8.7.3	Sukupuoli, liikuntaharrastuneisuus, asuinympäristö ja sosiaaliset suhteet selittäjinä	200
8.7.4	Omaehtoisuus aikuisten tilassa	205
9	POHDINTA	210
9.1	Anti: omaehtoisen liikkumisen ehtoja	210
9.2	Sanoma: liikkumatilaa	213
9.3	Arviointia: siirrettävyys ja jatkotutkimustarpeet	216
	SUMMARY	219
	LÄHTEET	225
	LIITTEET	243

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Haja-asutusalueen päätien varrella sijaitsee alue, jolla on suuria sorakasoja. Paikan reunalla, tasaisella hiekkamaalla, on suurehko peltirakenteinen vaja. Vajan kahdella sivulla on matalaa kasvillisuutta ja yhdellä sivulla pusikkoa. Alle kymmenen metrin etäisyydellä vajasta on maassa suuri padan muotoinen raudankappale. Paikka näyttää harvoin käytetyltä soranottoaikalta ruosteisine rojuineen, mutta erään 14-vuotiaan tytön kertomus paljastaa paikan toisessa valossa: paikka on seinäpalloareena. Vaja, sorakasat, kasvillisuus ja padan muotoinen esine ovat kaikki areenan tärkeitä osia. Seuraavissa haastatteluotteissa nuori kertoo paikan käytöstä.

KUVA 1 Seinäpalloareena.

Siinä pitää osata hallita palloa ja yrittää taktikoija sillei, et sen saa sen pallon siihen mahdollisimman lähelle seinää ja sitte potkastua sen jonneki oikeen kauas siitä. - - - Ja sitte täs on semmonen ryteikkö, ja sit tääl ei oo niinku, täs on semmonen vuori, semmonen hiekkavuori, ni sitte se on hyvä potkasta aina tänne ryteikköön.

Siinä on niinku haastetta justii, että jos potkasee, me sanotaan sitä karhunraudaks, ku siinä on se vuori ja sit siinä on semmone, jännä semmonen kuoppa, ja sit tulee taas semmonen pieni hiekkanyppylä, niin sit ku se pallo menee sinne kuoppaan, ni se on niinku karhunraudassa. Se on kauheen vaikee saada sieltä pois.

Voi yrittää myös potkasta sinne paljuun. Et siinä pitää osata niinku osua siihen paljuun, että, tai mennä sinne sisälle, ni se toimittaa samaa virkaa, ku se osuis tähän seinää.

Justiin tommonen niinku monttukii, ni se on ihan paras paikka seinikselle, koska sielä ei käy ketään muita ku me. - - Se on niinku, me ollaan sen paikan kingejä, että se on mejän paikka.

1.1 Tutkittavan ilmiön merkitys

Liikunta on suomalaisille nuorille yleinen vapaa-ajanviettotapa. Yli yhdeksänkymmentä prosenttia 10–14-vuotiaista ja lähes saman suuruinen osuus 15–19-vuotiaista nuorista kertoo harrastavansa liikuntaa jossain muodossa (Merikivi ym. 2016, 75–76). Nuorten liikkumisen muodot ja tavoitteet ovat moninaiset. Niiden kirjo ulottuu arjen liikunnallisuudesta tavoitteelliseen kilpaurheiluun. Organisoituun liikuntatoimintaan osallistuminen on verrattain yleistä. Liikunta- ja urheiluseuroissa kertoo harrastavansa säännöllisesti noin puolet 13-vuotiaista ja noin neljäkymmentä prosenttia 15-vuotiaista (Mononen ym. 2016, 27–28). Ohjatusti harrastetaan myös liikunta-alan yritysten tarjoamissa palveluissa, joita käyttää viikoittain noin neljäkymmentä prosenttia 11–15-vuotiaista. Lisäksi hieman alle viidesosa nuorista liikkuu muissa liikuntakerhoissa sekä koulujen muussa ohjatussa liikuntatoiminnassa. (Suomi ym. 2016, 25). Nuoret kuitenkin liikkuvat enemmän organisoidun toiminnan ulkopuolella kuin organisoidusti (mm. Merikivi ym. 2016, 94–96). Suomalaiselle liikuntakulttuurille kokonaisuudessaan on ominaista, että organisoidun toiminnan ulkopuolinen liikkuminen on runsasta organisoidun liikunnan harrastamiseen verrattuna (Laakso ym. 2006, 10).

Organisoimattoman liikkumisen muodot ulottuvat arkiliikkumisesta sekä leikeistä liikuntalajin säännölliseen harrastamiseen saakka. Käytän tässä yhteydessä kaikista käsitettä omaehtoinen liikkuminen. Omaehtoisen liikkumisen määriä ei tavoiteta tilastoiksi siten kuin organisoitu toiminta tavoitetaan. Kyselytutkimusten perusteella voi esittää arvioita liikkumisen yleisyydestä. Yli yhdeksänkymmentä prosenttia 11–15-vuotiaista on ilmoittanut liikkuvansa omaehtoisesti viikoittain. Vähintään neljästi viikossa omaehtoisesti liikkuu noin neljäkymmentä prosenttia 13-vuotiaista ja noin kolmekymmentä prosenttia 15-vuotiaista. (Suomi ym. 2016, 24–25.) On todettu myös, että viikoittaista ”liikuntaa, jossa hikoilee ja hengästyy, koulun ja urheiluseuran ulkopuolella” harrastaa

85 prosenttia kuudesluokkalaisista ja 70 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. Koulumatkan kulkee jalan, pyörällä tai muulla fyysisesti aktiivisella tavalla reilut 40 prosenttia ja harrastusmatkansa vajaa puolet yhdeksäsluokkalaisista nuorista. Valtaosa tekee lisäksi fyysisesti rasittavia kotitöitä monta kertaa viikossa. (Haanpää ym. 2012, 20–27.) Näyttäisi siltä, että useita kymmeniä prosenttiyksikköjä suurempi osuus nuorista liikkuu omaehtoisesti kuin organisoidusti. Kyselytutkimuksen perusteella omaehtoista liikkumista koskee sama ilmiö kuin organisoitua liikuntaharrastusta: 12–15 vuoden ikä on taitekohta, jossa liikkuminen vähenee. Samalla nuoruuden aikana omaehtoisen liikkumisen osuus kaikesta liikunnasta kasvaa. 14–15 vuoden ikään on ajoitettu käännekohta, jossa siirtyminen organisoidusta liikuntaharrastuksesta omaehtoiseen liikkumiseen on tyypillisintä. (Merikivi ym. 2016, 94–96.)

Omaehtoinen liikkuminen on paitsi määrällisesti yleinen osa nuorten vapaa-ajanviettoa myös liikuntakulttuurin näkökulmasta ajankohtainen ilmiö. Viime vuosikymmeninä on perinteisen urheilun rinnalle syntynyt nuorisokulttuuriseksi liikkumiseksi tai vaihtoehtoliikunnaksi (Harinen ym. 2015) kutsuttua toimintaa. Nuorisokulttuurisen liikkumisen muodot ovat alkuperältään ja luonteeltaan nuorten omaehtoista toimintaa (mm. Ojala 2015a, 170). Organisoitua liikuntaa arvostetaan yhteiskunnassa etenkin kasvatuksen välineenä, mutta nykyisen nuorten sukupolven aikuistumisessa nuorten omilla kulttuureilla on entistä suurempi merkitys (mm. Itkonen 2012, 166). Ennustetaan, että omaehtoisen liikkumisen ja yhteisöllisyyden rooli nuorten liikuntaharrastuksessa edelleen kasvaa (Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla 2008, 23).

Nuorten omaehtoinen liikkuminen kytkeytyy myös ajankohtaiseen keskusteluun ”liikkumattomuudesta”. ”Liikkumattomuus” on tutkimuksen käsitteenä epätasällinen (ks. Kauravaara 2013, 10), mutta käsite on ollut dramaattisuudessaan omiaan nostamaan huolen lasten ja nuorten liikkumisesta näkyvään asemaan yhteiskunnallisessa keskustelussa. Istuva elämäntyyli, liikuntakäyttämisen polarisoituminen, liikunnasta syrjäytyminen ja jyrkimmin ilmaistuna ”liikkumattomuus” ovat huolenaiheita valtakunnallisissa ohjelmissa ja hankkeissa (Karvinen ym. 2010; Uusi suunta liikuntatutkimukseen 2009, 22; Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla 2008, 13; Rajala 2010, 5). Huolen kasvua voi perustella sillä, että entistä enemmän huomiota kiinnitetään etenkin liikunnan määrän vähenemiseen nuoruudessa (esim. Husu ym. 2016, 21) sekä liikuntakäyttämisen polarisaatioon (esim. Laakso ym. 2006, 12; Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 60). Omaehtoisen liikkumisen mahdollistamista pidetään tärkeänä, sillä se säilyy murrosiässä organisoitua liikuntaa paremmin (Aira ym. 2013a, 78). Nuorten liikkumisen muuttuvat muodot ja merkitykset tuottavat kuitenkin haasteita liikuntaa edistämään pyrkiville tahoille. Tutkimustieto omaehtoisesta liikkumisesta on vaillinaista, ja liikuntatutkimukselta on kaivattu monitieteistä tutkimusta liikunnan nuorisokulttuurisista ulottuvuuksista (Uusi suunta liikuntatutkimukseen 2009, 27–28).

Nuorten omaehtoinen liikkuminen on ajankohtainen aihe sekä liikuntakäyttämisen ymmärtämisen ja liikunnan edistämisen että liikuntakulttuurin muutoksen tutkimuksen kannalta. Ilmiötä tutkimalla on mahdollista tuoda

esiin pimennossa ollutta mutta nuorille tärkeää vapaa-aikaa kuvastavaa osaa liikkumisesta. Nuoressa sukupolvessa näkyvien muutosten tarkastelun kautta on usein myös luotu kuvaa tulevasta (Houni & Suurpää 1998, 10). Omaehtoisen toiminnan kautta voidaan kuvata sitä, kuinka nuoret toiminnallaan luovat liikuntakulttuuria. Tätä kautta voidaan paremmin ymmärtää nuorten liikunta-maailmoja ja pyrkiä mahdollistamaan nuorille merkityksellistä liikkumista.

1.2 Aiheen tutkimisesta

Omaehtoisella liikkumisella on muotoja, jotka eivät ole aikuiselle itsestään selviä tai näkyviä, mutta jotka ovat tärkeitä nuorten liikkumisen kannalta. Luvun alun kuvaus seinäpallosta käy tästä esimerkiksi. Liikkumismuoto ei löydy tavallisilta liikuntalajien listoilta, eikä soranottoaikan kaltaisten liikkumisympäristöjen kävijämääriä seurata, mutta kyseiselle nuorelle harrastus oli merkittävä osa liikkumista. Nuoret olivat ottaneet luovasti käyttöön ympäristön rakennuksineen, esineineen ja maanmuotoineen. He kokivat paikan juuri sopivaksi liikuntaharrastukselleen. Paikan käyttöä liikkumiseen ei voinut arvata, ellei ollut kuullut siitä nuorilta itseltään. Yhtenä ajankohtana paikka oli autio mutta toisena hetkenä nuorten liikkeestä vilkas. On perusteltua kysyä, missä määrin aikuisten katseet tavoittavat nuorten vapaa-ajan liikkumista. Kuinka paljon on piilossa siitä, miten ja missä nuoret tällä hetkellä liikkuvat? Entä mikä saa nuoret liikkumaan tiettyssä paikassa?

Pyrin tutkimuksessani nuorten omaehtoisen liikkumisen näkyväksi tuomiseen ja ymmärtämiseen tarkastelemalla sitä nuorten vapaa-ajan kokonaisuuden sekä liikkumisen paikkojen kontekstissa. Tarkastelukulman valinta pohjautuu olennaiseen puutteeseen, joka esiintyy yleisesti nuorten liikuntakäyttäytymistä koskevissa keskusteluissa. Liikuntakäyttäytymistä on tarkasteltu usein yksipuolisesti yksilön valintoina. Tällöin on jätetty huomiotta valintoihin ja niiden tekemisen mahdollisuuksiin vaikuttavat taustatekijät. Yksilöitä vääristä valinnoista ja fyysisen kunnan huononemisesta syyllistävän lähestymistavan rinnalle on kaivattu pohdintaa siitä, kuinka yhteiskunnalliset tekijät määrittävät ihmisten suhdetta liikkumiseen (Itkonen & Nurmi 2008, 17; Simula 2009). Aikaisempaa parempaa ymmärrystä tarvitaan esimerkiksi ympäristön liikuntamahdollisuuksien ja paikallisen liikuntakulttuurin roolista yksilöiden liikuntasuhteen taustalla (Koski 2009) sekä kaupungistumisen vaikutuksista nuorten toimintatiloihin ja -ympäristöihin (Harinen ym. 2006, 22; Smith & Green 2005, 250). Nuorten liikkumista ei tulisi tarkastella irrallaan nuorta ympäröivästä maailmasta. Merkitykset määrittyvät konteksteissaan. Nuorten liikkumisen paikat, merkitykset ja mahdollisuudet muotoutuvat erilaisiksi muun muassa vapaa-ajan kulttuuristen, sosiaalisten ja maantieteellisten puitteiden eroavuuksien myötä. (Wright & Macdonald 2010, 1–2, 6.) Nuorten liikkumista ei pitäisikään tarkastella vain aktiivisuutena tai passiivisuutena aikuisten yhteiskunnallisesti arvottamien vapaa-ajan harrastusten suhteen. Lähtökohtana on sitä vastoin se, millaisella vapaa-ajan liikkumisella on merkitystä tämän päivän

nuorille heidän nuoruudessaan (vrt. Kestilä ym. 2011, 144; Wright & Macdonald 2010, 6) ja millaiset mahdollisuudet heillä on sitä toteuttaa.

Teoreettinen viitekehyseni nuorten omaehtoiseen liikkumiseen on tilallisuuden näkökulma. Tilan käsite sisällyttää tarkasteluun rinnakkain fyysisen paikan ja inhimillisen kokemuksen. Paikkoihin liittyy merkityksiä, jotka määrittävät paikkojen käyttöä ja jotka ovat erilaisia eri ihmisille. Tilan teoretisointiin pohjautuvat tarkastelut ovat viime aikoina yleistyneet sosiologiassa, mutta liikkumisen sosiologisissa tarkasteluissa tilan teoretisointia on hyödynnetty toistaiseksi vähän. On kuitenkin tiedostettu, että tilallisuuden näkökulma olisi tarpeellinen liikkumisen nykyilmiöiden selittämisessä. (Itkonen & Simula 2008, 177, 203; Simula 2009). Liikuntasosiologista tilallisuuden tutkimusta on kritisoitu siitä, että paikkoja on tarkasteltu kyseenalaistamatta niiden tilallisia merkityksiä ja ilman laajempaa kulttuurista analyysia (Van Ingen 2003, 201, 208). On esitetty, että liikunnan tila tulisi ymmärtää kulttuurisesti rakennettuna tilana, jossa ovat mukana valtasuhteet, eikä vain fyysisesti määräytyvänä tilana. Kun tarkastellaan liikuntakulttuurien muodostumista, tulisi huomioida yhteydet laajempiin sosiaalisiin prosesseihin. (Tomlinson ym. 2003, 1470–1471.) Suomesa Simula (2009) on nostanut keskusteluun tarpeen sosiaalisen tilan teorioiden hyödyntämiselle, kun pyritään tarkastelemaan ihmisten liikuntakäyttäytymistä ja suhdetta ruumiiseensa.

Suomalaisessa liikuntasosiologiassa Sironen esitti 1990-luvulla, että liikunnan ja sen ajan ja paikan määritelmät eivät ole merkitykseltään pysyviä vaan kulttuurisia konstruktioita. Siksi liikunnan määrän tarkastelu ei kerro tarpeeksi, vaan tulee kysyä minkälaista liikuntaa, missä ja kuinka. (Sironen 1995, 234–235.) 1990-luvulla myös Itkonen (1996) tarkasteli liikuntakulttuuria tilan näkökulmasta. Hän käsitteli liikkumisen paikkojen ja tilamäärittelyiden muuttumista historian saatossa, liikuntakulttuurin alueellisuutta ja paikallisuutta sekä kamppailuja tilaresurseista. Itkonen toteaa, että ”kamppailu tilasta on myös kamppailua liikuntakulttuurin suunnasta” ja että ”fyysisen tilan muokkaaminen on myös sosiaalisten suhteiden määrittelyä”. (Itkonen 1996, 266–294, 332.) 2000-luvulla Itkonen ja Simula (2008 ja 2016) ovat tarkastelleet ruumiillisuuden paikallisia tulkintoja, maaseudun liikkumisympäristön käyttämistä ja tulkittamista sekä liikkumisympäristöön sosiaalistumista. Keskeisiä teemoja tutkimuksessa olivat merkitysten kytkeytyminen historiaan, sukupuolittuneisuus sekä erot tulkinnoissa sosiaalisiin ja kulttuurisiin asemiin perustuen. Simula (2012) on tutkinut laajemmin luonnossa liikkumisen diskursseja. Tarkastelun kohteena hänen tutkimuksessaan oli liikkumisympäristön käytön merkitysten moninaisuus.

Nuorten vapaa-ajan liikkumisen tutkimuksissa tilalliset tarkastelut ovat Suomessa vielä harvinaisia. Kansainvälisesti on kuitenkin olemassa tutkimuksia, jotka osoittavat, että tilallisuuden näkökulmalla on paljon antia nuorten liikuntakäyttäytymisen selittämiseen. Ulkomaisissa tutkimuksissa on paneuduttu teemoihin, jotka ovat olennaisia tässäkin tutkimuksessa. Tilallisuuden näkökulmaa hyödyntäen on tutkittu esimerkiksi kaupunkilaisnuorten kokemuksia liikkumisen tilojen merkityksistä (mm. Fusco 2007), paikallisen kulttuurin yhte-

yttä nuorten suhteeseen liikkumiseen (Wright & Macdonald 2010, 1) ja sukupuolen merkityksiä liikkumisen tiloissa (mm. Atencio 2010). Kaupunkiympäristössä harrastettavien ja suositaan kasvattavien nuorisokulttuuristen liikuntamuotojen suhde tilaan on ollut jo jonkin aikaa ollut tutkijoiden mielenkiinnon kohteena paitsi kansainvälisesti myös Suomessa. Skeittaus kaupunkitilan merkityksellistämässä ja tilan käyttö amerikkalaisten skeittaajien sosiaalisen identiteetin rakentumisessa on ollut yksi tarkastelun kohteista (Borden 2001). Suomessa esimerkiksi skeittausta ja parkouria on tarkasteltu siitä näkökulmasta, kuinka ne ilmentävät uudenlaisia tiloihin liittyviä merkityksenantoja (mm. Ameal & Tani 2007; Harinen ym. 2006; Rannikko 2016a). Muilta osin nuorten liikkumisen suhde tilaan on Suomessa tutkimusalue, jolta on vasta muutamia tutkimuksia (mm. Fredriksson 2011; Turkka 2007). Muun maailman tutkimusten teemat ja menetelmät ovat hyödynnettävissä, mutta tilaan liittyviä merkityksenantoja on syytä tutkia paikallisesti. Suomalaiset nuoret antavat liikkumisen tiloille merkityksiä suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan kontekstissa.

Nuorten omaehtoisen liikkumisen tutkimuksen keskeisten hyötyjen näen olevan moninaiset. Ensinnä tutkimus tuottaa ymmärrystä ajankohtaisesta, kasvavasta ja vähän tutkitusta omaehtoisen liikkumisen ilmiöstä. Toiseksi tutkimus avaa tilallisuutta suomalaisten nuorten liikkumisessa laajemmin kuin vain nuorisokulttuurisissa liikkumismuodoissa. Kolmanneksi tutkimus tuottaa nuorten liikkumisen ympärillä vallitsevaan keskusteluun ”liikkumattomuudesta” uusia näkökulmia tarkastellessaan liikkumista toisaalta nuorten näkökulmasta ja toisaalta yksilötekijöitä laajemmin. Neljänneksi edellä mainittua ymmärrystä voidaan hyödyntää suunniteltaessa käytännön liikunnanedistämistoimenpiteitä.

1.3 Tutkimuksen tavoite

Tarkastelen tutkimuksessani nuorten omaehtoista liikkumista vastaamalla kolmeen tutkimuskysymykseen. Kysyn: 1) missä nuoret omaehtoisesti liikkuvat, 2) millaista omaehtoista liikkumista nuoret harjoittavat, ja 3) millaisia merkityksiä nuoret liittävät omaehtoisen liikkumisen tiloihin. Ensimmäiseen kysymykseen vastaamalla tuotan tietoa siitä, mitkä ja minkä tyyppiset nuorten elinympäristön paikat ovat merkityksellisiä omaehtoisen liikkumisen paikkoina. Toiseen kysymykseen vastaamalla luon kuvan siitä, millaista nuorten omaehtoinen liikkuminen on muodoiltaan, eli mitä nuoret tekevät ja millaisin kokoonpanoin. Kolmannen tutkimuskysymyksen kautta analysoin omaehtoisen liikkumisen tilallisuutta. Tapa, jolla olen kerännyt aineiston, tekee mahdolliseksi tarkastella eroja tutkimieni nuorten välillä liikuntaharrastuneisuuden, sukupuolen ja elinympäristön perusteella.

Tutkimukseni sijoittuu liikuntasosiologian alalle. Se vaatii kuitenkin monitieteistä lähestymistapaa. Tilallisuuden tarkastelut pohjaavat pääasiassa humanistisen ja kulttuurisen maantieteen alan tutkimukseen. Tutkimukseni on sijoitettavissa myös sosiologisen nuorisotutkimuksen monitieteiseen joukkoon.

Omaehtoisuus on tutkimuksen teoreettinen pääkäsite. Omaehtoisuuden viitekehystä voi lähestyä kuulumisen käsitteen avulla. Kuulumisen voidaan nähdä ilmenevän nuorten suuntautumisina fyysisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin tiloihin. Omaehtoisessa liikkumisessa suuntautumiset ovat ennakoimattomampia kuin organisoidun liikunnan kentillä, jotka ennalta määritetysti kiinnittyvät eli asemoituvat tiettyihin yhteiskunnan rakenteisiin. Suuntautumiset eivät kuitenkaan ole vain nuorten yksilöllisiä valintoja, vaan ympäröivä tila asettaa kuulumisille rajoja (ks. Uimonen 2016, 17–18). Omaehtoisuus kytkeytyy näin sosiologian peruskysymykseen toimijan suhteesta rakenteeseen ja kulttuuriin (Saaristo & Jokinen 2013, 142–147). Kysymykset liikkumisen paikoista, muodoista ja kokoonpanoista sekä tilojen merkityksistä johtavat tulkitsemaan omaehtoisuutta nuorten liikkumisessa tässä viitekehyksessä, fyysisellä, sosiaalisella ja kulttuurisella ulottuvuudella.

Tutkimuksen kohteena olevalla omaehtoisella liikkumisella tarkoitan organisoimatonta liikkumista, joka on omasta halusta ja mielenkiinnosta tapahtuvaa ja omasta aloitteesta viriävää. Nuorten liikkumisen yhteydessä omaehtoista ja omatoimista on usein käytetty lähes toistensa synonyymeinä (ks. esim. Haanpää ym. 2012; Merikivi ym. 2016). Sanakirjamääritelmät (MOT 2016) ovat, että omaehtoinen on ”ohjaamaton, spontaani, itsestään viriävä” ja omatoiminen on ”itsenäisesti toimiva, oma-aloitteinen”. Laajemmin nuorten vapaa-ajan yhteydessä omaehtoisuuden käsitettä on käytetty puhuttaessa toiminnan vapaudesta ja luovuuden mahdollisuuksista (Aaltonen ym. 2011, 45) sekä itseohjautuvuudesta (Kestilä ym. 2011, 142). Käytän käsitettä omaehtoinen siksi, että liitän siihen enemmän aloitteellisuutta, omilla ehdoilla liikkumista ja omaa merkityksenantoa kuin omatoimisuuteen. Omatoimisuuden käsitteellä viitataan siihen, että liikkumisen tarve ja tavoite ovat toimijan ulkopuolelta ennalta määritettyjä. Useissa tapauksissa on vaikea ratkaista, mistä tavoitteet ja merkitykset ovat peräisin. Esimerkiksi koiran ulkoilutus ja oma-aloitteinen lajiharjoittelu organisoidun harjoittelun lisänä voivat olla epäselviä tapauksia. Vaikka kohteena tutkimuksessa on nimenomaan omaehtoinen toiminta, en pyri rajaamaan tarkasti pois omatoimista liikkumista, vaan sisällytän tarkasteluun kiinnostavat rajatapaukset. Tietyt organisoimattoman liikkumisen muodot rajaavat kuitenkin valmiiksi tutkimuksen ulkopuolelle. Rajaavat pois koulumatkojen kulkemisen, sillä se ei ole riittävän omaehtoista eikä myöskään omatoimista. Rajaavat pois välituntiliikkumisen, sillä se sijoittuu institutionaaliseen kouluympäristöön ja koulun puitteisiin ja sitä rajaavat koulun säännöt ja normit sekä opettajien valvonta (ks. Rajala ym. 2015). Sisällytän tarkasteluun hyötyliikunnan kuten ”liikunnallista aktiivisuutta edellyttävät kotityöt” (Haanpää ym. 2012, 19) sikäli, kun nuoret puhuvat niistä vapaa-ajan liikkumisena. Esimerkiksi koiran ulkoilutus ja metsätyöt ovat tarkasteluissa mukana.

Suosin käsitettä liikkuminen, sillä se soveltuu paremmin monimuotoisen organisoimattoman toiminnan kuvaamiseen kuin käsite liikunta, jolla on luontevaa viitata organisoituun toimintaan. Omaehtoisesta liikkumisesta kokonaisuutena hahmottamiseksi en rajaa tarkasteltavaa toimintaa fyysisen kuormittavuuden tai tavoitteen perusteella. Toiminnan on kuitenkin oltava ruumiillista. Sen

tulee vaatia lihasvoimaa, liikehallintaa, kestävyyttä, notkeutta tai muuta fyysistä ominaisuutta. Kun käytän liikunnan sijasta käsitettä liikkuminen, sisällytän tarkasteluun myös sellaisen toiminnan, jossa liikunta ei ole varsinainen tavoite. Tämän tutkimuksen tehtävänä ei ole arvioida kokonaisliikkumista vaan lisätä ymmärrystä omaehtoisesta liikkumisesta. Pidän tärkeänä kuvata juuri sitä, mikä omaehtoisessa liikkumisessa on nuorelle tärkeää. Nuorille liikunta voi esimerkiksi yhdistyä hengailuun ja tulla sitä kautta mielekkääksi, omaehtoiseksi koetuksi toiminnaksi (Kauravaara 2015, 36). Samasta syystä teen eron verbiin ’harrastaa’ ja ’harjoittaa’ välillä. Liikuntaharrastus on määritelty ”liikunnallisen vaihtoehdon toistuvaksi, tietoiseksi valinnaksi silloin, kun valinnalle on ominaista pysyväisluonteinen motivaatio itse toimintaa tai sen seurauksia kohtaan” (Laakso 1981, 15–16). Tässä tutkimuksessa on kiinnostavaa erotella liikkumista sen mukaan, onko se liikkumismuodon harrastamista vai muun luonteista liikkumisen harjoittamista.

Tutkimukseni kohteeksi olen rajannut yläkouluikäiset eli 12–16-vuotiaat nuoret. Kyseinen ikä on kiinnostava liikuntakäyttäytymisen muuttumisen vaihe. Paitsi, että liikkuminen vähenee ja omaehtoisen liikkumisen osuus vapaa-ajan liikunnasta kasvaa, kyseisessä iässä myös omaehtoisen liikkumisen muodot yleensä vaihtuvat lapsille tyyppillisistä leikeistä ja peleistä yksilöllisiin ulko- ja kuntoliikuntaharrastuksiin (Laakso ym. 2006, 10; Merikivi ym. 2016, 96). Tässä ikävaiheessa myös yleensä mahdollistuu itsenäisempi ajanviettotapojen ja pyrkimysten valinta.

Tutkimukseni on laadullinen. Määrällistä tietoa suomalaisten liikkumisesta tuotetaan monipuolisesti, ja sen rinnalle kaivataan laadullista tutkimusta liikkumiseen liittyvien valintojen taustatekijöistä (Kauravaara 2013, 9). Mitä ja paljonko -tyyppisten vastausten sijaan pyrin tuottamaan tietoa siitä, mitä liikkumisen tai ei-liikkumisen taustalla on (vrt. Haanpää ym. 2012, 6). Pääaineistoni on laadullinen haastatteluaineisto, joka mahdollistaa monimuotoisen ja aikuiselle ennalta-arvaamattoman omaehtoisen liikkumisen syvällisen tutkimisen määrällisiä kyselyaineistoja paremmin. Hyödynnän myös kartta- ja havainnointiaineistoja sekä tutkimuksen alkuvaiheessa keräämääni kyselyaineistoa, jokaan kyseisen aineiston tarkoituksena ei ole yltää varsinaiseen tilastolliseen tarkasteluun. Olen etsinyt haastateltavat nuoret pääosin kyselyn avulla. Se on rajannut tutkimuskohteen tiettyjen alueiden nuoriin: tutkimuskohteenani on yksi kunta ja sen neljä yhdyskuntarakenteeltaan erilaista aluetta. Kysely on myös mahdollistanut liikuntaharrastuneisuuden sekä asuin- ja vapaa-ajan ympäristön suhteen erilaisten nuorten löytämisen, jolloin voin tulkita omaehtoista liikkumista näissä nuorten elämän kehyksissä.

Käsittelen seuraavaksi aiheen aiempaa tutkimusta pääosin tutkimuskysymysteni mukaisessa järjestyksessä luvuissa kaksi, kolme ja neljä. Aiemman tutkimuksen perusteella rajaan näissä luvuissa näkökulmaani tutkittavaan ilmiöön ja pohjustan tutkimuskysymyksiin vastaamista. Viidennessä luvussa kuvaan tutkimuksen toteuttamisen tavat ja niiden perustelut sekä etenemiseni esiyymmärryksen kautta aineiston analysointiin. Sitä seuraavissa kolmessa luvussa vastaan tutkimuskysymyksiini. Jokaisen kolmen tulosluvun lopuksi esi-

tän johtopäätökseni tulkiten analyysin keskeistä antia. Yhdeksännessä eli viimeisessä luvussa esitän synteesin tutkimuksen johtopäätöksistä, arvioin tutkimukseni merkitystä sekä esitän jatkotutkimussuositukset.

2 OMAEHTOISEN LIIKKUMISEN YMPÄRISTÖT

Käytän yleiskäsitteenä liikkumisympäristöä. Käsite ei rajaa tarkastelua vain perinteisille liikunta- ja urheilupaikoille. Se sisältää elinympäristöjen kaikki sellaiset paikat, joissa erilaista liikkumista harjoitetaan. Ympäristöt voivat olla eriasusteisesti muokattuja ja rakennettuja tai luonnonympäristöä. Liikuntapaikalla tarkoitan liikuntalajia ja -lajeja varten rakennettua paikkaa. (Ks. esim. Salmikangas 2015.)

2.1 Liikkumisympäristöjen muutos

Nuorten omaehtoisen liikunnan juuret ovat maatalousyhteiskunnan kylissä käydyissä voimainkoetuksissa ja kisailuissa. Lähiyhteisöissä harrastettiin monenlaisia sovellettuja pelejä itse tehdyillä välineillä ja suorituspaikoilla. Liikuntaan kannustettiin etenkin poikia, jotka rakentelivat peli-, hyppy- ja heittopaikkoja kylien läheisyyteen (Salasuo & Ojajärvi 2014). Pelailun ja kisailun kulttuuri oli erityisen monimuotoista ennen 1800–1900-lukujen vaihteen kilpaurheilun läpimurtoa ja sen mukanaan tuomaa perusteellista muutosta. (Itkonen 2012, 160–162.)

1900-luvun alkuvuosikymmeninä pääosa liikkumisympäristöistä oli kansalaistoimijoiden rakentamia ja ylläpitämiä. Julkisen sektorin rooli oli vielä vähäinen. Nuoret muokkasivat usein itse itselleen urheilupaikkoja. (Salmikangas 2015, 103–105, 110.) Maaseudulla rakennettiin 1920- ja 1930-luvuilla paljon liikuntapaikkoja talkoilla. Talkootyö ja omatoimisuus kuuluivat maaseudun elämään, ja lapsetkin oppivat voivansa itse tarttua toimeen asioiden muuttamiseksi. Urheilun hyvä kertomus eli urheilun näkeminen lasten ja nuorten kasvattajana ja oikealla tiellä pitäjänä toimi perusteluna monien paikkojen rakentamiselle niin kaupungeissa kuin maaseudullakin. Kuntien uusien urheilulautakuntien ensimmäinen tehtävä oli useimmiten urheilukentän rakentaminen. Esimerkiksi 1930-luvun Varkaudessa lapsia ja nuoria varten rakennettiin muun muassa kelkkamäkiä, uimalaitoksia ja luistinratoja. (Itkonen 2003, 336.) Kaupungeissa

asukastiheyden lisääntyessä huomio kiinnittyi sosiaalisiin ja kaavoituksellisiin kysymyksiin ja sitä kautta kaupunkiväestöä virkistävien ja terveyttä edistävien ympäristöjen kehittämiseen (Ilmanen 1996, 45, 51–52, 97, 227–228).

Urheilulajien harrastuksen ja kilpailutoiminnan lisääntyessä kasvoivat myös suorituspaikkoihin kohdistuvat laatuvaatimukset. Seurat pystyivät vaatimaan kunnallista liikuntatoimea panostamaan standardit täyttävien suorituspaikkojen rakentamiseen. (Ilmanen 1996, 227–228.) Liikkumisympäristöjen muutos alkoi kiinnittyä julkiseen valtaan, ja kunnallinen liikuntatoimi kehittyi samaan aikaan. (Salmikangas 2015, 105–108, 110–111.) Liikuntapaikkojen standardisoinnilla oli kielteisiäkin seurauksia: lähiyhteisöjen omaehtoisen liikuntaharrastuksen arvostus väheni. Esimerkiksi eräässä savolaisessa kunnassa usea sukupolvi pikkulapsista vanhuksiin pelasi koripalloa yhdessä vielä 1930-luvulla. Pelin areenaksi oli valmistettu rantaniitty, ja sääntöjä sovellettiin pelaajien taitojen ja kunnan mukaan. Sotien jälkeen harrastus hiipui, sillä kenttää ei pidetty enää riittävän laadukkaana, kun alettiin harrastaa virallisten sääntöjen mukaista koripalloa. (Itkonen 2003, 329–330, 337.)

Liikuntakulttuuri laajeni myös kuntoliikunnan suuntaan 1960-luvulta alkaen. Kuntoliikunta koettiin tärkeäksi luonnollisen liikunnan vähenemisen myötä. Yleiset liikuntapoliittiset painotukset alkoivat suunnata julkista liikuntarakentamista laajojen käyttäjäryhmien palveluihin ja myös omaehtoisen liikumisen edellytyksiin, ei vain urheilua varten. Liikuntapaikat monipuolistuivat: rakennettiin esimerkiksi uimahalleja, kuntosaleja ja laskettelurinteitä. (Ilmanen 1996, 136–137, 157, 230.) Lasten ja nuorten omaehtoisen liikumisen edistäminen näkyi esimerkiksi 1960-luvun Varkaudessa: yhdyskuntasuunnittelussa tuli ottaa huomioon, että varhaisnuorilla olisi urheilu-, palloilu- ja leikkialueita kohtuullisella etäisyydellä kodista. (Itkonen 2003, 337.) 1960- ja 1970-luvun kaupunkien uusiin lähiöihin rakennettiin urheilukenttiä. Urheilukentät kuuluivat lähiöiden keskeisiin vapaa-ajanvietto- ja kohtauspaikkoihin ja olivat erityisesti lasten ja nuorten toiminnan maailmaa. (Saarikangas 2003, 406–408.)

1980-luvulta alkaen liikuntakulttuuria luonnehtii eriytyminen, millä tarkoitetaan liikuntakentän sisällöllistä ja organisatorista laajentumista. Liikunta on eriytynyt useiksi liikuntakulttuureiksi, ja esimerkiksi lajien määrä lisääntyy yhä. (Itkonen 2015, 53.) Myös liikkumisympäristöt ovat eriytyneet ja moninaistuneet. Julkiselle sektorille asetettiin liikuntalailla vastuu liikkumisympäristöjen kehittämisestä, ja liikkumisympäristöjä on pitänyt kehittää vastaamaan kunta-laisten monenlaisiin tarpeisiin kilpaurheilun paikoista arkiliikumisen mahdollistaviin ympäristöihin. (Salmikangas 2015, 108–111.) Liikunnan jatkuva eriytyminen on tarkoittanut myös lasten ja nuorten liikunnan eriytymistä arjesta ja kodin lähipiiristä. Liikuntapaikat ovat muuttuneet selvemmin tietyn lajin harrastamisen paikoiksi, joihin kohdistuu yhä suurempia laatuvaatimuksia. Nuorten, ja jo lastenkin, organisoitu liikuntaharrastus sijoittuu lisääntyvässä määrin virallisille areenoille, pois lähiympäristöistä (Itkonen 2002, 83). Liikunta sisätiloissa on lisääntynyt, sillä yhä useammat nuoret ovat kaupungeissa kasvaneina tottuneet rakennettuun ympäristöön. Yhä useammat lapset ja nuoret tottuvat myös siihen, että heidät kuljetetaan liikuntaharrastuksiin kaukana sijaitseville

liikunnan areenoille. Lasten kuljettaminen harrastuksiin vaatii perheiltä suurta panostusta (Soini 2011, 69–70). Kun lapset aloittavat entistä varhaisemmin osallistumisen liikuntaseurojen organisoituun toimintaan, liikuntaharrastus eriytyy arjesta yhä nuoremmilla lapsilla.

Suomalaista lapsuutta luonnehtii nykyisin pitkälti sijoittuminen erilaisiin institutionaalsiin tiloihin kuten kotiin, kouluun ja ohjattuihin harrastuksiin (Kallio 2010, 217). Nuorten liikkuminen sijoittuu ensinnäkin kasvatusinstituutioihin, joissa toimintaa ohjaavat liikuntakasvatuksen tavoitteet. Toiseksi nuoret liikkuvat liikuntapaikoilla, joilla urheillaan ja kuntoillaan moninaisin tavoittein. Liikuntapaikat ovat esimerkkejä tiloista, joita pidetään lasten ja nuorten kasvulle ja kehitykselle suotuisina ja joihin heitä siksi pyritään ohjaamaan ja sosiaalistamaan (Itkonen 2003, 327–328). Kolmanneksi nuoret liikkuvat myös tiloissa, joita ei ole suunniteltu liikkumistarkoitukseen. Niistä käy esimerkiksi kaupunkitila, jota skeittaajat hyödyntävät. (Itkonen 2012, 166.) Vapaasti hyödynnettävä tila nuorten elinympäristöissä on yhdyskuntasuunnittelun ja tilojen funktionalisoinnin seurauksena rajoitetumpi kuin aiemmin.

Kaupungistuminen ja autoistuminen ovat vähentäneet vapaasti käytettävissä olevaa tilaa. Suomi on harvaan asuttuna maana tarjonnut nuorille mahdollisuuksia omien liikkumisen paikkojen rakentamiseen, jos omatoimisuutta on riittänyt (Itkonen 2012, 164). Tilanne on kaupungistumisen myötä muuttunut monilla alueilla suuresti, kun tarkastellaan esimerkiksi viimeksi kuluneita viittäkymmentä vuotta. Saarikangas (2002, 67) on kuvannut vapaan tilan kaventumista lähiöissä ja todennut, että ”kesyttämätöntä tilaa” on rakentamisen vuoksi vähemmän, kun esimerkiksi pellon on korvannut urheilukenttä. Kun 1960-luvulla nuoret vielä saattoivat organisoida urheilukilpailut lähiympäristönsä kaduille (Itkonen 2002, 76–80), nykyisin sellaiset tilat on yleensä varattu liikenteelle. Yhteiskunnan autoistuminen on paitsi vaikuttanut liikuntatottumuksiin (Broberg ym. 2011, 11) myös kaventanut lasten ja nuorten omaehtoiselle liikkumiselle vapaana olevaa tilaa.

Kaupungistumiseen liittyy kaupallistuminen, joka on kaventanut julkista tilaa ja siten rajoittanut omaehtoista toimintaa. Etenkin kaupunkikeskustoissa ovat lisääntyneet yksityisen tahon omistuksessa olevat paikat kuten liiketilat, jolloin julkinen tila on muuttunut puolijulkiseksi tilaksi. Jako julkisiin, puolijulkisiin ja yksityisiin tiloihin osoittaa, millaiseen tarkoitukseen ja kenen käyttöön mikäkin tila on varattu. Julkisen sektorin omistamat julkiset tilat ovat lain mukaan kaikille käyttäjille avoimia, eli esimerkiksi asemakaavaan kuuluva katualue tai virkistysalue olisi yhtäläillä kaikkien käytössä. Puolijulkisen tilan käyttäjät puolestaan voidaan valikoida esimerkiksi kuluttajakapasiteetin tai iän perusteella, sillä tila on yksityisen omistuksessa. Yksityisiin tiloihin pääsee vain omistajan luvalla. (Kallio 2012, 121.) Kun julkisen tilan kaupallisuus ja kontrollointi ovat lisääntyneet, usein juuri nuoret ovat joutuneet väistymään esimerkiksi rajoitetun ostovoimansa vuoksi (Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 53; Kiilakoski ym. 2011, 61).

Omaehtoista paikkojen käyttöä ja muokkausta rajoittavat myös vaaran kokemukset yhdistettyinä vanhempien lisääntyneeseen turvallisuushakuisuu-

teen (Koskela 2011). Vapaa liikkuminen ja omien rajojen kokeilu ympäristöä käyttäen näyttää muodostuvan sosiaalisesti ja taloudellisesti heikompiosaisten oikeudeksi, kun parempiosaiset viettävät aikansa institutionaalisissa ympäristöissä kuten liikuntaharrastuksissa. Turvallisuuskeskeinen ajattelu on johtanut siihen, että vanhemmat näkevät sekä rakennetun kaupunkiympäristön että luonnon uhkina. (Setälä 2012, 179–180.) Pohjoismaissa lasten ja nuorten liikkumisvapaus on ollut verrattain suuri muihin maihin verrattuna, mutta vapaus on yhä useammin vaihtunut institutionaalsiin tiloihin niissäkin (Tani 2012, 150–151).

Nuorten liikkumisympäristöjen muutos tulee liitetyksi yhteenvedonomaaisesti yhteiskunnalliseen ja liikuntakulttuuriseen muutokseen, kun tarkastellaan rinnakkain liikkumismuotojen, tilojen ja tavoitteiden muutosta. Itkonen (2012, 170–172) on tarkastellut tällä tavoin nuorten liikkumisen ominaispiirteitä kolmessa yhteiskuntavaiheessa. Esimodernissa yhteiskunnassa liikkumismuodoista vallitsivat leikit ja kisailut. Tyypillisiä liikkumistiloja olivat pelto, niitty ja aukio, eikä paikkoja koskevia tarkkoja normeja vielä ollut olemassa. Tavoitteellisuus oli yhteisötavoitteellisuutta eli palveli kyläyhteisön yleisempää tavoitteellisuutta samaan tapaan kuin työnjako. Modernia yhteiskuntaa kuvaa liikkumismuotona urheilu, jota harrastettiin vapaa-ajalla ja normitetuilla suorituspaikoilla. Tavoitteena oli yleisesti kilpailullinen menestys. Jälkimodernia yhteiskuntaa luonnehtii monimuotoisuus sekä liikkumisen muodoissa, tiloissa että tavoitteissa. Urheilulajit ja suorituspaikat ovat eriytyneet, ja lajien kirjoon on liittynyt myös lukuisia uusia nuorten omaehtoisen liikkumisen muotoja uudenaikaisine harrastamisen paikkoineen. Näitä ovat nuorisokulttuuriset liikkumismuodot, joissa muuhun tarkoitukseen suunnitellun tilan uudenaikaisen käyttömahdollisuuksien etsiminen kuuluu olennaisesti toimintaan (Itkonen & Nurmi 2008, 18).

Liikkumisympäristöjen tulevia tarpeita pohdittaessa on todettu (Kokkonen 2010), että lasten ja nuorten liikuntamieltymyksien muutoksia ja näin ollen liikkumisympäristöjä koskevien tarpeiden muutoksia on usein vaikea ennakoida. On kuitenkin tunnustettu kasvava tarve omaehtoisen liikkumisen paikoille. Lasten ja nuorten liikuntaa on pidetty suurella arvolla, mikä näkyy 2000-luvun hallitusohjelmissa. (Emt., 371.) Valtiollisessa liikuntapaikkarakentamisen ohjauksessa on enenevästi korostettu ihmisten lähiympäristön ja muiden kuin rakennettujen liikuntapaikkojen tärkeyttä, siis liikkumisympäristöjen kehittämistä aiempaa laaja-alaisemmin. Arjen ympäristöissä helposti saavutettavia liikuntapaikkoja ja liikkumisympäristöjä pidetään ihanteellisina, kun tavoitteena on liikunnallisen polarisaation ehkäiseminen, arkiliikkumisen lisääminen ja liikuntamahdollisuuksien tasa-arvon edistäminen. (Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla 2008, 19, 25.) Lähiliikuntapaikat ovat nousseet keskeiseksi lasten ja nuorten liikunnan edistämisen keinoksi. Liikkumisympäristöjen kehittämisen perustelut pohjaavat nykyisin laajalti väestön hyvinvoinnin edistämiseen, mutta on tutkimatta, mikä on liikuntarakentamisen merkitys liikuntaharrastukselle. Rakentamisella on onnistuttu suuntaamaan ihmisten valintoja etenkin silloin, kun liikuntamahdollisuudet ennen rakentamista ovat olleet vähäiset. Pelkkä

olosuhteiden muutos ei kuitenkaan muuta tottumuksia. Joidenkin lähiliikunta-paikkojen on todettu lisäävän eniten jo aiemmin liikunnasta kiinnostuneiden poikien liikkumista, mikä sekin viittaa siihen, että paikkojen käyttö ei määrity yksiselitteisesti. (Kokkonen 2010, 300, 303, 319–320, 378–379.)

2.2 Missä on liikuttu?

Suomalaisten nuorten nykyisistä omaehtoiseen liikkumiseen käyttämistä paikoista on olemassa niukasti tutkimustietoa. Useiden tutkimusten hyödyntämistä haittaa se, että niissä ei ole eritelty organisoitua ja omaehtoista toimintaa.

Nuorilta on kysytty paikkojen käyttämisestä liikkumiseen kouluajan ulkopuolella (Suomi ym. 2016), jolloin tuntematon osa käytöstä on organisoitua. Tulosten mukaan 13- ja 15-vuotiaat nuoret käyttävät kouluajan ulkopuolella yleisimmin kevyen liikenteen väyliä, jotka todennäköisesti ovat omaehtoisen liikkumisen paikkoja. Kevyen liikenteen väylää käyttää vähintään kerran viikossa noin 70 prosenttia nuorista. Ulkokenttiä käyttää viikoittain noin 30 prosenttia nuorista ja sisäsaleja reilu kolmasosa nuorista, kumpiakin pojat yleisemmin kuin tytöt. Näissä luvuissa on todennäköisesti mukana paljon organisoitua liikuntaa. ”Aidoksi luonnoksi” nimetty liikuntapaikka on viikoittainen liikkumisympäristö noin kolmannekselle nuorista, tytöille yleisemmin kuin pojille. ”Kaupunkitilassa” liikkuminen on lähes yhtä yleistä 13-vuotiaille. 15-vuotiaista viidesosa kertoi liikkuneensa viikoittain ”kaupunkitilassa”. Näiden kahden liikkumisympäristön voi olettaa olevan pääasiallisesti omaehtoisen liikkumisen paikkoja. Omaehtoista on todennäköisesti myös suuri osa ulkoilualueiden ja -reittien käytöstä, ja se on viikoittaista neljäsosalle nuorista. Lisäksi koulupihoilla liikkuu vapaa-aikanaan viidennes 13-vuotiaista ja reilu kymmenesosa 15-vuotiaista, pojat yleisemmin kuin tytöt. (Emt., 23–24.)

14–15-vuotiaiden nuorten omaehtoisen liikkumisen paikoista on olemassa liikkumiskartoin ja haastatteluin kerättyä tietoa (Turkka 2007). Liikkumiskarttojen eli liikkumista koskevien piirrosten perusteella nuoret liittivät omaehtoisesta liikkumisestaan vain vähäisen osan rakennetuille sisäliikuntapaikoille sekä urheilukentille. Kyseiset urheilukentät olivat sellaisia, joilla nuoret pelasivat jalkapalloa, pesäpalloa ja tennistä. Toiminta sisäliikuntapaikoilla ja urheilukentillä oli tutkituille nuorille yleensä organisoitua ja ohjattua liikuntaa. Omaehtoiselle liikkumiselle tärkeimpiä toimintaympäristöjä olivat kotipiha, luonto, kevyen liikenteen väylät, kadut ja uimarannat. Niillä paikoilla muun muassa pelattiin pallopelejä, hypittiin trampoliinilla ja leikittiin kavereiden kanssa. Lisäksi kodin lähiympäristön kentillä liikuttiin omaehtoisesti. Lähiympäristön paikat vaikuttivat osaltaan liikkumisvalintoihin esimerkiksi siten, että ladun sijainti lähellä saattoi saada nuoren hiihtämään. (Emt., 53–54, 63.)

Samansuuntaisia havaintoja on tehty 12–13-vuotiaiden ajankäyttöpäiväkirjojen ja kyselyn pohjalta (Pennanen 2009). Omaehtoisen liikkumisen tarkastelun kannalta pidän hyvänä sitä, että tutkimuksessa nuorilta kysyttiin ”tekemisistä” sen sijaan, että olisi kysytty ”liikunnasta”. Ajankäyttöpäiväkirjojen perus-

teella nuoret liikkuvat omaehtoisesti tutkimuksen kohteena olleina vuorokausina selvästi eniten kevyen liikenteen väylillä (noin 90 prosenttia omaehtoisesti liikkuneista käytti paikkaa) ja kotipihoilla (yli 50 prosenttia). Pojat käyttivät kotipihaa yleisemmin kuin tytöt. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että vajaa viidesosa nuorista liikkui ”kaupungilla”. Koko kevätlukukauden aikaista omaehtoista liikkumista tarkasteltaessa oli mäenlaskupaikkoja käyttänyt kaksi kolmasosaa nuorista. Ulkoilumaastoja, kuten metsää, tai koulupihaa oli käyttänyt noin puolet tutkituista. Varsinaisia liikuntapaikkoja käyttivät tämänkin ikäiset nuoret vähemmän kuin kevyen liikenteen väyliä ja kotipihaa. Liikuntapaikoista oli käytetty kuntorataa, hiihtolatua, pallokenttää, ulkojääkenttää, palloilusalua, uimahallia, jäähallia ja kuntosalia, mutta vähäisessä määrin. (Pennanen 2009, 52.)

Ala-asteikäisten lasten rakennettujen liikuntapaikkojen vähäiseen käyttöön on tarjottu selitykseksi, että paikkojen on koettu olevan varattuina organisoituun toimintaan tai muiden lasten tai vanhempien nuorten käyttöön (emt., 34–36). Rakennettujen liikuntapaikkojen vuorojen jakopolitiikka suosii urheiluseuratoimintaa, mikä osaltaan selittää liikuntapaikkojen vähäistä käyttöä omaehtoiseen liikkumiseen (Harkimo & Paajanen 2013, 9). Liikunta-aktiivisuuden lisäämiseksi onkin ehdotettu liikuntapaikkojen kuten koulujen liikuntatilojen käyttömahdollisuuksien avaamista lasten ja nuorten omaehtoiselle liikkumiselle (Aira ym. 2013b, 28). Harrastuspaikkojen kaukainen sijainti kodista on usean tutkimuksen mukaan yleinen liikunnan harrastamisen este (Haanpää ym. 2012, 32; Suomi ym. 2012, 120–121), mutta asian merkitys erikseen omaehtoiselle liikkumiselle ei ilmene tutkimuksista.

Nuorisokulttuurinen liikkuminen on oma lukunsa liikkumisen paikkojen suhteen. Nuorisokulttuurisia liikkumismuotoja, myös vaihtoehtolajeiksi kutsuttuja (Harinen ym. 2015), ovat skeittaus, parkour, lumilautailu, bleidous, BMX-pyöräily, katutanssi sekä monet muut nuorten pääosin omaehtoisesti harrastamat liikkumismuodot. Niihin liittyy ruumiillinen taitavuus kuten temppujen ja liikkeiden jatkuva kehittäminen. Nuorisokulttuurinen liikkuminen tapahtuu pääosin uudenslaisilla omaehtoisien liikkumisen paikoilla eli se poikkeaa tilasidonaisuuden osalta huomattavasti standardoituja tiloja vaativasta urheilusta. (Harinen ym. 2006, 10, 21.) Lajeille on olemassa varsinaisia niitä varten rakennettuja harrastuspaikkoja, kuten skeittirampit, lumilautailurinteet ja parkourpuistot, mutta lähtökohtaisesti lajeihin kuuluu muuhun tarkoitukseen rakennettujen paikkojen luova hyödyntäminen (mm. Tani & Ameel 2015, 63; Dupont & Ojala 2015). Käytössä voivat olla esimerkiksi julkisen kaupunkitilan aukiot, kadut, parkkipaikat, kaiteet, portaat ja muurit (Kangas 2010). Skeittausta voi pitää esimerkkinä siitä, kuinka jälkimodernina aikana liikkumista tuodaan pois varsinaisilta liikuntapaikoilta julkiseen kaupunkitilaan rikkoen näin paikkojen funktionaalisuutta. (Harinen ym. 2006, 15–17, 68–70.) Parkouraaajien on todettu (Pälvimäki 2011, 15–16, 43–45) kokevan, että lajia voi harrastaa kaikkialla, ja enemmistö vaihtelee harjoittelupaikkaa säännöllisesti. Sama julkisen kaupunkitilan osa, esimerkiksi portaat, voi toimia päivisin kulkuväylänä ja iltaisin nuorisokulttuurisen liikkumisen tapahtumapaikkana.

Yhdyskuntarakenteeltaan erilaisilla asuinalueilla lähiympäristön tarjoamat liikkumisen paikat voivat poiketa toisistaan suuresti. Yhdyskuntarakenteen perusteella ei kuitenkaan ole ilmennyt suuria eroja omaehtoisessa liikkumisessa. Kaupungeissa asuvat nuoret osallistuvat enemmän organisoituun liikuntatoimintaan kuin muualla asuvat, mutta omaehtoisessa liikkumisessa tätä eroa ei ole ilmennyt. Joidenkin tutkimusten mukaan suomalaisten kaupungeissa, taajamissa ja maaseudulla kouluaan käyvien nuorten omaehtoisen liikkumisen määrässä on hienoisia eroja, mutta tutkimusten tulokset ovat keskenään ristiriitaisia. (Ks. Nupponen 2008; Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 57.) Liikuntapaikkojen käytössä kyselytutkimuksessa (Suomi ym. 2016) ei havaittu merkittäviä eroja maaseudun ja kaupunkien välillä, kun tarkasteltiin kaikkea koulun ulkopuolista liikkumista. Maaseudulla varsinaisten liikuntapaikkojen vähäisyyttä näytetään kompensoitavan ulkokenttien ja luontoympäristön aktiivisemmalla käytöllä kaupunkeihin verrattuna. (Emt., 24.)

Omaehtoisen liikkumisen paikoista voi myös saada viitteitä lasten ja nuorten liikkumisreviirin ja arkiliikkumisen tutkimuksista. Kaupunkiympäristö näyttää tutkimusten perusteella tukevan lasten ja nuorten liikkumista, mikäli asiaa mitataan liikkumisreviirillä ja toteutuneella arkiliikkumisen asteella. Liikkumisreviirin käsitettä on käytetty tarkoittaen sitä aluetta, jolla henkilö voi liikkua itsenäisesti, esimerkiksi ilman vanhempiaan. Viidesluokkalaisten turkulaislasten keskimääräiseksi liikkumisreviiriksi on todettu kaksi kilometriä, ja seitsemäsluokkalaisten reviiiri on laajentunut 3,6 kilometriin. Kaupungeissa lapsilla ja nuorilla on hieman yllättäen osoittautunut olevan laajempi liikkumisreviiri kuin maaseudulla. On pidetty todennäköisenä, että vaikka haja-asutusalueilla ja kaupungin reuna-alueilla asuvat lapset nauttivat muita suuremmista liikkumisen vapauksista, he eivät käytä näitä vapauksiaan. On epäilty, että lähiympäristössä ei koeta olevan tarpeeksi houkuttelevia tekemisen mahdollisuuksia. Lasten itsenäistä arkiliikkumista edistäviksi piirteiksi on havaittu yhdyskuntarakenteen tiiviyys, viherympäristön suuri määrä, kevyttä liikennettä suosiva rakenne sekä virkistysalueiden ja monipuolisten palveluiden saavutettavuus. (Kyttä ym. 2009.) Tiivis urbaani ympäristö voi edistää lasten ja nuorten arkiliikkumista etenkin kuljettavien matkojen lyhyiden vuoksi (Broberg 2015).

2.3 Liikkumisympäristöjen jaottelu

Aiemman tutkimuksen perusteella muodostan tässä vaiheessa nuorten omaehtoisen liikkumisen paikkojen jaottelun, jota hyödynnän myöhemmin analyysissä. Kiinnostavana pidän sitä, kuinka omaehtoinen liikkuminen eri muodoissaan löytää paikkansa erilaisista valmiista ja itse etsityistä ympäristöistä. On ilmeistä, että vain osa liikkumisesta tapahtuu varsinaisilla liikuntapaikoilla ja että muiden kuin liikuntaan tarkoitettujen paikkojen käyttö kuuluu ajankohtaisiin teemoihin.

Liikuntatutkimuksessa on yleisesti käytetty Vuolteen (1992, 11–12) liikkumisympäristöjen jaottelua. Siinä ympäristöt on jaettu rakennettuihin liikun-

taympäristöihin, muokattuihin liikunta- tai luonnonympäristöihin ja aitoihin luonnonympäristöihin. Rakennettuja liikuntaympäristöjä ovat liikuntasalit ja -hallit sekä standardoidut urheilulajien suorituspaikat kuten yleisurheilukentät. Muokattuja liikunta- tai luonnonympäristöjä ovat luontoon rakennetut liikuntapaikat kuten kuntopolut ja -ladut, laskettelurinteet sekä ulkokentät, jotka eivät ole standardeja noudattavia. Aidot luonnonympäristöt puolestaan eivät sisällä mitään tehtyjä rakenteellisia ratkaisuja. Vuolteen liikkumisympäristöjen jaottelu soveltunee parhaiten organisoidun liikunnan sekä omatoimisen kuntoa ja arkiliikunnan tarkasteluun. Pidän tärkeänä tarkastella rakennettujen liikuntaympäristöjen, muokattujen liikunta- ja luonnonympäristöjen sekä luonnonympäristön käyttöä, mutta jaottelu ei sellaisenaan riitä omaehtoisen liikkumisen tarkasteluun. Jaottelusta puuttuvat ensinnäkin kotiympäristö ja toiseksi muuhun kuin liikuntakäyttöön muokatut tai rakennetut paikat.

Nuorisokulttuurinen liikkuminen osoittaa, että nuorten omaehtoinen liikkuminen vaatii laajempaa katsetta liikkumisympäristöihin. Vuolteen jaottelua onkin sovellettu uudella tavalla skeittauksen toimintaympäristöjen näkökulmasta. Harinen kumppaneineen (2006, 16–17) on määrittänyt, että skeittauksen rakennettuja ympäristöjä ovat skeittirampit. Muokattuja ympäristöjä ovat skeittaajien haltuun ottamat kaupunkitilat, joissa skeitataan säännöllisesti ja jotka sen vuoksi käsitetään skeittauksenkin paikoiksi. Muokatut ympäristöt ovat siten skeittaajien itse ”sosiaalisesti muokkaamia”. Skeittaukselle aitoa luonnonympäristöä puolestaan edustavat kaupunkitilat, joissa skeitataan satunnaisesti. Näin pitkälle sovellettu määritelmä sopii skeittauksen kaltaisen vaihtoehdoliikunnan tutkimiseen, mutta tämän tutkimuksen kokonaisuuteen se sopii huonommin. Nuorten omaehtoista liikkumista tapahtuu tutkimusten mukaan paljon esimerkiksi ulkokentillä, jotka Vuolteen jaottelussa kuuluvat muokattuihin liikunta- ja luonnonympäristöihin, mutta jotka eivät kuulu Harisen ja kumppaneiden skeittauksen toimintaympäristöjen määritelmään.

Kiinnostavana pidän sitä, kuinka nuorten omaehtoinen liikkuminen suhteutuu aiemmassa tutkimuksessa todettuun vapaan tilan kaventumiseen. Tästä näkökulmasta on tärkeää erottaa sellaiset nuorten liikkumiseen käyttämät paikat, joita ei ole suunniteltu jotakin liikuntalajia varten. Esimerkiksi kadun funktio on liikenne, ja kaupunkitilassa on kuluttamisen tiloja. Kevyen liikenteen väylät ovat erikoistapaus sikäli, että ne ovat liikenneväyliä mutta niiden suunnittelussa tunnustetaan myös niiden funktio väestön suosimina liikunnan paikkoina. Käsitänkin ne tässä liikuntaa varten tehdyiksi ympäristöiksi. (Ks. Ilmanen 2015, 35.) Leikki- ja toimintapuistot ovat myös rajatapausta, sillä ne eivät ole varsinaisia liikuntalajeja varten rakennettuja paikkoja. Rinnastan ne tässä kuitenkin lähiliikuntapaikkoihin ja sijoitan liikuntaa varten tehtyihin ympäristöihin, sillä liikunnallinen leikki kuuluu niiden perusfunktioihin.

Luonnonympäristön määrittelyssä pidän tärkeänä sitä, edustaako paikka nuorelle luontoa, enkä sitä, onko alue kunnallisen suunnittelun ja ylläpidon piirissä (kuten ulkoilualueet ja -reitit) vai sen ulkopuolella (kuten ”aito luonto”) (vrt. Suomi ym. 2016). Luontoa voivat nähdäkseni olla yhtälailla esimerkiksi kaupungin hoidetut metsiköt tai puistoalueet kuin haja-asutusalueen muok-

kaamaton luonto. Tärkeää on, että paikka ei nuoren mielessä ole tiettyä tarkoitusta varten valmiiksi rakennettu paikka. (Vrt. Lappi 2007, 183–187.)

Analyysin kehykseksi jaottelen liikkumisympäristöt seuraavalla tavalla:

- 1) Sisäliikuntapaikka
- 2) Ulkoliikuntaympäristö
- 3) Kotiympäristö
- 4) Muuta kuin liikuntaa varten rakennettu tai muokattu ympäristö
- 5) Luonto

Sisäliikuntapaikkoja ovat esimerkiksi liikuntahalli ja uimahalli. Ulkoliikuntaympäristöjä ovat liikuntaa tai liikunnallista leikkiä varten rakennetut tai muokatut paikat ja ympäristöt, kuten hiekkakenttä, kuntorata, kevyen liikenteen väylä ja toimintapuisto. Kotiympäristöllä tarkoitan pihaa ja kodin sisätiloja. Muuta kuin liikuntaa varten rakennettuja tai muokattuja ympäristöjä ovat esimerkiksi kadut ja porraskaiteet. Luontoon kuuluvat esimerkiksi metsä, kaupunkimetsikkö ja luonnonjää.

3 LIIKUNTAA OMALLA AJALLA

3.1 Vapaa-aika ja vapaa aika

Vapaa-ajan käsite syntyi palkkatyöyhteiskunnan myötä. Vapaa-aika on sen mukaisesti nähty työn ulkopuolisena mutta työtä palvelevana virkistäytymisen ja kehittymisen aikana. Vapaa-ajan politiikan tavoitteena on ollut tuottaa terveitä ja aktiivisia kansalaisia ja työntekijöitä. Jälkimodernilla aikakaudella työn ja vapaa-ajan raja on hälventynyt. Vapaa-aika määrittyy yhä enemmän yksityises-tä elämänpiiristä käsin, koettuna valinnanvapautena, ilona ja huvina. Työvoim-an uusintamisen sijaan vapaa-ajanviettoon mielletään nyt aikaisempaa enemmän liittyvän nautintoa. Vapaa-ajan arvostus kasvaa samalla, kun työn koettu merkitys vähenee. Merkitysten muutosta kuvaa se, että vapaa-ajan arvostus on 15–24-vuotiailla suurempi kuin vanhemmissa ikäluokissa. (Liikkanen 2005, 7–13, ja 2009, 7–10.)

Nuorille vapaa-aika on yleensä se aika ja tila, joka jää koulunkäynnin ulkopuolelle. Koulu näyttäytyy nuorille työnä. Nuoret liittävätkin vapaa-aikaan yleensä myönteisiä mielikuvia vapaudesta, itse valitusta tekemisestä ja seurasta sekä virkistäytymisen työstä ja koulusta sekä kiireestä. Nuorten vapaa-aika tavoitteellisine harrastuksineen ei kuitenkaan ole aivan vapaata työnomaisesta suorittamisesta ja pakoista. (Määttä & Tolonen 2011, 5.)

Yhteiskunnallisesti nuorten vapaa-aika nähdään nuorta kehittävänä aikana. Vapaa-ajan politiikan näkökulmasta nuorten on tärkeää kehittää vapaa-aikanaan harrastuksissaan taitoja, jotka tukevat koulunkäyntiä ja joita tarvitaan myöhemmin aikuisuudessa. Kun nuoruus nähdään siirtymävaiheena kohti aikuisuutta, nuorista on pidettävä vapaa-aikana huolta ”sosiaalisena investointina” (Määttä & Tolonen 2011, 5–6; Aapola & Kaarninen 2003, 12). Nuorten vapaa-ajan lisääntymisen myötä aikuisjohtoiset organisaatiot ja instituutiot pyrkivät ottamaan siitä yhä enemmän otetta. Aikuiset pyrkivät ohjaamaan nuoria hyviin harrastuksiin. (Aapola & Kaarninen 2003, 24–25.) Liikuntaharrastusten suuri arvostus yhteiskunnassamme on pohjautunut urheilun hyvään kertomukseen eli urheilutoiminnan näkemiseen nuoria monin tavoin suotuisas-

ti kasvattavana asiana (Itkonen 2003, 327). Organisoitu harrastaminen arvotetaan yhteiskunnallisesti korkeammalle ja nähdään turvallisempaan ja arvokkaampana ajanviettotapana kuin omaehtoinen vapaa-ajanvietto (Kestilä ym. 2011, 142). Kun vapaa-aika määrittyy yhä enemmän koettuna vapautena, organisoidut harrastukset voivat rinnastua nuorten ajatuksissa työhön (Helve 2009, 250).

Vapaa-ajan sisällä voidaan nähdä olevan erikseen oma aika, jonka nuori kokee merkityksellisenä, sisällöltään vapaana aikana. Omimmaksi vapaa-ajaksi koetaan yksin ja kavereiden kanssa muuten vaan ja vapaasti vietetty aika. 10–29-vuotiaista nuorista aika tuntuu sitä vähemmän omalta ajalta mitä organisoidumpaa ja institutionaalisempaa se on. Järjestössä, seurassa tai vastaavassa toimiminen on nuorten kokemuksissa vähemmän omaa aikaa kuin organisomaton toimiminen ja oleminen. Samaa osoittaa ajankäytön koetun tärkeyden tarkastelu: useimmille nuorille ajanvietto ystävien ja perheen kanssa on tärkeämpää kuin aktiivinen toiminta seuroissa ja järjestöissä. (Myllyniemi 2009, 24–25, 30.) Useimpien nuorten kokemukset merkityksellisestä vapaa-ajasta ovat osittain ristiriidassa vapaa-aikapoliittisten pyrkimysten kanssa. Mikäli vapaa-aika määrittyy yhä enemmän koettuna valinnanvapautena, kasvaa myös omaehtoisen vapaa-ajan merkitys nuorille edelleen.

3.2 Eriytynyt liikuntakulttuuri

Liikuntaharrastusten suuri arvostus yhteiskunnassamme on pohjautunut urheilun hyvään kertomukseen. 1900-luvun alkuvuosikymmeninä luotiin usko siihen, että urheilutoimintaan osallistuminen kasvattaisi nuoria monin tavoin suotuisasti edistäen muun muassa raittiutta, reippautta, ryhtiä, iloa ja järjestystä. (Itkonen 2003, 327.) Urheilun ja liikunnan suosion kasvaessa toiminnan tavoitteet ja muodot ovat kirjavoituneet. Vapaa-ajan liikunnan sisällöt ja kulttuuriset merkitykset ovat heijastelleet ympäröivän yhteiskunnan muutosta.

Kulttuurilla tarkoitetaan merkitysrakennetta, joka koostuu symbolisista ja merkityksellisistä osista kuten arvoista ja normeista, asenteista, uskomuksista, kielestä ja tiedosta (Saaristo & Jokinen 2013, 142). Merkitykset liittyvät kaikkiin inhimillisiin toimintoihin. Ihminen merkityksellistää, jotta maailma ei olisi kaaosta, vaan jotta maailmasta tulisi ymmärrettävä. Merkityksillä viitataan sekä ilmaisujen tarkoituksiin että siihen, millainen arvo jollakin asialla on. Jokainen tulkitsee merkityksiä apunaan sen kulttuurin jaetut merkityskartat, johon tulkitsija tuntee kuuluvansa ja jonka tulkintastrategioita hän tiedostaen tai tiedostamattaan käyttää. Merkityksistä kamppaillaan, eli yhteiskunnissa neuvotellaan, millainen on yhteiskunnan vallitseva kulttuuri. Kulttuurissa vallitsevat merkityskartat kuvastavat valtasuhteita yhteiskunnan tai kulttuurin sisällä, sillä hallitsevassa asemassa olevien ryhmien merkityskartoilla on taipumusta tulla hallitseviksi ja lopulta itsestään selvinä pidetyiksi tavoiksi luokitella ja järjestää todellisuutta. (Lehtonen 2004, 17–20, 25; Wyn & White 1997, 74.)

Liikuntakulttuurissa käydään aatteellisia kamppailuja niin kuin muillakin sosiaalisen toiminnan kentillä. Liikuntakulttuuri on laaja kokonaisuus, jossa syntyy jatkuvasti uusia tulkintoja ja johon liittyy uusia liikkumismuotoja, suorituspaikkoja ja välineitä. (Itkonen 1996, 191–194.) Liikunnan kulttuuristen merkitysten kirjoa on jäsennetty usealla tavalla. Liikunta voidaan asettaa jatkumolle esimerkiksi leikin ja työn, vapauden ja rajoitteiden, virkistyksen ja urheilun sekä prosessin ja tuloksen merkityksen painottumisen perusteella (Bale 1989, 9). Eichbergin (1987) jäsennyksessä liikuntakulttuuri jakautuu kolmeen malliin. Kilpailun ja tulosten malli viittaa suoritusurheiluun ja voiton tavoitteluun. Toisessa mallissa tavoitellaan järjestystä, kuntoa ja terveyttä. Juhlinnan, leikin ja elämyksellisyyden mallissa keskeistä ovat liike ja ruumiinkokemus sinänsä sekä sosiaalisuus. (Eichberg 1987, 55–56; Lehmuskallio 2007, 48.) Liikuntakulttuuria on tarkasteltu myös sektoreihin jakamalla. 1960-luvun liikuntapolitiikassa nämä sektorit olivat kuntoliikunta, liikuntakasvatus, kilpaurheilu ja huippu-urheilu. 1980-luvulla käynnistyneestä liikunnan ja urheilun selvemmästä eriytymisestä kertoo näkemys liikuntakulttuurin jakautumisesta kilpa- ja tulosurheiluun, järjestäytyneeseen ja spontaaniin kansanliikuntaan, kaupalliseen liikuntakulttuuriin sekä tuolloin vielä melko näkymättömään vaihtoehtosektoriin (Sironen 1995, 95–101). Liikunnan vaihtoehtosektorille on sijoitettu nuorisokulttuurisia liikkumismuotoja, joiden kulttuurit määrittävät suurelta osin eroista kilpa- ja tulosurheilun merkitysmaailmaan eli elämysrationaalisesta päämäärärationaalisuuteen sijaan. (Piispa 2015.) Eriytyneitä liikuntakulttuuria luonnehtii joustavuus, mikä on ollut omiaan tekemään tilaa uusille liikkumisen kulttuureille (Itkonen 1996, 227–229).

Tärkeä liikunnan merkitysten määrittäjä on ollut koululaitos, jonka liikunnanopetuksen arvojen on katsottu muuttuneen yhteiskunnan mukana. Maaseutuyhteiskunnassa painottuivat maanpuolustukselliset tavoitteet. Teollisuusyhteiskunnassa vallitsi kansalaisten hyvän fyysisen kunnon tavoite. Hyvinvointivaltiossa arvoperustaa on muotoiltu useaan otteeseen, ja suuri linja on ollut isänmaallisten arvojen väistyminen ja hedonististen arvojen ilon, virkistyksen ja nautinnon korostuminen. Terveys on säilynyt keskeisenä arvona pitkään. Kilpailu ja tehokkuus eivät kuulu liikuntakasvatuksen arvoperustaan, vaikka ne yhteiskunnassa muuten ovat vallitsevia. Koululiikuntaa on kuitenkin kritisoitu kilpailun ja oppilaiden vertailun korostumisen vuoksi. Onkin mahdollista, että liikuntatuntien sisällöt ovat joltain osin ristiriidassa virallisten arvojen kanssa. (Ilmanen ym. 2010.)

Vapaa-ajan sektorilla nuoria on pyritty sosiaalistamaan liikuntakulttuurin sisälle ja liikkujiksi mutta myös liikunnan kautta yhteiskuntaan ja kansalaisiksi. Kun liikunnan on nähty olevan hyvä sosialisointiväline, liikunnan ja urheilun sisältöjä on määritetty myös liikuntakulttuurin ulkopuolelta. 1900-luvun alkupuolella järjestöjen yleinen valistuskäsitys sisälsi pyrkimyksen jäsenten terveiden elämäntapojen vaalimiseen sekä liikuntaharrastuksen pariin opastamiseen. Opaskirjoissa urheilusta kirjoitettiin nuorison raittiuden edistäjänä. Kun esiin nousi ”nuoriso-ongelma”, tarjottiin urheilua ratkaisuksi eli edistämään raittiutta ja torjumaan nuorisorikollisuutta. Urheilu kytkettiin myös sotataitojen kehit-

tämiseen ja maanpuolustushengen kohottamiseen. Urheilun lajinomaistuksessa ja erikoisseurojen lisääntyessä nuoria pyrittiin sosiaalistamaan yksittäisiin urheilulajeihin. Kilpailun merkitykset säilyivät tärkeinä, mutta urheilu ei ollut enää yhtäläillä aatteellisten järjestöjen sidostoimintaa. Kilpaurheilun rinnalle nousseen kuntoliikunnan yhteiskunnalliset merkitykset ja perustelut löytyivät lähinnä aikuisten terveyden edistämisestä: liikunnan harrastamisella voitiin vastata elämäntapojen muutokseen, työn fyysisen kuormittavuuden vähenemiseen sekä vapaa-ajan lisääntymiseen. (Itkonen 1996, 137, 160–178, 225–226, 418, ja 2003, 336–340.)

Painotukset ovat ajan mukana muuttuneet, mutta liikunnan hyvään kertomukseen ja sen välinemerkitukseen kansalaiskasvatuksessa uskotaan yhä (Lehmuskallio 2007, 20). Eriytyneeseen liikuntakulttuuriin kuuluu lajivalikoiden ja tavoitteiden kirjavuus. Lasten seuratoiminnassa nousi urheilun suoritus-tavoitteiden rinnalle 1980-luvun lopulla monipuolisuuden tavoittelu. Monipuolisuutta korostamalla kyseenalaistetaan aikuismaisen huippu-urheilun yksipuolistavat käytännöt ja suositaan sen sijaan urheilun leikinomaisuutta. Nykyisin mukana on suoritus-tavoitteiden ja monipuolisuustavoitteiden lisäksi kolmaskin tavoitteellisuus: urheiluseuratoiminnan toivotaan edistävän terveyttä. (Itkonen 2010.) Viime vuosina huippu-urheilun merkitykset ovat nousseet näkyvästi esille ja herättäneet keskustelua lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen merkityksistä. Urheiluliikkeen nykytilaa pohdittaessa on esitetty kysymys siitä, yritetäänkö yhä jatkaa ”vanhan” Suomen suurta urheilukertomusta, vaikka nyky maailman ehdot ovat uudenlaiset. On esitetty, että seuroissa harrastavien joukossa on yhä enemmän nuoria, joiden harrastusmotiiveissa voimistuvat elämyksellisyys, ”relahakuisuus” ja ”urheiluhengailu”, jolloin kilpailumenestys osallistumisen motiivina heikkenee (Aira ym. 2013b, 26). Seurojen ja lajiliittojen toiminta ei ole kuitenkaan painottunut tällaisten nuorten liikuttamiseen, vaan resurssit ohjautuvat pääsääntöisesti kilpaurheiluun. (Salasuo 2012.)

Liikuntakulttuurin muutosta tarkasteltaessa on tärkeää huomata, että nuorilla nähdään jälkimodernina aikana olevan aiempaa enemmän valtaa merkitysrakenteiden muokkauksessa. Nuorille tarjotaan eriytyneessä liikuntakulttuurissa useanlaisia merkitysrakenteita ja sosiaalistumisen kohteita, mutta sosialisaatio on muuttunut. Sosialisaatio on aiemmin käsitetty traditioiden siirtymisenä sukupolvelta seuraavalle. Siinä yksilö oppii taitamaan kulttuuria, johon on syntynyt, ja sisäistämään yhteiskunnan normit. Jälkimodernina aikana traditioiden merkitys on heikentynyt. Nuoret nähdään passiivisten sosiaalistujien sijaan aktiivisina toimijoina, jotka muokkaavat ympäröiviä rakenteita ja prosesseja. (Alanen 2009, 16–17, 21–23; Morrow 2001, 256.) Sosialisaatio nähdään nyt kaksisuuntaisena. Liikuntaan osallistuvat ovat sosiaalisia toimijoita, jotka tekemisillään muokkaavat liikunnan muotoja ja sisältöjä. (Itkonen ym. 2010, 70.) Kaksisuuntaisen sosialisaation näkökulma ohjaa tarkastelemaan nuorten omaehtoista liikkumista kulttuurisena toimijuutena: nuorten toiminta on osa neuvottelua vallitsevista kulttuurisista merkityksistä ja merkityskartoista.

3.3 Nuorten merkitysmaailmoja

Nuoruus on korostunutta identiteetin muodostamisen aikaa, ja liikunta moninaisena sosiaalisena maailmana tarjoaa runsaasti aineksia identiteetin muokkaukseen. Nuoruudessa identiteetti kytkeytyy ruumiillisuuteen tiiviimmin kuin myöhemmissä elämänvaiheissa (Wilska 2001, 62). Jälkmodernissa merkitysten tulvassa liikunta on ollut näkyvä ilmiö, nuorten suosima identiteetin rakennusosa ja eri tavoin merkityksellinen asia (Koski & Tähtinen 2005, 3–4). Kuitenkin on tutkittu melko vähän sitä, mitkä liikuntaan liittyvistä lukuisista kulttuurisista merkityksistä ovat tärkeitä nuorille. Liikuntatutkimukselle on ollut tyypillistä tutkia käyttäytymisen taustalla olevia motiiveja ilman, että tarkastelua on laajennettu kulttuuriin merkityksiin tai liikunnan merkityksiin elämänaluekokonaisuutena (Koski & Tähtinen 2005, 7; Lehmuskallio 2007, 38; Zacheus 2010, 55–56).

Muutamissa tutkimuksissa (Salasuo & Ojajärvi 2014; Zacheus 2008) on tarkasteltu nuorten liikunnan merkitysten muuttumista viime vuosisadan alkupuolelta nykypäivään. 1900-luvun alkupuolella syntyneille fyysisellä aktiivisuudella oli merkitystä arjen toiminnoista selviämässä. Liikkumisvälineet kuten polkupyörä ja sukset kantoivat lisäksi vapauden ja voiman merkityksiä. Ne olivat monelle nuorelle mahdollisuus päästä omille teilleen kuten iltamiin työväentalolle. Urheilulajeja arvostettiin maatalousyhteiskunnassa tärkeiden ominaisuuksien, sitkeyden, kestävyys ja voiman tuojina. (Zacheus 2008, 40–41, 136–137, 269–270.) Kuitenkin myös omaehtoinen kisailu kavereiden kesken, liikunnallinen leikki juoksentelun, pelailun, lähimetsissä liikkumisen, hiihtämisen ja mäenlaskun muodossa kuului elämään. (Salasuo & Ojajärvi 2014.)

1950-luvulla syntyneiden nuoruudessa alettiin tavoitella kuntoilulla terveyttä, tehokkuutta ja hyvinvointia sekä ulkonäön kohennusta. Kaupungistuminen ja toisaalta maatalouden koneistuminen vähensivät fyysisen aktiivisuuden kiinnittymistä työntekoon. (Zacheus 2008, 79, 269–270.) 1960- ja 1970-luvulla syntyneiden poikien liikuntaa kuvaa leikkisyys. Työ ei kuulunut enää lapsuuteen, ja fyysinen aktiivisuus oli vapaaehtoista leikkimistä ja pelaamista, yhä useammin organisoidun liikunnan muodossa. (Salasuo & Ojajärvi 2014.) Liikunta oli sekä tytöille että pojille yhä yleisemmin joukkueurheilua sisäliikuntapaikoilla, ja organisoiduissa harrastuksissa tavoitteellisen valmennuksen merkitys voimistui. 1980-luvulla syntyneen sukupolven nuorille eriytyneet lajit tarjosivat jo laajan kirjon kulttuurisia merkityksiä identiteetin rakennusaineiksi. Tästä sukupolvesta lähtien liikunta on ollut myös kulutustuote. Liikunnan merkitys työnteon tai matkojen kulkemisen välttämättömänä keinona on vähentynyt. Liikunnan kirjon laajetessa ei-kilpailullinen sektori on myös laajentunut, ja suosioon on noussut rentoutumisen, terveyden ja elämyksellisyyden merkityksiä tarjoavia liikuntamuotoja. (Zacheus 2008, 83, 86–87, 91–92, 147, 265–270.)

2000-luvun nuorten liikunnan merkitysmaailmoja jäsennän pääosin vapaa-ajan liikunnan merkitysten tutkimusten (Koski & Tähtinen 2005; Lehmus-

kallio 2007), nuorten vapaa-aikatutkimuksen (Myllyniemi & Berg 2013), WHO:n koululaistutkimuksen perusteella tehdyn analyysin (Aira ym. 2013a) sekä nuorisokulttuuristen liikkumismuotojen tutkimusten pohjalta. Tutkimusten tuloksissa on paljon yhtäläisyyksiä toisiinsa nähden mutta myös merkittäviä eroja. Nuorisokulttuurisen liikkumisen tutkimuksia lukuun ottamatta tuloksia ei voi lukea suoraan omaehtoisen liikkumisen kulttuurista kertovina, sillä niissä tarkastellaan pääosin kaikkea vapaa-ajan liikuntaa kokonaisuutena. Tulokset sisältävät kuitenkin joitakin kiinnostavia organisoidun ja omaehtoisen liikkumisen merkitysten vertailuja. Pääosa seuraavista tuloksista on tuotettu kyselymenetelmällä, ja on mahdollista, että lomakkeiden puutteiden vuoksi kaikki keskeiset merkitykset eivät välttämättä ole tulleet esiin (Lehmuskallio 2007, 147).

Tutkimuksissa nuorille tärkeimmiksi liikunnan merkityksiksi on todettu ilo, sosiaalisuus, kunnan kohotus, terveys sekä hyvä olo ja hyvä mieli (Koski & Tähtinen 2005, 11, 13; Lehmuskallio 2007, 84–87). Samoin nuorten liikunnan syitä tutkittaessa on ilmennyt, että liikunnan tuottama ilo ja hauskanpito ovat keskeisiä liikkumaan motivoivia tekijöitä (Aira ym. 2013a, 46–47; Myllyniemi & Berg 2013, 73–74). Sosiaalisuus on useassa yhteydessä tunnistettu tärkeäksi ulottuvuudeksi nuorten liikunnassa. Se tarkoittaa liikkumista yhdessä kavereiden kanssa (mm. Haanpää ym. 2012, 40–41; Tiirikainen & Konu 2013, 43) ja perheen kanssa. Perheen kanssa yhdessä liikkumisen merkityksen on todettu olevan yhteydessä omaehtoisen sekä organisoidun liikkumisen säännöllisyyteen. (Lehmuskallio 2007, 84–87, 93–97.) Omaehtoisessa liikkumisessa on todettu kavereiden kanssa tekemisen olevan usein merkityksellisempää kuin varsinaisen toiminta (Turkka 2007, 73–74). Omaehtoisesti kavereiden kanssa liikkuvien, alle 15-vuotiaiden nuorten tyypilliseksi liikunnan motiiviksi on luonnehdittu ”elämykset ja ystävät”. Tähän motiivikokonaisuuteen kuuluvat halu saada onnistumisen elämyksiä, halu kehittää itseään, liikunnan tuottama ilo ja ajanvietto ystävien kanssa. Toisaalta on havaittu, että liikkumista motivoi hyvin usein myös halu olla omassa rauhassa ja yksin. (Myllyniemi & Berg 2013, 73–76.)

Terveyteen ja kuntoon liittyvät merkitykset on kyselytutkimuksissa todettu tärkeiksi suurimmalle osalle nuorista. Ne ovat tärkeämpiä aktiivisesti liikkuville kuin vähemmän liikkuville sekä tärkeämpiä seurassa liikkuville kuin omaehtoisesti liikkuville. Etenkin seuroissa liikkuvat nuoret vaikuttavat sisäistyneen liikunnan yhteiskunnallisina perusteluina käytetyt merkitykset terveydelle ja kunnolle. (Koski & Tähtinen 2005, 11–13; myös Aira ym. 2013a, 46–47.) Terveiden on todettu olleen viidesluokkalaisille tärkeämpi merkitys kuin yhdeksäsluokkalaisille nuorille, mikä tutkijan mukaan voi ilmentää nuorempien suurempaa uskoa terveysvalistukseen ja samalla terveyden merkityksen korostamisen normatiivisuutta (Lehmuskallio 2007, 91–92). (Ks. myös Myllyniemi & Berg 2013, 73–74.) Kilpailulla ja tavoitteellisuudella on tutkimusten mukaan nuorille vähäisempi merkitys kuin mikä niille on annettu seuratoiminnassa. Omaehtoisesti liikkuvat nuoret painottavat kilpailua ja tavoitteellisuutta harvemmin kuin seurassa liikkuvat. Leikin merkityksellisyyden voisi olettaa kasvavan jälkimodernina aikana rinnan kilpailun ja tavoitteellisuuden merkityksen vähentymisen kanssa. Leikkiminen ja leikillisuus olivat tutkimuksissa kuitenkin

tärkeitä liikunnan merkityksiä vain pienelle osalle nuorista. Tutkijat epäilevät nuorten ehkä yhdistäneen kyselylomakkeen leikki-sanana heille liian lapselliseen toimintaan. Tutkijat pohtivat myös, voisiko liikuntajärjestelmän pedagoginen vakavuus olla hämärtänyt liikunnan yhteyttä leikkiin. (Koski & Tähtinen 2005, 13–15.)

Sukupuolten välillä on havaittu eroja merkitysten painotuksissa. Tytöt painottivat yleisemmin hyvän olon, terveellisuuden, hyvinvoinnin sekä ilon ja yhdessäolon merkityksiä. Pojille puolestaan oli tärkeämpää kilpailu ja tavoitteellisuus sekä voiman hankinta ja lihasten kasvattaminen. Tulokset tukevat käsitystä, että liikunnassa on kulttuurisesti rakentuneita sukupuolieroja ja viittaavat sukupuolimallin olemassaoloon. Urheiluun sinänsä liitetään monia maskuliinisia merkityksiä; siellä pojat voivat tavoitella perinteistä miehistä kovuutta ja vahvuutta sekä olla kilpailullisia. (Koski & Tähtinen 2005, 11–16.) Fyysinen suoriutuminen vaikuttaa olevan pojille tärkeämpi minäkuvan ja sosiaalisen suosion määrittäjä. Lehmuskallion mukaan liiallista sukupuolen mukaisen sosialisoinnin yleistämistä on kuitenkin varottava. (Lehmuskallio 2007, 86–92, 99.)

Nuorisokulttuurisen liikkumisen merkityksimaailma erottuu muusta liikuntakulttuurista. Se ilmentää sosialisoinnin muutosta, sillä sen merkitykset ja käytännöt ovat nuorten muotoilemia ja perinteisestä poikkeavia. (Itkonen 2012, 166, 169.) Nuorisokulttuuriseen liikkumiseen on liitetty ensinnäkin vapauden merkityksen korostuminen sekä kilpailun vähäinen merkitys. Skeittaukseen on todettu kuuluvan päämäärätietoinen harjoittelu, itsensä kehittäminen ja itsensä voittaminen, mutta urheilua, ohjelmallista harjoittelua ja keskinäistä kilpailua pidetään kuitenkin vastakkaisina skeittauksessa tärkeille vapauden merkitykselle ja huihin elementille (Harinen 2010). Lumilautailijalla on vapaus myös kilpailla, mutta kilpailussa tarkoituksena ei ole voittaminen (Hänninen 2012, 106–107, ja 2007). Lumilautailussa vapauden teema liittyy valinnanvapauteen suoritusolosuhteiden, temppujen ja ilmaisutyöliien suhteen. Modernin urheilun tavoitteellisuutta ironisoidaan. Nuorisokulttuurisia liikkumismuotoja sosialisointiympäristönä kuvaa valinnanvara mutta myös epäselvyys normeista. Vapaus valita oma tapansa olla lumilautailija muotoutuu myös velvollisuudeksi (ks. Hänninen 2007, 14; Rannikko & Liikanen 2015). Lumilautailussa vapauden tavoite ja luovuuden korostuminen johtavat monimuotoisuuteen ja muuttuvaisuuteen, ja siten laji tarjoaa nuorille runsaasti aineksia identiteetin rakentamiseen. (Ojala & Itkonen 2014.) Nuorisokulttuurisen liikkumisen muodot eivät nekään ole eriytyneessä liikuntakulttuurissa yhtenäisiä. Esimerkiksi lumilautailu sisältää monenlaisia tavoitteellisuutta, kuten hengailua, kilpailua ja ammattimaista, tuoteistettua toimintaa. (Itkonen 2012, 166; Wheaton 2007, 296–297.)

Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen ovat tärkeitä asioita nuorisokulttuurisen liikkumisen merkityksimaailmoissa (Harinen 2010; Hänninen 2012, 113). Nuorisokulttuurisessa liikkumisessa arvostetaan taitoja, mutta samaan aikaan korostetaan tasa-arvon merkitystä ja kyseenalaistetaan urheilussa tavallista paremuusjärjestykseen laittamisen kulttuuria. Arvostetut taidot eivät liity vain lajin tekniikkaan vaan myös lajikulttuurin ja historian tuntemukseen. Taitavuuden ideat ovat moninaisia, ja niihin sisältyy myös luovuuden vaade, "luo-

vuuden imperatiivi". (Rannikko & Liikanen 2015.) Lumilautailijoiden on todettu haastavan moderneja urheilukulttuureita muun muassa pyrkimällä lajista nauttimiseen ja olemaan hyvä tyyppi menestyksen sijasta. Arvostusta lautailijoiden keskuudessa ei ansaita suorituskeskeisyydellä vaan enemmän nauttimisen osoittamisen, luovuuden ja sosiaalisten taitojen kautta. (Ojala & Itkonen 2014.)

Maskuliinisuus on liitetty nuorisokulttuuriseen liikkumiseen useissa tutkimuksissa. Skeittaukseen liittyy kiinteästi maskuliinisuuden merkityksiä, joita ovat voima, fyysinen kyvykkyys ja vauhdikkuus (Harinen 2010). Skeittauskulttuurissa voidaan tutkimuksen mukaan sulkea tyttöjä pois kielenkäytöllä (Paechter 2007, 147). 1990-luvulta lähtien on kansainvälisessä liikuntasosiologiassa esitetty huomioita feminiinisten ja maskuliinisten identiteettien variaatioista nuorisokulttuurisissa liikkumismuodoissa (Wheaton 2007, 296; ks. myös Giulianotti 2015). Lumilautailukulttuurissa on tunnistettu sukupuolittuneisuutta mutta toisaalta myös maskuliinisuuden ja feminiinisuuden käsitteiden joustavuutta sekä miesten ja naisten tasa-arvoa korostavia maskuliinisuuden malleja (Hänninen 2012, 90–93; Thorpe 2010).

Kaikkiaan liikunnan merkitysten tutkimusten tulosten perusteella voi huomata, että omaehtoisen liikkumisen merkityksenannoissa korostuu samankaltaisia asioita, joita on liitetty nuorten omaan aikaan ja jälkimoderniin nuoruuteen. Niihin kuuluvat yhdessäolo ja vapaus sekä suoritusten ja traditioiden vähäinen merkitys. Kilpailun ja menestyksen merkitykset ovat pienemmässä roolissa omaehtoisessa kuin organisoidussa liikkumisessa. 2000-luvulla on kirjoitettu paljon siitä, että organisoidun liikunnan merkitykset eivät kohtaa nuorten merkitysmailmoja (esim. Aira ym. 2013b, 26; Lehmuskallio 2007, 87–88; Piispa 2015; Salasuo 2012). Tämän päivän nuorten suhdetta liikuntaan määrittävät erilaiset kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät kuin aiempien sukupolvien nuoria. Salasuo ja Koski (2010) ovat todenneet, että liikunnan paikka nuorten elämässä on muuttunut. Liikunnasta on tullut yksi valinta vapaa-ajanviettomuotojen joukossa. Kilpailullisuutta ei ehkä kaivata enää vapaa-ajalla, kun yhteiskunnassa muuten korostetaan suorittamista. Osa nuorista sitoutuu voimakkaasti urheiluharrastukseen ja pyrkii menestykseen, mutta toisaalta suuri osa nuorista on ajallemme tyypillisesti sitoutumattomia, liikuntamuotoihin hetkellisesti kiinnittyviä. (Emt.)

3.4 Liikkumisen muotoja

Omaehtoinen liikkuminen on kuulunut nuorten elämään kautta aikojen. Nykyinen liikuntakulttuurimme tarjoaa laajan kirjon liikkumismuotojen vaihtoehtoja erilaisin tavoittein harjoitettaviksi. Omaehtoisen liikkumisen sisällöistä ja käytännöistä tiedetään kohtalaisen vähän, kun liikuntatutkimus on suuntautunut enemmän seuratoiminnan ja koululiikunnan tutkimukseen. 2000-luvun nuorten omaehtoisen liikkumisen muotoja käsittelevästä tutkimustiedosta pääosa pohjautuu kyselyaineistoihin. Lisäksi on olemassa muutamia laadullisia

tutkimuksia, joilla kuva omaehtoisen liikkumisen luonteesta ja sosiaalisista ulottuvuuksista monipuolistuu.

Vuosituhanne vaihteesta on olemassa kyselyaineistoon perustuvaa tietoa kahdeksaluokkalaisten organisoimattoman liikkumisen muodoista. Suosituimmat lajit olivat järjestyksessä juoksulenkkeily, pyöräily, kävely, jalkapallo, uinti, sähly/salibandy ja pesäpallo. Sukupuolittain oli eroa lajeihin suuntautumisessa. Tytöt etenkin lenkkeilivät juosten, pyöräilivät, kävelivät, uivat ja ratsastivat enemmän kuin pojat. Pojat puolestaan suosivat enemmän erityisesti palloilulajeja kuten jalkapalloa, jääkiekkoa ja sählyä/salibandya. Muita kahdeksaluokkalaisten organisoimattomasti harrastamia liikkumismuotoja olivat suosituimmuusjärjestyksessä kuntosaliharjoittelu, koripallo, jumppa ja venyttely, hiihto, laskettelu, sulkapallo, tennis, yleisurheilu, luistelu ja ulkoleikit. (Nupponen & Telama 1998, 51–53.) Toisen kyselyyn pohjaavan havainnon mukaan kesän suosituimpiin liikuntamuotoihin kuuluivat myös skeittaus ja rullaluistelu (Vuori ym. 2004). Tuoreemman vapaa-ajan liikunnan kyselytutkimuksen (Merikivi ym. 2016) perusteella vaikuttaisi siltä, että suosituimmat liikkumismuodot ovat säilyneet samoina. Kuntosaliharjoittelu yleistyy 15-vuotiaasta alkaen, samoin kuin lenkkeily ja juoksulenkkeily. Nuoremmat ikäluokat taas liikkuvat yleisemmin pyöräillen sekä ulkoillen kevyemmin kuin lenkkeillen. (Emt., 89–92.)

Kyselytutkimusten tuottamaa tietoa on, että lajivalikoima on vuosien saatossa kasvanut. 2000-luvun alkuun mennessä 12–18-vuotiaiden suosimien liikuntamuotojen joukkoon olivat nousseet lähes pelkästään omaehtoisesti harrastetut lajit skeittaus, lumilautailu ja rullaluistelu. Salibandy ja kuntosaliharjoittelu olivat yleistyneet vuosien 1976 ja 2001 välillä, mutta näiden lajien osalta ei ole tietoa, kuinka paljon niitä harrastettiin omaehtoisesti. (Laakso ym. 2006, 10.) Tuoreimpia tulokkaita omaehtoisesti harjoitettujen liikkumismuotojen joukkoon ovat trampoliinihyppely, potkulautailu ja frisbee/frisbeegolf. Niistä kahden ensimmäisen harrastus vaikuttaa painottuvan alle 10-vuotiaisiin. (Merikivi ym. 2016, 90–92.) Kuudesluokkalaisten ajankäyttöpäiväkirjoista löytyneistä liikkumismuodoista oli luokiteltavissa omaehtoisiksi esimerkiksi pallon laukominen, hevosten hoito, paintball ja shoppaus, joita kyselyillä ei todennäköisesti olisi tavoitettu. (Pennanen 2009, 50–51.)

Kahdeksaluokkalaisten piirtämistä liikkumiskartoista ja nuorten haastatteluista (Turkka 2007) on löydetty kiinnostavaa tietoa omaehtoisen liikkumisen luonteesta. Liikkumismuodoissa esiintyi paljon samoja lajeja kuin kyselytutkimuksissa. Niitä olivat lenkkeily, hiihto, pyöräily, laskettelu ja lumilautailu, kuntosaliharjoittelu sekä erilaiset pallopelit. Pallopeleistä liikkumismuotoina kertoo lisää se, että nuoret pelasivat pelejä erityyppisissä paikoissa: esimerkiksi jalkapalloa, pesäpalloa ja tennistä pelattiin pallokentillä, ja jalkapalloa, sulkapalloa ja koripalloa kotipihoilla. Voi olettaa, että pelaaminen on luonteeltaan erilaista rakennetuilla liikuntapaikoilla kuin pihoilla. Tutkimuksessa nousivat esiin lisäksi katusähly, trampoliinihyppely sekä kavereiden kanssa leikkiminen. Trampoliinihyppelyyn yhdistyi kavereiden ja perheen kanssa yhdessä liikkuminen. Hiihto oli jollekin nuorelle perheen yhteistä harrastamista, toiselle sellaista oli sulkapallon pelaaminen. Useita liikkumismuotoja harjoitettiin kave-

reiden kanssa lähiympäristössä. Tällaisia toimintoja olivat esimerkiksi kävely, pyöräily ja uinti sekä jalkapallon ja jääkiekon pelaaminen. (Turkka 2007, 45–46, 50–56, 63.)

Nuorisokulttuurisia liikkumismuotoja pidetään usein marginaalisina harrastuksina. Ne eivät esiinny nuorten suosituimpien liikkumismuotojen listoilla; osa niistä on tosin alle 10-vuotiaille lapsille yleisiä harrastuksia (Merikivi ym. 2016, 89–9). Nuorisokulttuuriset liikkumismuodot ovat kuitenkin merkityksellisiä houkutelllessaan harrastajikseen myös nuoria, joita tavanomaiset liikunta-harrastukset eivät kiinnosta. (Itkonen 2012, 163, 171; Ojala 2015a, 170.) Lajien harrastajat ovat leimallisesti poikia ja nuoria miehiä. Liikkumismuotoja luonnehtivat ruumiillinen taitavuus kuten temppujen ja liikkeiden jatkuva kehittäminen, perinteisistä liikunta- ja urheilukulttuureista poikkeava yhteisönmuodostus sekä toteuttaminen perinteisistä poikkeavissa liikkumisympäristöissä. Nuorisokulttuurisia liikkumismuotoja ovat esimerkiksi skeittaus, parkour, lumilautailu, bleidaus, scoottaus, BMX-pyöräily ja katutanssi, ja lajien kirjo muuttuu jatkuvasti. Lajien kehityssuunnat ovat harrastajien vallassa. Esimerkiksi kaikki skeittaajat ovat potentiaalisia uusien temppujen luoja ja siten lajin kehittäjiä. (Harinen ym. 2006, 10; Harinen 2010.)

Osa liikkumismuodoista on lähes pelkästään omaehtoisesti harjoitettuja, mutta kokonaisuutena liikkumismuodoissa näkyy organisoidustikin harrastettujen lajien suosio. Nuorten organisoidusti harrastamista lajeista kymmenen suosituimman listalla ovat olleet jalkapallo, jääkiekko, salibandy, voimistelulajit, lentopallo, yleisurheilu, ratsastus, pesäpallo, koripallo ja uinti. Jalkapallo oli suosituin laji jo 1990-luvulla. Salibandyn, uinnin ja ratsastuksen harrastajamäärät ovat lisääntyneet selvästi viime vuosikymmeninä. Esimerkiksi hiihdossa ja yleisurheilussa harrastajamäärät ovat puolestaan vähentyneet 2000-luvulla. Tyttöjen ja poikien suosituimmat organisoidun liikunnan lajit ovat jonkin verran erilaiset. Tytöt harrastavat enemmän esimerkiksi voimistelulajeja ja ratsastusta ja pojat enemmän esimerkiksi jalkapalloa ja salibandya. (Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010, 17–18; Merikivi ym. 2016, 91–92.) Osa liikkumismuodoista on yleensä organisoituun tilavuoroon sidottuja, kuten voimistelulajit, jolloin niiden omaehtoinen harjoittaminen on vähäistä.

Omaehtoisesti tyttöjen on todettu liikkuvan useammin yksin, poikien taas useammin kaveriporukassa (Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010, 14). Kuitenkin tutkittaessa kuudesluokkalaisia on ristiriitaisesti todettu, että tytöt liikkuvat useammin kaverien sekä perheenjäsenten kanssa kuin pojat (Pennanen 2009, 52). Viikoittain yksin omatoimisesti liikkuu 70–80 prosenttia 10–19-vuotiaista. Kavereiden kanssa liikkuminen on tavallisempaa alle 15-vuotiaille kuin vanhemmille nuorille. 10–14-vuotiaista päivittäin liikkuu kavereiden kanssa yli kolmannes ja yli 15–19-vuotiaista hieman yli 15 prosenttia. Vanhempien kanssa liikkuminen kuuluu alle 15-vuotiaiden elämään: 10–14-vuotiaista vanhempiensa kanssa liikkuu viikoittain 40 prosenttia ja päivittäin tai lähes päivittäin joka kymmenes. Myöhemmin vanhempien kanssa liikutaan omaehtoisesti selvästi harvemmin. Kuitenkin lähes viidennes 15–19-vuotiaista on kertonut

liikkuvansa vielä vanhempiensa kanssa viikoittain. (Myllyniemi & Berg 2013, 70–72.)

Suomalaiset nuoret liikkuvat kyselyiden perusteella enemmän kesällä kuin talvella. On viitteitä siitä, että muutama vuosikymmen sitten liikkuminen oli yleisempää talvella kuin kesällä. Muutosta voi osaltaan selittää liikunnan harrastamisen siirtyminen yhä useammin rakennetuille liikuntapaikoille ja varatuille harjoitusvuoroille. Suosittuihin talvilajeihin kuuluvia laskettelua ja lumilautailua harrastetaan usein vain viikonloppuisin ja loma-aikoina, sillä ne vaativat yleensä matkustamista kauempana sijaitseville rinteille. Suositaan kasvattaneista nuorisokulttuurisista liikkumismuodoista useimmat taas ovat kesäolosuhteissa syntyneitä ja kesällä harrastettavia lajeja. (Laakso ym. 2006, 2, 11.)

Nuoruus on tutkimusten perusteella omaehtoisen liikkumisen käännekohta monessa suhteessa. Omaehtoisen liikkumisen osuus liikkumisesta lähtee kasvuun. Omaehtoisen liikkumisen muodot muuttuvat tyypillisesti leikeistä ja peleistä kuntoliikuntamuodoiksi kuten lenkkeilyksi ja kuntosaliharjoitteluksi. Liikkuminen yksin alkaa yleistyä. (Laakso ym. 2006, 10; Merikivi ym. 2016, 94–100.) Ilmiötä tuleekin kuvata tarkastelemalla omaehtoisen liikkumisen muotoja laajemmin kuin vain liikuntalajeina. Liikkumismuotojen toteuttamisen tavat ovat moninaiset sekä ilmeisen merkityksellisiä asioita liikkumisen taustalla. Merkityksiä käsittelevien tutkimusten perusteella pidän kiinnostavana esimerkiksi sitä, ulottuvatko nuorisokulttuurisen liikkumisen käytännöt muuhun nuorten omaehtoiseen liikkumiseen. Nuorisokulttuuriset liikkumismuodot eivät vaikuta nuorille yleisiltä mutta ne ovat jälkimodernin nuorison merkitysmaailmoja pitkälti vastaava toimintakenttä.

4 LIKUNNAN TILALLISUUS

4.1 Nuorten omaehtoisuuden tilat

Tilallisuuden näkökulman perustan humanistisen ja kulttuurisen maantieteen teoriapohjalle. Humanistisessa maantieteessä ihminen nähdään sosiaalisen ja fyysisen ympäristönsä tuotteena sekä tuottajana, siis intentionaalisen toimijana. Ilmiöitä tarkastellaan yksilön kokemusten kautta, jolloin tutkimusteemana ovat yksilöiden paikkoihin liittämät merkitykset. Kulttuurinen suuntaus yhdistää maantieteeseen merkitysjärjestelmien ja osakulttuurien tutkimisen, ja se on tuonut tutkimukseen tilaa tuottavien ryhmien ja identiteettien huomioimisen. (Haarni ym. 1997, 16, 22–24.) Kulttuurimaantieteessä paikkoja tutkitaan esimerkiksi sukupuolen ja kulttuurisen taustan luomista asemista käsin tuoden sillä tavoin esiin erilaisten ihmisten asema suhteessa ympäristöön. Voidaan tarkastella esimerkiksi julkisia tai piilossa olevia sääntöjä, jotka koskevat sitä, millä ihmisryhmällä on oikeus käyttää tilaa. Kulttuurisessa maantieteessä painotetaan yksilön toiminnan ja kokemuksen liittämistä sosiokulttuuriseen todellisuuteen eli sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiinsa. Ihminen on kulttuuri-maantieteessä toimija, jota sosiokulttuurinen todellisuus ei täysin ohjaa mutta joka joutuu ottamaan sen huomioon. Ympäristön nähdään heijastavan arvoja, jotka näkyvät esimerkiksi siinä, mille toiminnolle kaupungista varataan tilaa. (Raittila 2009, 232; Semi 2010, 25–26.)

Tilan merkitykset muotoutuvat rakennetun, sosiaalisen ja eletyn vuorovaikutuksessa, ja tila tulee merkitykselliseksi käytön kautta. Tilan merkitykset ovat henkilökohtaisia ja erilaisia eri ihmisille, mutta ne limittyvät kulttuurissa jaettuun merkityksiin. (Saarikangas 2002, 48–49, 54–56.) Katson, että nuoret toimivat sekä tiloja tuottaen että niiden rajoittamina, siis sekä subjekteina että sosiokulttuurisen todellisuuden ohjaamina. Tila on sosiaalisten suhteiden muodostama, ja yhdessä tilassa on aina useita sosiaalisia tiloja. Semin (2010, 25–28) paikkakokemusten tutkimuksen metodologista lähtökohtaa mukaillen käsitän nuorten vapaa-ajan ympäristöt myös osin niiden historian ja ominaislaadun kautta muotoutuvina. Nuorten kokemuksiin oletettavasti vaikuttavat esimer-

kiksi historian saatossa muotoutunut suomalainen ja paikallinen liikuntakulttuuri sekä aiemmat ja nykyhetkessä vallitsevat tilankäyttötavat.

Tilan ja paikan käsitteet on maantieteessä erotettu toisistaan, mutta käsitteiden määritykset ovat vaihdelleet kulttuurisen ja tieteellisen taustan mukaan. Tila ja paikka limittyvät toisiinsa. Yksinkertaisimmassa ajattelussa paikka on rajautunut tiettyyn fyysiseen sijaintiin, ja tila on ollut laajempi, abstrakti kokonaisuus. Massey (2008) on todennut paikkojen rakentuvan laajemmalla mitta-kaavalla kuin mitä määritämme fyysiseksi paikaksi. Eletylle todellisuudelle ei hänen mukaansa voi vetää rajoja. Massey selittää tilan muodostuvan tässä hetkessä käytävien neuvottelujen ja kohtaamisten kautta, kohtaamispaikkana. Tila on silloin sosiaalisen ulottuvuus; tila muodostuu ihmisten samanaikaisesta olemassaolosta ja keskinäisistä suhteista. (Emt., 14–15, 29, 56–58, 123.) Nuorten tilojen tutkimuksessa (Kiilakoski ym. 2011, 59–60) on vedetty yhteen Massey'n ajattelua siten, että tilalliseen tarkasteluun on sisällytettävä sekä fyysinen ympäristö että nuorten kokemukset tilasta eli heidän tilalle antamansa merkitykset. Sama lähtökohta sopii tähän tutkimukseen. Katson, että nuoret ilmaisevat tilaan liittyviä käsityksiään käyttämällä tietynlaisia paikkoja ja paikkojen elementtejä niissä liikkuen. Tilallisen tarkastelun kautta nuorten omaehtoinen liikkuminen tulee tulkituksi samanaikaisesti usealla ulottuvuudella: merkitykset kiinnittyvät sekä fyysiseen ympäristöön, sosiaalisiin suhteisiin että laajempaan kulttuuriin tilaan. Tilan merkityksiä tulkitsemalla suhteutan ilmiön muuhun liikuntakulttuuriin ja yhteiskunnan rakenteisiin.

Ihmis- ja yhteiskuntatieteissä ovat tällä vuosituhannella yleistyneet tarkastellut lapsuuden ja tilallisuuden kytköksistä erilaisissa ympäristöissä. Lapsuuden käsite on sisältänyt myös nuoruusvuodet. Lapsuus sekä tila nähdään tällaisessa tutkimuksessa muuttuvina ilmiöinä. Tila on merkityksenannon kohteena jatkuvasti uudelleen. Lapsuus puolestaan saa merkityksiä suhteessa tilaan esimerkiksi siten, että määritetään, mitkä ovat oikeita paikkoja lapsille. Lapsuuden maantieteessä korostuu lasten toimijuus. Se tarkoittaa lasten toiminnan näkemistä paitsi tilojen muovaamana myös tiloja muuttavana. (Kullman ym. 2012, 9–11.) Lapsuuden tilan tutkimisen ensimmäisiä aiheita viime vuosituhannen puolella ovat olleet muun muassa ympäristön käyttö välineenä socialisaatiossa, tilan, paikan ja vallan yhteydet sekä organisoimaton tilassa oleminen (Aitken 2001, 14–17). Yleistä lapsuuden maantieteessä on ollut tutkia arkipäivän tiloja, joiden kautta lapsuus määrittyy. On tarkasteltu esimerkiksi katua ja julkista tilaa siitä näkökulmasta, kuinka lapset pääsevät tilaan ja kuinka he käyttävät sitä. (Holloway & Valentine 2000, 5–11.) Toimijuuden korostamisen ansiosta lapsuuden maantieteellä on antia nuorten omaehtoisen liikkumisen tutkimukselle.

Nuoret ovat hakeutuneet omaehtoisen toiminnan ja oleskelun mahdollistaviin paikkoihin kautta historian. Nuoret tarvitsevat paikkoja, joissa voi toimia organisoimattomasti tai olla vapaasti tekemättä mitään. Tästä kirjoitti Helanko jo 1900-luvun puolivälin poikasakkien tutkimuksessaan. Hän määritteli kaupunkiympäristöön muotoutuvien sakkien mielellään välttelevän vanhempien kontrollia ja hakeutuvan luonnontilaisille mäille, rakentamattomille tonteille ja

urheilukentille. Urheilu oli poikasakkien muotoutumisessa ja toiminnassa keskeisessä roolissa. Sakeille tärkeää toimintaa olivat palloilu sekä monenlaiset sota- ja taisteluleikit. Itse organisoimissaan urheilulajeissa sakit kilpailivat paremmuudesta toisia sakkeja vastaan. (Helanko 1953; Puuronen 2003, 375.) Hie- man myöhempää aikaa on kuvannut Saarikangas (2003), joka on tarkastellut nuoruusmuistoja 1960-luvun helsinkiläisistä lähiöistä. Nuorille tärkeitä kohta- uspaikkoja olivat metsiköt ja joutomaat, joita voi ottaa omakseen ja joissa voi viettää vapaa-aikaa piilossa aikuisten katseilta. Pihat, urheilukentät ja luistinra- dat kuuluivat myös merkityksellisiin kokoontumispaikkoihin. Vapaa-ajan ympä- ristöt ovat 1900-luvun puoliväliin verrattuna muuttuneet, joten nuorten toi- minta on saanut uusia piirteitä, mutta omaan tilaan hakeutumisen tarve on säi- lynyt.

Muutama viimeaikainen suomalainen tutkimus kertoo omaehtoisuuden tilojen merkityksistä nuorille lähinnä ympäristöpsykologian näkökulmasta. Näiden tutkimusten antia omaan tutkimukseeni ovat lähinnä tulokset, joista voin poimia nuorten vapaa-ajan paikkoihin liittyviä teemoja, merkityksiä ja toiminnan muotoja. Nuorten mielipaikkojen on todettu (Kaivola & Rikkinen 2003) olevan usein liikunnan paikkoja. Yläasteiässä mielipaikkojen luonne näyt- täisi jonkin verran muuttuvan ja tyttöjen ja poikien paikkakokemusten välille syntyvän eroja. Yhdeksäsluokkalaisille mielipaikka on harvemmin liikkumiseen liittyvä paikka kuin kolme vuotta nuoremmille. Tyttöjen ja poikien välillä on kuitenkin huomattava ero: poikien mielipaikat ovat yhdeksäsluokkalaistenkin ikäryhmässä eniten liikunnan tai muun aktiivisen toiminnan paikkoja, kun tyt- töjen mielipaikkoihin liittyi eniten ystävien tapaaminen, usein julkisilla paikoil- la. Omaehtoisuuden tilojen merkitys näyttäisi kasvavan yläkouluikässä, sillä yh- deksäsluokkalaiset mainitsivat mielipaikoikseen nuorempia useammin vapaa- seen ajanviettoon liittyviä paikkoja, julkisia tiloja ja sosiaalisen vuorovaikutuk- sen paikkoja. Mielipaikoissa tärkeiksi seikoiksi nuoret kokivat toisaalta sen, että paikka tarjoaa yksityisen tilan rauhoittumiselle, ja toisaalta mahdollisuuden yhdessäoloon kavereiden kanssa. (Emt., 178–194.)

Myös kaupunkiviheralueiden koetuissa arvoissa ja merkityksissä (Mäki- nen & Tyrväinen 2008) näkyy nuorten tarve sosiaalisen vuorovaikutuksen paikkoihin sekä eroja sukupuolten välillä. Tutkijat kiinnittivät huomiota siihen, että vaikka nuoret nykyisin viettävät enemmän aikaa asuinalueensa ulkopuolel- la ja kaupungin keskustassa, lähiviheralueet ovat yhä heille monin tavoin tär- keitä paikkoja. Nuoret arvostivat viheralueissa toimintamahdollisuuksia, kau- nista maisemaa sekä tilan ja vapauden tuntua. Toisin kuin aikuisille, viheralueet olivat nuorille ennen kaikkea sosiaalisia paikkoja, mutta he osoittivat viheralue- eilta myös vetäytymisen paikkoja. Samoin kuin edellä mielipaikoissa, myös vi- heralueilla toimintamahdollisuudet olivat tärkeämpiä pojille kuin tytöille. Liik- kunta- ja toimintapuistot ovat tutkijoiden mukaan nuorille sosiaalisen vuoro- vaikutuksen ja aktiivisen toiminnan paikkoja. Pienet puistot, viherkäytävät sekä raja-alueet rakennettujen paikkojen ja viheralueiden välissä taas ovat spontaan- nin ja epämuodollisen omaehtoisen toiminnan paikkoja. Kolmanneksi etäiset paikat eli metsät ja kalliot, joissa nuoret käyvät harvemmin, kiehtovat nuoria

seikkailun ja aikuisista erillään olemisen paikkoina. Tutkijat toteavatkin, että viheralueiden merkityksissä näkyy nuorten tarve etsiä omia alueita, joissa välttää aikuisten kontrollia, kritisointia ja ulossulkemista. (Mäkinen & Tyrväinen 2008, 286–288.)

Sosiaalisen vuorovaikutuksen ja vetäytymisen teema näyttää olevan olennainen nuorten omaehtoisuuden tiloissa ainakin ympäristöpsykologisissa tarkasteluissa. Useissa tutkimuksissa viitataan näiltä osin Liebergin (1995) tutkimukseen, jossa tarkastellaan 13–18-vuotiaiden ruotsalaisnuorten julkisten paikkojen käyttöä ja merkityksiä. Tutkimuksen mukaan nuorten käyttämät paikat voidaan jakaa vuorovaikutuksen ja vetäytymisen paikkoihin. Paikat vastaavat nuoruudessa keskeisiin kehitystarpeisiin. Vuorovaikutuksen paikoissa nuoret voivat nähdä ja tulla nähdyksi, tavata kavereita ja tuntemattomia, niin nuoria kuin aikuisiakin. Näissä paikoissa nuoret usein myös pyrkivät ottamaan tilaa hallintaansa. Vetäytymisen paikkoihin nuoret hakeutuvat ollakseen poissa sekä muiden nuorten että aikuisten parista. Näissä paikoissa nuoret pyrkivät välttämään muiden kontrollia, kuten aikuisten katseita. Tutkija tulkitsi lisäksi nuorten olevan suuntautuneita kavereihin, organisoituun harrastustoimintaan tai kotiin, ja eri tavoin suuntautuneiden nuorten tarvitsevan erilaisia tiloja (ks. myös Matthews 2000a, 63–64, 76–77). Edellä mainittua tutkimusta on hyödynnetty myös tarkasteltaessa kodin, kodin lähiympäristön, koulun ja keskustan tarjoamia toiminnan mahdollisuuksia 11–16-vuotiaille englantilaisnuorille (Clark & Uzzell 2002). Kodin todettiin edustavan nuorille vetäytymisen mahdollisuutta, mutta kodin lähiympäristö, keskusta ja koulu koettiin sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen että vetäytymisen paikoiksi. Muiden ihmisten läsnäolo ja poissaolo määrittivät keskeisesti nuorten kokemuksia ja paikkojen käyttöä. Tutkijoiden mukaan olisi tärkeää selvittää sitä, millaiset paikkojen fyysiset ja sosiaaliset ominaisuudet tarjoavat sosiaalisen vuorovaikutuksen ja vetäytymisen mahdollisuuksia. (Emt.)

Keskinäinen sosiaalinen vuorovaikutus ilman aikuisten valvontaa on siis todettu nuorille tärkeäksi. Esimerkiksi julkiset ulkotilat kuten kadut, keskustat ja tyhjät tontit ovat tärkeitä siksi, että sellaisilla paikoilla nuorilla on autonomia tilan suhteen. Sellaiset paikat voivat tarjota paitsi tilaa omaehtoiseen toimintaan myös mahdollisuuden itsenäiseen kokemusten reflektointiin ja identiteetin muovaamiseen. Olennaisena tekijänä lasten ja nuorten ulkona toimimisessa pidetään sitä, että siinä voidaan ottaa käyttöön julkista tilaa luoden sinne omia paikkoja sekä keksien omia paikkojen ja niiden materiaalien käyttötapoja. Omaehtoisessa toiminnassa voi myös syntyä lasten ja nuorten omia katukulttuureita. (Valentine 2004, 75–76, 101.) Massey (1998) mukaan tilan määrittelyllä ja hallinnalla on aktiivinen osa nuorisokulttuurien rakentumisen sosiaalisissa prosesseissa. Myös Malone (2002) on kirjoittanut julkisesta ulkotilasta, kadusta, nuorten tärkeänä kulttuurin luomisen paikkana. Valvonta ja toiminnan tilojen suunnittelu valmiiksi puolestaan rajoittaa nuorten omien käytäntöjen ja merkityksenantojen muotoutumista. (Aitken 2001, 16–17, 180; Matthews ym. 2000b, 280–281; Tani 2012, 151.) Tärkeä huomio kuitenkin on, että kaikki nuoret eivät hakeudu kadulle. Tarve muotoutuu sen mukaan, mitä koti ja muu lähiympäristö

tarjoavat, sekä siitä, millaisiksi nuoren persoonallisuus, elämäntyyli ja valinnat ovat muotoutumassa. (Matthews 2000a, 63–64, 76–77; myös Lieberg 1995.)

Uudenlaisia omaehtoisuuden tiloja lapsille ja nuorille on syntynyt sosiaalisen median myötä (Kullman ym. 2012, 12–13; ks. Merikivi ym. 2016, 23–29). Sosiaalinen media on nuorille jatke muulle sosiaaliselle ympäristölle, ja siellä nuorisokulttuuria sekä välitetään että luodaan (Joensuu 2011, 18, 21). Sosiaalinen media ja kaupallinen viihde on usein asetettu liikuntaharrastukselle ja liikunnalliselle elämäntavalle vastakkaisiksi. Usein jää huomiotta ensinnäkin se, että jälkimodernit elämäntyyli ovat moninaisia ja voivat sisältää sekä aktiivista liikkumista että median suurkuluttamista (Laakso ym. 2006). Toiseksi, kun median roolia liikuntakäyttäytymisen määrittäjänä ei tunneta riittävästi, ei myöskään tiedetä, kuinka media toimii vaikuttimena liikunnan harrastamiseen. (Uusi suunta liikuntatutkimukseen 2009, 26.) Sosiaalisessa mediassa ja kaupallisessa viihteessä muotoillaan väistämättä yhä enemmän nuorten liikkumisen merkityksiä. Tutkimukseni kannalta sosiaalinen media on kiinnostava tila siksi, että siellä merkitysten määrittämistä ja niistä neuvottelua tapahtuu nuorten kesken, erillään aikuisten kulttuureista.

4.2 Neuvottelua tilasta

Sallitut ja kielletyt tilat rakentuvat sosiaalisesti. Tilat tulevat tulkituiksi käyttäjien, käyttötapojen ja ajankohtien mukaan. Jotakin tarkoitusta varten suunniteltu tila voi muuttua erilaiseksi, kun käyttäjät sosiaalisesti tuottavat tilan käyttötapoja ja merkityksiä. Nuoret osallistuvat toiminnallaan tilan merkitysten tuottamiseen. (Kallio 2012, 121–123.) Omaehtoisen toiminnan tiloja on tarjolla 2000-luvun nuorille vähemmän kuin aikaisemmin (ks. alaluku 2.1). Samalla lapset ja nuoret kuitenkin rajoitteista huolimatta kyseenalaistavat ja muokkaavat ympäristöään. He vastaavat sallittujen tilojen kaventumiseen etsimällä uusia toimintamahdollisuuksia ja myös rikkomalla asetettuja rajoja. (Kullman ym. 2012, 12–13, 23; Kuusisto-Arponen & Tani 2009.) Nuoria koskevaa tilapolitiikkaa sekä nuorten pyrkimyksiä neuvotella tilasta on tarkasteltu usein hengailun kautta, mutta teemaa on käsitelty myös liikkumisen yhteydessä.

Nuorten omaehtoisuuden tiloista puhuttaessa on tehty eroa nimenomaan aikuisten yhteiskuntaan, jolloin toimijuutta tarkastellaan aikuisten sosiaalisten rakenteiden rajoittamana (ks. Vanderbeck 2010, 36). Nuorisotutkijat ovat kutsuneet nuorten omaehtoista, aikuiskontrollista vapaata elämänaluetta ja toiminnan tilaa neljänneksi tilaksi. Ensimmäisenä tilana pidetään kotia, toisena koulua ja kolmantena organisoituja vapaa-ajan harrastuksia, ja nämä kolme tilaa ovat aikuisten kontrolloitavissa. Neljänsissä tiloissa ei haluta kohdata aikuisia suoritusvaatimuksineen ja potentiaalisine kasvattavine toimenpiteineen. Neljännet tilat voivat tarjota nuorille mahdollisuuksia ottaa haltuun julkista tilaa. Neljännet tilat kuitenkin nähdään ongelmallisina, kun niitä katsotaan tiloina, joissa nuoret toimivat vailla valvontaa. Nuorten nähdään olevan sekä vaarassa että vaaran aiheuttajia. Heitä pyritäänkin ohjaamaan turvallisiin, aikuisten funktio-

nalisoimiin toimintatiloihin. (Harinen 2005, 288, 294; Kivijärvi 2014, 123–124, 129–132; Rannikko 2016a, 29.)

Lapset ja nuoret pyritään pitämään heille tarkoitetuissa tiloissa kuten leikkipuistoissa ja liikuntapaikoilla, poissa aikuisten tiloista, joita ovat esimerkiksi liikenne ja kaupunkitila (Kullman ym. 2012, 11–12). Julkista tilaa on tuotettu ympäristönä, jota hallitsevat ja jonka käyttötavoista päättävät aikuiset, mutta nuoret haastavat aikuisten tilallista hegemoniaa (Valentine 2004, 83, 102). Määrittämällä, kuka on aikuinen ja kuka lapsi, määritetään myös tilojen käyttöoikeuksia, -tapoja ja -aikoja. Instituutioissa kuten koulussa jako määrittyy iän perusteella, ja jaolla on vaikutusta instituution ulkopuolellakin. Nuoret ovat usein tahtomattaan välitilassa eli liminaalitulassa, jolloin he eivät oikein kuulu aikuisten tiloihin eivätkä lasten tiloihin. Nuorten käyttämissä tiloissa on toimintakulttuurinsa sen suhteen, mitä nämä ”vanhemmat lapset” tai ”nuoremmat aikuiset” voivat ja eivät voi tehdä. Toisaalta on todettu, että nuoret voivat liikkua kategorioiden välillä ja käyttäytyä tilassa sekä aikuisten että lasten lailla. He voivat konstruoida julkista tilaa kaikkien tilana, vaikka aikuiset pyrkisivät rajoittamaan tilan käyttöä. (Skelton 2000.)

Aikuisten tilafunktionalismi on kaventanut mahdollisuuksia omatoimiseen paikkojen käyttöön ja muokkaukseen. (Aitken 2001, 125; Itkonen 1998, 49–50, 59.) Taustalla vaikuttaa olevan ajattelutapa, että lapset ja nuoret voidaan sallia julkisessa tilassa vasta sen jälkeen, kun he ovat sosiaalistuneet aikuisten tavoille käyttäytyä ja käyttää tilaa. Olennaisena kysymyksenä nuorten omaehtoisen toiminnan kannalta pidänkin sitä, annetaanko nuorille oikeus omaehtoiseen toimintaan tilassa vai sallitaanko tilaan pääsy vain tiettyyn kulttuuriin mukautuneille. (Ks. Valentine 2004, 12–13, 102.) Esimerkiksi nuorten oleskelua puiston keinuilla ja liukumäessä voidaan pitää epäsopivana siksi, että tilankäyttötapa haastaa aikuisten tilan käyttöä ja käyttäjiä koskevat odotukset (Matthews ym. 2000a, 74). Nuorten hakeutumista paikkoihin, joissa aikuisia ei ole, kuten kadulle hiljaiseen ilta-aikaan, voidaan tulkita siitä näkökulmasta, että nuorille ei ole jätetty muita vaihtoehtoja, kun heidät on tilojen käyttäjinä marginalisoitu. Toisaalta nuorten hakeutuminen tiettyihin paikkoihin voidaan tulkita marginalisointia haastavaksi kulttuuriseksi toiminnaksi. (Matthews ym. 2000b, 290.)

Lasten tilallista erottelua perustellaan hoivalla ja suojelulla (Kullman ym. 2012, 11–12) mutta nuorten tilallista erottelua useammin valvonnalla. Kun nuorten vapaa-ajan ihanteena pidetään aktiivista ja aikataulutettua tekemistä, pyritään nuoria pitämään valvotuissa, heitä oikein kasvattavissa tiloissa. Tällaisena toimintana on tarkasteltu sitä, kuinka kanadalaisessa suurkaupungissa julkinen sektori pyrkii määrittämään nuorille terveellisiä kaupunkitilan käyttötapoja (Fusco 2007). Tutkija osoittaa, että virallisissa asiakirjoissa pyritään sanelemaan, kuinka ja missä nuorten tulee elää ja viettää aikaansa edistääkseen terveyttään. Kaupungin puistot aktiviteetteineen nähdään yhtenä mahdollisuutena pitää nuoria terveellisen toiminnan parissa ja paremmin valvottuina kuin keskustan kaduilla (emt., 55). Samalla, kun sosiaalisesti määritetään ikäryhmälle sopivia tiloja, tullaan määrittäneeksi myös ikäryhmälle sopiva sosiaalinen identiteetti. (Massey 1998, 126–127; Matthews ym. 2000b, 280–281.) Erät tutkimus-

jat ovat käyttäneet nuorten omaehtoisuuden tilojen rajoittamisesta hyvinkin kriittisiä termejä kutsuen sitä moraaliseksi hyökkäykseksi nuorten elämää kohtaan (Aitken 2001, 24) sekä kulttuuriseksi alistamiseksi ja sosiospatiaaliseksi marginalisaatioksi (Matthews ym. 2000b, 281–282, 290). Kontrollonin pyrkimykset on liitetty ajallemme tyypilliseen riskipolitiikkaan ja turvallisuusajatteluun: kasvatussuhteista vapaa aika sisältää riskejä, kun taas aikuisten organisoima toiminta on turvallista (Kivijärvi 2014, 123).

Avoimen ja suljetun tilan käsitteet ovat osoittautuneet hyödyllisiksi tutkittaessa nuorten suhdetta sosiaalisesti tuotettuun julkiseen tilaan. Avoimissa tiloissa rajat ovat löyhästi määritellyt, ja niissä sallitaan arvojen ja kulttuureiden moninaisuus. Suljetuissa tiloissa taas ei siedetä erilaisuutta vaan hallitsevan kulttuurin arvoja pidetään ainoina oikeina arvoina, eikä tiloissa sallita kuin tietynlaisten ihmisten läsnäolo ja tietynlainen käytös. Jaottelun avulla on tulkittu, kuinka sosiaalisesti tuotetaan julkisen katutilan rajoja ja rajoituksia sekä kuinka nuoret pyrkivät käyttämään tilaa oman kulttuurinsa luomisen paikkana. (Malone 2002.) Jaottelua on hyödynnetty myös tarkasteltaessa nuorten liikunnan tiloja amerikkalaisessa suurkaupungissa. Suljettuja tiloja tutkimuksessa olivat koripallokentät ja organisoidun tanssiharrastuksen tilat. Niissä suosittiin tietynlaista, rajattua maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä, mikä määritteli vahvasti tilallisia käytäntöjä. Skeittaus kadulla ja tanssi epämuodollisissa tiloissa olivat puolestaan avointen tilojen toimintaa. Niissä tilalliset käytännöt olivat tasa-arvoisempia. Tutkijoiden mukaan suljetut tilat nähdään yleensä nuorille turvalisina tiloina. Avoimissa tiloissa nuoret itse tulkitsevat tiloja tavoilla, jotka suoraan haastavat esimerkiksi pyrkimystä olla tuottava kansalainen. (Atencio 2010; ks. myös Borden 2001, 40.) Tarkastelukehysten avulla näyttäisi olevan mahdollista tulkita nuorten omaehtoisuuden liikkumisen tilallisia rajoja ja omien tulkintojen mahdollisuuksia erilaisissa liikkumisympäristöissä. Voi esimerkiksi olettaa, että rakennetut liikuntapaikat ja muokkaamaton luonto eroavat toisistaan tässä suhteessa.

Avoimen ja suljetun tilan teorian rinnalle on syytä nostaa tilojen luokittelu väljiin ja tiukkoihin tiloihin. Väljyydellä ja tiukkuudella on viitattu siihen, missä määrin tiloissa sallitaan erilaisia käyttötapoja. Ihmiset itse tuottavat tilan väljyyttä havaitsemalla ja hyödyntämällä mahdollisuuksia toimia tilassa omilla tavoillaan. Tiukoissa tiloissa tilaa ja rakenteita hyödynnetään vain alun perin suunnitelluilla tavoilla, esimerkiksi jalkakäytävää vain kävelyyn ja porraskaidetta vain tuen hakemiseen. Väljä tila syntyy, kun joko toteutetaan jotakin uutta aktiviteettia rinnakkain alkuperäisten toimintojen kanssa, aletaan käyttää uusiin tarkoituksiin tiloja, joista alkuperäinen toiminto on poistunut, tai aletaan käyttää tiloja, joilla ei vielä ole suunniteltua käyttötarkoitusta. (Ameel & Tani 2007, 9; Franck & Stevens 2007; Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 52.) Väljyyteen ja tiukkuuteen liittyy epätietoisuutta siitä, mikä tilassa on laillista tai sosiaalisesti hyväksyttyä. Pyrkimys tiukentaa tilaa tarkoittaa tilankäyttötapojen ja tilan merkitysten rajoittamista, mikä itsessään voi kannustaa haastamaan tiukentamista. (Franck & Stevens 2007.) Tarkastelukehystä on sovellettu esimerkiksi nuorten hengailun (esim. Keskinen ym. 2011; Kuusisto-Arponen & Tani 2009),

nuorisokulttuurisen liikkumisen (Ameel & Tani 2007; Rannikko 2016a) ja nuorisotilojen (Kiilakoski ym. 2011) tarkasteluissa. Väljän ja tiukan tilan tarkastelun katson soveltuvan etenkin sellaiseen nuorten omaehtoiseen liikkumiseen, joka ei tapahdu varsinaisilla liikuntapaikoilla vaan paikoilla, jotka on suunniteltu myös tai pelkästään muuta käyttöä varten.

Nuorisokulttuurisesti liikutaan pääosin uudennlaisilla omaehtoisen liikkumisen paikoilla. Nuorisokulttuurisen liikkumisen näkökulmasta ei erotella, mihin tarkoitukseen paikka on rakennettu, vaan käytetään koko elinympäristöä luovasti. Se poikkeaa tilasidonnaisuudessaan standardoituja tiloja vaativasta urheilusta. Se on myös olennaisesti liikuntaa, joka tapahtuu julkisesti, kaupunkitilan näyttämöllä. (Harinen ym. 2006, 10, 15–16, 21–23; Pälvimäki 2011, 49, 61.) Liikkuessaan paikoilla, joita ei alun perin ole tarkoitettu liikunnan paikoiksi, nuoret haastavat aikuisten funktionaalisia tilatulkintoja. Tämä on omiaan aiheuttamaan sukupolvien tilatulkintojen törmäyksiä. Nuorisokulttuuriseen liikkumiseen onkin yleisesti liitetty tilan uudennlainen merkityksellistäminen sekä väljien tilojen tuottaminen. (Mm. Itonen & Nurmi 2008; Rannikko 2016a.)

Skeittausta on tutkittu tilallisesta näkökulmasta jonkin verran sekä kansainvälisesti että Suomessa. Skeittausta voi pitää esimerkkinä siitä, kuinka jälkimodernina aikana liikkumista tuodaan pois varsinaisilta liikuntapaikoilta arkisiin, julkisiin ja puolijulkisiin paikkoihin. Kaupunkitilaa katsotaan toisin ja käytetään epätavallisesti ja luovasti antaen paikoille totutusta poikkeavia merkityksiä. Rakennettua ympäristöä otetaan haltuun ja muunnetaan liikkumisen paikoiksi. (Harinen ym. 2006, 54, 70–71.) Skeittauksessa tuotetaan väljää tilaa. Vaikka tilan fyysiset rakenteet eivät muutu, muuttuu käyttäjän ymmärrys siitä, kuinka fyysistä ympäristöä voidaan uudella tavalla käyttää ja tuottaa uusia tilallisia kokemuksia (Franck & Stevens 2007, 14). Skeittausta ilmentää tilojen merkitysten jatkuvaa sosiaalista uudelleen tuottamista, ja samalla tilojen väljyyden ja tiukkuuden muuttumista. Skeittaajat saattavat omia jonkin tilan käyttöönsä lyhytaikaisesti, kunnes viranomaisen tai tilan omistajan puuttuvat toimintaan. (Borden 2001, 52–55.) Skeittausta kautta tulee näkyviin myös tiukkojen ja väljien tilojen mosaiikkimaisuus: mikä on sallittua jollain kohden kaupunkitilaa, ei ehkä ole sallittua kulman takana (Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 54).

Parkour ilmentää samaan tapaan väljien tilojen tuottamista. Omaehtoinen parkour toimii myös esimerkkinä nuorten arkisesta kaupunkipoliittisesta toiminnasta (Kallio 2012, 124–125). Parkourin harrastamisen myötä nuorille syntyy uusi tapa katsella ja arvostaa ympäristöä, eli kaupunkiympäristöstä tulee uudenlaisen symbolisen työstämisen kohde. Esimerkiksi lähiö betonirakennuksineen voi näyttäytyä parkouraajalle leikkikenttänä ja esteratana. Kaupunkitilaa uudelleen tulkitsamalla ja näin väljiä tiloja tuottamalla parkouraajat muuttavat kaupunkia elävämmäksi, mikä ilmenee esimerkiksi spontaanin liikkeen muodossa. Julkisia tiloja säädellään usein näkymättömin rajoituksin, jotka ohjaavat ihmisiä käyttämään tiloja, jotka on heidän mielestään suunniteltu heidän kaltaistensa ihmisten käytettäväksi. Kaupunkilaiset voidaankin nähdä erilaisten yhteisöjen ja intressiryhmien jäsenenä liikkumisen ja oleskelun tapojensa perusteella. Parkour kyseenalaistaa monia kirjoittamattomia julkisen tilan käytön

sääntöjä, kuten että nuoret ja aikuiset eivät saisi liikkua lapsenomaisesti arkiympäristöönsä kokeillen. (Ameel & Tani 2007.) Esimerkiksi iltaisin tyhjän leikkipuiston käyttäminen harjoitteluun herättää kysymyksiä ihmisten oikeuksista kaupunkitilaan. Voidaan kysyä, saavatko nuoret ja aikuiset käyttää julkisia ja puolijulkisia lapsille tarkoitettuja tiloja. (Tani & Ameel 2015, 61.) Kirjoittamattomien kaupunkitilan sääntöjen kyseenalaistaminen parkouraamalla tulee helposti näkyväksi juuri suomalaisessa kulttuurissa. Suomessa on totuttu liikkumaan julkisilla paikoilla huomiota herättämättä sekä noudattaen tilan suunniteltuja funktioita. (Pälvimäki 2011, 47–48, 61.)

Kaupunkitilan käyttöön liittyy nuorisokulttuurisessa liikkumisessa myös autenttisuuden arvostus. Lumilautailussa ja skeittauksessa on todettu arvostettavan autenttisuutta vastakohtana valtavirtaisuudelle. Skeittauksen autenttisuus ei mahdollistu valmiiksi rakennetuilla harrastuspaikoilla. Kaupunkimaisuus, tilan uudenlainen määrittäminen ja esimerkiksi riskialttius lisäävät skeittipaikkojen autenttisuutta. Lumilautailupaikoissa mielikuva autenttisuudesta liittyy sosiaalisuuden, hauskuuden ja vapauden toteuttamisen mahdollisuuksiin. Katuympäristöt sekä vuoret ja puuterilumi tuovat lautailuun autenttisuutta, kun taas hiihtokeskusympäristöjä pidetään alakulttuurissa vähempiarvoisina, valtavirtaisina paikkoina. (Dupont & Ojala 2015.) Kaupunkiympäristön käyttö on joskus nähty kapinana ja vastarintana, mutta ne voivat olla liian vahvoja ilmauksia. Kyseessä ei ole välttämättä kapina tilojen suunniteltuja funktioita vastaan, vaan vaihtoehtoisten tilankäyttömahdollisuuksien etsiminen ja hyödyntäminen. (Ks. Rannikko 2016a, 31.) Rullaluistimilla tempuillevien bleidaajien on todettu hakevan uusista paikoista ja rakenteista vaihtelua ja haasteita. Kaupunkiympäristöstä löydettyillä "spoteilla" bleidaamiseen liittyy yleensä kuvaaminen ja videoiden julkaisu internetissä, jolloin harrastajat jakavat muiden tietoon omaa käsitystään kaupunkitilan käyttömahdollisuuksista. (Itkonen & Tolonen 2010, 68–74.)

Itse tekemisen kulttuurilla vaikuttaa olevan tärkeä rooli nuorten omaehtoisessa liikkumisessa. Nuorten uusien toimintamahdollisuuksien etsiminen ja tilallisten rajojen rikkominen voidaan nähdä tärkeänä yhteiskunnallisena ja kulttuurisena toimijuutena (Kullman ym. 2012, 23). Nuorten omaehtoista liikumista tilallisena ilmiönä tutkittaessa on otettava huomioon ympäröivän tilan asettamat puitteet, jotka lisäävät tai kaventavat toimijuuden mahdollisuuksia. Nuoret voivat liikkua omaehtoisesti ja merkityksellistää liikkumisen tiloja, mutta omaehtoisen toiminnan täysi itsenäisyys suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan ei ole mahdollista. Ympäröivä tila sosiaalisine rakenteineen, kulttuurisine arvostuksineen ja toimintamalleineen on läsnä, vaikka suora aikuiskontrolli puuttuisikin. Nuoret ovat sosiaalisia toimijoita, jotka sekä soveltavat vallitsevia tilan käytäntöjä että osallistuvat käytäntöjen luomiseen, siis sosiaalisen tilan tuottamiseen. Nuoret tuottavat toiminnallaan tilan merkityksiä, mutta toiminta muotoutuu yhteydessä tilassa vaikuttaviin toiminnan ehtoihin. (Ks. Itkonen ym. 2010; Lehtinen 2009, 110; Tolonen 2001, 25.)

4.3 Paikallisuus

Paikallisuuden teema on olennainen tilaan liittyvien merkitysten tutkimisessa. Suomalaisessa liikunnan yhteiskuntatutkimuksessa kiinnostus paikallisuutta kohtaan on lisääntynyt viime vuosikymmenten aikana. On tutkittu muun muassa urheilun ja liikunnan toimijakenttää taloudellisten, poliittisten ja kulttuuristen tekijöiden muotoilemana (Itkonen 1996), paikallista liikuntatoiminnan ja asuinalueen kehittämisen kulttuuria (Salmikangas 2004) sekä paikallisia liikkumisen ja liikkumisympäristöjen merkityksiä pienessä kylässä (Itkonen & Simula 2008 ja 2016). Lisäksi on tarkasteltu luonnossa liikkumisen representaatioita kiinnittyen paikalliseen kulttuuriin ja kulttuurihistoriaan (Simula 2012). On todettu, että paikalliseen sosiaaliseen tilaan paneutumalla voidaan osoittaa esimerkiksi yhteiskunnallisia syitä liikkumisen vähäisyyteen. (Itkonen & Simula 2008, 176–177, 202.)

Paikallisten puitteiden on osoitettu muokkaavan liikuntakulttuuria ja siihen sosiaalistumista. Urheilulajit ovat levinneet ja keskittyneet alueellisesti, ja paikkakunnista voi eri syistä muotoutua tietynlaisen urheilun ja liikuntakulttuurin keskuksia. Kunnissa valitaan tarpeellisia ja tarpeettomia liikuntapaikkoja, ja tilavalinnat määrittävät paikallisia liikkumisen mahdollisuuksia. Kamppailu tilasta on nähty samalla kamppailuna liikuntakulttuurin suunnasta. Muokkaamalla fyysistä tilaa määritellään myös sosiaalisia suhteita, jotka ilmenevät esimerkiksi tilan omistussuhteina ja määräysvaltana. Liikunnan ja urheilun kautta on harjoitettu sosiaalista kontrollia, ja eri tahot ovat asettaneet liikunnalle ja urheilulle omia tavoitteitaan. (Itkonen 1996, 266–294, 332–338, 418.)

Nuoret ovat yleensä riippuvaisempia paikallisesta ympäristöstä kuin aikuiset. Paikallisuudella on tärkeä rooli esimerkiksi sosiaalisen identiteetin muotoutumisessa. (Mäkinen & Tyrväinen 2008, 277.) Nuorten liikuntaan sosiaalistumisen tarkasteluissa on pohdittu globalisaation vaikutuksia, mutta todettu paikallisuudella olevan edelleen merkittävä rooli. Kun paikallisella kulttuurilla on yhä arkea jäsentävä ja merkityksellistävä vaikutuksensa, asuinympäristöön liittyvät tekijät säätelevät monin tavoin myös liikuntaan sosiaalistumista. (Lehmuskallio 2011, 25; Takalo 2016, 121.) Nuorten elämäntapaisuuksien on todettu jakautuvan paikallisesti, sen lisäksi että ne jakautuvat yhteiskuntaluokkaisesti sekä sukupuolen ja etnisyyden mukaan. Identifioituminen kotikaupunkiin, kaupunginosaan ja näiden nuorisokulttuurisiin näyttämöihin vaikuttaa Tolosen mukaan tärkeältä tekijältä oman tyylin muotoutumisessa ja kaveriryhmän valinnassa. Ryhmät ja tyylit vaihtelevat paikallisesti ja hioutuvat suhteessa toisiinsa. Kuka tahansa ei voi omaksua mitä tahansa tyyliä missä tahansa. (Tolonen 2010, 3–4, 17–19.)

Elinympäristön yhteyksiä lasten ja nuorten liikkumiseen ja vapaa-ajanviettoon on tutkittu yleensä kaupunki- ja maaseutuympäristöt erotellen ja määrällisesti tarkastellen. Tutkimuksissa on tarkasteltu muun muassa eroja liikkumisen määrän ja lajien välillä. Liikkumisen taustalta on näissä tutkimuksissa löydetty sekä fyysisen ympäristöön että kulttuuriin kytkeytyviä tekijöitä.

Ruotsalaisten nuorten liikkumiseen on paneuduttu kyselytutkimuksella ja todettu, että nuorten liikuntakulttuuria voi parhaiten ymmärtää paikallisesta näkökulmasta. On otettava huomioon esimerkiksi liikkumisen yhteydet paikallisiin perinteisiin, liikuntatarjontaan ja sukupuolijärjestykseen. (Larsson 2008, 109.) Liikuntaan sosiaalistumisessa on merkitystä myös asuinympäristössä valitsevalla yleisellä liikunnallisella ilmapiirillä arvoineen, asenteineen, normeineen ja perinteineen (Lehmuskallio 2007, 25). Paikallisen kulttuuriperinnön merkitys näkyy Suomessa esimerkiksi pohjanmaalaisessa pesäpallon harrastuksessa (Laakso ym. 2006, 9–10). Lisää tutkimusta on kaivattu esimerkiksi siitä, miten rakennettu ympäristö on yhteydessä nuorten liikkumiseen (Sallis & Glanz 2006; Clark & Uzzell 2002, 107).

Liikuntaharrastuneisuudessa on havaittu joitakin paikallisuuteen kytkeytyviä eroja. Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Myllyniemi & Berg 2013) tarkasteltiin liikunnan harrastamista itse arvioidun asuinpaikan tyyppin mukaan. Vastaajat arvioivat, kokevatko asuvansa ison kaupungin keskustassa, ison kaupungin lähiössä tai muulla laita-alueella, pikkukylän tai pikkukaupungin keskustassa, pikkukylän tai pikkukaupungin harvaan asutulla laita-alueella vai maaseutuympäristössä. Kun tarkasteltiin koko 7–29-vuotiaiden joukkoa, liikkumisessa ilmeni pieniä eroja koetun asuinalueen tyyppin mukaan. Liikunnan harrastaminen oli hieman yleisempää kaupunkien ja pikkukylän tai -kaupungin keskustassa asuvilla kuin maaseutuympäristössä tai laita-alueilla asuvilla. (Emt., 11, 60.) Liikuntaseurassa harrastamisen on todettu olevan yhteydessä asuinalueen taajama-asteeseen, organisoidun liikunnan tarjontaan ja etäisyyksiin liikunta-paikoille. Myös ilmasto ja luonnonolosuhteet aiheuttavat maantieteellisten alueiden välisiä eroja liikuntaharrastuneisuudessa. (Laakso ym. 2006, 9–10.) Harrastuspaikkojen kaukainen sijainti on yhteydessä vähäisempään liikunnan harrastamiseen, muttei ole eritelty, miten organisoitu ja omaehtoinen liikkuminen mahdollisesti eroavat toisistaan tässä suhteessa (Haanpää ym. 2012, 32; Suomi ym. 2012, 120–121). Kaupungeissa ja maaseutumaisissa taajamissa tai kunnissa asuvien liikunta-aktiivisuudessa tai harrastamisen kokonaismäärissä ei ole kuitenkaan suuria systemaattisia eroja (Aira ym. 2013a, 71–72; Lehmuskallio 2007, 25; Merikivi ym. 2016, 75).

Asuinpaikan on todettu vaikuttavan nuorten vapaa-ajanviettopaikkoihin liittyviin mielikuviin ja merkityksenantoihin. 12- ja 15-vuotiaiden maaseutuympäristössä ja kaupunkiympäristössä asuvien nuorten välillä on joitakin eroja. Koti ja oma huone ovat tärkeitä paikkoja nuorille asuinpaikasta riippumatta, mutta elinympäristön vaikutus näkyy muissa paikkakokemuksissa. Kun luonto on lähellä, se koetaan useammin tärkeäksi paikaksi. Etenkin kaupunkiympäristössä eläville eteläsuomalaisille nuorille luonto ja luonnossa toimiminen liittyvät harvemmin mielipaikkoihin. Helsingin keskustassa kouluaan käyville nuorille mielipaikat löytyvät huomattavan usein kaupunkiympäristöstä, eikä heillä esiinny kaipuuta luontoon yhtä paljon kuin luontoa lähellä asuvilla nuorilla. (Kaivola ja Rikkinen 2003, 165–167, 191–193.)

Lasten ja nuorten elämää kaupungeissa tarkastelevat tutkimukset ovat viime vuosina yleistyneet. Kaupunki on yhä useamman lapsen ja nuoren

elinympäristö, joten kaupunkiympäristön merkitykseen on alettu kiinnittää enemmän huomiota. Aiemmin on usein painottunut esimerkiksi luonnon merkitysten tutkiminen. Julkisen tilan käyttö kaupungeissa on noussut tärkeäksi tutkimusteemaksi, samoin kuin esimerkiksi osallisuus ja kaupunkiympäristön tarjoamat mahdollisuudet lapsille ja nuorille. (Tani 2012, 149.) Kaupunkilainen elämäntapa sinällään asettaa ruumiillisuudelle tilallisia, ajallisia, taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia rajoitteita. Näihin kuuluvat arkipäivän toimintojen alueellinen eriytyminen sekä liikkumisharrastusten maksullisuus. (Itkonen & Simula 2008, 203.)

Maaseutu ja kaupunki nähdään usein monella tavoin vastakkaisina tiloina. Elämäntavan urbanisoituessa on maaseutua paitsi tyhjentynyt ihmisistä, sen ajatellaan tyhjentyneen myös kulttuurisesti, sillä kaupungilla on ”kulttuurinen yliote” nuorten mielikuvissa (Paju 2004, 7–8). Maaseudun liikkumismahdollisuuksia voi jäädä huomaamatta elämäntavan urbanisoitumisen vuoksi (Kyttä ym. 2009, 22; ks. myös Merikivi ym. 2016, 75). Toisaalta maaseutua ei tule nähdä vain kaupungille vastakkaisena ja menneisyyttä edustavana tilana, vaan tulee tunnistaa maaseudun nykyinen arkitodellisuus ja modernisoituminen (Simula 2012, 126). Kaupunkia nuorten elinympäristönä on tutkittu maaseutua enemmän, mihin voi olla osasyynä maaseudun näkeminen idyllisenä ja ongelmattomana paikkana kaupunkiympäristöön verrattuna. Esimerkiksi englantilaisessa ja australialaisessa tutkimuksessa on kuitenkin osoitettu, että maaseudun nuorilla on samankaltaisia julkisesta tilasta poissulkemisen kokemuksia kuin kaupungeissakin. Maaseudun nuorten kokemusten moninaisuus on usein jäänyt huomiotta. (Lee 2010, Matthews ym. 2000c, 151; Travlou 2003, 10–11.)

Maaseudulla asuvien nuorten liikunnan paikallisuuden tutkimusta on vähäisesti. Suomessa skeittauksen ja parkourin yhteydessä on todettu, että maaseudulla asuvat nuoret osoittavat enemmän aktiivisuutta ja luovuutta harrastamisen paikkojen suhteen. Maaseudulla parkourin harrastajat hyödyntävät keksimiään paikkoja kuten metsiä, ja skeittaajat osallistuvat paikkojen rakentamiseen aktiivisemmin kuin kaupungeissa. (Harinen ym. 2006, 54; Pälvimäki 2011, 63.) Tämä voi kertoa monesta asiasta, kuten välttämättömyydestä, kun valmiita harrastuspaikkoja ei ole (ks. myös Itkonen & Simula 2016, 205). Maaseudun nuorten kokemusten moninaisuutta on tuotu esiin kahdessa ulkomaisessa tutkimuksessa. Australialaisten maaseudulla asuvien nuorten parissa on selvitetty fyysisten ja kulttuuristen puitteiden vaikutusta nuorten liikkumiseen ja liikuntakulttuuriin, ja todettu paikallisuutta ja sukupuolittuneisuutta. Tutkija toteaa, että maaseudun nuorten kokemukset vaihtelevat sosiaalisten ja kulttuuristen puitteiden mukaan, eli ei ole olemassa yhtenäistä maaseudun liikuntakulttuuria. Nuorten käsitykset ympäröivästä kulttuurista, kuten perinteisistä sukupuolirooleista, vaikuttavat heidän liikuntakäyttäytymiseensä. (Lee 2010.) Uusiseelantilaisessa tutkimuksessa 10–11-vuotiaille, pienessä maaseutukunnassa asuville varhaisnuorille liikunnallinen tekeminen oli joko urheilulajien harrastamista, leikkimistä, erilaisia hyötyliikkumisen muotoja tai muuta fyysisesti aktiivista toimintaa, kuten uimassa käymistä vilvoittelutarkoituksessa, mistä ei puhuttu liikuntana. Tutkittujen varhaisnuorten liikkuminen sai muotonsa eten-

kin paikallisen yhteisön, ympäristön fyysisten puitteiden ja paikallisen liikuntakulttuurin määrittelemänä. Tutkijat korostavatkin, että yleiset lausunnot lasten ja nuorten liikuntakäyttäytymisestä ja sen edistämisen keinoista eivät päde kaikkialla, vaan liikkumista on tarkasteltava yhteydessä paikalliseen kontekstiin. (Burrows 2010.) Aiemman tutkimuksen perusteella on kuitenkin vältettävä yksinkertaistava kaupungin ja maaseudun vastakkainasettelu ja sen sijaan otettava huomioon moninaiset kokemukset.

4.4 Sukupuolittuneisuus

Sukupuolittuneisuus ilmenee liikuntakulttuurissa monin tavoin. 1900-luvun alkupuolen maalaisyhteisöissä tytöt olivat kiinni kotipiirissä, ja poikia kannustettiin omaehtoiseen liikkumiseen (Salasuo & Ojajärvi 2014). Järjestäytynyt urheilu on ollut säätyläisyhteiskunnan kisailuista asti sukupuolittunutta. Poikien omaehtoinen urheilu toimi pohjana monen seuran perustamiselle. Lajinomaisen urheilun yleistyessä osa nuorten omaehtoisesta urheilusta siirtyi aikuisten järjestäjien ja säätelijöiden käsiin. Kilpaurheilu oli pitkään vain poikien toimintaa, ja tytöille seuratoiminnassa oli yleisimmin tarjolla voimistelua. 1920-luvulta alkaen myös tytöt ja naiset organisoivat itse itselleen seuratason urheilutoimintaa. Pihapiirien omaehtoisessa liikkumisessa, peleissä ja pihaleikeissä naapuruston tytöt olivat kuitenkin usein mukana samassa toiminnassa poikien kanssa. (Itkonen 2003, 329–334; myös Helanko 1960, 27.)

Koulujen liikuntakasvatuksessa sukupuolierottelu on ollut selvää. Suomen itsenäistymisen jälkeen poikien liikunnan urheilupainotteisissa sisällöissä kuvastui isänmaallisuus ja kilpailumenestyksen tavoittelu, kun taas tyttöjen tunneilla harjoiteltiin voimistelua. (Ilmanen ym. 2010, 22–23.) Tyypillinen kulttuurinen sukupuolierottelu näkyy esimerkiksi 1960-luvun liikuntatuntien sisällöissä: pojille sopivaa liikunnallista toimintaa oli urheilu ja tytöille leikki. (Itkonen 2003, 331–334.) Nykyisin opetussuunnitelmatekstit ovat sukupuolineutraaleja, mutta vielä 1980-luvulla tyttöjen ja poikien liikunnan sisällöissä näkyi edellä kuvatun kaltainen erottelu (Berg 2010, 137).

Liikuntakulttuuri on suurelta osin rakentunut maskuliinisuuteen pohjalle urheilun diskursseille. Eichbergin mukaan teollisuuden, suorituksen ja urheilun tilat eivät ole olleet sukupuolisesti neutraaleja tiloja vaan naista konfiguraatiivisesti alistavia tiloja, mistä seuraa, että naisen ruumis on ollut näissä tiloissa kapinallinen. Miehinen valta urheilussa pohjaa teollis-urheilulliseen ruumiinkulttuuriin. (Eichberg 1987, 40.) Organisaatiot, joissa muodostettiin urheilun säännöt ja määritettiin urheilun tilalliset rajat, ovat alun perin miesten muodostamia. Tästä seurasi patriarkaalin tilan ja paikan organisaatio. Naisia on suljettu ulos urheilusta maskuliinisilla diskursseilla, joissa naisen ruumis on tietynlainen, sillä on tiettyjä kykyjä ja sille sopivia paikkoja. (Vertinsky 2004, 12.) Liikuntaan liittyvä fyysinen toiminnallisuus yhdistetään yhä yleensä maskuliinisuuteen (Harinen ym. 2006, 36). Viime aikoina on kiinnitetty huomiota mas-

kuliinisuuden ja feminiinisuuden moninaisuuteen liikunnan alueella tuotetuissa sukupuolittuneissa identiteeteissä (esim. Thorpe 2010; Wheaton 2007).

Nuorten vapaa-ajan liikunnan tilojen sukupuolittuneisuutta on tutkittu jonkin verran muualla maailmassa. Tanskassa tyttöjen ja naisten on todettu (Pfister 1993) harrastaneen vähemmän lajeja, joissa otetaan haltuun julkista tilaa. Tytöt eivät käyttäneet ympäristöä yhtä laajalti kuin pojat. Esimerkiksi polkupyörä oli pojille useammin väline tutkia ympäristöä, kun taas tytöille se oli enemmän kulkuväline. Peli- ja leikkialueet olivat usein poikien valtaamia, ja tytöt puolestaan vetäytyivät enemmän kotiin. Samankaltaisia tulintoja on tehty tutkittaessa englantilaislasten maskuliinisuuden ja feminiinisuuden käytäntöjä koulupihoilla ja leikkikentillä (Paechter (2007). Poikien on todettu valtaavan enemmän tilaa aktiviteetteihinsa kuin tyttöjen. Tutkimuksen mukaan tyttöjä suljetaan usein ulos näistä aktiviteeteistä siitäkin syystä, että tyttöjen mukanaolo uhkasi maskuliinisuuden rakentumista. Tyttöjen tilan käyttöä rajoittavat muun muassa paikallisyhteisössä vallitsevat käsitykset siitä, mikä on soveliasta toimintaa tietyn ikäisille pojille ja tytöille. Aktiivisten ja fyysisesti voimakkaiden feminiiniteettien kokeileminen ja muotoutuminen on kulttuurisesti rajoitettua. Esimerkiksi skeittaajatyttöjen identiteetti on vastakkainen yleensä tavoitellun feminiinisen identiteetin kanssa. Paechter on todennut, että nuorten maskuliinisuuden ja feminiinisuuden käytännöt muotoutuvat paikallisten normien ja arvojen kautta, vaikka nuorten käytännöt voivatkin olla jopa niille vastakkaisia. (Emt., 99–106, 133–134, 147.) Myös Ruotsissa on selitetty nuorten liikuntakäyttäytymistä paikallisessa ympäristössä vallitsevilla sukupuolikäsityksillä. Paikalliset käsitykset olivat merkityksellisiä liikuntaa koskevien mieltymysten ja kotitaustan rinnalla. (Larsson 2008.)

Sukupuolen ja tilan kytköksiä nuorten liikunnan yhteydessä on tarkasteltu myös amerikkalaisessa suurkaupungissa (mm. Atencio 2010; Atencio ym. 2009; Atencio & Wright 2008). Suomalaiseen kulttuuriin tutkimusten tulokset eivät liene sovellettavissa sellaisinaan. Esimerkiksi etnisyydellä on kyseisissä tutkimuksissa merkittävä rooli, mutta Suomessa sillä ei ole samanlaista historiallista merkitystä kuin Yhdysvalloissa. Tutkimusten sovellettavuusarvon näen olevan sen sijaan siinä, kuinka niissä käytetään tilallisuuden ja sukupuolittuneisuuden teorioita yhteydessä nuorten liikkumisen tiloihin. Tutkimusten mukaan eri liikumismuotojen tilojen muotoutuminen avoimiksi tai suljetuiksi on ollut yhteydessä sukupuoleen. Kaupungin 13–18-vuotiaat pojat käyttivät enemmän omaehtoisen liikkumisen ympäristöjä, joihin tytöiltä taas usein oli pääsy kielletty. Kaupungin puistojen koripallokentillä tytöt olivat enimmäkseen sivussa siksi, että heitä ei pidetty fyysisesti tarpeeksi vahvoina peliin. Omaehtoisen koripallon samoin kuin organisoidun tanssin tiloja voidaan pitää suljettuina tiloina, sillä niissä vallitsevat tietynlaisen maskuliinisuuden ja feminiinisuuden kulttuurit. Sitä vastoin skeittauksen katutilat sekä tyttöjen omaehtoisen tanssin tilat olivat avoimia ja johtivat tasa-arvoisempiin sosiaalisiin suhteisiin. (Atencio 2010.) Poikien on toisaalta todettu konstruoivan maskuliinisuuttaan julkisissa katutiloissa skeittaamalla ja ylläpitävän sukupuolten hierarkiaa esimerkiksi kaduilla skeittaamiseen liitettyjen maskuliinisuuden symbolien kuten riskinotto-

kyvyn kautta (Atencio ym. 2009). Koripallon tilat havainnollistavat myös Massey'n teoriaa siitä, kuinka paikallista laajempia kulttuurisia sukupuolisuuden diskursseja tuotetaan uudelleen paikallisissa sosiaalisissa käytännöissä ja suhteissa (Atencio & Wright 2008, 264).

Suomalaisessa tutkimuksessa on todettu sukupuolittuneisuutta mielipaikkojen ja paikkojen käyttämisen orientaation suhteen. Valittaessa paikkoja, jotka ovat itselle tärkeitä vapaa-ajan, harrastusten ja elinympäristön kannalta, erot tyttöjen ja poikien välillä ovat selvempiä kuin erot ikäluokkien välillä (Kaivola & Rikkinen 2003, 200–205). Pojat käyttävät liikuntapaistoja enemmän esimerkiksi jalkapallon, jääkiekon, tenniksen ja koripallon pelaamiseen sekä skeittaamiseen ja parkouriin, tytöt puolestaan enemmän hengailuun ja kävelyyn. Pojat myös muokkaavat paikkoja käyttöönsä enemmän kuin tytöt. Pojilla esiintyy enemmän kokemusta tietyn paikan omistamisesta, tytöillä taas enemmän ympäriinsä kuljeskelua. (Mäkinen & Tyrväinen 2008, 286–288.)

Katukulttuuria tutkinut Lähteenmaa (1992) näki tytöt sekaryhmissä marginaalisina. Marginaalisuus tuli esiin etenkin toiminnallisissa alakulttuurityypissä ryhmissä kuten skeittiporukassa. Tytöt parveilivat skeittaavien poikien ympärillä, poikien sanoin ”lokkeina”. Pojat suuntautuivat toimintaan, esimerkiksi skeittaustaitojen hiomiseen, ja tytöt suuntautuivat enemmän ihmissuhteisiin. Tutkija totesi tuolloin, että tyttöjen kulttuurinen liikkumatila katukulttuurissa oli laajentumassa mutta pienempi kuin poikien liikkumatila. Tytöt eivät olleet yhtä näkyviä kuin pojat, vaikkakaan kulttuurinen luovuus ja rajojen ylittämiset eivät olleet tytöille vieraita. (Emt., 155–158, 161–162.)

Suomessa on etnografisin menetelmin tutkittu sukupuolittuneisuutta koulun tilassa. Berg (2010) on tutkinut sitä ryhmärajojen ja erontekojen ulottuvuutena seitsemäsluokkalaisten oppilaiden liikuntatunneilla. Sukupuolesta johtuvia eroja pitivät luontaisina sekä opettajat että oppilaat. Poikien ja tyttöjen liikuntamuodoissa oli eroja, jotka ovat yhdistettävissä perinteisiin käsityksiin maskuliinisista ja feminiinisistä lajeista: pojat eivät luistelleet vaan pelasivat jääkiekkoa, pojilta puuttui tanssia lukuun ottamatta ilmaisullinen liikunta ja leikit. (Berg 2010, 131.) Myös Paju (2011) on kouluetnografiassaan tarkastellut sukupuolittuneisuutta koulun tilassa. Tutkijan mukaan sukupuoli määrittää sitä, millainen toiminta koulutilassa on nuorelle mahdollista. Sukupuolen tuottamista tutkinut Tolonen (2001, 26) korostaa, että tyttöjen ja poikien ryhmät ja tyyliä tunnustetaan ja tunnustetaan sosiaalisesti merkityksellisiksi paikallisissa yhteisöissä.

Liikuntapaikkaan kytkeytyvää sukupuolittuneisuutta on käsitelty kuntosalin tilassa (Kinnunen 2001) sekä ratsastustallilla (Ojanen 2011a). Kuntosalia tutkija kuvasi paikkana, jossa naisten ja miesten tavoitteet, toiminta ja tilat ovat yleensä erilaiset. Naiset tavoittelevat kuntosalin naisten puolella sopusuhtaisuutta ja hyvää kuntoa, miehet taas perinteisellä salilla lihaksia. Kuntosalilla kuitenkin myös rikotaan sukupuolidikotomioita. Isoilla painoilla harjoitteleva tyttö ja ulkomuodostaan huolehtiva poika murtavat kumpikin kulttuurin sukupuoli-ideologiaa. Tutkija toteaa tutkimansa kuntosalin kaltaisten liikuntatilojen olevan ”merkityksillä kyllästettyjä tiloja, jotka muovaavat nuorten ruumiillisuuksia”. Tilan kult-

tuuriset merkitykset ohjaavat työstämään ruumista tietyin ehdoin. (Kinnunen 2001.) Ratsastustallien tyttöjen hallitsemassa kulttuurisessa tilassa tytöt voivat toimia myös tavoilla, jotka eivät ole sallittuja tallityttöyhteisön ulkopuolella. Poikien poissaolo mahdollistaa sen, että sukupuolten välisiä valtasuhteita ei tarvitse neuvotella. Talleilla tytöt sekä toistavat stereotyyppisiä kulttuurisia konstruktioita että kyseenalaistavat sukupuolikeskeisyyttä. (Ojanen 2011a.)

Lasten luonnossa liikkumisen käytännöissä on havaittu kulttuurihistoriaan ja paikallisuuteen kytkeytyviä "sukupuolitapaisuuksia" (Simula 2012). Lap-suusmuistojen tulkinta on tuonut esiin lasten sosiaalistumisen eriytettyjen toimintatilojen kulttuuriin, naisten ja miesten omiin pääasiallisiin toimintatiloihin. Tytöt viettivät aikansa lähinnä kotipiirissä, sillä sinne rajautuivat heidän työtehtävänsä ja kulttuuriset roolinsa. Metsissä liikkumiseen liittyvät käytännöt taas kuuluivat miesten töihin. Simula löytää näin selityksiä eräkulttuurin maskuliinisuudelle talonpoikaisesta kulttuurihistoriasta: työnjaosta sekä sukupuolvelta toiselle siirtyvästä sosiaalistumiskokemuksesta. On olemassa paikallisesti jaetuja käsityksiä käytäntöjen sukupuolitapaisuuksista. Esimerkiksi metsästäminen on osa maskuliinista sukupuoli-identiteettiä monella paikkakunnalla, mutta työltä se on saattanut edellyttää kulttuurisesti määriteltyjen sukupuolirajojen rikkomista. (Emt., 64, 73, 188.)

Tilojen sukupuolittuneisuus on muotoutunut tutkimusalueena muutaman kymmenen vuoden aikana. Nykyisin huomataan, että sukupuolittuneisuutta ei tulisi tarkastella puhumalla naisten ja miesten tiloista, vaan tarkastelemalla tilan feminiinisiä tai maskuliinisia ominaisuuksia. Nämä ominaisuudet eivät ole pysyviä, sillä fyysistä ja sosiaalista tilaa tuotetaan jatkuvasti uudelleen. (Koskela 1997, 73–74.) Kulttuuristen käytäntöjen jako maskuliinisiin ja feminiinisiin itsessään uusintaa heteronormatiivista sukupuolidikotomiaa. Näkökulman tuleekin olla, että kulttuurinen ja ruumiillinen muokkaavat toisiaan, eikä kummassakaan ole kyse staattisista kategorioista. (Ojanen 2011b, 10–11.) Tyttöjä ja poikia toisiinsa verrattaessa tulee huomioida, että stereotyyppiset käsitykset voivat ohjata kuvaa, joka toiminnoista piiryy. Tulee varoa, ettei näkyviin tuoda vain eroja ja ryhmien homogeenisyyttä. (Ks. Puuronen 2006, 138.) Lisäksi on syytä huomioida, että tilojen sukupuolittuneisuus saattaa kytkeytyä paikallisuuteen. Paikalliset sosiaaliset, kulttuuriset ja materiaaliset olosuhteet yhteydessä globaaleihin olosuhteisiin muodostavat tilat, joissa sukupuolta tuotetaan ja säädel-lään. (Nayak & Kehily 2008, 105–109.)

Sukupuolittuneisuus liikuntakulttuurissa ja liikunnan tiloissa on historiallisesti määrittävää. Kulttuurinen liikkumatila muuttuu ajan myötä. Sukupuolen käsittäminen tiloissa jatkuvasti uudelleen tuotetuksi ja tilan sukupuolittuneisuuden käsittäminen samoin sosiaalisella toiminnalla muuttuvaksi avaa lähtökohdan tutkia nuorten liikkumisen tilojen merkityksiä. Tiloissa esiintyy erilaisia odotuksia poikien ja tyttöjen ruumiillisuudelle. Nuoret kohtaavat liikunnan tiloissa sukupuolittuneita merkityksiä, mutta he voivat myös antaa niille uusia sisältöjä. Tulkitsemalla tilojen feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta voin tuoda esiin sitä, kuinka sukupuolittunutta tilaa tuotetaan liikkumisen sosiaalisissa ja kulttuurisissa käytännöissä.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA MENETELMÄT

5.1 Tutkimusote

Paikannan tutkimukseni liikuntasosiologian alalle. Hyödynnän muilta tieteenaloilta pääosin humanistisen ja kulttuurimaantieteen alan teoretisointeja ja tutkimuksia. Teen sosiologista tutkimusta nuorista, joten tutkimukseni voi sijoittaa myös nuorisotutkimuksen alalle.

Sosiologisen kulttuuritutkimuksen tapaan ajattelen tutkimuksessani todellisuuden olevan olemassa merkitysvälitteisesti. Näkökulmaa todellisuuteen voi kutsua sosiokulttuuriseksi, sillä tarkastelen nuorten sosiaalista todellisuutta suhteessa kulttuuriin ja ympäristöön, jossa he toimivat. (Saaristo & Jokinen 2013, 103–104.) Nuoret tuottavat merkityksiä, mutta he ovat itsekkin kulttuurin tuottamia omaksuessaan heitä ympäröivän yhteisön merkityskarttoja. (Lehtonen 2004, 16–19.) Tutkin nuorten tulkitsemaa todellisuutta eli nuorten konstruktioita todellisuudestaan, mutta ymmärrän tulkintojen saavan reunaehtonsa nuorista riippumattomasta, heitä ympäröivästä todellisuudesta.

Tiedonintressini on pääosin hermeneuttinen eli tulkitseva. Pysin tekemään tutkimuksellani sosiaalista todellisuutta ymmärrettäväksi. Ymmärtäminen on tulkintaa, ja tulkinnan pohjalla on aiemmin ymmärretty. Esiymmärrykseni pohjautuu ensinnäkin lukemaani eri tieteenalojen kirjallisuuteen ja empiiristä aineistoa hyödyntäneisiin tutkimuksiin. Hermeneuttisen kehän seuraavalla tasolla olen lisännyt ymmärrystäni empiiristä aineistoa kootessani ja tulkitessani (ks. taulukko 1 tämän alaluvun lopussa). Tulkintani rakentuu siis sekä yleisten teorioiden ja aiempien tutkimusten että oman aineistoni luomalle pohjalle. Hermeneuttiseen tulkitsemiseen sisältyy vaatimus avoimuuteen erilaisille näkökulmille ja ilmiön luonteen selvittäminen sen omista lähtökohdista käsin. Tulkinnassa on toisaalta pyrittävä huomioimaan, kuinka ennako-oletukseni ja valitsemani näkökulma ilmiöön rajaavat kokonaiskuvan ilmiöstä tiettyihin raameihin. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2012, 34–35; vrt. Hänninen 2003, 17–18; Vehmas 2010, 27, 30–31.) Hermeneuttiseen tiedonin-

tressiini sekoittuu kriittis-emansipatorista tiedonintressiä. Kriittis-emansipatorisella tiedonintressillä tarkoitetaan pyrkimystä yhteiskunnallisten ja luonnonvoimaisten pakkojen osoittamiseen, jotta ihminen voidaan vapauttaa niistä (Sulkunen 1998, 37). Kriittis-emansipatorisuus perustuu tutkimusasetelmaani: pyrin selittämään nuorten liikuntakäyttäytymistä tilallisuuden kautta, siis luomaan ymmärrystä muun muassa siitä, miten nuoria ympäröivät yhteiskunnalliset, sosiaaliset, kulttuuriset ”pakot” ovat heidän käyttäytymisensä taustalla.

Tiedonintressiä voi kuvata myös siitä näkökulmasta, pyritäänkö tutkimuksen kohteen tulkintaan, hallintaan vai aktivointiin. Tutkimus voi pyrkiä tulkitsemaan nuorten ja yhteiskunnan suhdetta, saamaan nuoria hallintaan tai aktivoimaan nuoria toimimaan. Keskeistä on, nähdäänkö nuoret objekteina vai subjekteina. Tutkimukseni nuorisokuva sijoittuu lähinnä realistiseen paradigmaan, jossa näen nuoret osittain ulkoisten ja sisäisten tekijöiden määrittelyinä mutta myös tietävinä ja luovina toimijoina (Puuronen 2006, 256–257). Kun näen nuoret sekä objekteina että subjekteina, lomittuu tutkimuksessani toisiinsa kaksi sosiologisen tutkimuksen nuorisokuvaa. Kun nuoret nähdään toimijoina, tiedonintressinä on tulkita toimintaa. Kun nuoret nähdään objekteina, tulkitaan ympäröiviä sosiaalisia olosuhteita ja niiden vaikutuksia. Uusitalon (1991, 250–252) mukaan silloin, kun tutkimuksen viitekehys sisältää ajatuksen valtarakenteiden merkityksellisyydestä, tutkimuksen tiedonintressissä on usein nuorten oman aktiivisen toiminnan edellytysten parantaminen. Tiedonintressini on pääosin ilmiön tulkinta, mutta tutkimukseni voi sanoa tähtäävän välillisesti myös nuorten aktivointiin. Tunnistan tutkimukseni yhdeksi intressiksi edistää ja myös puolustaa nuorten omaehtoista toimintaa. Samoin kuin lapsuuden tiloja tutkinut Aitken (2001, 171–177) korostaa lasten kulttuurin ja leikin pitämistä arvossa ja ottamista vakavasti, pyrin nuorten omaehtoisesta toiminnan arvostamiseen itsessään. Pyrin näkemään nuoruuden itsessään arvokkaana elämänvaiheena enkä aikuisuuteen valmistautumisen ajanjaksona.

On huomattava, että alkuperäinen tutkimusintressini ei kuitenkaan ole täysin lähtöisin nuorten maailmasta tai nuorten itse ilmaisema tarve. Tutkimukseni yhteiskunnallinen perustelu pohjaa siihen, että ymmärtämällä nuorten liikuntakäyttäytymistä voidaan edistää liikuntaa vapaa-ajanviettomuotona. Tärkeänä pidän kuitenkin etäisyyden ottamista sellaiseen liikkumattomuusretoriikkaan, jossa nuorten katsotaan tekevän väärä valintoja ollessaan harrastamatta liikuntaa. Pidän liikkumista hyvänä asiana, mutta pyrin pitämään liikkumista nuoren oikeutena enkä velvollisuutena. Tästä näkökulmasta yhteiskunnan tulisi pyrkiä tekemään yksilöille mahdolliseksi käyttää oikeuttaan liikkua haluamallaan tavalla tai olla liikkumatta. (Berg ym. 2011, 7–8.) Tutkimus on väistämättä arvosidonnaista, ja tässä tapauksessa liikunnan arvostaminen on vaikuttanut tutkimustehtävien määrittelyyn. En ole siis lähtenyt etsimään uutta puhtaasti nuorten maailmasta. Valtasuhde minun ja tutkimieni nuorten välillä on epätasapainoinen, mutta voin pyrkiä tasoittamaan sitä jäsentämällä ilmiötä nuorten puheen lähtökohdista ja tuomalla esiin heidän merkityksenantojaan.

Tavoitteenani on tulkita ilmiötä nuorten lähtökohdista, mutta havaintojen ja tulkintojen objektiivisuus on ideaali, jota on mahdotonta täysin saavuttaa. Subjektiviteettini vaikuttaa tulkintoihin ongelman tiedostamisesta huolimatta. Todennäköisesti olen löytänyt aineistosta helpommin kokemuksia, jotka ymmärrän omakohtaisten kokemusteni pohjalta. Teen tutkimusta aikuisena, joka on elänyt nuoruutensa eri aikana ja eri paikassa kuin tutkimani nuoret. Olen viettänyt nuorena vapaa-aikani monenlaisten liikuntamahdollisuuksien äärellä pienehkön kunnan väljästi rakennetussa ympäristössä, ja siksi nuoruus haja-asutusalueella kuin myös kaupungin keskustassa ovat minulle kaukaisia kokemuksia. Minulle liikunta on ollut enimmäkseen myönteinen asia ja vaivaton vapaa-ajan valinta. Minun voi olla vaikea tunnistaa niukasti liikkuvan nuoren mutta myös tavoitteellisesti kilpaurheilevan nuoren kokemuksia. Edellä mainittuja pidän tärkeimpinä objektiivisuuteeni mahdollisesti vaikuttaneina asioina.

Tutkimuksen eri vaiheissa hankin erilaista aineistoa aluksi esiymmärryksen lisäämiseksi ja sitten varsinaiseksi, tulkittavaksi tutkimusaineistoksi. Esitän taulukossa 1 koonnin etenemisestä ja metodologisista ratkaisuista vaiheittain. Käsittelen tässä luvussa myöhemmin erikseen jokaista vaihetta.

TAULUKKO 1 Koonti aineiston keruun vaiheista ja metodologisista ratkaisuista

Aineiston keruun vaihe	Ajankohta	Tehtävä tutkimuksessa	Aineiston muoto	Käsittely ja analyysi
Asiantuntija-haastattelut (4)	10-12/2010	Esiymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja tutkimusalueista	Muistiinpanot	Tietoa siitä, missä nuoret viettävät vapaa-aikaa
Lomakehaastattelut (23)	10/2010 ja 10/2011	Esiymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä	Äänitteet, täytetyt lomakkeet, haastattelijoiden laatimat yhteenvedot	Sisällön luokittelu (ei systemaattinen)
Kysely (N=114)	2/2011	Esiymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä, haastateltavien valinta	Kyselylomakkeet, joista Excel-taulukot ja SPSS-data	Määrällinen sisällön erittely ja teoriaohjaava sisällönanalyysi
Teema-haastattelut (34)	5-7/2011, 1/2013	Pääaineisto	Äänitteet, litteraatit, koodatut Atlas.ti-tiedostot	Teoriaohjaava ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi
Kartat (32)	5-7/2011, 1/2013	Haastateltujen omaehtoisesta liikkumisesta paikkojen sijainnit	Merkinnät tulos-tetuilla kartta-pohjilla	Sijaintien tarkastelu
Havainnointi (21 paikkaa)	5-11/2011	Käsitystä paikoista tutkimuskysymysten suunnassa	Muistiinpanot	Ymmärryksen syventäminen

5.2 Eettisyys

Olen noudattanut tutkimuksen teon kaikissa vaiheissa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittämiä periaatteita (Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi 2009; Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012; Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2002). Hyvän tieteellisen käytännön periaatteet ohjaavat rehellisyyteen, huolellisuuteen, avoimuuteen ja vastuullisuuteen tiedonhankinnassa, aineiston säilyttämisessä, tulosten tallentamisessa, tulosten julkaisemisessa ja tutkimuksen arvioinnissa. Nuorten tutkimiseen liittyy kuitenkin

erityisiä eettisiä kysymyksiä, joihin kaikkiin ei ole aina yksiselitteistä vastausta. Yleiset eettiset periaatteet jättävät tilaa tilanteiselle harkinnalle ja voivat myös vaatia sitä (Nikander & Zechner 2006, 523–524).

Tilanteista harkintaa jouduin käyttämään ensin huoltajien suostumusten hankkimisen yhteydessä. Huoltajan suostumuksen hankkiminen nuoren osallistumiselle on ristiriitainen asia nuorten itsemääräämisoikeuden kannalta sellaisissa tapauksissa, joissa huoltaja kieltäisi osallistumisen tutkimukseen, johon nuori itse osallistuisi (ks. Strandell 2010, 103–105, 109; Vehkalahti ym. 2010, 16). Tutkimuksessani aineistonkeruun paikka sekä henkilötietojen kerääminen ratkaisivat suostumuksen tarpeellisuuden. Ennen kouluissa tekemääni kyselyä, johon nuoret merkitsivät yhteystietonsa, informoin siis huoltajia ja annoin mahdollisuuden kieltää osallistumisen. Yhden koulun opettajan näkemys oli, että osallistumiskielto oli tullut sellaisten oppilaiden huoltajilta, joita liikunta ei kiinnostanut. Sellaiset tapaukset kertovat toisaalta nuorten itsemääräämisoikeuden toteutumisesta mutta toisaalta myös osallistujakunnan vinoutumisesta liikuntamyönteisiin oppilaisiin. Muutamat vähän liikkuvat nuoret kyselyyn vastanneiden joukossa olivat tältä kannalta erityisen arvokkaita. Osan tutkimusaineistoa hankin julkisilla paikoilla liikkuvilta ja oleilevilta nuorilta ilman huoltajien suostumusta. Vapaa-aikaa käsittelevät lyhyet nuorten haastattelut julkisilla paikoilla ilman henkilötietojen keräämistä arvioin sellaiseksi tutkimukseksi, johon ei tarvitse hankkia huoltajien suostumuksia. Eettisen ennakoarvioinnin tarpeeseen yliopistoni eettisen toimikunnan edustajan näkemys (13.9.2010) oli, että tutkimuksessa ei ole sellaisia piirteitä, että se edellyttäisi eettisen toimikunnan lausuntoa.

Itsemääräämisoikeuden ja vapaaehtoisuuden periaatteen mukaisesti informoin nuoria heidän oikeudestaan itse päättää tutkimukseen osallistumisestaan. Tämä informointiin perustuva suostumus (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20) oli tutkimukseni eettisyyden kannalta tärkeä asia. Tutkijana pyrin antamaan nuorille riittävät tiedot tutkimuksesta heille ymmärrettävässä muodossa sekä välttämään nuorten painostamista osallistumaan. Suostumuksen antamisen mielsin jatkuvan tutkimusprosessin ajan. Tutkittavillani säilyi siis tutkimuksen yhteen vaiheeseen osallistumisen jälkeen oikeus kieltäytyä osallistumasta seuraavaan vaiheeseen. (Ks. Nikander & Zechner 2006, 518–519.) Nuoret saattoivat osallistua ensimmäiseen aineistonkeruuseen eli kyselyyn mutta kieltäytyä tutkimushaastattelusta sekä kieltää aineiston tai sen osan käytön myös haastattelun jälkeen. Haastattelusta kieltäytyjiä olikin lukuisia. Aineiston käyttöä rajoittaneita tai sen kieltäjiä puolestaan ei ollut yhtään.

Vapaaehtoisuuden toteutumisen varmistaminen oli tutkimuksessani tärkeää sekä koulutunnilla suoritettussa kyselyssä että haastattelujen vuorovaikutustilanteissa. Koulussa vapaaehtoisuuden varmistaminen oli erityisen tärkeää siksi, että nuoret eivät välttämättä erota tutkimuksen tekoa pakollisesta koulutyöstä, jolloin he eivät ymmärrä, että osallistumisesta voi kieltäytyä ilman seurauksia (Strandell 2005, 29–31). Tästä syystä olin itse paikalla kyselyjä tehtäessä selvittämässä nuorille vapaaehtoisuutta tutkimuksen eri vaiheissa. Kyselyn sekä haastattelujen aluksi kerroin nuorille myös, että he voivat halutessaan jättää

vastaamatta osaan kysymyksistä. Osallistumisen vapaaehtoisuuden ymmärtämisestä tutkimuksessani todistaa se, että kyselyn esiteltyäni usea nuori kieltäytyi osallistumasta, vaikka heillä jo oli huoltajan suostumus tutkimukseen osallistumiselle. Näkemykseni mukaan vapaaehtoisuus toteutui parhaiten koulussa, jossa opettajalla oli tarjota kyselyyn osallistumisesta kieltäytyville mielekästä vaihtoehtoista tekemistä. Haastattelutilanteet osoittivat todeksi sen, että tutkimusta tehtäessä neuvotellaan jatkuvasti yksityisyyden rajoista. Vaikka nuoret ovat suostuneet osallistumaan tutkimukseen, he voivat suojella yksityisyyttään esimerkiksi antamalla minimaalisia vastauksia. (Nikander & Zechner 2006, 520–521.) Pienessä osassa haastatteluja näin saattoi käydä, sillä haastateltavat olivat ajoittain vähäsanaisia. Tosin on vaikeaa sanoa, oliko kyse yksityisyyden suojaamisesta, kysymysten pitämisestä epäolennaisina vai vuorovaikutustilanteen haasteista.

Nuorten tutkimisessa on hyvä pyrkiä tasoittamaan valta-asetelmaa aikuisen tutkijan ja alaikäisen tutkimuskohteen välillä. Nuoret olivat tutkimani omaehtoisien toiminnan ja sen merkitysten asiantuntijoita, ja haastatteluissa oli tärkeää osoittaa nuorille heidän olevan siinä asemassa. Pyrin vähentämään valtaani haastatteluissa ensinnäkin haastattelupaikan valinnalla (ks. Strandell 2010, 100). Tein haastattelut mahdollisuuksien mukaan nuorten itse ehdottamissa, heille tutuissa vapaa-ajan paikoissa. Näissä paikoissa he olisivat konkreettisesti tutkijaa enemmän asiantuntijoita. Jos nuori ei osannut ehdottaa paikkaa, esitin nuoren lähiympäristöstä paikkaa, jonka oletin turvalliseksi, rauhalliseksi, haastateltavalle helposti saavutettavaksi ja mahdollisesti ennalta tutuksi. (Ks. Heath ym. 2009, 93–94; Roulston 2010, 101–102.) Koulua aikuisten johtamana instituutiona voi pitää huonona haastattelupaikkana vapaa-aikaa käsittelevää tutkimusta tehtäessä. Käytännön syistä jouduin suorittamaan kaksi haastattelua koulutilassa. Tulkintani mukaan haastateltavat olivat kuitenkin minua enemmän paikan omistajia ja paikassa kotonaan. Annoin haastateltaville vallan valita, missä tarkalleen teimme haastattelun. Toiseksi käytin ryhmähaastattelua keinoon vähentää valtaeroa minun ja tutkittavieni välillä (ks. Nieminen 2010, 37). Tutkimushaastatteluista kaikkiaan 7 oli ryhmähaastatteluja ja 27 yksilöhaastatteluja. On vaikeaa sanoa, kuinka paljon ryhmähaastattelun asetelmasta oli hyötyä, sillä haastattelutilanteet nuorten kanssa vaihtelivat.

Tutkimuksen raportoinnissa pyrin eettisyyteen ensinnäkin käsittelemällä tutkimusaineistoa ja raportoimalla tulokset siten, ettei henkilöllisyyksien tunnistaminen ole mahdollista. Tutkimusaihe ei ole arkaluontoinen, mutta katson silti, että minulla ei ole kykyä eikä valtaa päättää, millaista tietoa nuorista voi yksilöiden kertoa ja millaisia omaa vapaa-aikaansa koskevia asioita nuoret olisivat valmiita jakamaan julkisesti. En käytä tutkittavien nimiä ja muutoinkin olen pyrkinyt vaikeuttamaan tutkittavien tunnistamista. Sitaateissa olen häivyttänyt joitakin murreilmaisuja. Harkintani mukaan olen joskus jättänyt henkilön harrastuksen yksilöimättä ja kuvannut sitä yleisemmällä tasolla. Erityinen kysymys tässä tutkimuksessa on ollut, mitä kerron paikoista ja niiden sijainneista. En nimeä tutkimiani alueita, enkä kerro niiden asukaslukuja tai muita tunnistamiseen johtavia seikkoja. Raportoinnin eettisyyteen liittyy lisäksi kunnioitus

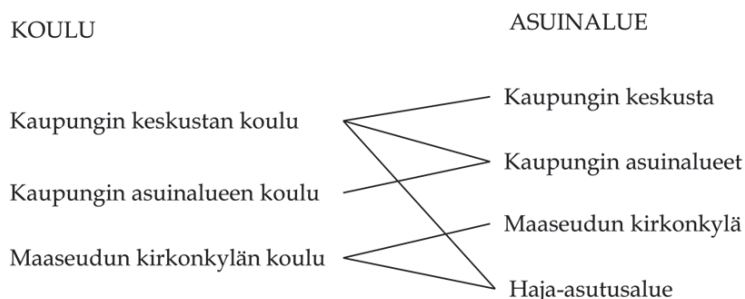
nuorten kokemuksia ja merkityksenantoja kohtaan. Tavoitteenani on tuoda esiin nuorten ääntä ja välttää pelkkään omaan tutkijan ääneeni pohjaava raportointi. Pyrin tekemään tulkintoja suodattamatta niitä aikuisuuden kautta. (Nikander & Zechner 2006, 521-522.)

Tutkimusaineiston käsittelystä ja säilytyksestä olen huolehtinut siten, että nuorten tunnistetiedot ovat vain minun hallussani. Aineiston arkistointiin jatkotutkimusta ja muita tutkimuksia varten olen pyytänyt nuorilta kirjalliset luvat. Arkistoin litteraatit paitsi itselleni myös julkiseen Tietoarkistoon. Nuorilla on säilynyt oikeus kieltää aineiston käyttö myöhemmin niin halutessaan.

5.3 Tutkimusalueiden valinta

Yhtenä lähtökohtanani oli tutkia erilaisissa ympäristöissä asuvien ja vapaa-aikaansa viettävien nuorten omaehtoista liikkumista. Haastateltavien nuorten etsiminen koulussa tehtävällä kyselyllä on rajannut tutkimuskohteen tiettyjen alueiden nuoriin. Valitsin tutkimuskohteeksi yhden, pinta-alaltaan laajan kunnan ja sieltä yhdyskuntarakenteeltaan erilaiset alueet. Rajauksen yhteen kuntaan tein tutkimusekonomisista syistä. Aluksi nimesin kohteiksi kolme yhdyskuntarakenteeltaan erilaista aluetta: kaupungin keskustan, kaupungin asuinalueen ja maaseudun. Alueet olivat minulle ennalta tuttuja joko vapaa-ajan tai työn kautta. Esiymmärrykseni alueista auttoi tunnistamaan paikat, jotka nuoret mainitsivat kyselyissä ja haastatteluissa.

Jokaiselta alueelta valitsin yhden koulun, jossa tein kyselyn. Kyselyt tehtiäni katsoin parhaaksi jakaa tarkastelualueet nuorten asuinalueen tyypin mukaisesti neljään alueeseen. Alueet ovat 1) kaupungin keskusta, jonka rajasin käsittämään alueet enintään 1,5 kilometrin eli suunnilleen nuoren todennäköisen kävelymatkan säteellä ydinkeskustasta, 2) kaupungin asuinalue, joita ovat ne alueet noin 2-8 kilometrin päässä keskustasta, joilla kyselykoulujen nuoria asui, 3) maaseudun kirkonkylä ja 4) haja-asutusalue. Erilaisille alueille ei ollut löydettävissä valtakunnallisesti vakiintuneita termejä, jotka sopisivat juuri tämän tutkimuksen tarpeisiin. Nimesin alueet edellä mainituin termein alueiden asukkaiden sekä tutkimuskunnan kaupunkisuunnittelun toimialan käyttämien termien pohjalta.

KUVIO 1 Kyselykoulujen nuorten asuinalueet

Samaa koulua käyvien nuorten asuinalueet olivat yhdyskuntatyyppiltään useanlaisia (ks. kuvio 1), kaupungin asuinalueen koulua lukuun ottamatta. Nuorten pääasiallista vapaa-ajanympäristöä ei kuvaakaan se, millaisella alueella koulu sijaitsee, vaan paremmin se, millaisella asuinalueella nuori asuu. Keskustan koulussa kyselyyn vastanneet nuoret asuivat keskustassa, asuinalueilla tai haja-asutusalueella, pisimmillään noin viidentoista kilometrin päässä koulusta. Keskusta ei siis ollut vapaa-ajanympäristöä kuin osalle näistä nuorista, vaikka koulu kaupungin keskustan tuntumassa sijaitsikin. Kaupungin asuinalueen koulussa kyselyyn vastanneet nuoret asuivat enintään noin neljän kilometrin päässä koulustaan ja vähimmillään noin 1,5 kilometrin päässä kaupungin keskustasta. Maaseudun kirkonkylän koulussa kyselyyn vastanneet nuoret asuivat kirkonkylällä tai haja-asutusalueella, ja heidän kotiensa etäisyydet koulusta olivat 1–23 kilometriä. Haja-asutusalueeseen sisältyy tutkimuksessani myös kaksi pientä kyläkeskusta, joissa oli joitakin palveluita. Kyläkeskus ja haja-asutusalue voi usein olla tarkoituksenmukaista erottaa toisistaan, mutta pidin erottelua turhan tarkkana tavoitteisiini nähden.

Mainittujen neljän asuinalueen tyypin katson edustavan tähän tutkimukseen sopivalla tavalla erilaisia liikkumisympäristöjä. Alueet eroavat palveluiden ja paikallisen liikuntakulttuurin osalta. Ne vaihtelevat tiiviisti rakennetusta ympäristöstä rakentamattomaan luontoympäristöön. Välimaastossa ovat kaupungin asuinalueet, jotka ovat vaihtelevan lähellä luontoa ja urbaania kaupunkikeskustaa. Vaikka jaottelen alueita kaupunkimaisuuden ja luonnonläheisyyden perusteella, merkityksiä tutkittaessa on huomioitava, että luonto ja rakennettu ympäristö eivät ole irrallisia ihmisten kokemuksissa arkiympäristöistään. Kaupungisakin on luontoa, kaupunkiluontoa. Fyysinen etäisyys rakentamattomasta ja muokkaamattomasta luonnosta ei välttämättä kerro nuoren kokemuksesta ympäristönsä luonnonläheisyydestä tai urbaanuidesta. (Ks. Lappi 2007, 178–179.) En määrittelekään tarkasti, minkä asteisesti asuinalueet ovat luontoa tai kaupunkia, vaan pysyttelen karkeassa jaossa ja tarkastelen asiaa nuorten kokemuksina.

5.4 Esiymmärrystä haastatteluilla ja kyselyllä

Hankin esiyymmärrystä paitsi tutkimuskirjallisuudesta myös nuorten lomakehaastatteluin sekä asiantuntijoita haastatteleamalla. Näiden haastattelujen jälkeen tein kyselyn tutkimusalueiden kolmessa koulussa. Näin menetellen lisäksi ymmärrystäni nuorten omaehtoisesta liikkumisesta ja sen paikoista sekä mahdollistin monenlaisten nuorten löytämisen varsinaisiin tutkimushaastatteluihin. Etenemisen ja metodologiset ratkaisut kokonaisuutena kuvaan taulukossa 1 (ks. alaluku 5.1).

Lomakehaastatteluja tehtiin 23. Haastatteluja tekivät minun lisäksi liikunnan yhteiskuntatieteiden opiskelijat osana metodiopintojaan. Haastattelut tehtiin lokakuussa 2010 ja 2011 kaupungin keskustasta haastateltaviksi löytyneille 13–17-vuotiaille nuorille. Tyttöjä oli heistä kahdeksantoista ja poikia seitsemän. Haastatteluista kaksi oli parihaastatteluja ja loput yksilöhaastatteluja. Haastattelut kestivät viidestätoista viiteenkymmeneen minuuttiin, ja ne äänitettiin. Ne sisälsivät kysymyksiä vapaa-ajanviettotavoista ja -paikoista sekä omaehtoisesta liikkumisesta ja sen paikoista. Lomake on liitteenä 1. Lokakuussa 2010 tehdyt haastattelut toimivat esiyymmärryksen lisääjänä ennen varsinaista aineistonkeruuta. Seuraavan syksyn haastattelut tehtiin varsinaisen aineiston keruun jälkeen, ja ne toimivat pienessä määrin lisäaineistona ja tulkintojen tukena varsinaista aineistoa analysoidessani.

Olen analysoinut lomakehaastatteluja epäsystemaattisesti luokittelemalla sisältöä tutkimuskysymysten suuntaisesti eli paikkoja, liikkumismuotoja ja tilojen merkityksiä etsien. Lomakehaastattelut antoivat esiyymmärrystä siitä, missä ja miten nuoret omaehtoisesti liikkuvat, mikä on nuorille tärkeää vapaa-ajalla, sekä siitä, millaiset aiheet puhuttavat nuoria. Lomakehaastattelut ohjasivat laajentamaan tutkimusasetelmassani tutkittavien paikkojen kirjon julkisista tiloista koteihin ja kotipihoihin. Lomakehaastatteluiden perusteella vaikutti myös todentuvan, että se, miten yleensä puhutaan liikunnasta, kaventaa sitä, miten nuoret liikkumisestaan kertovat. Sen johdosta pidin tärkeänä listata kyselylomakkeeseen liikkumisen muotoja, jotka minua kiinnostavat. Kaikkiaan lomakehaastattelut myös muokkasivat käsitystäni siitä, millaisia termejä tulee käyttää ja mitä asioita tulee selittää, jotta nuori ymmärtää, mitä tutkija hakee. Esimerkiksi vapaa-ajan ja omaehtoisen liikkumisen käsitteet oli tärkeää selittää tarkasti.

Asiantuntijahaastattelut tein kaupungin keskustan, kaupungin asuinalueen ja maaseudun kirkonkylän yhdelle tai kahdelle nuorten parissa toimivalle ammattilaiselle. He olivat nuorisonohjaajia, liikuntatoimen työntekijä sekä nuoria ohjaava liikuntaseuratoimija. Liikuntaseuratoimijaa haastattelin osittain yhdessä nuoren kanssa, joka tuli sattumalta paikalle. Haastattelujen antina oli tietoa tutkimusalueiden nuorten vapaa-ajan paikoista, vapaa-ajanviettotavoista näillä paikoilla sekä paikkojen kehittämiseen liittyvistä ajankohtaisista asioista. Liikuntaseuratoimijalta sain myös tietoa alueen nuorten liikuntaharrastuneisuudesta. Lisäksi nuorisonohjaajat osoittautuivat tärkeiksi haastateltaviksi siksi, että heillä oli ymmärrystä monilla eri tavoilla va-

paa-aikaansa viettävistä nuorista, kun itselläni oli ennestään yleistä käsitystä lähinnä liikunnan harrastamisesta.

Kyselyn tehtävä tutkimuksessani (ks. taulukko 1 alaluvussa 5.1) oli toimia keinona löytää haastatteluihin sopivia nuoria sekä toimia orientoivana, esiymmärrystä lisäävänä metodina ennen varsinaisen haastatteluaineiston keräämistä (vrt. esim. Hänninen 2012; Matthews ym. 2000c; ks. Puuronen 2006, 236–239). Kyselyn sisällön muotoilin soveltaen aiempia nuorten vapaa-aikakyselyitä sekä liikuntakyselyitä (esim. Harinen ym. 2006; Kaivola & Rikkinen 2003; Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010; Laakso 1976; Larsson 2008). Ennen kyselyn toteuttamista testasin lomaketta kahdesti, yhteensä kuudella 13–16-vuotiaalla nuorella. Testauksen perusteella tein lomakkeeseen muutoksia, esimerkiksi muokkasin likert-asteikon yksinkertaisemmaksi, muutin termejä sekä poistin turhilta vaikuttavia kysymyksiä. Testasin nuorilla myös karttatehtävää, jolla olisin mahdollisesti voinut kerätä suuren määrän tietoa vapaa-ajan paikoista. Kartanlukutaitojen huomattavan vaihtelun johdosta päädyin käyttämään karttaa vasta haastattelussa, joissa saatoinkin auttaa nuoria lukemaan karttaa.

Käyttämäni kyselylomake on liitteenä 2. Kysely sisälsi ensin kysymyksiä yleisesti vapaa-ajanvietosta, ohjattuun liikuntaan osallistumisesta ja omaehtoisesta liikkumisesta. Seuraavaksi kysyin vapaa-ajanvieton ja kavereiden tapaa-misen paikoista. Lopuksi kysyin avoimilla kysymyksillä tärkeimmät vapaa-ajan paikat sekä tärkeimmät vapaa-ajanviettotavat eri vuodenaikoina. Viimeistä kysymystä lukuun ottamatta nuoren tuli vastata kysymyksiin miettien koko kuluneen vuoden vapaa-ajanviettoa.

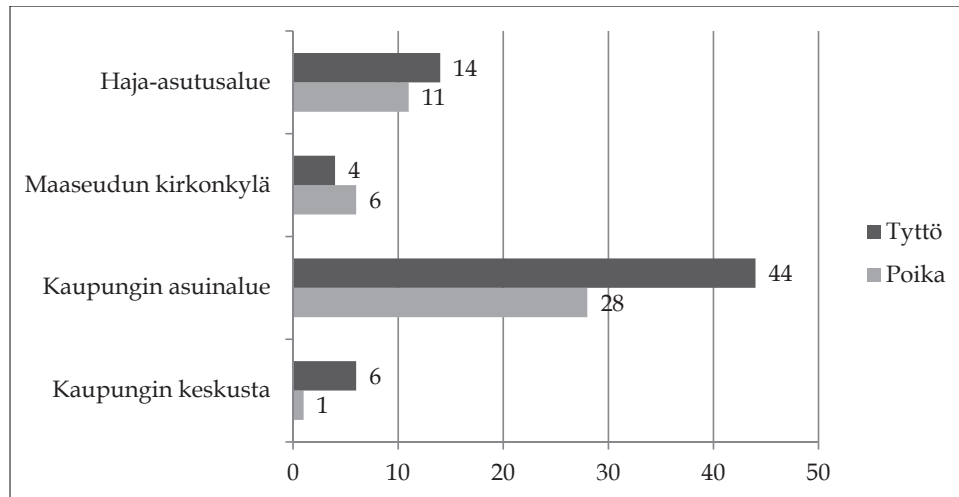
Kyselyn paikaksi valitsin koulun, sillä koulun kautta on mahdollista tavoittaa tietyn alueen nuorten ikäluokka kokonaan. Tein kyselyn valitsemillani kolmella alueella, kullakin yhdessä koulussa, kolmelle koulun kahdeksannelle luokalle. Ajoitin kyselyn talveen. Tein haastattelut touko-kesäkuussa, joten kyselyssä ja haastattelussa nuorilla oli näin menetellen tuoreimmassa muistissaan eri ajankohtien vapaa-ajanviettomuodot.

5.5 Kyselyn tulokset

Kyselyyn vastasi 114 nuorta. Heistä oli 68 tyttöjä (60 prosenttia) ja 46 poikia (40 prosenttia). Kyselyn otos oli 202 henkilöä ja kato 88. Kaupungin keskustan koulussa kyselyyn vastasi 55 nuorta, mikä oli 74 prosenttia kohdeluokkien oppilaisista. Kaupungin asuinalueen koulussa vastaajia oli 34, mikä oli 49 prosenttia luokkien oppilaisista. Maaseudun kirkonkylän koulussa vastaajia oli 25, mikä oli 42 prosenttia luokkien oppilaisista. Kaikkiaan vastaajia oli 56 prosenttia otoksesta. Kyselyn tuloksia esittäessäni tarkastelen myös sitä, millaisena vastaajajoukko näyttäytyy liikuntakäyttämisen tilastojen valossa.

Kuviossa 2 ovat vastaajien lukumäärät asuinalueen tyyppin ja sukupuolen mukaan jaettuina. Vastanneista yli 60 prosenttia asui kaupungin eri asuinalueilla, noin 2–8 kilometrin päässä kaupungin keskustasta. Kaupungin asuinalueilla

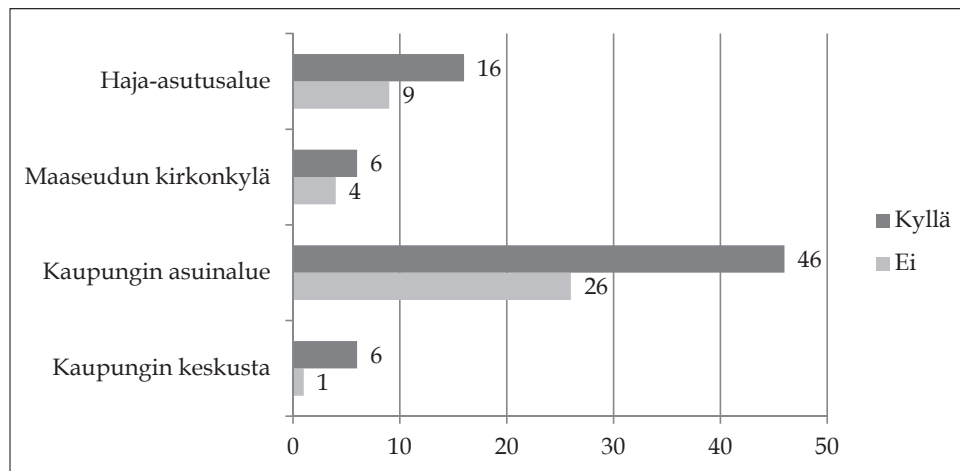
asuvia oli suurin osa sekä kaupungin keskustan että kaupungin asuinalueen koulun oppilaista.

KUVIO 2 Kyselyyn vastanneiden lukumäärät asuinaluetyypeittäin

Esiymmärryksen tuottamisen näkökulmasta kyselyvastauksista oli olennaista analysoida, millaisia nuoret ovat liikkujina, etenkin millaista omaehtoista liikkumista ja sen paikkoja nuorilla on, sekä tarkastella tuloksia asuinalueittain ja sukupuolittain. Koska vastanneiden määrä on melko pieni ja koska nuoret eivät ole satunnaisotos tai edustava otos, esittämäni tulokset eivät kerro yleistettävissä olevaa tietoa nuorten liikkumisesta. Tuloksia voi lukea esimerkkeinä siitä, millaista nuorten omaehtoinen liikkuminen on. Tulosten tärkein merkitys on kuvata, millaista esiymmärrystä sain ja millaisesta joukosta valitsin haastateltavat.

Kyselyyn vastanneista suurin osa harrasti liikuntaa organisoidusti (kuvio 3). Kun valtakunnallisesti 12–14-vuotiaista hieman yli puolen ja 15–18-vuotiaista hieman yli kolmanneksen on arvioitu harrastavan liikunta- tai urheiluseurassa (Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010, 15), kyselyyni vastanneet näyttivät keskimääräistä enemmän liikuntaa organisoidusti harrastavilta. Noin 70 prosenttia tytöistä (45 tyttöä) ja noin 60 prosenttia pojista (25 poikaa) oli liikkunut organisoidusti viimeksi kuluneen vuoden aikana. Maaseudun kirkonkylässä, haja-asutusalueella sekä kaupungin asuinalueilla asuvista nuorista harrasti suunnilleen yhtä suuri osa. Kaupungin keskustassa asuvia vastaajia oli kyselyssä vain seitsemän, ja heistä kuusi harrasti liikuntaa organisoidusti.

KUVIO 3 Kyselyyn vastanneiden organisoidun liikunnan harrastaminen, lukumäärät asuinalueittain

Huomattava osa kyselyyn vastanneista nuorista oli erittäin aktiivisesti organisoidusti liikkuvia; he harrastivat vähintään neljästi viikossa. Heitä oli 19 poikaa (lähes 40 prosenttia pojista) ja 16 tyttöä (lähes 25 prosenttia tytöistä). Kaupungin keskustassa asuvista noin kaksi kolmasosaa ja kaupungin asuinalueilla asuvista noin kolmasosa kuului näihin nuoriin. Maaseudun kirkonkylässä ja haja-asutusalueilla asuvista suurempi osa harrasti organisoidusti hieman harvemmin, enintään kolme kertaa viikossa.

Kyselyyn vastanneet liikkuivat keskimäärin kohtalaisen paljon omaehtoisesti. Kaikki nuoret harjoittivat omaehtoisesti jotakin liikkumismuotoa vähintään 1–3 kertaa viikossa. Kolme neljäsosaa nuorista harjoitti vähintään yhtä liikkumismuotoa vähintään neljä kertaa viikossa. Aiemman tutkimuksen perusteella noin 60 prosenttia 14-vuotiaista harrastaa liikuntaa ”muulla tavoin kuin urheiluseuran järjestämänä” vähintään kahdesti viikossa (Fogelholm ym. 2007, 29, 110), ja siihen verrattuna kyselyyn vastanneet vaikuttivat keskimääräistä enemmän liikkuvilta. Organisoidusti liikuntaa harrastavista nuorista suuri osa liikkui runsaasti omaehtoisesti, sillä lähes puolet heistä harjoitti vähintään yhtä omaehtoisen liikkumisen muotoa neljästi viikossa. Niistä, jotka eivät harrastaneet organisoitua liikuntaa, vähintään neljästi viikossa omaehtoisesti liikkuvia oli hieman pienempi osuus, 30 prosenttia. Hyvin pieni osa vastanneista näytti vähän viikoittain liikkuvilta. Niukkimmin liikkuviksi arvioin nuoret, jotka eivät harrastaneet organisoitua liikuntaa ja vaikuttivat viikoittain niukasti omaehtoisesti liikkuvilta. Heitä oli seitsemän.

Liitteessä 3 on esitetty eri liikkumismuotojen harjoittajien lukumäärät. Taulukosta 2 löytyvät kymmenen suosituinta omaehtoisen liikkumisen muotoa.

TAULUKKO 2 Kyselyyn vastanneiden yleisimmät omaehtoisen liikkumisen muodot

	Vähintään 4 krt/vko (hlöä)	1-3 krt/vko (hlöä)
Pyöräily	46	42
Uinti ulkona	39	41
Kävelyllä käyminen	27	31
Trampoliinihyppely	23	28
Jumppa, venyttely tai jooga	11	26
Juoksulenkkeily	3	32
Jalkapallo	6	22
Tanssi	8	12
Mäenlasku (esim. pulkalla)	1	16
Laskettelu tai lumilautailu	3	13

Yleisin omaehtoisen liikkumisen muoto vastanneilla oli pyöräily. 40 prosenttia kyselyyn vastanneista pyöräili omaehtoisesti vähintään neljästi viikossa ja lähes 80 prosenttia vähintään kerran viikossa. Toiseksi suosituinta oli uinti ulkona vuodenajan salliessa. Kolmasosa vastanneista ui kesäisin ulkona vähintään neljästi viikossa ja kaksi kolmasosaa vähintään kerran viikossa. Muihin suosituimpiin omaehtoisen liikkumisen muotoihin kuuluivat kävely ja trampoliinihyppely, joita noin puolet vastanneista harjoitti vähintään kerran viikossa. Jumppaa, venyttelyä tai joogaa harjoitti vähintään kerran viikossa noin kolmasosa vastanneista, samoin kuin juoksulenkkeilyä. Neljäsosa vastanneista jalkapalloili omaehtoisesti viikoittain. Hieman alle viidesosa tanssi omaehtoisesti viikoittain. Viisitoista prosenttia vastanneista kävi viikoittain laskemassa mäkeä esimerkiksi pulkalla.

Liikkumismuotojen suosio kyselyyni vastanneiden joukossa erosi hiukan aiempien tutkimusten tuloksista (vrt. Laakso ym. 2006, 10; Nupponen & Telama 1998, 51–53; Vuori ym. 2004). Pyöräily, kävely, jalkapallo, uinti ja juoksulenkkeily kuuluivat suosituimpiin liikkumismuotoihin sekä omassa että aiemmissä tutkimuksissa. Kyselyyni vastanneet nuoret jumppasivat, venyttelivät tai joogasivat hiukan useammin kuin aiemmissä tutkimuksissa on esitetty. Kuntosaliharjoittelu, laskettelu tai lumilautailu sekä luistelu kuuluivat kohtalaisen suosittujen liikkumismuotojen joukkoon sekä kyselyyni vastanneiden joukossa että aiempien tutkimusten perusteella. Koripallo ja tennis olivat vastanneille harvinaisempia liikkumismuotoja kuin mitä aiemmissä tutkimuksissa on ilmennyt. Sähly ja pesäpallo puuttuivat oman kyselyni suosituimmista lajeista vastoin vuosituhannen vaihteen tutkimustuloksia, mutta niiden osalta kyselylomakkeenäni oli puutteellinen. Osa vastaajista mainitsi sählyn, katusählyn, salibandyn tai pesäpallon ”muu pelailu” -kohdassa, ja osa mahdollisesti ei huomannut mainita lajeja niiden puuttuessa listasta.

Yllättävimpänä erona aiempiin tutkimuksiin verrattuna pidän trampoliinihyppelyn, mäenlaskun ja kiipeilemisen suosiota. Trampoliinilla tutkimukseni

kahdeksaluokkalaisista hyppi vähintään kerran kuukaudessa reilusti yli kaksi kolmannesta. Viidesosa vastanneista hyppi trampoliinilla vähintään neljästi viikossa ja neljäsosa vähintään kerran viikossa. Mäkeä kävi laskemassa vähintään kerran kuukaudessa lähes 60 prosenttia kyselyyn vastanneista nuorista. Esimerkiksi tuoreessa kyselytutkimuksessa mäenlasku ei esiinny kahdenkymmenen suosituimman liikuntamuodon joukossa 7–29-vuotiailla eikä kymmenen suosituimman liikuntamuodon joukossa 10–14-vuotiailla (Merikivi ym. 2016, 89–90). Kiipeileminen ei myöskään ollut aivan epätavallista: hieman alle kymmenesosa nuorista kiipeili vähintään kerran viikossa. Nuoret kiipeilivät puissa, leikkipuiston telineillä ja kivillä, eivätkä siis harjoittaneet varsinaista kiipeilyvälinein harrastettavaa liikuntalajia.

Talviliikuntamuodoista hiihtoa, jääpelien pelaamista tai luistelemista harjoitti noin kymmenesosa nuorista vähintään kerran viikossa. Vähintään kuukausittain kävi luistelemassa noin puolet kyselyn kahdeksaluokkalaisista. Osa kyselyyn vastanneista kävi jäällä sekä luistelemassa että pelaamassa jääpelejä, osa vain luisteli tai vain pelasi jääpelejä. Harvinaisia liikkumismuotoja vastanneiden joukossa olivat skeittaus, rullaluistelu, parkour, BMX-pyöräily ja bleidatus. Näitä liikkumismuotoja harjoitti viikoittain aineistossani nolasta kuuteen nuorta, mikä on huomattavasti vähemmän kuin aiemmassa tutkimuksessa (Vuori ym. 2004) on todettu. Eniten oli satunnaisia rullaluistelijoita ja parkouriajia: reilu kymmenesosa vastanneista rullaluisteli tai parkourasi 1–3 kertaa kuukaudessa.

Tyttöjen ja poikien välisistä eroista kyselyni antoi samansuuntaisen kuvan kuin aiemmat tutkimukset (Laakso ym. 2006; Nupponen & Telama 1998; Vuori ym. 2004). Omaehtoinen liikkuminen vaikutti olevan keskimäärin yhtä yleistä tytöillä kuin pojilla. Liitteessä 4 esitetään liikkumismuodot erikseen tytöillä ja pojilla. Tytöistä suurempi osuus kuin pojista käveli, tanssi, luisteli, ratsasti tai jumppasi, venytteli tai joogasi vähintään viikoittain. Esimerkiksi noin kolmasosa tytöistä tanssi viikoittain, mutta kaikki tanssineista pojista harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Lähes puolet tytöistä jumppasi, venytteli tai joogasi viikoittain, kun näin teki pojista vain reilu kymmenesosa. Ratsastus oli myös tyttöjen harrastus: kukaan vastanneista pojista ei ratsastanut, kun taas tytöistä yli kymmenesosa kertoi ratsastaneensa 1–3 kertaa viikossa. Tytöt uivat ulkona hieman poikia enemmän, pojat taas uimahallissa tyttöjä enemmän. Pojista viikoittain esimerkiksi lasketteli tai lumilautaili ja pelasi jääpelejä sekä useimpia pallopelejä suurempi osa kuin tytöistä.

Kyselyä seuranneiden haastattelujen perusteella liikkumista koskevat tulokset voivat olla osittain hieman vääristyneitä. Ensinnäkin vapaa-aika saattoi sisältää liikunnallista aktiivisuutta, jota kysely ei tuonut esiin. Sählyn ja pesäpallon lisäksi pihaleikit ja yleisurheilu ovat liikkumismuotoja, joita en lomakeella kysynyt, mutta joita haastattelujen perusteella harjoitettiin. Toiseksi kyselyssä liikuntaa on voitu liioitella ja ajanjakso on voinut olla vaikeaa rajata vain viimeksi kuluneeseen vuoteen. Lisäksi pieni osa nuorista oli todennäköisesti lukenut omaehtoiseen liikkumiseen mukaan myös ohjattua liikuntaa kuten koululiikuntaa. Yhdessä vastauslomakkeessa tämä ilmeni siten, että nuori oli

ympyröinyt tanssivansa kuukausittain ja kirjoittanut sivun laitaan sen tapahtuvan liikuntatunneilla. Seuraava haastatteluote on esimerkki siitä, mitä kyselylomakkeeseen merkitty liikkuminen oli todellisuudessa ollut.

EH: Sitten ratsastusta, joskus?

N: No joo, sitä kyl tosi harvoin, koska ei oo enää sellasta paikkaa, mis vois käydä, mutta joskus oon käyny enemmän.

EH: Joo. Mikä se oli se paikka sitte?

N: Se oli semmonen ku mun, tai me lähetti niinku lomalle perheen kaa, mä en muista mikä paikka se oli nimeltään, mut siis se oli niinku semmonen, mä olin ehkä joku, olisko, olisinko ollu ykstoistavuotias, niin me oltii siel pari viikkoa, ja sit siellä oli semmonen, mis voi käydä ratsastaa, ni sit siel kävin tosi paljon. Mut siitäkii on jo aikaa.

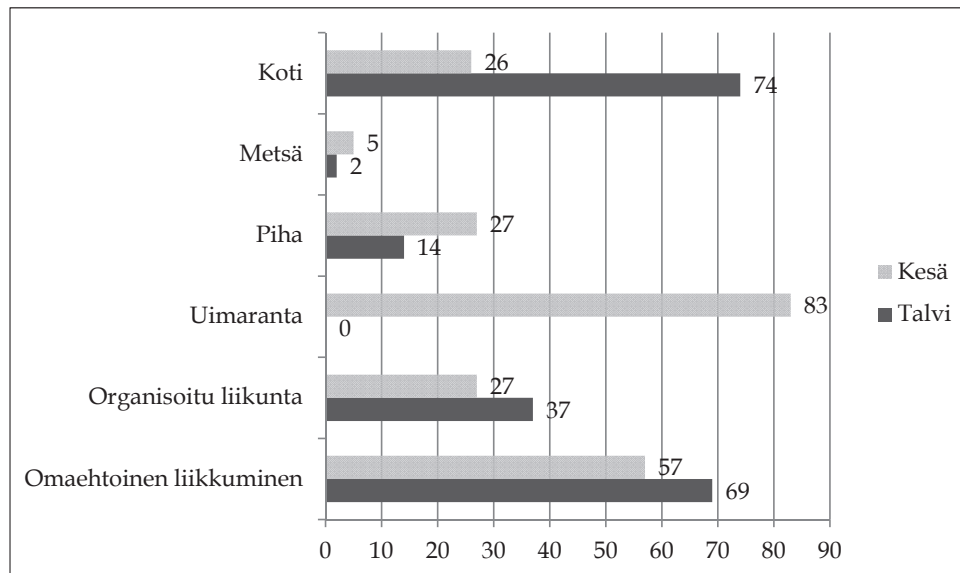
Avoimet vastaukset kysymyksiin tärkeimmistä vapaa-ajanviettopaikoista sekä tärkeimmistä vapaa-ajanviettotavoista (ks. liite 2, kysymykset 7 ja 8) kuvasivat myös kyselyyn vastanneita nuoria liikkujina. Tarkastelin vastauksia näihin kysymyksiin ensinnäkin henkilöittäin haastateltavia etsiessäni. Lisäksi tarkastelin asuinalueittain ja sukupuolittain sitä, esiintyikö paikkojen ja vapaa-ajanviettopojen joukossa jokin liikkumisen paikka tai muoto. Vapaa-ajanviettotavat ja -paikat sekoittuvat nuorten mielissä, sillä osa vastasi vapaa-ajanviettotavoista kysyttäessä paikkojen nimillä. Tämä vihjasi siitä, että paikat voivat olla vapaa-ajanvietossa tärkeämpiä kuin tekemisen muodot.

Luokittelin nuorten luettelemat tärkeimmät vapaa-ajan paikat liikkumisen ja ei-liikkumisen paikoiksi. Joissakin tapauksissa jouduin tekemään tulkintaa ja oletuksiakin. Esimerkiksi uimarannan luokittelin liikkumisen paikaksi, vaikka siellä todennäköisesti myös oleillaan paikallaan. "Laituria" sen sijaan en luokitellut liikkumisen paikaksi, vaikka sen ympärillä voi esimerkiksi hyppiä ja sukellella. Haastattelujen perusteella tämä saattoi olla virhe, sillä haastatteluissa puhuttiin laiturilta hyppimisestä olennaisena osana uimista. "Oman kotitien" tulkitsin liikkumisen paikaksi, sillä henkilö oli myös kertonut harjoittavansa omaehtoisesti "ulkona sähköä". Samoin takapihan arvelin liikkumisen paikaksi, kun takapihan maininnut nuori harrasti usein trampoliinihyppyä. "Ulkoilun" luokittelin omaehtoiseksi liikkumiseksi, "ulkona"-vastausta en.

Tärkeimpiin vapaa-ajan paikkoihin kuului yli kahdella kolmasosalla vastanneista jokin liikkumisen paikka. Tämän perusteella liikkumisella oli tärkeä osa näiden nuorten vapaa-ajassa. Tyttöjen ja poikien välillä ei tässä suhteessa ollut mainittavaa eroa. Myöskin asuinalueittain vastaukset olivat lähes samankaltaisia. Nuorten usein mainitsemia liikkumisen paikkoja olivat organisoidun harrastamisen paikat, kuten jokin liikuntahalli, sekä omaehtoisen liikkumisen paikat, kuten uimaranta, laskettelurinne, jääkiekkokaukalo ja metsä. Kaikkein useimmin vastaajat mainitsivat tärkeäksi paikaksi kodin, ja monet mainitsivat myös kaverin kodin.

Vastaukset kysymykseen tärkeimmistä vapaa-ajanviettotavoista olivat usein nekin paikkojen luettelua. Kuviossa 4 esitän tulkintani siitä, kuinka moni nuori viittasi vastauksessaan tietyn tyyppiseen paikkaan tai tekemiseen. Mainittuja asioita oli muitakin, ja kuvioon olen poiminut vain liikkumisen kannalta

kiinnostavat asiat. Metsän, pihan ja uimarannan esitän muista omaehtoisen liikkumisen paikoista erillään, sillä ne nousivat kiinnostaviksi paikoiksi esiintyessään hyvin suuressa osassa vastauksia. Piha on erotettu kodista samasta syystä sekä siksi, että kodin tulkitsin usein viitanneen sisällä oleiluun. Organisoidun liikkumisen muodot ja paikat olivat tärkeimpiä vapaa-ajanviettotapoja talvella noin kolmasosalle ja kesällä noin neljäsosalle kyselyyn vastanneista nuorista. Vapaa-ajanvietto kotona oli tärkeämpää talvella kuin kesällä. Kesän tärkeimmissä vapaa-ajanviettotavoissa puolestaan mainittiin hieman useammin piha kuin talven tärkeimmissä vapaa-ajanviettotavoissa. Uimaranta oli kesän tärkeimpiä paikkoja. Jos metsän ja pihan yhdistää muun omaehtoisen liikkumisen luokkaan, on tuloksena, että omaehtoisen liikkumisen muodot ja paikat olivat tärkeitä yli kolmelle neljäsosalle vastanneista. Ero talven ja kesän välillä on omaehtoisen liikkumisen osalta pieni. Tosin luvut eivät kerro, montako omaehtoiseen liikkumiseen viittaavaa asiaa vastaaja mainitsi.

KUVIO 4 Kolmen tärkeimmän vapaa-ajanviettotavan joukossa tietyn paikan tai ajanviettomuodon maininneiden lukumäärät

Kaikkiaan kyselyyn vastanneet nuoret vaikuttivat valtakunnallisia keskiarvoja enemmän liikkuvilta sekä organisoidusti että omaehtoisesti. Tulokset osoittivat, että nuoret harjoittavat ainakin satunnaisesti hyvin monenlaista omaehtoista liikkumista. Leikinomaisten liikkumismuotojen, kuten mäenlasku ja pihaleikit, suosio herätti kiinnostukseni. Avoimet vastaukset antoivat käsityksen siitä, että vapaa-ajanvieton luokittelu liikkumiseksi ja ei-liikkumiseksi sekä erilaisiksi liikkumismuodoiksi on monissa tapauksissa hankalaa. Erilaiset paikoissa olemisen ja tekemisen muodot vaikuttivat kietoutuvan yhteen siinä, minkä nuori

koki vapaa-ajassaan tärkeäksi. Omaehtoinen liikkuminen kuului kyselyn perusteella kaikkien nuorten vapaa-aikaan, mutta hyvin erilaisissa muodoissa.

5.6 Haastateltavien valinta

Haastatteluaineiston koostaminen perustui haastateltavien valintaan tutkittavan ilmiön kannalta tärkeinä pitämieni ominaisuuksien perusteella. Pyrkimyksenäni oli saada haastatteluun monipuolinen ja riittävä joukko nuoria.

Valitsin haastateltavia ensinnäkin asuinalueen ja koulun, liikuntaharrastuneisuuden ja sukupuolen perusteella. Lisäksi huomioin nuorten muun vapaa-ajanvieton sekä taustakirjallisuuden ja kyselyn pohjalta olennaisina pitämäni asiat. Kiinnitin erityistä huomiota kyselyn pohjalta kiinnostaviksi nousseisiin liikkumismuotoihin, kuten trampoliinihyppely, kiipeileminen ja mäenlasku, sekä liikkumisen paikkoihin kuten piha ja metsä. Kiinnostavina pidin myös nuorisokulttuuristen liikkumismuotojen harjoittamista sekä muita harrastuksia kuten teatteri ja rumpujen soitto. Kaikki niukasti liikkuvat olivat kiinnostavia vähäisen määränsä vuoksi, ja huomioin myös, millainen muu vapaa-ajanvietto heille vaikutti olevan tärkeää. Lisäksi huomioin erikoisuuksia ja harvinaisuuksia kuten skeittaus haja-asutusalueella asuvan tytön liikkumismuotona.

Ennen valintaa sijoitin edellä mainittujen ominaisuuksien perusteella kiinnostavia nuoria liikkujaprofiileiksi kutsumiini luokkiin. Pääluokat olivat A) organisoidusti liikkuvat nuoret, B) omaehtoisesti muttei organisoidusti liikkuvat nuoret ja C) niukasti liikkuvat nuoret. Näille luokille muodostin alaluokat liikkumisen määrän arvion perusteella. Taulukossa 3 esitän luokat sekä haastatteluun saamieni nuorten määrän luokkaa kohti. Haastateltujen määrä luokkaa kohden muotoutui haastatteluun suostumisen mukaan. Kyselyn vastaukset saattoivat paljastua epätarkoiksi haastattelussa, joten luokkiin jako ei pitänyt tarkasti paikkaansa. Taulukossa ovat suluissa alkuperäiset väärät arvioni. Esimerkiksi yksi niukasti liikkuviin luokittamani tyttö ja yksi poika paljastuivat haastatteluissa runsaasti omaehtoisesti liikkuviksi. ”Nuorisokulttuurinen vapaa-ajanvietto” tarkoitti esimerkiksi bändissä soittamista. Tarkkuus riitti kuitenkin tähän tarkoitukseen eli auttoi valitsemaan haastatteluihin monipuolisesti eri tavoin liikkuvia tyttöjä ja poikia erilaisista elinympäristöistä.

TAULUKKO 3 Haastateltujen liikkujaprofiilit

Liikkujaprofiili	Haastateltuja
A Organisoitun liikunnan harrastajat	12
A1 Paljon organisoitua liikuntaa, paljon tai jonkin verran omaehtoista liikkumista, nuorisokulttuurista liikkumista	5
A2 Paljon organisoitua liikuntaa, paljon tai jonkin verran omaehtoista liikkumista, ei nuorisokulttuurista liikkumista	3
A3 Jonkin verran viikoittaista organisoitua liikuntaa, paljon tai jonkin verran omaehtoista liikkumista, nuorisokulttuurista liikkumista	4
A4 Jonkin verran viikoittaista organisoitua liikuntaa, paljon tai jonkin verran omaehtoista liikkumista, ei nuorisokulttuurista liikkumista	0
B Omaehtoisesti liikkuvat, ei organisoitua liikuntaa	14
B1 Paljon omaehtoista liikkumista, nuorisokulttuurista liikkumista	4
B2 Paljon omaehtoista liikkumista, ei nuorisokulttuurista liikkumista	2 (1)
B3 Viikoittaista omaehtoista liikkumista, nuorisokulttuurista liikkumista	3
B4 Viikoittaista omaehtoista liikkumista, ei nuorisokulttuurista liikkumista	5 (4)
C Niukasti liikkuvat	4
C1 Ei organisoituja liikuntaharrastuksia, vähän omaehtoista liikkumista, nuorisokulttuurista vapaa-ajanviettoa muttei liikkumista	2 (3)
C2 Ei organisoituja liikuntaharrastuksia, vähän omaehtoista liikkumista, ei nuorisokulttuurista vapaa-ajanviettoa	2 (3)

Kyselyyn osallistuneiden määrää pidän sikäli riittävänä, että heistä löytyi riittävästi erilaisia haastateltavia. Useimpiin luokkiin ei riittänyt sekä tyttöjä että poikia kaikenlaisilta asuinalueilta, mutta pyrin saamaan haastateltujen joukosta kokonaisuudessaan heterogeenisen. Sain haastateltaviksi 13 poikaa ja 17 tyttöä. Asuinalueiden suhteen nuoret jakautuivat siten, että kaupungin keskustassa (enintään 1,5 kilometrin päässä ydinkeskustasta) asui kaksi nuorta, kaupungin asuinalueilla 19 nuorta, maaseudun kirkonkylässä yksi nuori ja haja-asutusalueella kahdeksan nuorta.

Aluksi kiinnostaviksi valitsemistani henkilöistä 14 kieltäytyi haastattelusta. Kieltäytyneiden tilalle valitsemistani nuorista myös osa kieltäytyi. Mikäli nuori ei kieltäytynyt jyrkästi vaan empi osallistumisestaan, saatoinkin suostutella häntä perustelemalla asiaa nuoren asiantuntijuudella ja erityisyydellä. Kokemukseni mukaan joidenkin nuorten suostuttelu haastatteluun kannatti, mutta osa suostutteleamalla mukaan tulleista vaikutti vielä haastattelutilanteessakin haluttomalta osallistumaan ja vastasi kysymyksiin harvasanaisesti. Haastateltujen määrissä luokkaa kohden näkyy, että paljon liikkuvia oli kyselyyn vastanneista

helppo löytää ja saada haastatteluun. Niukasti liikkuvia puolestaan oli vähän, ja heistä osa kieltäytyi haastattelusta. Liikunnasta vähemmän innostuneita karsiutui pois ehkä siksi, että jo kyselyssä liikunta oli paljon esillä. Toin esiin kyselyssä ja haastatteluun pyytäessäni haluavani tutkia monilla tavoilla vapaa-aikaansa viettäviä nuoria, mutta nuori ehkä silti ajatteli liikuntaa harrastavan henkilön olevan tutkimuksessa oikeampi kuin liikuntaa harrastamattoman. Samankaltaisia kokemuksia valikoitumisesta on saatu aiemminkin (Wright ym. 2010, 198–202) ja arveltu, että haastatteluun valikoituu nuoria, joiden huoltajat suhtautuvat tutkimuksen aiheeseen myönteisesti ja jotka myös ovat itse halukkaita puhumaan haastatteliijoille omasta elämästään, vapaa-ajastaan ja ruumiillisuudestaan.

Tein pienen määrän teemahaastatteluja muillekin nuorille. Haastattelin erästä haja-asutusalueella asuvaa tyttöä kahdesti, 13-vuotiaana sekä 15-vuotiaana. Valitsin tytön seurattavaksi tapaukseksi ensinnäkin siksi, että hän harrasti aktiivisesti sekä organisoitua että omaehtoista liikkumista, ja halusin seurata, mitä harrastukselle tapahtuu vuosina, jolloin nuoret tyypillisesti lopettavat harrastuksen tai vaihtavat harrastusta. Toiseksi tyttö oli kiinnostava mahdollisena rajatapauksena, joka vaikutti merkityksellistävän vapaa-aikaa osin liikuntaa harrastavien näkökulmasta ja osin niukasti liikkuvien kavereidensa näkökulmasta.

Havainnoimistani tai muuten kiinnostavista omaehtoisen vapaa-ajanvieron paikoista löysin myös haastateltavia. Osa oli paikalla harjoittamassa nuorisokulttuurista liikkumismuotoa, osa hengaillemassa. Haastattelut olivat paikan päällä sovittuja ja saman tien tehtyjä. Tein haastatteluja kolmella paikalla yhteensä viisi, ja niistä neljä oli ryhmähaastatteluja. Nuorista kolme oli tyttöjä ja kahdeksan poikia. Heidän asuinalueensa ja liikkujaprofiilinsa eivät ole yhtä hyvin tiedossa kuin kyselyn perusteella luokittelimieni haastateltavien. Kaksi tai kolme nuorta asui enintään 1,5 kilometrin päässä kaupungin keskustasta ja muut kaupungin asuinalueilla. Pojista kaikki liikkuivat paljon omaehtoisesti ja noin puolet paljon myös organisoidusti. Tytöt olivat niukemmin liikkuvia kuin pojat. Tytöistä yksi harrasti liikuntaa organisoidusti ja kaikki liikkuivat vähän tai viikoittain omaehtoisesti.

Kaikkiaan haastattelin 42 nuorta. Iän, sukupuolen ja asuinalueen tyyppin mukaan he jakaantuivat taulukossa 4 esitetyn mukaisesti.

TAULUKKO 4 Haastateltujen ikä, sukupuoli ja asuinalueen tyyppi

		Henkilöä
Ikä	12 - 13 vuotta	5
	14 - 15 vuotta	35
	16 vuotta	2
Sukupuoli	Poika	21
	Tyttö	21
Asuinalue	Kaupungin keskusta	4 - 5
	Kaupungin asuinalue	27 - 28
	Maaseudun kirkonkylä	1
	Haja-asutusalue	9

5.7 Teemahaastattelut

Aineistonkeruun päämenetelmänä tutkimuksessani oli teemahaastattelu (ks. taulukko 1 alaluvussa 5.1). Menetelmä valikoitui siksi, että aiemmin melko tutkimattoman ilmiön ja nuorten merkityksenantojen selvittäminen edellytti vuorovaikutusta nuorten kanssa. Menetelmä on nuorisotutkimuksessa yleinen. (Puuronen 2006, 260.) Teemahaastattelua ovat käyttäneet monet nuorisotutkijat viimeaikaisissa tilan ja kulttuurin tutkimuksissa. Sitä on käytetty esimerkiksi tutkittaessa nuorten tanssin tiloja (Atencio & Wright 2009), nuorten oleskelua kauppakeskuksessa (Keskinen ym. 2011), maaseudun nuorten liikuntakokemuksia (Lee 2010) sekä paikallisuuden merkitystä nuorten ryhmien ja tyylien muotoutumisessa (Tolonen 2010). Teemahaastattelu antaa tilaa tutkittavien äänelle, sillä haastateltava voi johdatella keskustelua tärkeisiin aiheisiin. Ennakkoletukseni ja valitsemani teemat kuitenkin ohjasivat sitä, mistä puhuttiin. Pyrin kuitenkin jättämään haastateltavalle tilaa tuoda esiin hänelle itselleen merkityksellisiä asioita. (Ks. Laine ym. 2011, 17.) Teemahaastattelut etenivät etukäteen valitsemieni teemojen varassa, mutta niiden järjestys voi vaihdella sen mukaan, miten haastateltavan ajatukset siirtyivät teemasta toiseen. Saatoin esittää kysymykseni sanamuotoja ja järjestystä soveltaen, ja nuori saattoi vastata omin sanoin, ei valmiista vastausvaihtoehdoista valiten. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48.)

Haastattelujen teemarungot muotoilin tutkimuskysymysteni, aiempien tutkimusten keskeisten teemojen sekä siihen mennessä muotoutuneen esiympärykseni pohjalta. Ensimmäinen runko oli kyselyn perusteella valitsemieni nuorten haastatteluja varten (liite 5). Sen kolme teema-aluetta olivat 1) vapaa-ajanviettotavat ja -paikat, 2) omaehtoisen liikkumisen paikat, yhteisöt ja eronteot sekä 3) omaehtoisen liikkumisen paikat sosiaalisina tiloina. Ensimmäinen teema johdatti aiheeseen ja antoi minulle käsitystä siitä, mitkä liikkumismuodot ja muut asiat olivat olennaisia haastateltavan vapaa-ajassa (ks. Kvale & Brink-

mann 2009, 134–137). Haastattelun alussa pyrin tekemään melko yleisiä kysymyksiä, joihin haastateltavan olisi helppo vastata ja jolloin haastateltava saattoi tuntea olevansa asiantuntija (Hirsjärvi & Hurme 2008, 107). Toisen ja kolmannen teema-alueen kysymykset käsittelivät nuoren elinympäristöä ja hänen käyttämiään liikkumisen paikkoja monesta eri näkökulmasta. Käytin haastatteluissa apuna nuorten täyttämää kyselylomakkeita käyden niistä läpi omaehtoisen liikkumisen muotoja ja liikkumisen paikkoja.

Toinen teemarunko (liite 6) oli liikkumisen paikoissa olleiden nuorten haastatteluja varten. Sen teema-alueet olivat 1) omaehtoisen liikkumisen paikka sosiaalisena tilana ja 2) muut vapaa-ajan ja omaehtoisen liikkumisen paikat. Kolmas teemarunko (liite 7) oli muissa kuin liikkumisen paikoissa vapaa-aikaa viettäneiden nuorten haastattelua varten, ja sen teema-alueet olivat 1) vapaa-ajanviettotavat, yhteisöt ja eronteot ja 2) vapaa-ajan paikka sosiaalisena tilana. Käytännössä sovelsin näitä kahta runkoa haastattelutilanteissa vapaasti kysymällä muitakin kysymyksiä ja jättämällä osan kysymyksistä pois.

Ennen kahdeksaluokkalaisten haastatteluja tein haastattelun 13-vuotiaan tytön kanssa, jonka olin ottamassa seurattavaksi tapaukseksi hänen siihen suostuessaan. Tämä haastattelu toimi samalla esihaastatteluna, jossa testasin teemojen järjestystä, kysymysten muotoilua, termien ymmärtämistä ja haastattelun pituutta (ks. Hirsjärvi & Hurme 2008, 72). Muokkasin teemahaastattelurunkoa tytön haastattelun jälkeen usealla tavalla, esimerkiksi lisäämällä muutaman paikkoja koskevan kysymyksen. Jo opiskelijoiden kanssa tehdyt lomakehaastattelut toimittivat myös esihaastattelujen tehtävää. Ne hahmottivat kuvaa joistakin kohdejoukon kokemuksista ja sanavalinnoista. Tapausnuori oli aktiivinen liikunnan harrastaja, ja olisi ollut perusteltua tehdä esihaastattelu myös muunlaiseen vapaa-aikaan suuntautuneelle nuorelle. Tutkimushaastatteluissa havaitsin teemojen sopivan keskimäärin paremmin paljon liikkuville kuin niukasti liikkuville. Tapausnuoren haastattelurunkoa muutin hieman toista haastattelua varten (ks. liite 8), sillä halusin antaa nuorelle 15-vuotiaana enemmän vapautta tuoda esiin hänen mielestään tärkeitä paikkoihin liittyviä asioita sekä pohtia muutosta omassa vapaa-ajassaan.

Ajoitin kahdeksaluokkalaisten haastattelut loppukevääseen ja alkukesään. Haastattelut tehtiin nuorten vapaa-aikana, suurin osa kesälomalla. Näin useimmat asiat, joista haastattelussa puhuttiin, olivat todennäköisesti ajankohtaisia suurimmalle osalle nuorista. Alkukesää pidän sopivana ajankohtana myös siksi, että oletettavasti talvi oli vielä nuorilla melko tuoreessa muistissa. Käytin lisäksi talvella tekemäni kyselyn vastauksia tukena haastatteluissa, jotta saatoin tarkistaa, ettei tiettyjä liikkumisen muotoja ja paikkoja unohdettu. Aineistonkeruun ajoittaminen eri vuodenaikoihin lisäsi näin tuotetun tiedon kattavuutta eli tutkimuksen luotettavuutta.

Tein kaikkiaan 34 haastattelua. Taulukko 5 havainnollistaa niiden kohde-
nuoret sekä jakautumisen yksilö- ja ryhmähaastatteluihin.

TAULUKKO 5 Teemahaastattelujen ja haastateltujen määrät

	Haastateltuja	Yksilö- haastatteluja	Ryhmä- haastatteluja
Kyselyyn osallistuneiden haastattelut	30	24	3
Haastattelut vapaa-ajan paikoilla	11	1	4
Tapausnuori	1	2	0
Yhteensä	42	27	7

Suurin osa haastatteluista oli yksilöhaastatteluja siksi, että halusin saada selville tiettyjen nuorten omia kokemuksia ja merkityksenantoja erillään ryhmätilan-teen normeista ja vuorovaikutuksesta (ks. Puuronen 2006, 237). Kyselyn perusteella valitsemilleni nuorille tehdyt kolme ryhmähaastattelua olivat parihaastatteluja. Osalle nuorista tarjosin mahdollisuutta tulla haastatteluun sellaisen kaverin kanssa, jonka kanssa hän vietti vapaa-aikaa, ja kaksi nuorta valitsi sellaisen ryhmähaastattelun. Kolmanteen ryhmähaastatteluista pyysin itse nuorta tulemaan yhdessä tietyn kaverinsa kanssa, sillä kyselyn perusteella tiesin nuorten viettävän yhdessä vapaa-aikaa ja harjoittavan yhdessä joitakin omaehtoisen liikkumisen muotoja. Parihaastattelu tutun kaverin kanssa oletettavasti heikensi valta-asemaani ja vähensi nuorten tarvetta mukauttaa puhettaan tutkijan oletettuun maailmaan (ks. Nikander & Zechner 2006, 521). Ryhmähaastatteluja halusin mukaan aineistoon myös siksi, että niiden on todettu sopivan tietojen saamiseen haastateltavien sosiaalisesta ympäristöstä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61) ja kulttuurisissa ryhmissä jaettujen merkitysten etsintään (Lähteenmaa 2000, 57). Ryhmähaastattelua pidetään nuorille sopivana tilanteena, sillä he yleensä konstruoivat merkityksiä yhdessä (Heath ym. 2009, 90). Koin, että osassa ryhmähaastatteluista kaverin tuki auttoi vastaamaan kysymyksiin, jotka koskivat asioita, joita nuoret eivät olleet ennen pohtineet.

Ryhmähaastattelun on todettu olevan tyttöjen tutkimiseen sopiva aineistonkeruumenetelmä (Puuronen 2006, 237), ja havaintoni tukevat tätä osittain. Kyselyn perusteella valitsemieni tyttöjen ryhmähaastattelut onnistuivat huomattavasti paremmin kuin poikien ryhmähaastattelu. Molemmat tyttökaksikot pohtivat asioita yhdessä ja täydensivät toisiaan. Sen sijaan poikien ryhmähaastattelu muotoutui enemmän ryhmässä tehdyiksi yksilöhaastatteluiksi, joissa pojat pysyttelivät yhdessä vaitonaisina. Haastattelun vuorovaikutustilanteen koen epäonnistuneen sikäli, että kysyin pojilta liian yksityiskohtaisia kysymyksiä ja annoin heidän ymmärtää, että lyhyt vastaus riittää, enkä opettanut heitä siihen, että tutkijaa kiinnostaa kuulla, mikä nuorten mielestä on tärkeää. Sen sijaan havainnoimillani liikkumisen paikoilla yhdessä liikkuneiden poikien haastatteluissa ryhmähaastattelun hyödyt näkyivät. Skeittaajapoikien kolmessa ryhmähaastattelussa toteutui ryhmässä vastaaminen ja joissain kohdin ryhmänä mielipiteen muodostaminen. Tilanteissa lienee ollut merkitystä sillä, että pojat saattoivat haastatteluissa kertoa yhteisestä kiinnostuksen kohteestaan.

Kaikkiaan paljon liikkuvien nuorten haastattelut tuntuivat onnistuneemmilta kuin niukemmin liikkuvien haastattelut. Paljon liikkuvilla nuorilla oli

enemmän kerrottavaa teemoista, jotka olin haastatteluun valinnut. Niukasti liikkuvat eivät ehkä riittävästi voineet tuoda esiin omia vapaa-ajan kokemuksiin. Tämä kertoisi siitä, että etäisyys aikuisen liikunnan tutkijan ja niukasti liikuvan nuoren maailmojen välillä, eli puute esiymmärryksessäni, häytti sekä teemarunkoja suunniteltaessa että haastattelutilanteissa. Haastatteluaineisto kertoo sosiaalisesta kohtaamisesta haastateltavan ja haastattelijan välillä, ja siksi myös aineiston tulokinnassa on otettava huomioon, että tulokset ovat ainakin osittain syntyneet haastattelutilanteen vuorovaikutuksessa. Minä ja haastateltavani siis tuotimme aineiston yhdessä haastattelun hetkellä. (Ks. esim. Heath ym. 2009, 88–89; Hirsjärvi & Hurme 2008, 41, 48–49; Holstein & Gubrium 2004, 143.)

Käytin kyselyn kautta valitsemieni nuorten sekä tapausnuoren teemahaastatteluissa tukena karttoja, joita eri laajuisilta alueilta kertyi siten 32 kappaletta. Merkitsimme haastattelun kuluessa karttoihin ne paikat ja liikkumismuodot, joista nuori kertoi. Kartat toimivat keskustelun tukena ja paikoista kerrotun havainnollistajana. Niiden tärkeä rooli oli edistää nuoren aktiivista osallistumista haastatteluun sekä luoda käsitystä tutkimuksen tekoon osallistumisesta tutkijan apurina, tutkimusaineiston tuottajana (ks. Hirsjärvi & Hurme 2008, 132; ks. myös Paju 2011, 53–54). Karttoja on käytetty aiemminkin nuorten tilaa tutkittaessa (mm. Atencio 2010; Tolonen 2010). Tutkimuksessani karttamerkinnot kertoivat toimintojen sijainneista ja etäisyyksistä sekä auttoivat yhdistämään puheen tiettyyn paikkaan. Kartat apunani kävin tutustumassa osaan niistä paikoista, jotka eivät olleet minulle entuudestaan tuttuja.

Kyselyn perusteella valitsemieni nuorten haastattelut kestivät keskimäärin tunnin vaihdellen noin 40 minuutista 90 minuuttiin. Vapaa-ajan paikoilla tehdyt haastattelut olivat lyhyempiä: lyhin kesti noin 15 ja pisin noin 40 minuuttia. Äänitin kaikki teemahaastattelut. Äänittämiseen olin kysynyt luvan haastateltavilta. Puhe äänitteillä on selvää, joten aineisto on siltä osin luotettavaa. Aineiston laadusta kertoo myös se, että haastateltavien vastaukset olivat läpi haastattelun johdonmukaisia ja vaikuttivat luotettavilta (ks. Kvale & Brinkmann 2009, 245). Vaikka kovin syvää luottamussuhdetta ei yhden haastattelun kuluessa todennäköisesti synny, haastattelutilanteet koettiin kuitenkin mukavina. Kysyessäni haastattelun jälkeen nuorten tunnelmia yleisin vastaus oli, että oli mukavaa jutella näistä asioista ja että voisi tulla haastatteluun uudestaan.

Litteroin haastattelut lähes kokonaan pyrkien näin lisäämään analysoitavan aineiston luotettavuutta (ks. Hirsjärvi & Hurme 2008, 185–189; Kvale & Brinkmann 2009, 245). Litteroitua aineistoa kertyi 606 liuskaa (fontti 12, riviväli 1). Litteroidessani tulin käyneeksi haastattelut tarkasti läpi ja saatoin varmistaa, etten hukannut asioita, jotka myöhemmin voisivat osoittautua olennaisiksi. Vasta varsinaisessa analyysivaiheessa osasin ratkaista, kuinka paljon käsittelen nuorten vapaa-ajanviettoa kokonaisuutena ja mitkä kaikki vapaa-aikaan ja sen paikkoihin liittyvät kokemukset ovat olennaisia. Litteroimatta jätin puheen, joka selvästi ei liittynyt tutkimusteemoihin, kuten puheen urheilulajin säännöistä. Merkitsin litteraattiin sanotun merkitykseen vaikuttavat asiat kuten naurut.

5.8 Havainnointi

Tein havainnointia tutkimusalueiden omaehtoisen liikkumisen ympäristöissä ja muissa vapaa-ajan paikoissa. Valitsin paikat nuorten karttamerkintöjen ja alueita koskevan esiyymmärrykseni perusteella. Tarkoituksena oli tutustua kohteisiin fyysisinä paikkoina sekä mahdollistaa havainnointia liikkumisesta ja merkityksistä, joita nuoret eivät mahdollisesti osanneet haastatteluissa tuoda esiin asioiden itsestäänselvyyden tai tiedostamattomuuden vuoksi. (Ks. esim. Atencio & Wright 2009; Tani 2010.)

Havainnoimalla keräämäni aineisto on melko suppea. Havainnointimuisiinpanoja on kolmelta tutkimusalueelta yhteensä 21 paikalta, joista seitsemää havainnoin useamman kerran. Havainnoinnin kesto vaihteli muutamasta minuutista noin tuntiin. Paikat olivat koulujen pihoja, leikki- ja toimintapuistoja, uimarantoja, keskustan katualueita, skeittipaikkoja ja pallokenttiä. Kahta toimintapuistoa, kahta skeittipaikkaa ja kahta koulupihaa havainnoin useamman kerran.

Pyrin havainnoimaan omaehtoiseen liikkumiseen liittyviä sosiaalisia käytäntöjä. Kirjoitin muistiin, mitä paikassa tapahtui, keitä paikassa oli, mitä henkilöt yrittivät nähdäkseni saavuttaa ja miten, kuinka erilaisten ihmisten läsnäolo ja toiminta mahdollisesti vaikuttivat tekemiseen, sekä minkälaisia merkityksenantoja näin nuorten toiminnassa (ks. Silverman 2006, 89). Havainnointi lisäsi ymmärrystäni paikoista nuorten liikkumisen tiloista.

5.9 Haastatteluaineiston analysointi

Nuorten teemahaastatteluaineiston analysointimenetelmä on sisällönanalyysi. Ensimmäiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen vastatessani analyysi oli teoriaohjaava eli teoriasidonnaista, ja toiseen tutkimuskysymykseen vastatessani aineistolähtöistä. (Ks. Eskola 2001, 136–140; Tuomi & Sarajärvi 2012, 108–118.)

Aloitin litteroidun aineiston analysoinnin koodaamalla litteroimani haastattelut tutkimuskysymysten suunnassa. Koodaus palveli aineiston haltuunotamista ja esiin nousevien teemojen tunnistamista. Tein koodauksen Atlas.ti-analyysiohjelmassa, mikä helpotti suuren tekstmäärän hallintaa ja mahdollisti koodien tarkistamisen pitkin matkaa. Valitsin koodit sekä aiemman tutkimuksen ja teorian pohjalta että aineistolähtöisesti (ks. Schreier 2012, 84–85).

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastatessani eli analysoidessani nuorten liikkumisen paikkoja valitsin koodeiksi ensinnäkin kaikki erityyppiset paikat, joissa nuoret kertoivat liikkuneensa. Koodeihin kuuluivat esimerkiksi ”pihalla” ja ”metsäautotie”. Samalla koodasin paikkojen ominaisuuksien kuvaukset, jolloin koodeja olivat esimerkiksi ”itse tehty” ja ”paikan fyysiset vaatimukset”. Paikkojen koodit olivat suoraan alaluokkia, jotka siis muodostuivat aineistolähtöisesti, mutta analyysirunkona eli koodien yläluokkiin ryhmittelyn

pohjana toimi aiemman tutkimuksen perusteella muodostamani liikkumisympäristöjen luokittelu. Sisällönanalyysi oli siten teoriaohjaavaa. Seuraavaksi tarkastelin haastattelukatkelmia koodi kerrallaan vertaillen nuorten samaa paikkaa koskevaa puhetta, etsien samankaltaisuuksia ja eroja sekä niiden selityksiä. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2012, 117–118.) Kvantifioin aineistoa laskemalla, kuinka moni haastatelluista oli käyttänyt mitään paikkaa. Analysointi sisälsi tällä tavoin jonkin verran määrällistä sisällön erittelyä. (Vrt. emt., 105–106, 120–121; Eskola & Suoranta 2014, 186–189.) Liikkumisen paikkojen analyysissä käytin haastatteluaineiston lisäksi myös kartta-aineistoa, josta näin paikkojen sijainnit sekä etäisyydet nuorten koteihin ja kouluihin.

Toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen lähdin etsimään vastauksia pelkistämällä nuorten puhetta haastattelu kerrallaan. Pelkistämisen vaiheessa aiemmin tutkimuskysymysten suunnassa tekemäni koodaus oli vain tukena. Yksilöittäin haastattelupuhetta pelkistämällä koin löytäväni kunkin nuoren liikkumisen olennaiset asiat paremmin kuin analyysiohjelmasta koodien alle pilkottuina. Kokosin taulukoihin haastattelukohtaisesti yhteen kaiken tiettyyn teemaan, kuten liikkumismuotoon ja sen ympäristöön, liittyvän puheen. Analyysiyksikkönä oli siis useita lauseita, joskus eri osista haastattelua. Analyysiyksikköön kuului joskus myös omaa haastattelupuhettani, kuten kysymyksiä. Aluksi pelkistin puheen tiiviiksi ilmaisuiksi. Edetessäni aineistossa pidemmälle ja saadessani varmuutta olennaisista teemoista katsoin monessa kohdin pelkistettyjen ilmaisujen muodostamisen vaiheen tarpeettomaksi ja merkitsin taulukkoon suoraan termejä, joita voi kutsua alaluokiksi. (Vrt. Tuomi & Sarajärvi 2012, 108–116.)

Luokittelin kunkin nuoren taulukkoon alaluokiksi omaehtoisen liikkumisen muodot, tulkintani tekemiseen ja sen paikkaan liitetyistä merkityksistä, liikkumismuodon viiteryhvät ja toteuttamisen ympäristöt. Tarkistin ja yhdenmukaistin ilmaisuja luokittelun edetessä palaten tarvittaessa aiemmin käsittelemiini haastatteluihin. Taulukossa 6 on esimerkkejä siitä, kuinka pelkistin puhetta ja kirjasin alaluokkia.

TAULUKKO 6 Esimerkkejä haastattelupuheen pelkistämisestä ja luokittelusta

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Liikkumis- muodon alaluokka	Merkityk- sen alaluokka	Viite- ryhmä	Paikka
"Mä joskus, ku ei oo ketään kotona, ni mä tanssin iha itekseni. Sillei, se on kivaa. Semmosta omaa improvisointia." "Kuhan vaa jammailen huviksee."	Tanssii, jammailee improvisoiden joskus kun on yksin kotona	Tanssi	Huvikseen; luovuus	Yksin	Koti
"Joskus kavereiden kanssa jotenkii, tota, ehkä tulee päähän, et me halutaan rullaluistella ja, sit me haetaan vaan rullaluistimet ja ruvetaa rullaluistelemaa siinä, jossaki." "Nii siinä jossain lähellä." "Siel on vaa nii hauskaa luistella." "En osaa sanoa. Se on muuten vaa hauskaa."	Joskus tulee päähänpisto rullaluistella, jossain lähellä kotia. Se on muuten vain hauskaa.	Rulla- luistelu	Yhdessä liikkuminen; ajanviete; huvi	Kaverit	Asuin- alueen asfaltti- tiet
"Mut sit mä oon joskus, kun mä käyn, vaikka yksin jossai uimahallissa, mikä on semmonen pieni, ni mä yleensä uin siellä sitä matkaa, ees taas. Se on aika hyvää liikuntaa."	-	Ratauinti	Hyvää liikuntaa	Yksin	Pie- nempi uima- halli

Yhden nuoren haastattelun kokoaminen yhteen taulukkoon teki helpommaksi tarkastella kunkin nuoren vapaa-ajanvieton muotojen, paikkojen ja merkitysten kokonaisuutta. Näin esimerkiksi havaitsin viiteryhmiä olevan tärkeä osa liikuttamisen muotojen kuvausta. Kun pelkistämistä aloittaessani analyysiyksikkönä oli tiettyyn teemaan liittyvä puhe, luokitteluni eivät perustuneet pelkästään tähän puheeseen vaan myös tulkintaani siitä, mihin teema asettuu nuoren vapaa-ajan kokonaisuudessa. Tässä vaiheessa analyysiä kunkin nuoren haastatteluai-
neisto oli jo niin tuttu, että mielessäni oli kokonaiskuva nuoresta ja hänen vapaa-ajanvietostaan.

Toiseen tutkimuskysymykseen vastatessani siirsin seuraavaksi eri henkilöiden puheesta alaluokat yhteen matriisiin, tarkastelemani asian kerrallaan. Ensin katsoin eri liikkumismuotoja ja niiden paikkoja. Ryhmittelin liikkumismuodot siten kuin alaluokkien perusteella katsoin oikeaksi. Näin muodostui esimerkiksi kuljeskelun ja lenkkeilyn jako erillisiksi liikkumismuodoiksi. Havaittuani viiteryhmien toistuvan nuorten puheessa liikkumista määrittävänä asiana tarkastelin matriisin avulla sitä, kuinka eri viiteryhmät yhdistyivät haastatelluilla eri liikkumismuotoihin. Liikkumisen muotojen analyysin katson aineistolähtöiseksi. En hyödyntänyt havaintojen ja luokittelujen tekemisessä mitään teoreettista viitekehystä, ja aiemmasta tutkimuksesta sovelsin vain aineistoon sopivia liikkumismuotojen tyyppien nimityksiä, kuten 'pihaleikit'. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2012, 108–113.)

Kolmannen tutkimuskysymyksen eli tilojen merkitysten osalta sen sijaan teoreettinen viitekehys ja aiempi tutkimus ohjasivat havaintoja siinä määrin, että pidän analysointitapaani teoriaohjaavana eli teoriasidonnaisena. Osasin esimerkiksi etsiä aineistosta tilan haltuun ottamiseen sekä vetäytymiseen liittyvää puhetta sillä perusteella, että kyseisiä teemoja pidettiin olennaisina aiemmissä tutkimuksissa. (Ks. Eskola 2001, 136–137; Tuomi & Sarajärvi 2012, 117–118.) Liikkumisen tilojen merkitysten etsiminen nuorten puheesta vaati tulkintaa. Merkitysten tulkinta lähti aina siitä, kuka puhui, sillä pyrin suhteuttamaan merkityksiä haastattelussa ilmenneeseen kokonaisuuteen. Suhteutin puhetta etenkin käsitykseeni nuoren suhteesta liikkumiseen ja nuoren muuhun vapaa-ajanviettoon sekä joskus nuoren sukupuoleen ja asuinalueeseen. Sovelsin nuorten liikunnan merkitysten aiempien tutkimusten tuloksia, mutta kirjasin myös tulkintoja, jotka eivät esiintyneet aiemmassa tutkimuksessa. Tässä vaiheessa en pitänyt tärkeänä sitä, kirjaanko mahdollisesti merkityksen lisäksi esimerkiksi arvoja, asenteita, motiiveja, syitä tai tarpeita (ks. Lehmuskallio 2007, 46). Mietin asiaa tarkemmin vasta nimetessäni merkitykset. Haastatteluissa en kysynyt nuorilta suoraan paikkojen merkityksiä, vaikka näin olisi ehkä voinut tehdä. Yrittäessäni helpottaa nuoren vastaamista jaoin näitä asioita mahdollisesti liian usein palasiksi osakysymyksiin, jotka käsittelivät esimerkiksi liikkumismuotoja ja käyttäjäryhmiä eri paikoissa. Silloin palaset olivat minun määrittelemiäni sen sijaan, että nuori itse olisi saanut kuvata hänelle mieleen tulevia tärkeitä asioita. Aineistoa analysoidessa tällä oli paikoin merkitystä siinä, että jouduin tekemään omaa tulkintaa siitä, mikä merkitys palasilla on kokonaisuuden kannalta. Pyrin kuitenkin välttämään ylitulkintaa.

Tilojen merkitysten analysoinnissa seuraava vaihe oli ryhmitellä yksilökohtaisiin taulukoihin kirjaamani merkitykset (ja tarpeet jne.), ja nimetä pääluokka eli tuloksena oleva merkitys. Esimerkiksi nimesin alaluokat harjoittelu, tavoitteellisuus, tekniikka, laji, kunto ja kehonhuolto pääluokaksi tavoitteellisuus. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2012, 112.) Mukailin aiempaa nuorten liikunnan ja tilan merkitysten tutkimusta (mm. Ameal ja Tani 2007; Harinen 2010; Koski & Tähtinen 2005; Lehmuskallio 2007; Lieberg 1995; Valentine 2004), mutta aineistoni pohjalta jäsentelystä muodostui osittain aiemmista tutkimuksista poikkeava. Tämän jälkeen analysoin kuhunkin merkitykseen liittämäni puhetta etsi-

mällä toistuvia kuvioita ja asetelmia, jotka edeltäisivät tietynlaista liikkumista tai sen paikkaa, sekä nuorten välisten erojen selityksiä. Aiemmin tekemiäni koodausten avulla tarkastelin tiettyjä teemoja. Esimerkiksi vertasin eri nuorten puhetta, jonka olin merkinnyt vaikkapa koodin "tilojen käyttöönotto" alle.

Jokaiseen tutkimuskysymykseen vastaamisen lopuksi esitän johtopäätökset, joissa tarkastelen aineistoani ja analyysini antia laajemmasta näkökulmasta ja aiempiin tutkimuksiin ja teoretisointeihin verraten. Johtopäätökset ovat siis kunkin tutkimuskysymyksen suunnassa tekemiäni tulkintoja, jotka nousivat edellä kuvatun analysoinnin tuloksista sekä aineiston kokonaisuuden tuntemisesta. Ne yhdistyivät tiiviisti jo aiemmin käyttämäni taustakirjallisuuteen, sillä tarkistin niiden antia nyt tuottamani ymmärryksen valossa. Suurimpaan osaan johtopäätöksistä tein myös lisää analyysiä, mutta nyt vain valitsemistani tietysti, aiempaa analyysiä laajemmista näkökulmista ja vain tiettyjä asioita aineistosta poimien, ymmärrykseeni nojaten. Esimerkiksi palasin analysoinnin aluksi tekemiäni koodaukseen (esim. koodiin "paikan fyysiset vaatimukset" johtopäätöksessä 6.6.2) ja laatiini taulukoihin ja matriiseihin (esim. liikkumismuotojen ja viiteryhmiä matriisiin johtopäätöksessä 7.14.2) sekä tulkitsin kokonaisuutta tässä vaiheessa mukaan ottamieni uusien tulkintateorioiden kautta (esim. Bourdieun kentän ja pääomien teoretisoinnin johtopäätöksessä 8.7.4).

Seuraavissa tuloslukuissa käytän usein otteita nuorten haastattelupuheesta tulkintojeni perusteluina sekä antaakseni lukijalle mahdollisuuden arvioida tulkintojani. Haastatteluotteissa käyttämäni merkintätavat näkyvät taulukossa 7.

TAULUKKO 7 Haastatteluotteiden merkinnät

EH	Elina Hasanen
N	Nuori; ryhmähaastatteluissa N1, N2 jne.
- - -	Puhetta poistettu
(naurua)	Edeltävä sanottu nauraen tai puhetta seurannut naurua
(- -)	Epäselvä kohta
( )	Päällekkäispuhuntaa
-	Sana tai lause jäänyt kesken

Luettavuuden parantamiseksi olen merkinnyt otteisiin välimerkkejä muille kohdin kuin puheen taukojen merkeiksi sekä poistanut täytesanoja, kuten niinku ja tota. Tunnistettavuuden heikentämiseksi olen muokannut murreilmaisuja ja poistanut erisnimet. Poistamiäni sanojen tilalle olen tarvittaessa lisännyt asiaa kuvaavan sanan [hakasulkeiden] sisään.

6 LIKKUMISEN PAIKAT

Tarkastelen liikkumisen paikkoja hyödyntäen haastatteluaineiston lisäksi kartta-aineistoa. Kehyksenä on aiemman tutkimuksen pohjalta muodostamani liikkumisympäristöjen jaottelu. Paikoista käyttämäni termit ovat soveltuvien osin samoja kuin valtakunnallisessa liikuntapaikkojen tietopankissa (LIPAS 2016).

6.1 Sisäliikuntapaikat

Sisäliikuntapaikkojen käyttöpolitiikka eroaa suurimmasta osasta muita liikkumisympäristöjä. Käyttö on yleensä maksullista ja perustuu paikan omistajan jakamiin käyttövuoroihin. Paikkoja käytetäänkin paljon organisoituun liikuntaan. Lisäksi saatetaan tarjota viikoittaisia vuoroja omaehtoisille liikkujille, kuten tutkimuspaikkakunnan liikuntahallissa tehtiin. Paikoista osan käyttö ei ole yleensä vuoroihin sidottua, mutta käyttöön oikeuttavat erilaiset maksut.

Uimahalleja oli seudulla useita. Kaupungin asuinalueilla asuvat saattoivat lähteä halliin kavereiden kanssa, kauempana uimahalleista asuvat taas kävivät uimahalleissa aikuisten autokyydeillä. Haastatellut vaikuttivat suosivan kaupungin suurinta uimahallia, jossa oli kylpyläosasto ja hyppyallas. Nuori saattoi myös käydä useammassa uimahallissa, jotka kaikki sijaitsivat useamman kymmenen kilometrin päässä kodista. Maaseudun haja-asutusalueella asuva poika kuvasi käyvänsä kolmessa yli kahdenkymmenen kilometrin päässä sijaitsevassa hallissa *"välillä, millon missäki"*. Toisella maaseudun haja-asutusalueella asuva tyttö kertoi käyvänsä uimahallissa joskus, ja matkojen suuntautuvan joskus lähimpään uimahalliin pienelle paikkakunnalle, joka sijaitsi yli kolmenkymmenen kilometrin päässä, mutta yleensä kaupungin uimahalliin noin neljäkymmenen kilometrin päähän. Kaupungin asuinalueella asuva tyttö kävi yleensä kaupungin kylpylätyyppisessä uimahallissa, mutta joskus myös pienemmissä uimalaitoksissa, joissa oli pelkkä ratauintimahdollisuus: *"sit mä oon joskus kun mä käyn, vaikka yksin jossai uimahallissa, mikä on semmonen pieni, ni mä yleensä uin siellä sitä matkaa, ees taas."*

Uimahallissa käynnistä moni nuori puhui omaehtoisen liikkumisen muotona, joka toistuu muttei usein. Myös aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että paikkaa käyttää suurin osa nuorista, kun tarkastellaan lukuvuoden pituista ajanjaksoa (Pennanen 2009, 52). Uimahallissa käytiin tyyppillisesti *"aika harvoin, mut kuitenkin joskus"* tai *"kyl mä oon käyny just mun siskon lasten kanssa, sullei, siellä pariin kertaan."* Kaupungin asuinalueella asuva poika oli aiemmin käynyt uimahallissa säännöllisesti isänsä kanssa:

Aina kerran viikossa niin kävin uimahallissa sunnuntaisin uimassa. - - - Se on niinku semmonen, järjestetty semmonen edullisempi vuoro, jollon se uimahalli suljetaa kuudelta, ni sen jälkeen sinne voi tulla sellaset jotku, ihan niinku sunnuntaivuorolaiset. Se on sellanen maksettu, tai siis maksat sellasen perusmaksun, et sä pääset sinne, ja joka kerralla maksat pienen maksun aina. - - - Tai nythän se on remontissa muutenkii. Se nyt sitte jäi sitte, toi uiminen pois.

Uimahallissa käymisen maksullisuus oli esillä vain tässä haastattelussa. Nuoret eivät maininneet, että maksullisuus estäisi uimahallissa useammin käymistä. Toisaalta en erikseen kysynyt syitä sille, miksi uimahalleissa käytiin melko harvoin. Perheen kanssa uimahalleissa käymisestä puhuttiin useissa haastatteluisissa, mikä saattaa viitata siihen, että uimahalliin mentiin aikuisen pääsylipun maksajan kanssa. Se voi viitata myös uimahallien sijaintiin: osa nuorista pääsi uimahalliin silloin, kun vanhemmat sinne kuljettivat.

Kuntosalilla käyminen oli pääosin satunnaista. Toki 14–15 vuoden iässä painoilla harjoittelu on rajoitettua, minkä eräs haastateltavakin mainitsi:

Niin kauan ku mä kasvan vielä, ni en mä sitä alota, mut kyllä mua kiinnostais ihan alottaa se. Oon ite ruvennu kotonaki vähän enemmän tekemään sellasia juttuja. Ihan hyvin voisin käydä kuntosalilla.

Kuntosalilla käymisessä näkyi myös vanhempien rooli liikuntapaikkaan ohjautumisessa. Usea kuntosalilla käyneistä kertoi menneensä salille isän tai äidin kanssa. *"No isän kanssa ollaan käyty"*, kertoi yksi tytöistä. *"Äitin kanssa joskus. Mutta ei se mitenkään niinkun kivaa ollu tai semmosta, että haluisin siellä käydä aina"*, totesi eräs poika. *"No oonhan minä joskus, mutta ei isä enää ota mukaan. Varmaan ku ei enää kiinnosta niin paljoo, ehkä sen takia"*, sanoi toinen poika. Yksi kaupungin asuinalueella asuva tyttö arveli, että kävisi kuntosalilla useammin, jos lähellä kotia olisi sellainen.

Palloilulajia aktiivisesti harrastava nuori kertoi ainoana käyvänsä kuntosalilla itsenäisesti ja säännöllisesti. Omaehtoinen saliharjoittelu oli kuitenkin vähenemässä: *"mutta se nyt alko taas vähän jäämään tietenki, ku ei aika taho riittää enää omatoimisiin niin paljoo."* Aktiivisesti liikuntaa harrastava poika kävi joskus koulunsa yhteydessä sijaitsevalla kuntosalilla kaverinsa kanssa. Kuntosalin käyttöön oikeutti maksullinen kulkukortti, jollainen pojan kaverilla mitä ilmeisimmin oli. Pojan koti sijaitsi noin kymmenen kilometrin päässä, ja kuntosalilla käyminen edellytti vanhempien kyytiä illalla kotiin:

Sen kanssa käyn joskus, jos se pyytää koulun jälkeen tulemaan. Käyään syömässä jossain tossa raflassa, mikä tossa on kylällä, ja sit siitä. Sitten vanhemmat hakee tunnin, kahen päästä.

Liikuntasalia tai -hallia kertoi käyttävänsä vain kolme haastattelemistani nuorista. Kahdella käyttöön liittyi vanhempien rooli. Kaupungin asuinalueella asuva nuori pelasi satunnaisesti sulkapalloa palloilusalissa vanhempiensa varauksella vakiovuorolla. *"Et jos jompikumpi ei pääse, ni mä saatan käydä pelaamassa. Kerran pari vuodessa."* Maaseudun kirkonkylässä asuva nuori sai käyttää oppilaitoksen liikuntasalia kaverinsa kanssa, sillä kaveri oli oppilaitoksen työntekijän lapsi. Se mahdollisti monenlaisten pelien pelaamisen: *"Siel on tosi paljon erilaisia niinku urheiluvälineitä, et sit on frisbeetä ja tennistä ja sulkapalloo ja lentopalloo ja koripalloo ja kaikkee, kaikkee mahollista."* Palloilulajia aktiivisesti harrastava, kaupungin asuinalueella asuva tyttö käytti joskus monitoimihallin juoksurataa: *"sit saatetaa ottaa vetoja ja sillei."* Tyttö koki voivansa käyttää paikkaa melko vapaasti: *"Kyl mä ainakii, en mä nyt aattele, et sinne mitää hiroeita varauksia tarvois tehdä, että jos nyt ykskaks menee, ni se varmaa ei tuki koko rataa."* Liikuntahalli mieltyy organisoidusti ja maksullisesti käytettäväksi paikaksi. Edellisen sitaatin nuorelle se oli organisoidusta harrastuksesta tuttu paikka. Otaksun, että paikan tuttuuden vuoksi tytön oli luontevaa käyttää tilaa omaehtoiseen harjoitteluun.

Haastattelemissani nuorissa oli myös säännöllisesti skeittihallissa käyviä poikia. Skeittipaikalla haastattelemistani kuudesta pojasta kaksi kertoi harrastavansa lajia talvisin säännöllisesti skeittihallissa. 14-vuotias skeittaaja kertoi: *"se on maanantain ja torstain kiinni ni, muuten aina ku saan kyydin tai tällei"*.

Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että sisäliikuntapaikkoihin nuoria ohjautuu pääosin aikuisten viemänä, aikuisten varaamalla vuoroilla tai muutoin aikuisten organisoimina. Poikkeuksellisen paljon sisäliikuntapaikkoja käyttänyt nuori oli käyttänyt samoja tiloja organisoidussa liikuntaharrastuksessa. Riippuvaisuus autokyydistä oli tyypillistä sisäliikuntapaikkojen käytössä.

6.2 Ulkoliikuntaympäristöt

Huomattava osa nuorten omaehtoisesta liikkumisesta tapahtui liikuntaa varten rakennetuissa tai vuokratuissa paikoissa ulkona. Haastatteluissa mainittujen paikkojen lista on pitkä: pallokenttä, luistelukenttä, kaukalo, tekojääkenttä, koripallokenttä, beachvolleykenttä, pesäpallokenttä, yleisurheilukenttä, tenniskenttä, uimaranta, kuntorata, hiihtolatu, hiihtomaa, laskettelurinne, skeittipaikka, ratsastuskenttä ja koirapuisto sekä ulkoampumarata. Kyselyssä mainittiin lisäksi motocross-rata. En käsittele tässä niitä paikkoja, joiden käyttö oli hyvin vähäistä tai joiden yhteydessä ei tullut ilmi mitään olennaista liikkumisen paikoista.

Osa ulkoliikuntaympäristöistä käytetään organisoituun liikuntatoimintaan jaetuilla käyttövuoroilla. Osa paikoista on luonteeltaan lähellä rakennettuja liikuntaympäristöjä. Esimerkiksi pallokentistä tekonurmikenttä sijaitsee ulkona, mutta sen käyttö voi olla rajoitettu aidoin ja lukituin portein. Osan paikoista käyttö on maksullista, kuten esimerkiksi laskettelurinteen. Suuri osa ulkoliikuntaympäristöistä on kuitenkin ilman vuoroa ja maksutta käytettävissä.

6.2.1 Kentät

Yli puolet haastattelemistani kahdeksaluokkalaisista kertoi erilaisten kenttien käytöstä kesäisin. Hieman useampi kertoi liikkuneensa talvella luistelukentillä tai kaukaloissa. Haastattelemieni nuorten käyttämät kentät olivat asuinalueiden hiekkakentät, koulujen hiekkakentät, hiekkakentät leikki- ja toimintapuiston yhteydessä, nurmikenttä koulun yhteydessä, nurmikenttä asuinalueella, beachvolleykentät, koripallokentät, tenniskentät, pesäpallokenttä ja yleisurheilukenttä sekä talvisin luistelukentät ja kaukalot kouluilla ja asuinalueilla. Eniten käytettiin hiekkakenttiä sekä koulun yhteydessä sijaitsevaa nurmikenttää. Tenniskenttiä, pesäpallokenttää ja yleisurheilukenttää käyttivät vain yksittäiset nuoret.

Kenttien käytön tiheys vaihteli lähes päivittäisestä satunnaiseen. Yhtenä ääripäänä yksi nuorista käytti luistelukenttää ja toinen nurmikenttää useina päivinä viikossa. Toisena ääripäänä muutama nuorista puolestaan muisteli käyneensä jollakin kentällä yhden kerran kuluneen vuoden aikana. Nuorten kuvaukset siitä, kuinka usein he jotakin paikkaa käyttivät, olivat yleensä epätarkkoja. *"Silloin tällöin"* ja *"joskus"* olivat tyypillisiä vastauksia. Käyttö myös vaihteli vuodenajoinnain ja joskus viikoittainkin.

Aineistossa ei ilmene huomattavia eroja sukupuolen tai asuinalueen mukaan siinä, käytettiinkö kenttiä omaehtoiseen liikkumiseen. Kenttien käyttäjissä oli tyttöjä ja poikia kaiken tyyppisiltä asuinalueilta – kuten myös kenttiä käyttämättömissä. Liikuntaharrastuneisuus näkyi kenttien käytössä siten, että kaikkein aktiivisimmat kenttien käyttäjät olivat aktiivisesti organisoidusti liikkuvia. Luistelukenttä ja kaukalo erottuivat paikkoina, joilla kävivät satunnaisesti myös sellaiset nuoret, jotka eivät harrastaneet liikuntaa organisoidusti.

Aineistossani oli esimerkkejä siitä, että liikkumiseen valitaan pallokenttä, mikäli sellainen on helposti saavutettavissa. Pallokentistä nuoret suosivat niitä, jotka sijaitsivat lähellä kotia. Maaseudun kirkonkylän koulun yhteydessä sijaitsevaa kenttää käytettiin lisäksi koulupäivien jälkeen odotettaessa harrastuksen alkua tai kyytiä kotiin – eli kentän lähellä oleskeltaessa. Tyypillisimmin paikka määräytyi sijainnin perusteella tähän tapaan:

EH: Miksköhän te ootte täällä ettekä tuolla? Jos tuolla koululla on parempi kenttä?

N: Toi on lähempänä useempia toi toinen kenttä, ni ei tarvi sitten lähteä matkustamaan millään pyörillä sinne asti niitten tavaroitteen kaa.

Nuorten laatuvaatimukset käyttämiensä kenttien suhteen vaikuttivat olevan tyypillisesti pienet ja kaukana standardoitujen urheilun paikkojen kriteereistä. Yksi poika perusteli läheisimmän kentän käyttöä näin: *"No jos on vaikka esimerkiksi oikeen kuuma päivä, niin tuolla on mukavasti varjoa."*, ja toisen kentän valintaa näin: *"No siel on monta maalia ja se on iso alue. Ja siellä harvemmin on ketää. No on siellä joskus jotai mopoliijoita, jotka tupakkaa siellä polttaa, mut."* Lähistöllä sijaitsevan tekonurmikentän laadukkuus oli tiedossa: *"Mut jos haluaa oikee hyvään jalkapallokentän, ni sitte kannattaa mennä [tekonurmikentälle]. - - - Siellä hikoaa kaikista parhaiten, ja siel on parhaat maalit. Ja kunnan nurmi."* Se, että tekonurmikenttä oli usein varattu seurojen käyttöön, ei vaikuttanut olevan suuri pulma: *"Mulla on*

niä hyvä tuuri käyny, oon ehkä kolme kertaa viime kesän aikanakii, ni ei siellä ikinä ollu ketää.” Urheiluun kuuluvat laatuvaatimukset eivät kuitenkaan määrittäneet pelipaikan valintaa tälle nuorelle kuten eivät useimmille muillekaan. Nuoret käyttivät kenttiä tyypillisesti jalkapallon pelaamiseen ja potkisteluun, jolloin kentän tärkeä ominaisuus oli maalien olemassaolo.

Tavoitteellinen lajin harrastus vaikutti ohjaavan tiukempiin kriteereihin paikkojen suhteen. Organisoitussa harrastuksessaan laadukkaisiin suorituspaikkoihin tottuneet nuoret suosivat lajinsa omaehtoisessa harrastamisessa standardoituja urheilun suorituspaikkoja. Pesäpalloa aktiivisesti harrastava nuori kävi kahdella pesäpallokentällä myös omaehtoisesti harjoittelemassa. Hän kuvasi kenttää, jota ei käytä, viitaten virallisen, standardoidun pesäpallokentän ominaisuuksiin: *”se ku on hiekkakenttä ja sit ku me ollaan aina niinku tekonurmella, ni vähän laatumii on jo (naurua).”* Jalkapalloa aktiivisesti harrastava poika vietti paljon aikaa omaehtoisesti palloillen laadukkaalla nurmikentällä, jonne oli noin kolmen kilometrin pyöräilymatka. Suunnilleen yhtä kaukana sijaitsevaa hiekkakenttää kyseinen poika kuvasi seuraavasti:

En mä siellä koskaan mitää vetele tai sellasta. Siellä käy-, niinku mä, me mennää niinku vaa olemaa, olemaa kavereitten kanssa ja sillei. - - - Se on niin huonossa kunnossa varmaan. Kyllä se on sanottu, että se kunnostetaan, mutta. Ehkä se on niin huonossa kunnossa ja sillei.

Maaseudun kirkonkylän koulun yhteydessä sijaitsevaa nurmikenttää käytti usea haastattelemistani nuorista. Kentälle jaettiin vuoroja, mutta nuoret eivät kertoneet sen olennaisesti haittaavan omaehtoista kentän käyttöä. Nuoret käyttivät kenttää yleensä vuorojen ulkopuolella, ja vuorojen aikanakin isolta kentältä usein löytyi tilaa. Samoin koki asian jalkapallon harrastaja kaupungin nurmikentällä: *”Kyllä siellä vuoroja on, mutta sitte, yleensä siel on tilaa, ihan. Tai jos on, potkii, ja jollakii on kenttävuoro, ni kyllä ne ehkä antaa sillon mennä siihen kuudentoista alueelle potkimaa jotai ja tällasta.”* Jalkapalloa harrastava nuori kehui maaseudun kirkonkylän kenttää: *”Ei sen kyllä parempaa paikkaa voi olla. - - - Varmaan ku se on nyt niin uus, et se on niin hyvä ja tällei. Ja sitten ku se on niin lähellä kaikkee. Et kaupatki on siinä ihan vieressä, et voi käyvä hakee juomista ja tällei aina.”* Puutteeksi nuori koki sen, että kentällä ei ole pukukoppeja, joissa voisi vaihtaa kouluvaatteet liikuntavaatteisiin. Olettaa voi, että vaatteiden vaihdon mahdollisuus olisi palvellut muitakin nuoria, jotka eivät asuneet koulun lähistöllä mutta oleskelivät alueella esimerkiksi kyytiä odotellessaan.

Yksi nuorista vertasi kiinnostavasti kahta erilaista kenttää pohtiessaan jalkapallon pelaamisen paikan valintaa. Kentät olivat saman koulun yhteydessä sijaitsevat iso hiekkakenttä ja pienempi monitoimiareena. Poika itse harrasti vapaa-ajalla muita liikkumismuotoja, eikä ollut käyttänyt kyseisiä kenttiä vähän aikaan. *”Se on vähän unohtunu”*, oli hänen selityksensä. Poika toi esiin mahdollisia perusteluja pienemmän kentän valitsemiselle:

N: Nii tässä on koulun pihassa, siitä hiekkakentältä, rakennuksen takana, ni siel on semmonen pieni hiekkatekonurmikenttä. Ni siinä niinkun, siis sehän on varmaa aina viikonloppusin ja kesäsin tosi suosittu. Niin varmaan ne on vähän enemmän siirtyny sinne.

EH: Nii siis se joka on aidattu tälle -

N: Joo, siis semmonen, se on aika pieni. Se on ehkä enemmän sellasta jalkapalloa, mitä kiinnostaa pelata, et ei, tarvitaa iso porukka tällaselle hiekkakentälle, ni ehkä se ei kiinnosta niin paljoo. Se on, se on enemmän niinku raskaampaa liikuntaa, ku tollasessa pienessä pomputtelu.

Pojan näkemys siis oli, että kentän koon tulisi olla sopiva nuorten määrään nähden ja pelaamisen tyyliin nähden. Poika itse ei pelannut näillä kentillä, mutta hänen pohdintansa vaikuttaa järkevältä. Samanlaista pohdintaa isosta hiekkakentästä esitti samalla asuinalueella asuva tyttö: *"tää iso kenttä on vähän liian iso. Et siihen tarttis isomman porukan ku mitä meillä on, et siellä sais mitää aikaseks."* Muissakin yhteyksissä tuli esiin se, että pelaamaan lähteminen kariutuu joskus siihen, että porukkaa ei löydy riittävästi. Tällä perusteella pieni kenttätila sopisi joskus omaehtoiseen liikkumiseen isoa kenttää paremmin.

Haastattelemistani nuorista seitsemän kertoi pelaavansa silloin tällöin koripalloa. Neljä heistä käytti julkisia koripallon peluupaikkoja, kaksi palloili kotipihassa ja yksi liikuntasalissa. Nuorten käyttämät kentät olivat maaseudun kirkonkylän koripallon peluupaikka, joka sijaitsi lähellä nuorten koulua, sekä kaksi kaupungin asuinalueen koulujen koripallon peluupaikkaa. Maaseudun kirkonkylän koulun yhteydessä sijaitsevaa koripallokenttää käytti yksi poika ja kaksi tyttöä. Yksi nuorista kävi koripalloilemassa *"joskus sillon ku saan kyydin"*. Toinen pelasi kaveriporukan kanssa: *"no joku viikottai ehkä. Se vähän johtuu, miten meillä on ollu kaikki harkat ja nää. Et miten kerkee kaikkee."* Kolmannelle mahdollinen koripallon pelaaminen yhdistyi muuhun koulun alueella oleskeluun: *"se on ihan, et sattuu ko löytyyn palloo vai ei"*. Kotipihassa pelaavat pojat esittivät kumpikin toivovansa asuinalueelleen koripallokenttää. *"Jossain puiston pihassa, tai puistossa oli kerran, mut sekii on lähteny pois nyt"*, totesi toinen. Olemassaoleva koripallopaikka saattoi jäädä käyttämättä, jos alusta oli vääränlainen. *"Siinä on koriskorit, mutta siinä on hiekka, ja ei siinä oikeen kukaa, sillei niinku pelaa mitään"*, kertoi toinen nuori koulupihan pelipaikasta. Hän kuvasi toivepaikkaa seuraavasti:

EH: Toivosit sä jotakii paikkaa, joka mahdollistas jonku liikuntamuodon? Joka ois lähellä sua.

N: Mikäköhän se ois. Se ois, ehkä kunnon koriskenttä. Semmone kunnon asfaltillinen streettikoriskenttä. Semmonen ois, mis ois ihan verkot ja, semmonen. - - - Kunnon semmonen, mis on viivat ja rajat ja kaikki. Semmonen.

Beachvolleykenttiä käytti pieni osa nuorista. Haastattelujen ajankohta oli alkukesä, joten uimarannoilla käyminen oli ajankohtaista. Rannoilla oleskelun yhteydessä muutama nuori pelasi satunnaisesti lentopalloa. Kaikki eivät käyttäneet kenttää, vaikka sellainen heidän käyttämällään rannalla oli olemassa. Lentopalloa harrastavalle tytölle puolestaan uimarannan kenttä oli yksi kesän tärkeistä omaehtoisen liikkumisen paikoista. Lähistöllä sijaitsevaa toista lentopallokenttää hän käytti harvemmin, sillä se ei ollut rannalla. Tyttö kuvasi kentän valintaa näin: *"Tässä käyvään välillä. Mut se on hyvä ku käy, jos käy [uimarannan kentällä], ni voi suoraan vaikka juosta siitä kentältä tonne uimaan ja - - - ja takasin ja*

tälleen." Kentällä palloilua haittasi se, että hiekka oli pehmeää ja verkko oli aina säädetty miesten korkeudelle, mutta lajin harrastaja pelasi silti. Samalla uimarannalla oli myös jalkapallokenttä, jota kaksi haastattelemistani nuorista käytti. Myös jalkapallokentän käyttö yhdistyi uimiseen. *"Se on niinku sillai, et johtuu vähän säästä ja minkälainen fiilis, että haluuks mennä uimaan myös ja, tällei"*, perusteli kenttää käyttänyt tyttö.

Maaseudun haja-asutusalueella asuva nuori kuvasi kiinnostavasti erään huonokuntoisen hiekkakentän käyttöä pallopelien pelaamiseen:

EH: Te ootte pelannu siis, sano vielä, jalista?

N: Jalkapaloo, pesäpaloo, sulkapaloo, ihan niinku mitä nyt ikinä keksitäänkää.

EH: Lentopalloa?

N: Mm.

EH: Joskus, joo. Joo. Ni siinä on aika pieni kenttä, mutta kyllä siinä mahtuu?

N: Mahtuu ku käyttää vaan järkee.

EH: Ja sit lentopallo, onks siellä ihan verkko?

N: No ei siellä verkkoo oo, mut me yleensä niinku laitetaa jotkut kepit pystyyn ja joku naru vaan siihen väliin tai jotain semmosta.

Kenttä sijaitsi noin kilometrin päässä nuoren kodista. Nuori kertoi, että pesäpalloa pelatessa käytettiin lippiksiä pallon kiinniottoon, sillä kaikille mukana olleille lapsille ja nuorille ei riittänyt räpylää. Hiekkakenttä ei ollut laadukas liikuntapaikka, sieltä puuttui peleihin tarvittavia rakenteita, ja nuorilta puuttui varusteita. Sellaiset asiat eivät kuitenkaan estäneet paikan käyttöä. Nuoret käyttivät mahdollisuuksiaan muokata olemassa olevaa vapaata aluetta omaan liikkumiseensa sopivaksi.

Talvisin asuinalueiden luistelukentät ja kaukalot olivat keskeisiä omaehtoisen liikkumisen paikkoja. Luistelun ja jääpelien harrastus vaihteli yleensä satunnaisesta viikoittaiseen. Aktiivisinta harrastus oli pojalla, joka kiekkoili lähikentällä päivittäin, *"aina ku on, arkipäivisin ja viikonloppusin ja, silloin ku on mahdollista"*. Kenttä oli yleensä tyhjä tai lähes tyhjä, jolloin tila omalle toiminnalle löytyi helposti. Kenttä oli ominaisuuksiltaan melko vaatimaton. *"Se on semmonen alue, avojää, semmonen pieni avojää. Semmonen kaukalon kokonen, muttei oo sitte laitoja"*, poika kertoi.

Asuinalueen jäädytetyn kentän läheisyys vaikutti nuorten luistelu- tai jääpelipaikan valintaan. *"Se on vaa lähellä. Ni sinne on helppo mennä,"* kertoi tyttö kaupungin asuinalueelta. Läheisyys ja helppous olivat tyypilliset perustelut paikkaan lähtemiselle. Eräs asuinalueensa kenttää käyttävä nuori ei enää käyttänyt muutaman kilometrin päässä sijaitsevaa tekojäärataa osittain välimatkan vuoksi mutta muistakin syistä:

N: Kyllä mä sillai, no en itse asiassa nyt talvena käyny yhtään, mutta viime talvena kävin. Ehkä se on, ehkä se on vähän sillai enemmän luistelua, että ei siellä. No se on aika täynnä ja, sit ei siellä. Ja maksaaks se, maksaaks se jotai, että en tiä.

EH: Ai jaa, joo. Tohon voi (mennä vapaasti.)

N: Onhan se jään laatu sillai paljon parempi siellä ja. Mutta.

EH: Mut jos ei sitä tarvi ni?

N: Nii. Eikä tuo oo hirveen lähellä, että siihe on, ei viitti hirveesti mitään luistinkasseja ruveta raahaamaan sinne.

Tekojäärädalle oli olemassa yleisöluisteluvuoro. Nuori koki vuoron olevan liian suosittu, jotta hän pystyisi pelailemaan kentällä samaan aikaan. Oman liikkumisen lievä rajoittuminen muun käytön vuoksi tuli esiin myös toisessa haastattelussa, jossa kysyin erään kentän vapaasta käytöstä ja nuori tiesi kentän olevan varattu kerran viikossa. Luistelukentät ja kaukalot vaikuttivat kuitenkin yleensä olevan nuorten käytettävissä aina halutessa.

6.2.2 Uimarannat

Uimaranta oli haastattelujen perusteella nuorten keskeinen vapaa-ajanviettopaikka kesällä. Samaan viittasivat tekemäni kysely sekä aiempi tutkimus (Turkka 2007, 53, 63). Suuri osa haastattelemistani nuorista kertoi käyvänsä vähintään kahdella uimarannalla. Tyypillistä oli, että lämpimällä säällä nuoret kävivät uimarannalla hyvin usein. Ahkerinta uimarannan käyttöä osoitti maaseudun haja-asutusalueella asuva tyttö, joka muisteli asuinalueensa rannan käyttöä näin: *”Viime kesänä käytiin varmaan päivittäin.”*

Nuoret suosivat yleensä läheisintä rantaa. Kaupungin asuinalueella asuvat kaksi tyttöä kertoivat käyvänsä usein lähimmällä, noin kahden kilometrin päässä sijaitsevalla rannalla. Hieman yli kolmen kilometrin päässä sijaitsevaa toista rantaa he käyttivät harvemmin: *”Mut siel ei tuu sitte käytyä niin paljon, ku se on vähän sitte kauempana”*. Jos kodin lähistöllä oli monta uimarantaa, nuori käytti usein niitä kaikkia. Pisimmälle uimarannan vuoksi kulki maaseudun haja-asutusalueella asuva tyttö, jolle kahdeksan kilometrin matka oli vielä tavallinen pyöräilymatka: *”Käydään tossa - - - koulun rannassa tai sitte tässä lähellä, tai no, sillei kaheksan kilsan säteellä on tota semmonen toinen ranta, niin siellä käydään uimassa.”*

Muita perusteluja tietyn rannan käytölle olivat rannan hiekkapohja, laituri tai hyppytorni sekä veden syvyys. Kaupungin asuinalueella asuva tyttö kuvasi hyvää uimapaikkaa seuraavasti: *”No siis siin on miellyttävä pohja ja se on riittävän syvä. Minnekään mutapohjaseen ei huvita mennä. Yäk!”* Maaseudun haja-asutusalueen poika perusteli uimapaikan valintaansa hieman vaatimattomammilla kriteereillä: *”Siin on laituri ja sit siin on pikkasen hiekkaa, ja siin on vettä (naurua)”*. Laiturin mainitsi moni nuorista rannalle tärkeänä hyppimisen tai oleilun paikkana. Hyppytorni oli tärkeä rantaan kuuluva asia useille haastattelemilleni kaupungin asuinalueilla asuville pojille. Heidän asuinalueidensa lähistöllä myös sijaitsi uimaranta, jossa oli hyppytorni. Pidän todennäköisenä, että he olisivat tyytyneet käymään hyppytornittomalla rannalla, mikäli lähistöllä olisi ollut pelkästään sellaisia. Kovin kauas nuoret eivät uimaan ja hyppimään lähteneet. Kukaan ei kertonut käyvänsä kaukana sijaitsevalla rannalla hyppytornin tai jonkun muun rakenteen tai varustelun takia. Haja-asutusalueella rannat olivat pienempiä ja heikommin varusteltuja kuin muilla tutkimusalueilla, mutta

nuorten uimarannoilla käymiseen sellaiset tekijät eivät näyttäneet vaikuttavan. Tulkintani on, että nuoret kävivät juuri sellaisilla uimarannoilla, jollaisia oli olemassa sopivan kävely- tai pyöräilymatkan päässä.

6.2.3 Maastoliikuntapaikat

Nuorten käyttämät maastoliikuntapaikat olivat kuntorata, latu, hiihtomaa ja laskettelurinne.

Kuntoratojen käyttämisestä kertoi haastattemistani nuorista seitsemän. He liikkuvat kuntoradoilla yleisimmin juosten, muutama kävellen ja yksi pyöräillen. Yksi nuorista oli käyttänyt kuntorataa myös mäenlaskuun. Kevyen liikenteen väylät, polut ja tiet olivat enemmän käytettyjä lenkkeilyn paikkoja kuin kuntoradat. Olennaista monen nuoren lenkkeilyn paikoissa oli se, että ne sijaitsivat muutaman kilometrin säteellä kodista. Lenkit kulkivat reittiä vaihdellen, jos mahdollista.

Haastattemieni nuorten mahdollisuudet ja halukkuus käyttää kuntoratoja vaihtelivat. Haja-asutusalueelta kuntoradat ja kevyen liikenteen väylät pääosin puuttuivat, ja siksi haja-asutusalueella nuoret lenkkeilivät vain teillä ja poluilla. Kuntoradasta enintään puolen kilometrin päässä asuvat nuoret käyttivät paikkaa enemmän kuin ne, joiden kodin lähellä ei ollut kuntorataa. Kaupungin yhden asuinalueen kuntoradan lähellä asui haastattemistani nuorista viisi, ja heistä kolme käytti kuntorataa. Kaksi kävi siellä säännöllisesti juoksulenkeillä ja kolmas silloin tällöin pyöräilemässä. Toisella asuinalueella kuntorataa ei ollut, ja siellä asuvista kymmenestä nuoresta vain yksi lenkkeili kuntoradalla, kun sai sinne kyydin. Tämä viittaisi siihen, että nuoret mahdollisesti käyttäisivät lenkkeilyyn enemmän kuntorataa, jos sellainen olisi kodin lähellä. Yksi nuorista, paljon lenkkeilevä ja kaupungin asuinalueella asuva poika, kertoi perusteluja sille, miksi käyttäisi mieluummin kuntorataa. Hän kertoi juoksevansa yleensä omalla asuinalueellaan, *”mutta sitten jos mä lähen mun isän kanssa lenkille, ni sit me saatetaan lähtee jonnekin, vähä enemmän niinku metsäsempään maastoon”*. Poika piti kuntoradan pehmeällä pinnalla juoksemisesta, mutta sellaista ei ollut kodin lähellä:

EH: Onks erilaista juosta jossain metsäsemmässä ku tässä?

N: No on tietenkin, metsässä on rauhallisempaa, ja parempi se juoksupinta ku on pehmeä polku, ettei oo mikään kova asfaltti. Ni se on mun mielestä mukavempi juosta siellä jossaki metsässä, ku juosta näitä asfalttipintoja.

EH: Nii. Et mieluummin juoksisit aina metsässä vai?

N: Joo. Se on vähän hankala, ku tästä ei, missä mä asun, ni siitä ei oikeen, ei oo mitään pururataa, no tietenkin [läheiselle asuinalueelle] voi juosta mutta.

EH: Mm. Mut sekään ei oo ihan vieressä kuitenkaan.

N: Ei, siinä on, saa jo vähän lenkkiä juosta, et sinne pururadalle pääsee. - - - Sit ku se on sellasta epätasasta, mäkeä alamäkeä, ni mä en oikeen tykkää siitä. Pitäis olla niinku tasasempaa. Tietenkin ylämäkiä välillä muttei koko aika.

Hiihtoladuille oli nuorten asuinalueilta vaihtelevan pitkät matkat. Osa haastatelluista asui kävelymatkan päässä ladusta, osa taas pääsi hiihtämään vain au-

tokyydillä. Etäisyyden merkitystä kuvasi kaupungin asuinalueella asuva poika: *"Varmaan paljo enemmän hiihtäisin, ja koulun jälkeenki vois lähteä vaikka hiihtämään, jos tästä pääsis suoraan. Mut se kynnyks, et mä jaksasin lähteä kantamaan suksia tän matkan, ni on aika korkee."* Sama nuori kävi hiihtämässä autokyydillä toisen vanhempansa kanssa: *"joskus äiti tulee, mut lähinnä isän kanssa aina meen"*. Vanhemmillä vaikutti tyypillisestikin olevan rooli nuorten hiihtoladuille menemisessä. Monissa tapauksissa rooli oli sekä kyydittäjän että hiihtämään motivoijan. Esimerkiksi eräs tyttö kertoi käyvänsä yleensä hiihtämässä noin viiden kilometrin päässä kotoa äidin autokyydillä, sillä äiti oli *"semmonen hurahthanu siih"*. Kodin lähiympäristöstäkin löytyi laadukkaita hiihtolatuja, mutta tyttö ei yksin käyttänyt niitä.

Usea nuori kertoi hiihtämisestä ja laskettelusta pohjoiseen suuntautuneilla perheen lomamatkoilla. *"Yleensä jos mä hiihdän jossain, ni se on joko tääl Lapissa tai sitte, emmä nyt muista sen paikan nimee, missä mä aina joskus oon hiihtäny"*, sanoi kaupungin asuinalueella asuva poika. Matkat olivat tärkeitä siitä päätellen, että nuoret kertoivat niistä, vaikka matkat kestivät vain vähän aikaa ja matkoista saattoi olla aikaa jo useita vuosia. Hiihtolomamatkan tärkeys korostui tällä haja-asutusalueella asuvalla nuorella:

EH: Mitkä ois ihan tärkeimpiä kaikista näistä vapaa-ajanviettotavoista sulle talvella?

N: Lentopallo. Ja hiihto. Kun talvisin aina lähetään viikoks kevättalvella Lappiinki hiihtää, niin se on aika tärkee.

Hiihtämässä käyneet vaikuttivat arvostavan laduissa helppoutta ja joskus pieniä haasteita. Toista liikuntalajia aktiivisesti harrastava tyttö kuvasi hyvää hiihtoladua sellaiseksi, *"missä ei oo hirveesti mäkiä. Koska ylämäkiä ei oo hirveen kiva hiihtää (naurua)." Palloilulajia aktiivisesti harrastava poika kuvasi asiaa seuraavasti: "ja ihan sopivanlainen maastoki, ei liian raskas". Hiihtoladusta saattoi tehdä kutsuvan myös paikan luonnonläheisyys. "Ja sitte meidän mummolassa on semmonen latu, mikä menee siellä metsässä puikkelehtii. Se on ihan kiva", kertoi kaupungin asuinalueella asuva poika.*

Tutkimuspaikkakunnalla oli yksi hiihtomaa, joka sijaitsi melko kaukana tutkimieni nuorten kodeista. Hiihtomaata käytti kaksi nuorta. Toinen nuorista kävi siellä hiihtämässä, mikä edellytti autokyytiä. Toinen nuorista kävi hiihtomaassa säännöllisesti laskemassa pulkkamäkeä. Nuori asui reilun kolmen kilometrin päässä paikasta ja arvelen hänen päässeensä sinne autokyydillä. Hiihtomaan mainitsi kolmaskin nuori, hän ensimmäisenä mahdollisena paikkana, jonne menisi hiihtämään, mikäli saisi kyydin.

Laskettelurinteitä tutkimusalueella ja sen lähistöllä oli kolme. Tutkimusalueella sijaitsi yksi laskettelupaikka ja muutaman kymmenen kilometrin päässä kaksi muuta. Rinteiden käyttöä ei vaikuttanut määrittävän etäisyys kodista, vaan se, kuljettivatko vanhemmat tai muut aikuiset nuoria laskettelemaan. Eräs nuori ilmaisi asian näin: *"Joskus käyn laskettelee. Jos saan kyydin jostain."* Yhtä haastattelemistani nuorista toinen vanhemmista kuljetti noin viidentoista kilometrin päässä kodista sijaitseville rinteille kahdesti viikossa. Muutama haastattelemistani nuorista kertoi lasketelleensa hiihtolomamatkoilla. Yllättävää oli,

että puolentoista kilometrin päässä laskettelurinteestä asuva nuori kävi mieluummin laskettelemassa yli viidenkymmenen kilometrin päässä sijaitsevilla rinteillä kuin lähirinteessään. Nuori mielsi eri rinteiden sopivan erityyillisille laskijoille:

Siellä on enemmän rinteitä, ja semmoselle alottelijalle, joka ei tee mitään temppuja, ni sopii ehkä paremmin semmonen. Että siellähän varmaa [lähirinteillä] on aika paljon niitä kaikkia hyppyreititä, ja varmaan niinku, joka tekee niitä temppuja, ni sillä menee hyvin aikaa siellä, ku ne pystyy harjottelemaan monta kertaa peräkkäin ja ei sillai kyllästy.

Muutamassa haastattelussa kerrottiin kaupungissa sijaitsevien laskettelurinteiden käytöstä mäenlaskuun. Mäenlasku rinteiden isoissa mäissä oli hauskaa liikkumista, joka oli mahdollista silloin, kun rinteet olivat suljettuina: *"käytiin myös varmaan viis kertaa jossain tuolla [laskettelurinteillä]. - - - Käytti aika paljon just sillei, ku se oli mennä kiinni. Ni sitte pääs siihen isoonkin mäkeen (naurua)."*

6.2.4 Kevyen liikenteen väylät

Oman asuinalueen kevyen liikenteen väylien käyttö kuului haastattemieni nuorten vapaa-aikaan. Haja-asutusalueella tiet olivat vastaavanlaisia paikkoja, ja niitä tarkastelen luvussa 6.4.1. Kevyen liikenteen väyliä nuoret käyttivät ensinnäkin välimatkojen kulkemiseen kotoa kouluun, kaverille, harrastukseen tai kauppaan. Nuoret käyttivät niitä myös lenkkeilyyn, erilaisilla liikuntavälineillä liikkumiseen ja ympäriinsä kuljeskeluun. Lisäksi näille paikoille sijoittui mäenlaskua ja sählyn peluuta.

Lenkkeily oli tyypillisesti kävelyä tai juoksua omalla asuinalueella. Nuorilla oli yksi tai useampi vakioreitti. Lenkkeilyreitit olivat yleisimmin enintään noin viiden kilometrin mittaisia. Esimerkiksi kaupungin asuinalueella asuva poika totesi näin: *"jos huvittaa, ni ehkä viis kilometriä, jos ei niinkää, ni ehkä kaks."* Järvien rantojen maisemiin sijoittuvia kevyen liikenteen väyliä käytti suuri osa nuorista osana lenkkeilyreittiään. Koiran kanssa lenkkeiltäessä käytettiin vaihtelevasti kevyen liikenteen väyliä, polkuja ja teitä, yleensä muutaman kilometrin säteellä kodista mutta usein myös pidemmällä. Yksi nuorista suuntasi pyörälenkkinsä tarkoituksella ennalta tuntemattomiin paikkoihin. Aktiivisesti organisoidusti liikkuva poika pyörälenkkeili kesäisin säännöllisesti: *"aina yleensä eri paikkaan. Et lähinnä siellä, missä mä en oo käyny. Nyt vähän rupee tuntumaan siltä, et [kotikaupungissa] on käyny kaikkialla, ni kiinnostais lähtee pyöräilee jonnekin muualle."* Pisimmillään pojan lenkille tuli pituutta *"vähän yli viiskyt kilometriä"*. Poikkeuksellinen oli myös yhden tytön pyöräretki usean kymmenen kilometrin päähän moneksi päiväksi.

Kävellen kuljeskelu omalla asuinalueella oli tavallista. Viisi nuorista kertoi pyöräilevänsä ympäriinsä asuinalueellaan ilman tiettyä päämäärää. Kaupungin asuinalueella asuva poika kuvaili ympäriinsä pyöräilyn reittiä seuraavasti:

Se riippuu mielialasta, yleensä se on sillai, että mä lähen jonnekin pyöräilemään, ja sitte mä vaan katon, että joo tuo ois varmaa ihan mukava reitti, ajetaanpas välillä tuosta ja. Välillä mä pysähdyn ja mietin, että pitäskö mennä tuolta vai tuolta ja. Sillai,

ei mulla oo mitään semmosta tiettyä reittiä tai sillai, mä meen vaan sitä kautta, mikä tuntuu kiinnostavalta. Jos joku näyttää, että joo tuo on ihan mukava, niin mä katon, mitä siellä on.

Ympäriinsä kuljeskelua kuvaa hyvin myös toisen nuoren kertomus pyöräilyn paikoista. Tyttö kuvasi kiertelevänsä asuinalueellaan, *"näitä asutuspaikkoja"*, ajatuksena että *"tutkitaan vähän paikkoja mitä löytyy"*. Kiinnostavia paikkoja reitin varrelle olivat esimerkiksi leikki- ja toimintapuistot sekä lintutornit: *"pari kertaa käyttii lintutornilla viime kesänä"*.

Muilla liikuntavälineillä liikkuminen ei ollut tavallista. Nuorista muutama oli rullaluistellut asuinalueellaan. Lisäksi longboardilla liikkuneet pojat harrasivat lajiaan usein kevyen liikenteen väylillä. *"Järveäkii on ihan kiva kiertää. Kaikkimis on vähän alamäkeä pientä."* Pojat liikkuiivat longboardeilla mieluummin väljemmillä alueilla kuin kaupungin keskustassa. Keskustassa liikkumisesta pojilla oli huonoja kokemuksia:

N2: Ne hörhöt on kaikki siellä keskustassa. - - - Ne ei oo täällä ympäristössä.

N1: Nii, et ne on vaan siellä keskustassa. Et siel on sillei, en mäkään hirveen usein oo siellä. On siellä kiva käydä sillei, siel on aika hyvä mesta skeitata ja sillei, mutta sit ne on vähän tietysti semmosia, että ei aina huvittais lähtee sinne.

EH: Mm. Keitä ne sitte oikeen on ne hörhöt?

N1: No semmosia humalaisia ja tämmösiä että.

N2: Hyppii sinne, sinne sun tänne.

N1: Ihan arvaamattomia.

N2: Ykskii hyppäs mun eteen oikeen.

EH: Ai jaa. Niin ku sä olit tolla laudalla?

N2: No pyörällä olin menossa.

Niukasti liikennöidyillä kevyen liikenteen väylillä harjoitettiin muitakin liikku- mismuotoja. Erään tytön mäenlaskupaikka oli *"sellanen hiekkatie tossa. Se on mun ihan kaverin talon vieressä"*. Toisen laskupaikka päättyi kevyen liikenteen väylälle: *"Niin sit siinä aina pitää kattoa, et tuleeko ketään, ennen ku sen laskee, niin sit sitä ei enää suositella, et siitä lasketaan, mut kaikki yleensä laskee siitä kumminkii"*. Yhdelle haastattelemistani nuorista kodin lähikadun sulkeminen autoliikenteel- tä oli luonut paikan sählyn pelaamiseen. Katusähly oli tälle paljon liikkuvalla pojalle tiettyjen vuodenaikojen aktiviteetti: *"Sitä pelataan syksyllä ja keväällä. Sit- ten ku on lumet sulanu, ja asfaltti on tyhjänä. Joskus hiekalla pelataa."*

6.2.5 Leikki- ja toimintapuistot

Leikki- ja toimintapuistoissa oleskelusta kertominen oli aineistossa tavallisem- paa kuin niissä liikkumisesta kertominen. Haastattelemistani nuorista kolme käytti toisinaan asuinalueillaan keinoja ja kiipeilytelineitä sekä puistojen hiek- kakenttiä. Lisäksi koulupihan kiipeilytelineet ja keinut olivat muutamalle tytöl- le paikka, jossa viettää vapaa-aikaa kaverin kanssa.

Toimintapuisto oli olemassa kahdella tutkimusalueella. Moni kyseisillä kaupungin asuinalueilla asuvista nuorista puhui toimintapuistoista pelien, hiihtämisen, kiipeilyn, keinumisen tai mäenlaskun paikkoina. Mitä ilmeisimmin toimintapuiston läheisyys vaikutti sen käyttämiseen. Yksi toimintapuistoa säännöllisesti käyttävistä nuorista kertoi sijainnin vaikutuksesta hänen puiston käyttöönsä:

Kyllä mä aika useesti oon. Ku on kouluu, ni sit tietenkii vähenee aika paljon. Ja nyt on aika paljon lisääntyny, ku me asutaan tossa vieressä. Sillon ku mä olin tossa vanhassa talossa, ni ei me sillon käyty kovin paljon, tänne ku piti aina kävellä, ja sitte oli aika hyvät ne pihat siinä vieressä.

Nostan esiin yhden nuoren liikkumisen paikkaa koskevan toiveen, joka liittyy leikki- ja toimintapuistoihin. Pidän toivetta tärkeänä ensinnäkin siksi, että toiveen esittänyt nuori ilmaisi haastattelussa useaan otteeseen liikunnan harrastamisensa olevan eri syistä estynyt. Toive siis kertoo siitä, millaiseen paikkaan melko niukasti liikkuva nuori kokisi voivansa mennä liikkumaan. Toiseksi pidän toivetta kiinnostavana siksi, että leikki- ja toimintapuistot vaikuttivat olevan nuorille melko tavallinen vapaa-ajanviettopaikka. Silloin nuorten toiveita vastaavien liikkumismahdollisuuksien löytyminen puistoista voisi kannustaa heitä liikkumaan. Mahdollinen liikkumaan kannustava elementti voisi olla seuraavassa haastattelukatkelmassa nuoren kuvaama rata.

EH: Jos sä valitsisit, mitä lajipaikkoja sun alueella pitäis olla tai sais olla, ni mitä ne ois?

N: Jonkinlaista ehkä uimarantaa, ainaki. Lenkkeilyalue. Jonkinlainen virkistysalue. Sitte, ehkä jonkinlainen rata.

EH: Mikä rata?

N: No en oikeen osaa sanoa, mut jonkinlainen rata. Et sitä ei oikeen osaa sanoa, että minkälainen on hyvä rata.

EH: Siis mikä se on?

N: Siis semmonen missä, jos sen alottaa, sit siel on matkalla on monenlaisia, niinku mahdollisuutta että vaikka menee, niinku roikuttaa puolapuissa, sillei että menee käsi- en varassa ja sitte niinku kaikenlaisia semmosia et kiivetää, ja sen tyyppistä.

EH: Joo. Eli oisko se sitten niinku leikkipuisto mutta tehty isommille, vai mikä?

N: Joo. Leikkipuisto isommille.

EH: Joo. Oliko se vähän, ootsä käyny siinä [toimintapuistossa]?

N: Joo. Siinä ei oo ku yks isoille. Ja siinä on vaan ainoo ongelma, et sinne ylös pääsee jotai ihmeen, oisko suurinpiirtein ton nauhurin kokosia semmosia kiipeilyjuttuja pitki. Ja sit ku mul on sen verran iso jalka, ni sitte mun on vaikee saada jalka siihen. Et se menee ylite siitä niin pahasti, et se ei pysy sitte.

Nuoren kuvaama rata on kiinnostava ajatus myös siksi, että aineistossa ilmeni monenlaista erilaisissa paikoissa kiipeilemistä ja temppuilua. Kiipeilemisen ja temppuilun paikkoja olivat paitsi leikki- ja toimintapuistot myös kotipiha, muuta kuin liikuntaa varten rakennettu tai muokattu ympäristö sekä luonto. Sopivan haastavat kiipeilemisen paikat vaikuttavat liikuttavan useita nuoria.

6.2.6 Skeittipaikat

Kyselyyn osallistuneista valitsemieni haastateltavien joukossa oli muutamia nuoria, jotka olivat skeittaneet tai ajaneet BMX-pyörillä. Heidän harrastuksensa oli jo hiipunut tai se oli ollut kokeiluluonteista. Moni oli kokeillut skeittausta piholla.

Yksi nuorista oli käynyt kokeilemassa skeittausta toisessa kunnassa sijaitsevalla skeittipaikalla. Hän oli myös rullaluistellut samalla paikalla: *”siel oli sellasia pikkuhyppyreitä tai sellasia, ni niitä.”* Kaksi nuorista kertoi ajaneensa aiemmin BMX-pyörällä. Heidän kertomuksensa harrastuspaikoista jäivät lyhyiksi ja epäselviksi, mikä johtui mahdollisesti harrastuksen hiipumisesta. Toinen ei enää pyöräillyt, sillä *”mulla ei kestä enää selkää”*, ja toinen selitti, että *”mä en vaan jaksa enää oikeen yksin polkee pyörää ympäriinsä”*. Yleensä pojat olivat pyöräilleet kaduilla, joskus harrastajien itse rakentamilla hyppyreillä, ja kerran skeittipaikalla. Skeittipaikalla pojat olivat käyneet kokeilemassa *”droppeja”*, kun paikalla ei ollut ollut skeittaajia vesisateen vuoksi.

Haastattelin lisäksi skeittaamassa ja longboardaamassa olleita kolmea nuorten ryhmää, joissa oli yhteensä kahdeksan nuorta. Heiltä löytyi kokemusta skeittauksen, longboardauksen, alamäkiajon sekä lumilautailun ja laskettelun paikoista tutkimusalueella. Kaikki käyttivät harrastukseensa monia erilaisia paikkoja. Erilaisten ja muuhunkin kuin liikkumistarkoitukseen rakennettujen paikkojen hyödyntäminen kuuluu aiemmankin tutkimuksen perusteella olennaisesti nuorisokulttuuriseen liikkumiseen (Dupont & Ojala 2015; Harinen 2006, 15–17, 68–70; Rannikko 2016a, 31–32). Skeittipaikat olivat haastattelemini skeittaajille keskeisiä harrastamisen paikkoja. Neljän 13-vuotiaan pojan ryhmä skeittasi haastatteluhetkellä kaupungin keskustan skeittipaikalla. He kertoivat viettävänsä skeittipaikalla kesälomalla lähes päivittäin useita tunteja. He käyttivät yleensä myös läheisen koulun pihan skeittipaikkaa. Lisäksi he käyttivät kolmen muun asuinalueen skeittipaikkoja. Niistä kaksi sijaitsi noin neljän kilometrin säteellä heidän asuinalueistaan. Pidän neljän kilometrin etäisyyttä melko pitkänä verrattuna haastattelemini nuorten liikkumisreviireihin yleensä. Niin kauas skeittaamaan lähtemistä perusteli skeittaavan kaverin asuminen paikan lähistöllä.

14- ja 16-vuotiaat skeittaajat olivat myös harrastamassa samalla skeittipaikalla. He skeittasivat monenlaisilla paikoilla: muilla skeittipaikoilla, skeittihallissa, muilla paikoilla kaupungilla sekä pihoihin rakennetuilla rampeilla. Etäisyys vaikutti poikien käyttämiin paikkoihin. Noin viiden kilometrin päässä sijaitseva skeittipaikka vaikutti olevan liian etäällä. He arvelivat, että kyseistä paikkaa käyttivät sen lähistöllä asuvat nuoret ja lapset: *”ku sielläkii on jotain pikkupoikia, jotka ei käy täällä paljoo, ku niil ei oo kyytiä tänne.”* Toinen pojista kertoi käyvänsä skeittihallissa talvisin aina, kun sai kyydin. Skeittihalliin oli pojan kotoa noin viiden kilometrin matka. Tietyillä rampeilla skeittaaminen ei kuitenkaan kuulunut poikien harrastukseen. Seuraavassa on haastatteluote, jossa pojat erottavat kotikaupunkinsa skeittaajia harrastamisen paikkojen perusteella. Rampeilla skeittaavat erottuvat omaksi ryhmäkseen.

EH: Onko erilaisia skeittaajia olemassa?

N2: No on sillei, jotkut skeittaa rampeja ja jotkut sillei enemmän, tällästä, kurbeja ja reilejä ja.

N1: Tämmöstä street-tyylistä. Katujuttua niinku. Tai nää matkii nää kaikki kivijutat noita, kaikkea mitä on tuolla kaduilla ja kaupungilla. Jotkut skeittaa niitä ja jotkut rampeja [toisella alueella] esim ja.

EH: Käyks täällä tietynlaista porukkaa?

N2: No, skeittaajia.

EH: Nii. Mut ei mitenkää tietynlaisia skeittaajia?

N1: Ei.

N2: No ei täällä niitä ramppihörhöjä näy, mutta muuten aikalailla.

Rampit sijaitsivat kaupungin laidalla, reilun kolmen kilometrin päässä toisen pojan kodista. Haastattelun perusteella ei voi sanoa, vaikuttiko etäisyys siihen, että pojat itse eivät kuuluneet "ramppihörhöihin".

Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että valmiiksi rakennetut skeittipaikat eivät ole harrastajien mielestä yhtä autenttisia paikkoja kuin kaupunkiympäristö. Valmiilla harrastuspaikoilla harjoitellaan temppuja, mutta ne kuvataan autenttisemmilla paikoilla. (Dupont & Ojala 2015, 17.) 14-vuotiaan pojan kokemus oli saman kaltainen: *"Täällä yleensä harjotellaa, ja sitte ei kukaan mee harjottelee sinne kaupunkii, sitte yleensä kuvataa jos mennää sinne."* Eroa kaupunkiympäristössä ja skeittipaikalla harrastamisessa 16-vuotias poika kuvasi seuraavasti: *"Tuolla jos keskustassa skeittaa, ni häädöt tulee aika äkkiä, ja tällei. Et täällä saa olla ihan rauhassa."* Neljän 13-vuotiaan pojan ryhmähaastattelussa valmiiden paikkojen vertaaminen kaupunkiympäristöön ei tullut esiin. Todennäköisesti kaupunkiympäristössä kuvaaminen ei kuulunut heidän harrastukseensa, ja heille valmiiksi rakennetut paikat riittivät harrastusympäristöksi.

Molemmilla poikaryhmillä oli myönteistä kerrottavaa skeittipaikasta, jolla heitä haastattelin. *"Hyvä asfaltti ja reilejä ja"; "Saa keksiä kaikkea ite mitä täällä tekee, ku ei oo silleen tehty mitään valmiiks kauheesti"; "Tää on tämmönen avoin ja täällä on tilaa skeitata"; "Täällä voi olla kolmekymmentäki, mut silti mahtuu vielä skeittaamaa aika hyvin."* Paikka oli kommenttien perusteella riittävän laadukas, monipuolinen ja laaja sekä tarjosi mahdollisuuksia luovuuteen. Skeittipaikkaan kohdistetut laadukkuuden vaatimukset tulivat esiin myös siinä, kun 14- ja 16-vuotiaat pojat vertasivat kotikaupunkiaan Helsinkiin, jossa olivat myös käyneet skeittaamassa. Haastattelun tekopaikka oli kotikaupungin paikoista ainut, joka sai kehuja.

Skeittipaikoista puhuivat myös toisaalla haastattelemani 12-vuotiaat pojat, mutta eri lajien kannalta. Haastattelin heitä heidän liikkueensa longboardeilla. He kertoivat harrastavansa lisäksi muun muassa pyöräilyä; toisella oli DH-pyörä ja toisella BMX-pyörä. Keskustan skeittipaikka tarjosi sopivia elementtejä DH-pyörällä liikkuvalla: *"ku siel on niitä, jotaki korkeita pudotuksia, ni niistä on kiva ajaa läpi"*. Poikien mukaan skeittipaikat sopivat myös BMX-pyöräilyyn. He yhdistivät erilaisia lajeja käsitteellä *"kaikenlaisia pyörähommia"*. Sillä he tarkoittivat

skeittilautoja, potkulautoja, rullaluistimia ja muita pyörillä varustettuja, temp-puiluun soveltuvia välineitä. He vaikuttivat katselevan liikkumisympäristöjä näiden ”kaikenlaisten pyörähommien” kautta, sillä skeittipaikka oli heille yhtälailla esimerkiksi DH- ja BMX-pyöräilyn paikka.

6.3 Kotiympäristö

Koti ja kotipiha ovat yksityisiä tiloja, jotka jaetaan oman perheen sekä rivi- ja kerrostaloissa osin kaikkien talon asukkaiden kesken. Ne voisi sijoittaa ”muuta kuin liikuntaa varten rakennettuun tai muokattuun ympäristöön”, ja osin myös ulkoliikuntaympäristöihin. Niiden yksityinen luonne kuitenkin asettaa ne omaan kategoriaansa. Niiden keskeisyys nuorten omaehtoisen liikkumisen paikkoina on todettu aiemmassa tutkimuksessa (Pennanen 2009; Turkka 2007) ja ilmeni myös omassa aineistossani. Myös se perustelee kotiympäristön tarkastelun omana luokkanaan. Sisällytän tähän lukuun nuorten liikkumisen paitsi omassa kotiympäristössään myös kaverin, naapurin ja mummolan pihalla sekä kesämökillä.

6.3.1 Piha

Analysoin tässä nuorten kotipihoja, kaverin pihoja, naapurin pihoja, mökin pihoja ja mummolan pihoja omaehtoisen liikkumisen paikkoina. Nuorten kotien pihat olivat erilaisia kooltaan ja varusteluiltaan sekä vaihtelevasti yksityisiä ja yhteisiä. Haastattelemistani nuorista noin puolet asui omakotitalossa, kolmasosa kerrostalossa ja kuudesosa rivitalossa. Maaseudun kirkonkylän ja haja-asutusalueen nuorista kaikki asuivat omakotitaloissa. Kaupungin asuinalueiden nuoret asuivat sekä oma-, rivi- että kerrostaloissa. Keskustassa asuviksi luokittelemistani nuorista toinen asui rivi- ja toinen kerrostalossa. Liikunnan paikoilla haastattelemini nuorten kotien sijainneista on tiedossa vain yksi: omakotitalo lähellä keskustaa. Nuorten liikkumiseen käyttämät kaverin tai naapurin pihat olivat lähes kaikki omakotitalojen pihoja. Kesämökin ja mummolan pihan käytöstä kertoi pieni osa nuorista. Lisäksi haja-asutusalueen nuorille omat ja naapurin pellot olivat oman pihan jatkeita.

Kotipihat osoittautuivat nuorille erittäin tärkeiksi omaehtoisen liikkumisen paikoiksi. Aineiston keruun ajankohta korosti näiden pihojen merkitystä liikkumisen paikkoina. Keräsin haastatteluaineistoni pääosin kesäloman aikana, ja lähes kaikki nuoret kertoivat pihalla liikkumisesta jossakin muodossa. Tätä voi verrata Pennanen (2009) tutkimukseen, jonka aineisto kerättiin kouluvuoden aikana. Pennanen raportoi kotipihoilla liikkuneen hieman yli puolen tutkituista nuorista, mikä on huomattavasti pienempi osuus kuin tässä tutkimuksessa. Vaikka moni haastattelemistani nuorista kertoi kotipihan käyttämisestä myös talvella, kesäloman aikana kotipihaa käytettiin liikkumiseen enemmän ja monimuotoisemmin. Lisänsä kesän aikaiseen pihalla liikkumiseen toi lomailu kesämökillä tai mummolassa, mistä kertoi pieni osa nuorista.

Pihoja hyödynnettiin liikkumiseen monin tavoin. Aiemmassa tutkimuksessa pihalle on sijoitettu trampoliinihyppelyä sekä muun muassa pallopelien pelaamista ja kavereiden kanssa leikkimistä (Turkka 2007, 53). Myös haastattelemani nuoret kertoivat edellä mainituista kotipihan käyttötavoista. Erilaisia pallopelejä kuten pihäsählyä, sulkapalloa ja lentopalloa harrastettiin kodin, kaverin kodin tai mökin pihassa. Pihaleikkejä kuten hippaa ja kirkonrottaa leikittiin naapuruston pihoilla. Muutaman nuoren pihalla saattoi laskea mäkeä lumikasoissa, joita oli aurattu lumikolalla tai ”*ku aurautotot tekee tänne ympäri paikkoja*”. Mäkeä laskettiin myös pihatiellä, tai pihasta saattoi laskea pellolle tai jäälle. Kolme poikaa oli harrastanut lumisotaa joko omalla tai kaverin omakotitalon pihalla. Yksittäisten nuorten mainitsemia muita kotipihan käyttötapoja olivat esimerkiksi agility, jousiammunta, airsoft, kamppailulajin kataharjoittelu, lumella rakentelu, kiipeileminen ja pihatytöt.

Ensimmäiseksi nostan tarkempaan tarkasteluun trampoliinilla hyppelyn. Trampoliinin käytöstä kesäaikaan puhui suuri osa haastatelluista kaikilta tutkimusalueilta. Trampoliinit olivat tärkeitä liikkumisen paikkoja myös viitisen vuotta aiemmin kerätyn aineiston mukaan (Turkka 2007, 53). Trampoliinien tärkeydestä kertoo se, että moni haastattelemani nuorista mainitsi trampoliinin ensimmäisenä liikkumismuotona, kun kysyin vapaa-ajanviettotapoja tai -paikkoja. Esimerkiksi haastattelu maaseudun haja-asutusalueella asuvan pojan kanssa alkoi seuraavasti:

EH: Alotetaan ihan sillei, että kerro mulle ihan omin sanoin miten sä vietät vapaa-aikaa.

N: No, kotona, ulkona olemalla ja sitte, no tietokoneella välillä aina. No viikonloppuna enemmän ulkona ja kavereitten kanssa. Ja ulkona sitten mä teen yleensä jotain, trampalla hypin ja tämmöstä.

Seitsemällä nuorella oli trampoliini omassa kotipihassa tai mökillä. Vielä useampi kertoi hyppivänsä kaverin tai naapurin pihassa. Esimerkiksi maaseudun kirkonkylän lähistöllä asuvalla tytöllä vaikutti olevan mahdollisuus käyttää naapurin trampoliinia kuin omaansa: ”*mun naapurissa on, niin siellä voi sitte aina käydä*”. Kaupungin asuinalueella asuva poika puolestaan kertoi: ”*Joo on, naapureitten kanssa yhteinen trampppa, että siinä molemmat käy sitte hyppiä*”. Trampoliinilla hyppimisen määrät vaihtelivat päivittäisestä satunnaiseen, ja satunnaista hyppiminen oli heillä, joilla ei ollut omaa trampoliinia. ”*No, mitä nyt kavereilla aina pääsee trampoliinille*”, sanoitti asian yksi nuorista.

Trampoliinin käyttömahdollisuus vaikutti saavan hyppimään kaikki nuoret liikuntaharrastuneisuudesta riippumatta. Omaehtoisesti runsaasti liikkuva tyttö kertoi tästä asiasta kuvatessaan vapaa-ajanviettoa sellaisten kavereiden kanssa, jotka eivät ole yhtä liikunnallisia kuin hän itse:

Mun kaikki tämmöset tyttökaverit, niin ne on paljon keskustassa tai sitte ne on kotona, ja sitte, jos ne tulee meille tai mä meen niille, ni sitte se on aina lähinnä sitä niinku juttelua ja ehkä trampalla pomppimista, mutta ei niinku mitään sen kummempaa, että meidän tekemiset on aina semmosia ykstoikkosia. Tai sitte me ollaan rannalla että. - - Aika useesti niinku vaan istutaan jossain ja jutellaan, ja sitte ollaan koneella ja jos-

kus hypitään trampalla, ku sattuu sille päälle. Ja sit käydään uimassa ja justii niinku joskus käyvään pyöräilemässä ympäriinsä.

Tytön kuvauksessa trampoliinilla hyppely edusti yksitoikkoista vapaa-ajanviettoa. Se erottui vaativammasta omaehtoisesta liikkumisesta, jota tyttö harrasti toisten kavereiden kanssa. Trampoliinilla hyppely voi siis olla oleskelunomaista vapaa-ajanviettoa, johon nuorten oli helppo ryhtyä. Trampoliini oli paikka, jolle nuorten oli luontevaa kiivetä liikkumaan, kun *"sattuu sille päälle"*.

Seuraavaksi nostan esiin neljä nuorta, jotka liikkuvat kotipihoilla runsaasti ja monipuolisesti. Moni muukin haastattemistani nuorista kertoi monipuolisesta pihalla liikkumisesta, mutta näille neljälle nuorelle kotiympäristössä liikkuminen vaikutti olevan huomattavan tärkeä osa vapaa-aikaa. Heidän tapauskuvaustensa kautta pohdin sitä, millaisia ominaisuuksia on liikkumisen mahdollistavalla ja siihen kannustavalla pihalla. Trampoliini sai nuoret liikkumaan kesäaikaan, mutta mitkä muut seikat kotipihojen fyysisessä ympäristössä olivat tärkeitä? Kolmen nuoren liikuntaharrastuneisuus, asuinympäristö ja pihalla harjoitetut liikkumismuodot poikkesivat toisistaan, mutta pihoista on löydettävissä yhteisiä piirteitä.

Yksi nuorista oli maaseudun haja-asutusalueella asuva nuori. Nuorella oli yksi paljon aikaa vievä vapaa-ajan harrastus, joka sisälsi ruumiillista toimintaa muttei ollut varsinaista liikuntaseurassa harrastamista. Hän kertoi paljon omaehtoisesta liikkumisesta lähistöllä asuvien kavereidensa kotipihalla: *"me aina pelataan kaikkee, ja semmosta. Me ollaan koko ajan liikkeessä."* Nuori kuvasi, että kaveriporukassa pidetään *"kauheita hikitreenejä ja kohotetaan kuntoa"*. Pihalla oli hypitty trampoliinilla, pelattu talvella sählyä ja kesällä jalkapalloa ja pesäpalloa, leikitty kirkonrottaa ja pimeäpiilosta, voltattu polkupyörillä, laskettu mäkeä, *"tapeltu"* ja liikuttu muillakin tavoin. Piha oli suurikokoinen omakotitalon piha useine rakennuksineen. Trampoliinin lisäksi nuori mainitsi heidän käytösään olevan *"ihan kaupasta ostetut"* sählymaalit. Sählyn ja jalkapallon paikkana toimivat pihan *"tasanen nurmialue"*, joka sijaitsi *"jännässä kolossa"* kahden rakennuksen välissä, sekä hiekkatie. Pesäpallon pelaamiseen liittyi ikkunoiden rikkoutumisen vaara, joka ei kuitenkaan estänyt pelaamista: *"meidän pitää aina pistää semmoset styroksilevyt tallin ikkunoitten eteen, ku me ollaan pari kertaa särjetty ne (nauraa)."* Autotallia ympäröivä tie oli sopinut volttauksen harjoitteluun. Mäenlasku onnistui *"talon vierestä. Siinä on semmone, noin jyrkkä mäki, joka on sillei vähän matkaa, ja sit tulee semmonen pelto, joka viettää alas, ni sit me sitä lasketaan ja. Sitte sitä niitten pihatietä, ku se pihatiekii on semmonen tämmönen."* Haastattelu osoitti, että nuori koki pihapiirin liikkumisensa kannalta tärkeäksi ja hänen kaveriporukalleen sopivaksi paikaksi.

Toinen nuorista asui kaupungin asuinalueella omakotitalossa. Hän harrasti aktiivisesti organisoidusti palloilulajia ja vietti lisäksi suuren osan vapaa-ajastaan liikkumalla pihalla. Pihapiirissä liikkuminen oli aktiivisinta kesäisin. Kotipihaan lisäksi nuoren käytössä oli naapurin omakotitalon piha, sillä naapurissa asui hänen kaverinsa. Nuori kertoi trampoliinilla tempuilusta sekä seitsemän eri palloilulajin ja pihapelien pelailusta. Kotipihaan liikuntavälineistö yhdistettynä naapuriperheen välineistöön oli monipuolinen. Haastattelussa nuori

mainitsi trampoliinin lisäksi sählymaalin, palloiluverkon ja koripallokorin. Nuoren vanhemmat vaikuttivat suhtautuvan myönteisesti liikuntavälineiden hankintaan. *”Yksi maali on ja kyllähän se toinenkin maali saadaan, jos me halutaa, mutta yhteen maaliin yleensä pelataa”*, nuori kertoi.

Nuoren käytettävissä oleva kahden pihan alue soveltui esimerkiksi pesäpallon ja baseballin peluuseen. Niissä liikkumismuodoissa nuoret tarvitsivat paljon tilaa, kuten seuraavasta haastatteluotteesta ilmenee.

N: Kotipihassa mahtuu. Tai sitte mennää sinne naapurin pihaan (- -), on tosi iso tontti, ne ei käytä sitä, ni siellä.

EH: Niin neljästään vai?

N: Neljästään. Baseballia ehkä pelataa ja sitte sitä pesistä.

EH: Että riittää kiinniottajia?

N: Joo. No baseball on sillei, ku ei vielä lyödä niin pitkälle, ku se on vaikeeta, ei oo opittu vielä niin hyvin. Ni se on ehkä se kolkyt metriä, mikä lähtee. Et siinä riittää tilaa. No suomalaisessa pesiksessä, ni siinä on sitte, ehkä pitää olla kaksi, koska siinä lähtee, sitä on pelattu aika paljon ja siinä lähtee aika pitkälle.

Kolmas nuorista asui maaseudun haja-asutusalueella eikä harrastanut organisoitua liikuntaa. Vapaa-ajasta suuren osan hän vietti kesäisin kotiympäristössä ulkona. Talvisin kotipihassa liikkuminen oli vähäisempää: *”välillä jotain jääkiekkoa pelataan siinä, järvellä”*. Kodin pihapiiri oli laaja ja siihen kuului peltoa ja järven rantaa. Nuori oli harrastanut pihalla trampoliinihyppelyä, jalkapallon ja sulkapallon pelailua, airsoftia sekä parkouria: *”joskus sitäki tulee kotona hypittyä vähä”*. Pellolla nuori ajeli mopolla. Järvellä saattoi soudella ja kalastaa sekä talvisin pelata jääkiekkoa. Kiekkoilualan kolasivat nuoret ja aikuiset yhdessä. Eläinten kanssa liikkuminen kuului myös vapaa-aikaan satunnaisesti. Välineisiin kuuluivat trampoliini, jääkiekkomaalit ja palloiluverkko sekä itse tehdyt jalkapallomaalit ja airsoftiin tarvittavia suojia. Kotipihasta löytyi paljon tilaa toimia, millä tulkitsen olleen suuri merkitys liikkumiselle. Nuori pohti itse paikkojen läheisyyden merkitystä seuraavasti:

EH: Luuletko, et jos sä muuttasit johonkii, nyt tänne syrjemmäs, ni mikä muuttuis sun vapaa-ajassa?

N: No varmaa ainakii jotkut harrastukset jäis pois. Softaus mihin, pitää mennä pitemmälle. - - -

EH: Tulisko sun harrastettua jääkiekkoa, jos ei oiskaan tossa ihan pihassa toi -

N: No eipä varmaankaa.

EH: Että sitä varten et esimerkiks lähtis tänne koulun kentälle?

N: No en.

Neljäs nuorista asui myös maaseudun haja-asutusalueella omakotitalossa. Hän ei harrastanut liikuntaa organisoidusti, mutta harrasti säännöllisesti omaehtoisesti yhtä liikuntalajia. Hänellä oli pienempiä sisaruksia, joiden kanssa hän myös liikkui. Pihalla liikkumisen merkitys kävi ilmi heti haastattelun alussa:

EH: Kerro ihan omin sanoin, miten sä vietät vapaa-aikaa.

N: No siis kesäisin minä vietän vapaa-aikaa pihalla, siis hyppien trampoliinilla, pelaten sisarusten kans jotain pihapelejä, tikanheittoa, jalkapalloa, kaikkee tällstä. Talvisin on sitten, silloin kaikenlaista juoksemista ja lumisotaa ja sit on laskettelemista ja pulkkamäen laskemista ja, kaikkee tällstä.

Pihalta löytyi trampoliini, nurmea ja pöytätennispöytä, ja lähiympäristössä oli paikka mäenlaskuun. Nuoren vaatimukset tilan ja välineiden suhteen olivat melko pienet. Hän kertoi, että jalkapalloa *”voi pelata aika monessaki paikassa. Jos löytyy jostaki vähän vihreetä, ni kyllä siellä pystyy potkimaan.”* Jalkapallomaaleista hän kertoi, että *”pihalle ne pystyy rakentamaa itse jostaki. Mut ei oo kunnan maaleja.”* Nuoren pienet vaatimukset tilan suhteen ovat sikäli mielenkiintoiset, että saman tyyppisellä alueella asuneen toisen nuoren näkemys jalkapallon peluusta omalla pihalla oli: *”jalkapallokentäks se on ihan liian pieni se meidän piha”*. Kun kumpikin pihoista sijaitsi harvaan asutulla alueella, niin epäilen, että kyse oli nuorten erilaisesta suhtautumisesta pihalla pelaamiseen. Ensimmäiselle nuorista riitti pienempi alue pelailuun nuorempien sisarusten kanssa, kun taas toinen olisi toivonut suurempaa, tasaista kenttätilaa, jolla voisi pelata vauhdikkaammin.

Iso tila eli piha, jossa oli riittävästi vapaata tilaa toimia, vaikutti sopivan parhaiten nuorten liikkumiseen. Pihan koon merkitys saa tukea muusta haastatteluaineistosta. Liikkuminen kotipihalla oli tyypillisintä haja-asutusalueella asuville nuorille ja omakotitalossa asuville nuorille. Kerrostalossa asuvat nuoret kertoivat kotipihoillaan liikkumisesta hyvin vähän. Erään tytön pihan käyttö rajoittui satunnaiseen keinupalloon naapuritalon pihassa, vaikka tyttö muuten liikkui omaehtoisesti viikoittain. Kaksi kerrostalossa asuvaa poikaa oli pelannut pihalla jalkapalloa sillä seurauksella, että *”siinä meni ikkuna rikki”*, jolloin pojat olivat lopettaneet pihalla pelaamisen.

Kokemus riittävän isosta tilasta oli erilainen eri nuorille. Oma piha voi toisesta tuntua liian pieneltä jalkapallon peluuseen, kun toinen koki, että pienikin nurmialue riittää. Osalle haastattelemistani nuorista sopivan tilan tarjosi oma kotipiha, osalle naapurissa tai lähistöllä asuvan kaverin piha. Kavereiden pihoilla olikin suuri merkitys monien nuorten omaehtoiselle liikkumiselle; ne korvasivat oman pihan puutteita. Esimerkiksi tytölle, joka asui kaupungin asuinalueella omakotitalossa, naapurin piha oli hyvä pihaleikkien paikka. Tyttö kertoi: *”mutta mä oon vielä enemmän noita hippoja ja piiloksia siellä meidän kavereitten pihalla. Siel on niinku ylä- ja alataso, ni sit siel on sillei kiva.”* Erään omakotitalossa asuvan pojan omaehtoinen liikkuminen sijoittui suurelta osin naapurin pihaan, sillä siellä onnistuivat esimerkiksi lumisota ja sählyn peluu, josta seuraava sitaatti kertoo.

Joo, naapurin pihassa on vähäsen tilaa. Kokeiltiin meidän pihassa kerran, kun naapurin piha oli vielä märkä, ku oli lumet just sulanu, ni ei oikee onnistunu, ku pallo aina meni niinku, siinä on semmonen älyttömän pieni tasanne, niin meni aina siitä alas, sitte ruusupuskaan. Et se ei ollu oikeen kivaa.

Pihan hyvä varustelu liikkumisen edellytyksin oli myös yhteistä neljälle tapaukselle. Tämä viittaa aikuisten rooliin pihalla liikkumisen mahdollistajina. Neljän nuoren pihoilla oli trampoliinit sekä palloiluun tarvittavia välineitä. Kahdel-

la nuorista oli ollut mahdollisuus itse rakentaa välineitä tai muokata pihaa liik-kumismuotoon sopivaksi. Nuorten vanhemmat suhtautuivat ilmeisen myönteis-esti pihan käyttöön liikkumiseen ja antoivat vapautta käyttää pihaa ja sen ra-kenteita. Myönteisestä suhtautumisesta kertoo sekin, että ikkunan rikki mene-minen ei ollut johtanut pelaamisen kieltämiseen haja-asutusalueen nuoren ka-vereiden pihalla. Kerrostalon pihan pojat puolestaan olivat lopettaneet potkimi-sen. Välineiden merkityksen tulkitsen kuitenkin olleen huomattavasti pienempi kuin riittävän ison tilan merkityksen. Pihan liikuntamahdollisuudet toki kan-nustivat liikkumaan. Trampoliinit hypityttivät nuoria, ja vaikkapa kiipeilyteline kutsui parkourin omaiseen temppuiluun: *”ku meil on kotona kuitenkin omassa pi-hassa kiipeilyteline, nii siitä on siistii mennä.”* Kuitenkin aineistossa kokonaisuu-dessaan ilmenee hyvin vähän puhetta, jossa välineiden puutteella perusteltai-siin harrastamattomuutta. Nuorten suhtautumista yleensä eli vaatimusten pie-nuutta kuvaa seuraava lausahdus sulkapalloilun varusteista: *”riittää vaan mailat ja pallo, ei tarvi olla mitään verkkoo.”*

Mahdollisuudesta kotiympäristön muokkaamiseen ja välineiden rakenta-miseen omaan liikkumismuotoon sopivaksi hyötyi usea nuori. Itse pihapiiriin muokatut lentopallokentät olivat kahden nuoren liikkumisen paikkoja. Haja-asutusalueella rannalla asuvan nuoren pihapiiriin valmistettiin yhdessä talvisin myös luistelukenttä ja hiihtolatuja jäälle. Maaseudun kirkonkylässä asuva nuori oli valmistanut itse jousiammunnan paikan sekä sählymaalin: *”ollaan naapurin kanssa rakennettu puusta ja kankaasta”*. Kaksi skeittaajaa kertoi mökille itse raken-netuista rampeista. Toisella oli kotipihaansa valmisteilla lumilautailun paikka, mikä vaikutti vaativan paljon panostusta:

Mäkii oon rakentamassa semmosta kesämäkijuttua, et siihen semmonen reili, lumi-laudalle. Se on semmosta muovimattoo, alamäki ja sitte reili siihen perään. - - - Sem-monen lähtöteline ja siihen muovimatto, joka luistaa. Siihen saippuaa ja vettä. - - - Jo-ku kaks metriä se lähtö. Ja sitte alamäki ja pieni hyppyri ja reili siihen perään.

Kaikkiaan nuoret vaikuttivat tyytyvän melko vähään kotiympäristössä. Aineis-tossa oli nuoria, jotka liikkuivat pihallaan hyvin vähän tai eivät ollenkaan. Osa liikkui sitten kaverin luona, mummolassa tai kesämökillä – osa enemmän, joku vain satunnaisesti. Osaa nuorista voisi kuvata todeten, että he tarvitsivat vain vapauden käyttää pihaa tehdäkseen siitä liikkumisen paikan.

6.3.2 Sisätilat

Nuorista reilu kolmasosa kertoi liikkuvansa omaehtoisesti sisällä omassa huo-neessaan tai muualla kodissaan. Vain vähän tilaa vaativat venyttely, lihaskun-toharjoittelu, tanssi ja jumppavideoiden jumpat sopivat kotiin. Kotona liikku-misessa ei ollut huomattavia eroja sen mukaan, asuiko nuori oma-, rivi- vai ker-rostalossa.

Kaksi haastattelemistani nuorista kertoi poikkeuksellisesta kodin sisätilo-jen käytöstä. Ensimmäinen nuorista harrasti kamppailulajeja organisoidusti ja omaehtoisesti. Hän asui omakotitalossa, jonka piharakennukseen hän oli aikui-sen kanssa valmistanut harrastetilan. *”Se on ihan ku joku dojo justiiinsa jossain ka-*

ratesalissa tai joku tämmöne, et siinä on sitte, roikkuu nyrkkeilysäkki, ja potkutyyny ja tämmösiä”, hän kuvasi tilaa. Toinen nuorista harrasti organisoidusti tanssia ja asui kerrostalossa. Hän löysi kaveriporukalleen sopivan harrastustilan taloyhtiön yhteisestä tilasta. *”Meillä on sellanen kerhohuone siinä meiän taloyhtiössä, ni me ollaa aina välillä oltu meiän kavereitten kanssa siellä tanssimassa tai treenaamassa”,* nuori kertoi. Nuoren vaatimukset tilan suhteet vaikuttivat suhteellisen pieniltä. Tilassa ei ollut peiliä, *”mutta ei se nyt haittaa”,* tyttö totesi. Tapaus oli aineistossa ainut, jossa nuori kertoi taloyhtiön yhteisten tilojen minkäänlaisesta käyttämisestä vapaa-aikana. Kerhohuoneen käyttö ja käyttövapaus lienevät harvinaisia.

Tapaukset olivat aineistossa yksittäisiä, mutta katson niiden kertovan siitä, millaisin edellytyksin nuoret voivat itse tehdä jostakin paikasta liikkumisen paikan. Kumpikin nuorista oli innokas jonkin liikkumismuodon harrastaja. Kummallakin myös oli vapaus käyttää harrastamiseensa jotakin tilaa kotiympäristössään, joka soveltui kyseiseen liikkumismuotoon. Omakotitalossa asuvalle löytyi tila, johon saattoi valmistaa pysyvän harrastamisen paikan. Kerrostalossa asuvalle löytyi tila, jota saattoi silloin tällöin lainata liikkumisen paikaksi. Samankaltaista toimintaa ilmeni kotiympäristön lisäksi muissakin ympäristöissä, jotka eivät olleet valmiita liikkumisen paikkoja.

6.4 Muuta kuin liikuntaa varten rakennetut tai muokatut ympäristöt

6.4.1 Tiet ja kadut

Kevyen liikenteen väylät tiedetään yleiseksi liikkumisen paikaksi, mutta teiden merkitystä haja-asutusalueella asuville nuorille ei samoissa yhteyksissä mainita (esim. Suomi ym. 2016, 23–24). Kaikki haastattelemani haja-asutusalueella asuvat nuoret liikkuivat kevyen liikenteen väylien puuttuessa teillä. Kaikki yhdeksän nuorta pyöräilivät ja kävelivät välimatkoja kavereille ja uimarannoille. Suuri osa nuorista kulki myös muille liikkumisen paikoille, osa säännöllisesti etenkin kesäisin, osa satunnaisesti. Näitä paikkoja olivat pallokenttä, ratsastustalli ja soranottoaika. Kuljetut välimatkat vaihtelivat muutamista sadoista metreistä noin seitsemään kilometriin.

Kaikki haja-asutusalueella asuvat nuoret myös liikkuivat asuinalueensa teillä muutenkin kuin välimatkoja kulkien. He liikkuivat kävellen, juosten tai pyörällä, yksi talvisin myös potkukelkalla ja suksilla. Kuusi nuorta kertoi säännöllisestä lenkkeilystä. Kuten kevyen liikenteen väylillä, myös haja-asutusalueen teillä lenkkeiltiin tyypillisesti kahden–kolmen kilometrin lenkkejä ja silloin tällöin pidempiä. Esimerkki pidemmistä lenkeistä on seuraava tytön kuvaus koiralenkeistään: *”jos oikee innostuu jollakii lämpösellä säällä, ni mä saatan käydä sellasen, joka kiertää, sellai seittemän kilsan lenkki.”* Haja-asutusalueen teillä myös kuljeskeltiin ympäriinsä samaan tapaan kuin kaupungin kevyen liikenteen väylillä ja puistoissa. Yksi nuorista kuvasi tällaisen vapaa-ajanvieton paikkoja seuraavasti:

N: Joskus käydään pyöräilemässä niinku ympäriinsä ja kattelemassa vähän paikkoja.

EH: Miten te valitsette, että minne päin te lähdette?

N: Yleensä on sillei, että mihin päin sattuu huvittaa, että jos on sillä päällä, että jaksaa polkee mäkiä, niin sit me lähetää varmaan justii [läheiselle asuinalueelle] päin tai.

Tytön kuvaus kuljeskelun paikoista on samankaltainen kuin aiemmin siteeraamani kaupungin asuinalueella asuvien nuorten kuvaukset. Nuoret lähtevät kotoaan ja kulkevat katselemaan paikkoja sinne, minne sillä hetkellä tekee mieli kulkea, kohteina esimerkiksi asuinalueet ja puistot.

Muutama nuori puhui ajoneuvoliikenteestä samoilla teillä. Yksi kävi koiralenteilla hiljaisella tiellä: *"Tai sit ihan tänne, jos on koira mukana, ku se ei oikein tykkää noista autoista. Ni ku tää on hiekkatietä, ni täs ei kulje paljon autoja."* Pyörällä kilpaa tiellä ajanut toinen nuori totesi: *"Kyl siinä pari kertaa on tullu auto vastaan, ku me ollaa ihan täysii päästetty menemää (naurua). - - - Sit vaa jarrut pohjaan ja ojan kautta karkuun (naurua)."* Nuori vaikutti pitäneen tilannetta ennemmin jännittävänä ja hauskana kuin ongelmallisena. Kolmas, paljon juosten lenkkeilevä ja pyörällä liikkuva tyttö taas koki asuinalueellaan liikkuvat autot ja mopot ongelmaksi:

Pitää kiertää aina niitä pikkuteitä, ettei sinne tuu kauheesti niitä autoja. Sitte sais olla ehkä noita pyöräilyteitä enemmän täällä. Et meiltäkin tulee, ni ku pitää ajaa sitä tien reunaan pitkin, ni siinä on semmonen, se joku tommonen sitä tilaa, että se on aika pie-ni.

Hieman harvemmin asutulla alueella asuva poika puolestaan piti kotinsa ympäristöä sopivana lenkkeilyn paikkana. Ajoneuvoliikenne ei häirinyt, vaan teillä liikkuminen tuntui päinvastoin "vapaalta" verrattuna kaupungissa liikkumiseen:

Jos kotiseutua vertaa, ni siellä on paljon paremmat liikuntamahollisuudet semmoseen omaan liikuntaan, just pyöräilyt ja kaikki tämmöset ni. Tai siis en mä nyt tiiä, kyllä vissii [kaupungissa] ja tämmösessä on sitä, mutta siel on vähän huonompi, ku siel on kaikki nää autotiet ja liikennevalot ja kaikki, ni siel oo sillei semmosta vapaata. Et se, joutuu pysähtelemään.

Kaupungin asuinalueilla asuvista nuorista kaksi kertoi omaehtoisesta liikkumisesta kadulla. Toinen pelasi joskus sählyä vähän liikennöidyllä kotikadullaan. Toinen poika kertoi pelaavansa usein katulätkää kotinsa edustalla, *"ihan siinä talon edessä tiellä."* Pelaamiseen sopivaa paikkaa poika kuvasi seuraavasti:

EH: Mitä se muuten vaatii, että pystyy pelaamaan katulätkää? Mitä siinä -

N: No ei se nyt vaadi mitään muuta, ku et on joku tollanen, vaikka katu, tai joku tommonen niinku avara tila tai tie. (- -) asfalttia missä voi pelata.

EH: Mm. Mut onks siinä liikennettä miten paljon?

N: No kyllä siinä menee, aina pitää välillä siirtää maalia sivummalle. Et jos se on hirveen vilkas se tie, ni ei siinä silloin pysty.

EH: Nii. Mut toi ei oo -

N: Ei se, ei se enää oo oikein vilkas.

EH: Joo. Just hyvä paikka.

N: Tai joku sellanen vaikka kadun pää tai semmonen kääntöpaikka, missä ei oo juuri mitään autoja, ni semmonen on tosi hyvä myös.

Riittävän tilavaa, tasaista ja sileäpintaista paikkaa ei löytynyt pojan kotipihaista. Tiellä oli tarpeeksi vähän autoliikennettä, jotta sinne oli mahdollista tehdä pelipaikka. Pelaamisen paikan tekemiseen tarvittiin lisäksi vain yksi maali: *”Yhteen maaliin on ihan hyvä pelata”*, poika totesi. *”Jos kahteen maaliin pelais, ni tarvis olla enemmän niitä pelaajia siinä. Eikä toista maalia löydy siitä pihapiiristä. Ja semmonen on sitte hankala kantaa siihen jostaki muualta, raskas.”* Aiemmin mainitsin nuoren, joka pelasi katusählyä kotinsa luona autoliikenteeltä suljetulla katuosuudella. Pelipaikat olivat kaikilla kolmella nuorella samankaltaiset: maali kannettiin asfaltoidulle kadulle, joka oli autoliikenteeltä vapaa tai hiljainen. Liikkumisen paikat olivat väliaikaisia mutta toistuvasti tehtyjä. Katulätkä ja -sähly havainnollistavat sitä, että osa nuorten omaehtoisen liikkumisen paikoista on näkyvisä vain tiettyinä hetkinä.

6.4.2 Rakennukset ja rakenteet

Rakennusten, pihojen ja aukoiden rakenteita oli hyödyntänyt omaehtoiseen liikkumiseen haastattelemistani nuorista yhdeksän. Rakenteita olivat portaat, kaiteet, pyörätelineet, puistelutelineet ja katot sekä soranottopaikalla sijainneet rakenteet.

Parkouraamisen paikoista kertoi viisi haastattelemistani nuorista. Nuorten kuvaamat parkourin paikat sijaitsivat sekä kaupunki- että luontoympäristössä. Niissä toteutui se, minkä Tani ja Ameel (2015, 58) ovat todenneet olevan olennaista parkourissa: nuoret hyödynsivät luovasti *”sekä luonnollisia että arkkitehtonisia elementtejä”* ympäristössään. Kolme nuorta kertoi joskus tekevänsä parkourinomaisen tempun jossakin rakenteessa kuten puistelutelineessä tai aidalla. *”Joskus mun kaverin kans, ku mennään sillei siellä [asuinalueella] niitä jotai juttuja. - - - semmosten aitojen yli tai niillä, ja sitte mattotelineissä tai semmosta”*, kertoi kaupungin asuinalueella asuva tyttö. Maaseudun kirkonkylässä asuva poika kertoi tekevänsä joskus spontaanisti jonkun tempun: *”Sillei et tule joku aita, ni hyppään mieluusti sen ylite jotenkin hienosti. - - - Joskus kun haluan hypätä jonkun yli, ni hyppään.”* Haja-asutusalueella asuva tyttö puolestaan käytti ympäristönsä luonnollisia elementtejä sekä kotipihaan rakenteita: *”se on vaan sellasta, et hyppii tuolla, itse asiassa kaikkien kantojen ja näiden yli. - - - Kaikkee, ku meil on kotona kuitenkin omassa pihassa kiipeilyteline, nii siitä on siistiä niinku mennä.”* Sama tyttö kertoi, että aiemmin parkouria oli harrastettu joukolla maaseudun kirkonkylän koulun pihassakin: *”Joskus ala-asteella se oli niin iso hitti, et melkein kaikki, mäkin olin siinä. - - - Hypittiin kaikkee, tuolien ja roskisten yli ja kaikkee tällasta. - - - Ja kaikkee kiipeilytelineistä.”* ”Hittilaji” oli saanut lapset käyttämään luovasti välituntiympäristönsä elementtejä.

Parkour liitetään yleensä urbaaniin ympäristöön (mm. Torvinen & Harinen 2015, 42). Siksi on mielenkiintoista, että aineistossani on enemmän esimerkkejä parkourista maaseudun kirkonkylässä tai luontoympäristössä kuin

kaupungissa. Nuoret olivat siirtäneet lajin omaan elinympäristöönsä. Harrastamisen paikoista maaseudun kirkonkylässä kertoi paljon yksi nuorista, joka oli aiemmin parkourannut aktiivisesti. Seuraavaksi siteeraan häntä.

Täällä pompitaan talojen katoilla ja esteitten yli ja tämmöstä. Ehkä se on enemmän semmosta free running -juttua, että juostaan vaan. - - - Koriskentällä, sitte tuolla kylän keskustassa ihan semmosissa, rautakaupat ja R-kioskit ja nää muut tämmöset kaupat. - - -

Katoilla pyöritää, katolta toiselle, ja kaikkea mitä vaan voi käyttää kiipeilyyn ja, tämmösiä, esteeltä toiselle tai joltain tasolta toiselle pomppimiseen. Käytetään kaikkia mahdollisuuksia. - - - Pompataan seinän kautta vaikka parvekkeelle tai jonneki tämmöseen. Joskus tulee semmosia hyppyjä, että ei uskalla vetääkään siitä, ja sitte vaan menee alas sieltä katolta ja jatkaa sieltä toiselta, että pysyy muitten perässä. - - -

Nää kauppojen katot on aika suosittuja. Et sieltä yleensä lähetään, ja sit tossa kirjastossa on kanssa, siinä on ihan kivoja tasoja, kaikki ne patsaat ja muurit ja tämmöset, minkä päällä voi hillua sitte. - - -

Sitte vähän niinku pukkihyppely, semmonen, mikskä sitä sanotaan, kingkongiks vai mikä se liike, niin semmosia vedellä, vähän tommosten, mikä on tossaki graffitteja täynnä tuo loota, ni semmosten ylite ja kaikkien tämmösten.

Poika osoittaa katsovansa ympäristöönsä parkoursilmin (ks. Tani & Ameel 2015, 60–61). Hän havaitsee haastattelupaikalle näkyvän sähkönjakelukaapin mahdollisena parkourin harjoittamisen kohteena. Hän kuvaa porukan käyttäneen ”*kaikkia mahdollisuuksia*” ja löytäneen niitä esimerkiksi kirjaston edustan rakenteista ja elementeistä. Ilman parkourkatsetta sähkönjakelukaapit ja patsaat ovat kierrettäviä elementtejä, mutta parkourkatse tekee niistä liikkumisen paikkoja. Poika porukoineen oli osannut sijoittaa urbaanina pidetyn parkourin oman elinympäristönsä elementteihin.

Porukan harrastus oli hiipunut. Poika piti yhtenä syynä sitä, että lähiympäristö ei sopinut siihen tarpeeksi hyvin. Poika olisi kaivannut rakenteelta toiselle hyppäämisen mahdollistavia paikkoja. ”*Mut täällä nyt on sillei vähän huonot mahdollisuudetkii, ni se saatto johtua siitäkii, et se lopetettiin se homma, ku ei täällä nyt sillei kauheesti oo, esimerkiks kaupungissa ois, kauheesti taloja vierekkäin.*” Pojan ja hänen porukkansa harrastukseen tiiviisti rakennettu kaupunkiympäristö olisi sopinut paremmin kuin väljemmin rakennettu maaseudun kirkonkylä. Vaikuttaa siltä, että aluksi oman elinympäristön elementit riittivät, mutta harrastuksen jatkumiseksi olisi tarvittu lisää kiinnostavia paikkoja kokeiltaviksi.

Muuta kuin liikuntaa varten rakennetun tai muokatun ympäristön käytöstä puhuivat myös longboardauksen, skeittauksen ja lumilautailun harrastajat. He etsivät kaupunkiympäristöstä paikkoja, jotka soveltuisivat heidän välineellään liikkumiseen ja temppuiluun. Longboardaajat liikkuivat laudoillaan ympäri kaupunkia. Hyvän paikan ominaisuuksia he kuvasivat muun muassa seuraavasti: ”*uusi, tuore asfaltti, et se on tasanen*”, ”*et ei oo ihmisiä niin kauheesti*” ja ”*esim rakennusten päällä on semmosii onttoja kohtia, ni niissä ei kuulu melkeen mitään ku menee*”. Epätasainen alusta ei ollut hyvä: ”*jos on hirveen röpelöinen asfaltti, ni siinä rupee jalkoihin sattumaan*”. Skeittausta ja lumilautailua harrastaneet nuoret ker-

toivat seuraavassa haastatteluotteessa, miksi lähtivät varsinaisilta harrastamisen paikoilta välillä kaupunkiympäristöön.

N1: Jos siel on jotain hyviä niin sanottuja spotteja elikkä paikkoja, mitä skeitataan tai lautaillaan. Ni jos siellä on hyvä semmonen alue, missä voi tehdä, tai joku tietty reili tai hyppyri.

N2: Nii, mitä ei oo sit muualla ollenkaa, et se on vaan siellä sellanen.

- - -

EH: No onks siinä mitä viehätystä siinä, et se on tuolla jossain keskellä kaikkea, kaupungissa?

N1: Ei siinä sillei, se on vaan se, niinku se kohde, mitä skeitataan. - - - Jos se on hyvä siihen tekemiseen se kaide, jos sitä vaikka reilaa tai näin.

N2: Paitsi jos se on tosi kaukana, ni ei sinne jaksaa lähtee.

”Hyvät spotit” mahdollistivat tempun, joka haluttiin tehdä ja kuvata. Spoteilla käytiin *”välillä, jos käydään kuvaamassa jotain siellä”*. Kuluneena kesänä pojat olivat käyneet jollakin spotilla *”kymmenen viiva kakskytä kertaa varmaan”*, mikä oli heidän mielestään melko vähän. Pojat pitivät kaupunkiympäristöä hyvänä kuvauspaikkana, samoin kuin aiemmassa tutkimuksessakin on todettu (Dupont & Ojala 2015, 17). Poikien käyttämiin paikkoihin lukeutuivat esimerkiksi portaat ja kaiteet: *”portaita alas ja justiisa jotain kaiteita liu’uttaa”*. Nuoret tiedostivat, että kaupunkiympäristön käyttöön suhtaudutaan usein kielteisesti. Toinen pojista oli joskus saanut *”häädot”* erään kaupan edustan kaiteelta. Häättämisen uhka oli ohjannut toisen valitsemaan kaupunkiympäristössä skeittaamiseen tietyt ajat: *”mua ei oo oikeestaan paremmin häädetty, ku mä käyn sillei illemmalla, ni sit on kaikki paikat kiinni, ni ei oo omistajat paikalla enää.”*

Samana tyyppistä problematiikkaa ilmeni myös muun kuin nuorisokulttuurisen liikkumismuodon harrastamisen yhteydessä. Tarkastelen seuraavaksi haja-asutusalueella sijainneen soranottoaikan käyttöä palloiluun. Paikka ja sen käyttö olivat aineistossani poikkeuksellisia. Tapauksen avulla pohdin, millaisin edellytyksin nuoret tekivät itse itselleen sopivan liikkumisen paikan muuta käyttöä varten rakennettuun tai muokattuun ympäristöön.

Johdannon alussa kerroin soranottoaikasta, jolla sijaitsi varastorakennus ja rautainen padan muotoinen esine. Haastatteleman tyttö harrasti omaehtoista liikkumista kyseisellä paikalla, muutaman kilometrin päässä kodistaan. Tyttö pelasi siellä seinäpalloa kesäisin usein, *”suunnilleen kerran viikossa”*, ja *”joskus talvellaki”*. Tyttö peliporukoineen oli aiemmin käynyt pelaamassa lähistön koulun pihassa, mutta he olivat siirtyneet pois: *”sit ku sinne tuli aina kaikkee ylimäärästä porukkaa häiritsemään”*. Soranottoaikalla nuoret saivat pelata syrjäisessä ympäristössä keskenään, ilman *”ylimäärästä porukkaa”*.

Nuoret hyödynsivät monipuolisesti paikan rakenteita tehdäkseen pelistä itselleen sopivan haastavan. He hyödynsivät varaston seinän lisäksi pusikkaa, hiekkanyppylää, kuoppaa ja padan muotoista esinettä. *”Se on hyvä potkasta aina tänne ryteikköön”* ja *”ku se pallo menee sinne kuoppaan, ni se on niinku karhunraudassa”*, tyttö kertoi. Pallon saattoi myös yrittää potkaista sisälle pataan. Nuoret myös muokkasivat ympäristöä harrastukseensa sopivaksi. Tyttö kertoi: *”Me*

ollaan laitettu tähän näin semmone iso kivi, että se, niinku maata pitkin seinään laittamine on aika vaikeeta, että se voi osuu siihen kiveen ja pompata pois. Se ei välttis osu siihen seinään."

Paikka oli yksityisen omistama ja muussakin käytössä. Tyttö olikin hie-man epä tietoinen oikeudestaan käyttää paikkaa. *"Me ei välttämättä ees saatas olla siellä ja niinku potkia siihen koppiin, mutta ei meille oo kukaan sanonu siitä, ja on se, tuo hiekkamontun omistaja kerran käyny siinä ja sano vaan, että kunhan ette riko mitään ni"*, tyttö kertoi. Omistaja oli ollut myötämielinen lähistöllä asuvia ja ilmeisesti tuttuja nuoria kohtaan. Aluetta käytettiin alkuperäiseenkin tarkoitukseensa, mutta nuori kertoi liikkumisen onnistuvan silti: *"Siihen viereen tuodaan hiekkaa, koska tossa tiellä on nyt remontti. Mutta siihen kohdalle, missä me ollaa aina pelaamassa, ni siihen ei tuoda hiekkaa."* Paikkaa käytettiin siis rinnakkain eri ajan-kohtina sekä alkuperäiseen käyttötarkoitukseensa että nuorten liikkumiseen.

Nuoren kertomasta voi löytää useita tärkeitä edellytyksiä paikan käytölle omaehtoiseen liikkumiseen. Paikka sijaitsi riittävän lähellä nuorten koteja. Nuorille oli tärkeää, että paikka sijaitsi riittävän syrjässä, jolloin siellä oli tilaa heidän toiminnalleen. Nuorten paikan käyttö ajoittui eri aikaan kuin paikan käyttö varsinaiseen tarkoitukseensa. Paikan rakenteet sopivat liikkumismuotoon, jonka harrastamiselle nuoret olivat etsineet paikkaa. Paikan rakenteet olivat toisaalta kovaa käyttöä kestäviä ja toisaalta osittain ympäristöön unohdettuja ja ylimääräisiä, kuten pata, kivi ja pusikko, jolloin ympäristön tärvelymisen vaara ei ollut esteenä käytölle. Paikan rakenteiden käyttö liikkumiseen vaati nuorilta oma-aloitteisuutta ja luovuutta sekä paikan omistajalta myötämielisyyttä. Aiemmin kuvaamiini skeittauksen ja lumilautailun paikkoihin voi liittää osan näistä edellytyksistä. Niiden käyttöä nuorten liikkumiseen kuitenkin vaikeuttivat ympäristön tärvelymisen vaara sekä omistajan ja muiden paikan käyttäjien kielteinen suhtautuminen toimintaan.

6.4.3 Hiekkamonttu

Hiekkamontusta eli soranottopaikasta kertoi kolme haastattelemistani nuorista. Paikkaa ei ole aiemmassa tutkimuksessa käsitelty liikkumisen paikkana, mutta sen käytöstä on löydettävissä esimerkkejä myös aineistoni ulkopuolelta.

Paikan muokattavuus sopivan haastavaksi selittänee osaltaan hiekkamä-kien käyttöä liikkumiseen. Haja-asutusalueen tyttö, joka kertoi soranottopaikan rakenteiden käytöstä pallopelin pelaamiseen, kertoi myös alueen käytöstä pyöräilyyn: *"Alunperihän me käytiin siellä montulla niinku pyöräilemässä, et tehtiin siihen hiekkarinteeseen kaikkee hyppyreitä ja semmosia, ni sit ajeltiin niistä. Sitte pojat sai mopot, ni sit ne ajeli mopoilla niistä."* Hiekkamontun käyttö pyörällä ajeluun ei liene aivan epätavallista, sillä "crossin" ajamista lapsuudessa ja nuoruudessa on muistellut myös Mäntylä (2013). Hieman erikoisempaa lienee laskettelu hiekkamontulla, millaista esittelee videollaan Realskifi-ryhmä (Real Skifi 2016).

Hiekkamontut olivat ilmeisesti pitkiä aikoja käyttämättöminä alkuperäiseen tarkoitukseensa, jolloin nuoret saattoivat toimia vailla rajoituksia. Toiminta oli toistuvaa mutta väliaikaista. Eräs kaupungin alueella sijaitseva hiekkamonttu on kuvaava esimerkki väliaikaisuudesta ja muutoksesta. Hiekkamonttu,

jolle oli lapioitu ”*monta hyppyriä*”, oli ollut BMX-pyöräilyn paikka kaupungin asuinalueella asuville pojille. Kaupungin omistama maa oli tuolloin ollut nuorten liikkumisen näkökulmasta käytettävissä olevaa joutomaata. ”*Sitä korjaa ne pyöräilijät*”, tiesivät pojat kertoa. Viisi vuotta haastattelun jälkeen paikallinen lajin asiantuntija kertoi paikan muuttuneen käytön ja käyttäjien mukaan. Myöhemmin paikalla oli pelkästään haastavia hyppyreitä, joita kokeneet lajin harrastajat olivat lapioineet omaan käyttöönsä. Suurien hyppyreiden kunnostaminen vaati paljon työtä, ja työtä tekemässä oli vain pieni määrä harrastajia. Lisäksi paikan käyttö jatkossa oli epävarmaa alueen rakentamisen vuoksi. Paikka jäikin vähitellen käyttämättä. (Leinonen 2016.)

6.5 Luonto

Haastattelemieni nuorten luonnossa liikkumisen paikkoihin lukeutuivat metsät ja metsiköt, polut, kalliot, järvet ja järvien jäät sekä metsäautotiet. Lisäksi puussa, kivillä tai kallioilla kiipeily oli muutamalle nuorelle toistuvaa luonnossa liikkumista. Nuorten usein käyttämät paikat sijaitsivat heidän kotiensa lähiympäristössä, mikä on ollut myös aiemman tutkimuksen havainto (Turkka 2007, 63).

Kaupungin keskustassa ja asuinalueilla asuvien nuorten kotien lähellä sijaitsevat paikat olivat metsä- ja rantapolkuja sekä mäenlaskumäkiä. Esimerkiksi koiraa ulkoilutettiin rantapoluilla tai ”*jossai mettäpoluilla*”. Kaupunkilaisille muita liikkumisen paikkoja olivat mäenlaskun paikat asuinalueiden rakentamattomissa kohdissa, jollainen oli esimerkiksi: ”*tuo metsä, ni siinä on semmonen pieni mäki*”. Pieni osa kaupunkilaisista oli lähtenyt lähiympäristönsä ulkopuolelle retkeilyyn, melonnan tai metsätöiden paikoille. Yksi kaupungissa asuvista nuorista kertoi mummolansa ympäristöstä löytyneen riittävän vauhdikkaan mäenlaskupaikan: ”*oikeen jyrkkä ja pitkä semmone, oikeestaa joku tommonen traktoritie justiinsa.*”

Kaupungin keskustan läheisyydessä sijaitseva virkistys- ja ulkoilualue sijoittuu nuorten näkökulmasta kaupunkiluonnon kategoriaan. Paikka on kuitenkin osin puistomainen ja muokattu, ja tämä määrittelyn vaikeus näytti tärkeältä tekijältä myös nuorten liikkumisen kannalta. Lumilautailijat olivat lapioineet alueen rinteeseen lautailun paikan. ”*Sinne voi tehdä hyppyreitää, ku on iso mäki ja kaikkea tällasta*”, kertoi rinnettä käyttänyt poika. Pojalla paikka oli harrastukseen sopiva paikka, jossa oli tilaa toimia ja joka sijaitsi sopivasti kodin lähiympäristössä. Lautailijat olivat kuitenkin saaneet osakseen paheksuntaa, sillä he olivat ilmeisesti käyttäneet paikkaa, jossa oli istutuksia. Nuorten näkökulmasta muokkaamaton paikka saattoi siis toisten näkökulmasta olla muuta käyttöä varten muokattu paikka.

Haja-asutusalueella asuvien nuorten kotien läheltä löytyi vaihtelevasti erilaista muokkaamatonta tai vähäisesti muokattua luontoa. Liikkumiseen käytetyt paikkoja haja-asutusalueella olivat metsäpolut, kalliot ja korkea mäki, järvet ja lammet sekä pulkkailuun sopiva metsäautotie. Vain yksi nuorista näyttäytyi

haastattelussa suhteellisen laajalla alueella luonnossa liikkuvana. Hän liikkui muutamien kilometrien säteen ulkopuolella kotiympäristöstä airsoftin pelaamisen ja soutuveneilyn myötä ja lisäksi harrasti metsästystä laajalla alueella.

Vesillä liikkuminen oli melko epätavallista. Neljä nuorta kertoi satunnaisesti soutamassa tai melomassa käymisestä. Talvisin luonnonjäillä liikkumisesta ei myöskään puhuttu paljon. Järven rannalla asuvien nuorten jäällä liikkumista olen tarkastellut kotipihojen käytön yhteydessä. Vain yksi nuori kertoi jäällä liikkumisesta muualla kuin kodin pihapiirissä, ja hänkin liikkui hyvin lähellä: *"Talviaikana me yleensä tehmä sillai, et me naapurin lampi aurataa, eli siihen menee jopa se kaks päivää aikaa, ku me se aurataa (naurua). Sit me niinku luistellaa siinä aina."*

Noin puolet haastattelemistani nuorista ei kertonut lainkaan luonnossa liikkumisesta. Heistä suurin osa oli kaupungin keskustassa tai asuinalueilla asuvia nuoria. He olivat liikuntaharrastuneisuudeltaan erilaisia runsaasti liikkuvista niukasti liikkuviin. Haja-asutusalueella asuvista yhdeksästä nuoresta vain yksi ei kertonut liikkuvansa luonnossa, ja hän sen sijaan liikkui runsaasti muunlaisissa ympäristöissä. Luonnossa liikkuminen oli siis aineistossa tyyppisempää haja-asutusalueella asuville nuorille kuin kaupungissa asuville. Kuitenkin osa kaupunkilaisnuorista liikkui luonnossa runsaasti, ja osa haja-asutusalueella asuvista puolestaan enemmän muun tyyppisillä paikoilla.

Tärkeänä seikkana pidän sitä, että haastattelemissani nuorissa oli sellaisia, joille luonnossa liikkuminen oli lähes ainoa liikkumisen tapa. Ensimmäinen näistä nuorista asui kaupungin asuinalueella, lähellä laajaa metsäaluetta, jolla oli kuntoratoja ja polkuja. Kotinsa ympäristöä vapaa-ajanviettopaikkana nuori kuvasi tavalla, josta näkyy luontoympäristön tärkeys: *"Siinä meidän pihalla oikee ei oo mitään. Mut sit siinä ympäristössä on luontoa ja mettää."* Nuori ulkoili lähes päivittäin koiran kanssa metsässä alueella, joka hänen sanojensa mukaan oli *"aika iso"*. Lisäksi hänelle tärkeitä liikkumisen paikkoja olivat *"luonnonvaraiset puistot"*. Siitä kertoo seuraava haastatteluote.

EH: Jos sun pitäis valita tärkeimmät vapaa-ajanviettotavat talvella, ni oiskos ne, onkohan ne näitä samoja, mitä sä oot täällä [kyselylomakkeessa] valinnu?

N: Eli, kirjasto, partio ja sit, no luonnonvarasissa puistoissa, ne on talvella semmosia rauhallisii paikkoja ja sitte suurinpiirtein koskemattomia, ettei oo luminetokset semmosia harmaita.

EH: Joo. Tarkotat sä sillei, että sä meet polkuja pitkin, siellä kävelet vai?

N: Joo.

EH: Joo. Koiran kanssa vai yksin?

N: Koiran kanssa välillä.

Kaksi muuta näistä nuorista asui haja-asutusalueella. Kumpikaan ei harrastanut organisoidusti liikuntaa. Toinen nuorista liikkui säännöllisesti vain rauhallisilla koiran ulkoilutuslenkeillä ja kesäisin uiden. Hän teki *"välillä"* kävelyretkiä läheiseen mäkiseen maastoon. Siellä hän kulki poluilla sekä kiipeili kivillä: *"tossa [vuoren] vieressä, tai siinä lähellä, on paljon pieniä kiviä, tai semmosia vähän isompia, niin niitten päälle sitte"*. Kolmas nuorista liikkui luonnossa kesäisin ja talvisin,

jalkaisin ja suksilla. Hän kertoi hiihtäneensä ”välillä ihan uppohangessa” ja kävelleensä hirvien polkuja pitkin: ”siel on yleensä, ku ne hirvet tallustaa siellä, ni niistä jää semmosia polkuja sitte talven jäljiltä, et niitä pitkin yleensä”. Edellistä kesää nuori muisteli seuraavasti:

Enimmäkseen mä ehkä nukuin vaan ja sitte valvoin yöllä ja kävin metsässä ja kaikkea tommosta. - - - Sielläkii on kiva kuvata kaikkee ja olla vaan, et se on aika iso metsä silleen. Siellä menee helposti pariki tuntia aina. - - - Mä vaan niinku kävelen koko ajan ja istuskelen kallion päällä sun muita. - - - Joskus mä otan koiratki mukaan, ja sit siellä menee semmosia pieniä polkuja, ni sitte yleensä koirat menee niitä polkuja pitkin ja mä vaan juoksen niitten perässä (naurua).

Luonto oli näiden kolmen nuoren vapaa-ajan kokonaisuudessa sikäli tärkeä paikka, että ilman kuvaamaansa luonnossa liikkumista he olisivat näyttäneet niukasti liikkuvina. Kodin lähellä sijaitseva luonto oli näille nuorille sopiva liikkumisen paikka. Helposti saavutettavissa olevalla luonnonympäristöllä voisi olla tärkeä rooli muuten niukasti liikkuvan nuoren liikkumisessa.

6.6 Johtopäätökset paikoista

6.6.1 Läheinen sijainti

Ensimmäinen johtopäätökseni omaehtoisen liikkumisen paikkoja kokonaisuutena tarkastellen on, että nuoret käyttävät eniten lähellä kotia sijaitsevia paikkoja. Aineistoni vahvistaa aiemman tutkimuksen tuottamaa käsitystä läheisyyden merkityksestä paikkojen käyttämiselle (Kyttä ym. 2009; Sallis & Glanz 2006, 91; Turcka 2007, 64) ja toisaalta etäisyydestä harrastamisen esteenä (Haanpää ym. 2012, 32; Suomi ym. 2012, 120–121). Lähiympäristön liikkumismahdollisuuksia käyttivät niin aktiivisesti organisoidusti liikkuvat kuin muita niukemmin liikkuvatkin nuoret. Säännöllisen liikkumisen paikat keskittyivät kodin lähelle niin haja-asutusalueilla kuin tiiviimmin rakennetuilla alueillakin asuvilla nuorilla. Lähellä sijaitsevien paikkojen suosimisella tarkoitan paitsi valintaa eri paikkojen välillä – jos valinnanvaraa oli – myös valintaa eri aktiviteettien välillä. Esimerkiksi trampoliinin olemassaolo sai nuoren käyttämään sitä.

Lähellä sijaitsevien paikkojen suosiminen toistui eri liikkumisympäristöjen kategorioissa ja yksittäisissä paikoissa. Kotiympäristön runsas käyttö on ilmeisin osoitus tästä. Myös ulkoliikuntaympäristöistä, muuhun käyttöön tarkoitettuista paikoista ja luonnonympäristöstä käytettiin lähimpiä paikkoja. Edeltävissä luvuissa on tästä useita esimerkkejä. Tyypillisesti nuori kertoi ensimmäiseksi perusteluksi tietyn paikan käytölle sen läheisyyden. Esimerkiksi kahden pojan jääkiekon peluun paikalle ainut perustelu oli: ”se on lähellä”, ja yksi nuori pohti mäenlaskun paikan valintaa sanoen: ”se oli ainakii aika lähellä, että ei tarttenu lähete minnekää kauas.” Lähelle oli monen nuoren sanoen helppo mennä. Yläkoulun pitkän koulupäivän jälkeen tai liikuntavälineitä ”raahaten” ei lähdetty kauas.

Sisäliikuntapaikkojen käytölle puolestaan etäisyys koettiin usein esteenä. Niihin mentiin yleensä silloin, kun saatiin aikuiselta autokyyti.

Mitä ”lähellä” sitten tarkoitti? Millaisella etäisyydellä olevien paikkojen koettiin olevan lähellä? Ensiksi voi tietenkin todeta, että mitä pienempi etäisyys, sen helpompi paikalle oli mennä. Paikan ei tarvinnut kuitenkaan välttämättä sijaita aivan kodin välittömässä läheisyydessä ollakseen lähellä. Haastattelemani nuoret tiedostivat liikkuvansa laajemmalla alueella kuin aiemmin alakouluikäisinä lapsina. Keskimääräinen liikkumisreviiri on muussakin tutkimuksessa todettu viidesluokkalaisten huomattavasti pienemmäksi kuin muutamaa vuotta vanhemmilla nuorilla (Kytä ym. 2009, 19). Yksi nuorista totesi asian näin: *”on ollu enemmän niinku liikkumisessa vapaata, että ei oo pelkästää että kökitää kotipihalla”*. Toinen kuvasi sen seuraavasti: *”ala-asteella sitä nyt ei hirveesti tuu vielä lähettyä oikeestaan mihinkää, et se on aika pieni se piiri, missä liikkuu. - - - Se oli siitä kilometri joka suuntaan, ja sen raja oli siinä”*. Kolmannen kokemus reviirin laajenemisesta sijoittui haja-asutusalueen lähiympäristöön: *”saa olla vähän vapaammin, et saa käydä uimassa ja saa lähteä ite niinku metsään ihan kunnolla”*.

Toiseksi arvioin nuorten kertoman ja karttamerkintöjen perusteella, että tyypillinen matka, jonka nuori vapaa-aikanaan helposti kulki, rajoittui noin kolmeen kilometriin. Seitsemäsluokkalaisten turkulaisten liikkumisreviiriksi on todettu (emt.) 3,6 kilometriä, ja oma tulkintani haastattelemani nuorten tyypillisestä liikkumisreviiristä on samaa luokkaa. Nuorten omaehtoisen liikkumisen paikat sijaitsivat tavallisesti tällaisen alueen sisällä. Eniten käytetyt paikat sijaitsivat yleensä lähempänä kuin kolmen kilometrin päässä. Kauempana sijaitsevia paikkoja käytettiin satunnaisesti tai aikuisten autokyydillä. Pidän poikkeuksellisia niitä nuoria, joiden säännöllisesti ja ilman autokyytejä käyttämät omaehtoisen liikkumisen paikat sijaitsivat laajemmalla alueella. Omasta aineistostani en löydä tukea Kytän ja kumppaneiden (emt., 10) toteamukselle siitä, että kaupunkiympäristössä asuvilla nuorilla olisi laajempi reviiri kuin väljimmän rakennetuissa ympäristöissä asuvilla nuorilla. Reviirit vaikuttivat keskimäärin yhtä laajoilta. Lisäksi poikkeuksellisen laajalta alueelta ”toiminnallisia tarjoumia” hakevia oli arvioni mukaan suhteellisesti enemmän haja-asutusalueella asuvissa kuin kaupungissa asuvissa nuorissa. Tosin nuoret puhuivat haastattelussa eniten sen hetkisestä ajankohdasta eli kesästä, eikä minulla ole tietoa vuodenaikana vaikutuksesta asiaan. Voi olettaa, että talvisin nuorten arkiliikkuminen on vähäisempää haja-asutusalueen teillä kuin kaupunkien auratuilla kevyen liikenteen väylillä.

6.6.2 Vähäiset laatuvaatimukset

Toisena johtopäätöksenä esitän, että nuorten laatuvaatimukset omaehtoisen liikkumisen paikoille ovat vähäiset. Vain vähäinen osa liikkumisesta sijoittuu standardien mukaisille urheilun suorituspaikoille tai liikuntalaitoksiin kuten halleihin. Omaehtoinen liikkuminen poikkeaa tässä suhteessa merkittävästi organisoidusta liikuntaharrastuksesta, joka tyypillisesti sijoittuu urheilua varten rakennetuille areenoille kaukana lähiympäristöstä (ks. Itkonen 2002, 83). Rakennettujen liikuntapaikkojen vähäinen käyttö omaehtoiseen liikkumiseen on

todettu myös muutamissa aiemmissä tutkimuksissa (Pennanen 2009; Turkka 2007). Kun noin kolmasosan nuorista on todettu käyttävän sisäsaleja kouluajan ulkopuolella viikoittain (Suomi ym. 2016, 23–24), on aineistoni perusteella hyvin pieni osa tuosta käytöstä omaehtoista liikkumista.

Aineistoni nuorista ne harvat, jotka valikoivat paikkoja laadun perusteella, olivat tavoitteellisesti urheilevia nuoria. Yleisesti nuorten kriteereistä tärkeimpiin eivät kuuluneet standardien mukaiset laatutekijät vaan yksinkertaisesti mahdollisuus käyttää paikkaa omaan toimintaan. Tärkeintä oli, että paikka sijaitsi riittävän lähellä, siellä oli tilaa ja se soveltui haluttuun liikkumismuotoon. Esimerkiksi jalkapallokentäksi sopi riittävän lähellä sijaitseva, muulta käytöltä vapaa ja tasainen alue, jolla oli jonkinlaiset maalit. Kuvaava esimerkki laadun vähäisestä merkityksestä on haja-asutusalueen hiekkakentän käyttö monenlaiseseen palloiluun monenkirjavin välinein. Toiminnan voi nähdä ilmentävän ennen kilpaurheilun läpimurtoa vallinnutta kulttuuria, jossa korvattiin valmiiden paikkojen ja välineiden puute niitä itse luomalla ja jossa standardoidut mitat, välineet ja säännöt eivät olleet tärkeitä (ks. Itkonen 2003, 328–330).

Johtopäätökseni voi osittain selittää aiemman tutkimuksen havaintoa, että omaehtoiseen liikkumiseen osallistumisessa ei ole suuria eroja nuorten asuinalueen yhdyskuntarakenteen mukaan (Nupponen 2008; Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 57). Erilaisten rakennettujen liikuntapaikkojen saavutettavuus etenkin haja-asutusalueilla ja myös maaseudun kirkonkylässä oli heikompi kuin kaupungin keskustassa ja asuinalueilla, mutta sellaisilla paikoilla on suurempi merkitys organisoidulle harrastamiselle kuin omaehtoiselle liikkumiselle. Ulkoliikuntaympäristöjä nuoret käyttivät paljon omaehtoiseen liikkumiseen, ja se puoltasi sitä, että tiivimmin rakennetuilla alueilla on paremmat mahdollisuudet liikkua. Toisaalta kotipihan, luonnon ja vapaan tilan tärkeys viittaisi siihen, että väljemmin rakennetuilta alueilta löytyy yhtälailla sopivia liikkumisen paikkoja. Nuoret käyttivät omaehtoiseen liikkumiseen sellaisia paikkoja, jotka ovat saavutettavissa heidän elinympäristössään. (Vrt. Suomi ym. 2016, 24.) Kaupungin asuinalueen nuorelle paikka saattaa olla toimintapuisto ja haja-asutusalueen nuorelle viettävä pelto. Laadukkaita areenoja käytetään satunnaisesti asuinalueen tyyppistä riippumatta.

Sisäliikuntapaikkojen käyttöön osoitettiin jonkin verran kiinnostusta, mutta samalla huomattiin käytölle esteitä. Muun muassa longboardausta harrastavat pojat kertoivat, että haluaisivat käydä hyppimässä liikuntakeskuksen telinevoimistelutilassa, mutta *”niistä taas peritään se maksu aina”*. *”Siellä pitää aina olla niinku varattu joku vuoro ja sitte opettaja tai valmentaja. Et semmone ois ihan kiva, että sais mennä kavereitten kaa sinne hyppimää”*, sanoi toinen pojista. Tanssia harrastava tyttö kaipasi asuinalueelleen *”tanssisaleja tai tälläsiä, mihin vois mennä tanssimaan”*, ja ongelmana oli, *”et pitäis sitte silleen ihan varata”*. Kaupungin asuinalueella asuvalle tytölle puolestaan mahdollisuus liikuntahallin käyttöön olisi parantanut asuinalueen vapaa-ajanviettopaikkana: *”ei tääl niinku oikeestaa ole nuorille, et [liikuntahallihan] maksaa, jos sinne menee”*. Nuoret siis kokivat esteiksi lähellä sijaitsevien paikkojen omaehtoiselle käytölle maksullisuuden ja käyttövuorojen varauksen.

Liikunnan vähenemistä murrosiässä koskeneessa selvityksessä on ehdotettu, että liikuntapaikkojen kuten koulujen liikuntatilojen käyttömahdollisuuksien avaaminen lasten ja nuorten omaehtoiselle liikkumiselle voisi vaikuttaa liikunta-aktiivisuuteen (Aira ym. 2013b, 28). Aineistossani on viitteitä siihen, että osa nuorista hyödyntäisi tilojen käyttömahdollisuutta. Tilojen tulisi sijaita lähellä nuorten asuinalueita tai esimerkiksi paikoissa, joiden lähistöllä kaukana koulustaan asuvat nuoret kuluttavat aikaa koulun jälkeen. Maaseudun kirkonkylän ja kaupungin keskustan koulua käyneiden nuorten joukossa oli sellaisia, jotka oleskelivat ja kuljeskelivat koulun tai kaupungin keskustan alueella odotellessaan harrastuksen alkamista tai kyytiä kotiin. Seuraavassa haastatteluotteessa yksi heistä kertoo ajanvietosta koulupäivän jälkeen.

EH: Kerro siitä kylällä oleskelusta, mitä se, minkälaista se on?

N: Vietetään aikaa vaan kylällä, et kävellää ympäriisä ja jutellaan ja kulutetaan aikaa.

EH: Onks jotain tiettyjä paikkoja mihin te yleensä päädytte, missä on kivempi olla?

N: No se [pizzeria], se. Ja --- tää koulun piha. Tääl on keinuja ja (naurua).

EH: Joo. Niin mitä kaikkee, missä, mitä kaikkea te täällä teette?

N: No yleensä toi ala-asteen piha, ku siel on keinut ja niitä eri telineitä, ja sit siel on jalkapallomaalit ja koripalloo, ni siellä.

EH: Onks teillä yleensä palloja, sillei et te pääsette pelailemaan sitte kanssa vai?

N: Ei, se on ihan et sattuuko löytyyn palloo vai ei. --- Ja talvella jos on kylmä, ni sit kirjasto.

Haastatteluotteessa näkyy, että nuorella oli käytettävissään vapaata aikaa, jolloin hän saattoi tarttua lähellä oleviin liikkumisen mahdollisuuksiin. Kylmällä säällä nuori ohjautui sisätiloihin. Tuo sisätila olisi mahdollisesti voinut olla kirjaston sijasta liikuntasali, jossa olisi voinut vapaamuotoisesti liikkua samaan tyyliin kuin tyttö pihalla teki. Koko aineiston perusteella sisäliikuntapaikkoja kuitenkin käytettäisiin enemmän vain sillä edellytyksellä, että käyttö olisi maksutonta eikä edellyttäisi vuoron varaamista.

6.6.3 Vapaan tilan tarve

Kolmanneksi nostan esiin vapaasti käytettävissä olevan tilan tarpeen. Aineistossa esiintyi huomattavan paljon tähän tarpeeseen viittaavaa puhetta. Tärkeää on, että riittävän ison, vapaasti käytettävissä olevan tilan merkitys nousi selvästi suuremmaksi kuin liikkumisympäristöjen laadun merkitys. Vapaan tilan merkitys liittyy olennaisesti liikkumiseen kotipihaan. Kotipihoista keskeisiä omaehtoisen liikkumisen paikkoja teki paitsi se, että ne olivat lähellä, myös vapaus käyttää riittävän isoa tilaa. Kotipihaa liikkumisen paikkana olen käsitellyt edellä. Tarkastelen nyt vapaan tilan merkitystä toisesta näkökulmasta: nuorten itse käyttöön ottamisen ja muokkaamisen paikkojen kautta.

Runsaimmin omaehtoisesti liikkuneista nuorista suuri osa käytti jotakin itse liikkumisen paikaksi käyttöön ottamaansa tai muokkaamaansa paikkaa lähiympäristössään. Tällaisia tiloja oli syntynyt monille kotipihoille sekä pelloil-

le, kotikadulle, metsäautotielle, haja-asutusalueen soranottopaikalle sekä kaupungin virkistysalueen rinteeseen. Runsaimmin omaehtoisesti liikkuneilla nuorilla tarkoitan yhtätoista kyselyn perusteella valitsemistani nuorista sekä skeittauksen paikoilla haastattelemani nuoria. Heistä pieni osa käytti omaehtoisesti pääosin vain varsinaisia liikkumisen paikkoja, eli sisäliikuntapaikkoja tai ulkoliikuntaympäristöjä. Suurin osa käytti sekä sellaisia valmiita paikkoja että vapaata tilaa, johon saattoivat itse tehdä liikkumisen paikan. Kun katsoin näiden nuorten vapaa-ajan liikkumisen kokonaisuutta yksilökohtaisesti, tulkitsin itse tehdyillä ja käyttöön otetuilla paikoilla olleen suurempi tai vähintään yhtä suuri rooli kuin valmiilla paikoilla. Suurella roolilla tarkoitan tulkintaani paikan käytön määrästä sekä paikassa liikkumisen tärkeydestä nuorelle.

Näitä nuoria vähemmän omaehtoisesti liikkuneilla nuorilla vapaan tilan käyttö liikkumiseen oli vähäisempää. Paikkojen itse tekeminen ja käyttöönotto kertovat toki innosta liikkua. Intoon viittaa myös se, että eniten liikkuvat käyttivät monenlaisia ympäristöjä ja niukemmin liikkuvat vain joitakin, yleensä valmiiksi muokattuja liikkumisympäristöjä. Itse tehtyihin liikkumisen paikkoihin liittyvät tulokset kertovat kuitenkin muustakin. Pidän teemaa tärkeänä kolmesta syystä, joita pohdin seuraavaksi.

Ensinnäkin tulokset kertovat siitä, että olemassa olevat valmiit liikkumisen paikat eivät ole vastanneet nuorten tarpeisiin. Ne eivät ole olleet riittävän lähellä, niillä ei ole ollut tilaa tai ne eivät muuten ole vastanneet nuorten tarpeita. Aitken (2001, 180), Valentine (2004, 102–103) ja Suomessa Itkonen (1998, 56–59) ovat peräänkuuluttaneet nuorten tarpeisiin vastaavaa vapaata toiminnan tilaa. Itse liikkumisen paikoiksi tehtyjen paikkojen tärkeys useille haastattelemilleni nuorille kertoo siitä, että paikat koettiin hyväksi. Ne olivat riittävän lähellä – usein kotipihassa. Niissä oli tilaa, jos muualla oli *”ylimäärästä porukkaa”*. Niissä oli muita nuorten toimintaan sopivia ominaisuuksia kuten tasainen asfaltti kotikadun katulätkän pelipaikalla, jyrkkyys metsäautotien pulkkamäessä sekä maanmuotoja ja rakenteita, jotka tekivät airsoftin tai seinäpallon peluusta sopivan haastavaa. Itse muokkaamalla paikasta saatiin omaan toimintaan sopiva (vrt. Itkonen & Nurmi 2008, 18).

Nuorisokulttuuriseen liikkumiseen erilaisten paikkojen käyttöönotto ja muokkaaminen kuuluu olennaisesti (Dupont & Ojala 2015; Harinen 2006, 15–17, 68–70). Sellainen luovuus on myös arvostettua. Ajankohtainen osoitus tästä on suomalaisten nuorten vapaalaskuporukan tekemien videoiden suosio. Ryhmä on vuodesta 2010 saakka kuvannut lasketteluvideoita, joissa se käyttää muun muassa kotikaupunkinsa portaikkoja, metsiä, hiekkamonttua ja skeittipaikkaa kesällä laskettelu paikkana. Virallisilla harrastuspaikoilla kuvattuja videoita ei yleensä arvosteta (Dupont & Ojala 2015, 17), mutta ilmeisesti luovuus välineiden ja paikan rakenteiden käytössä tuottaa tarvittavaa autenttisuutta myös skeittipaikalle. Ryhmän jäsenet ovat kertoneet seuraavaa: *”Emme voi erottua enää pelkällä kadulla kuvaamisella”*; *”Laskettelumaailmassa meidät tunnetaan siitä, että teemme pieniä ja hassuja juttuja”*; *”Otamme myös avuksi palloja, skeittilautoja ja muuta irtaimistoa, mitä muut laskujengit eivät yleensä tee”*. (After Dark 2014; Pulliainen & Tolvanen 2013; Seppälä & Paaso 2012.) Yhdellä videoista nuoret tempuille-

vat kesällä skeittipaikalla laskettelusuksilla käyttäen hyväksi skeittilautaa ja porrastasanteille asettamia puiston penkkejä (Real Skifi 2016). Skeittipaikan muokkaaminen käyttämällä paikasta löytyvää ja sinne itse tuotua irtaimistoa lienee tehnyt paikasta ryhmän harrastukselle ja videolle riittävän hyvän.

Toiseksi itse tehdyt paikat kertovat nuorten toimijuudesta. Itse tehdyt ja käyttöön otetut paikat ovat osoitus siitä, että kun nuorilla ei ole ollut käytettävissä valmista ja sopivaa paikkaa, he ovat toiminnallaan muuttaneet ympäristöään. (Ks. Itkonen 1998, 56.) Paikan muokkaaminen on myös ”sosiaalisten suhteiden määrittelyä” (Itkonen 1996, 332). Tässä tapauksessa se tarkoittaisi sitä, että nuorilla on ollut sellainen asema, että he voivat tehdä paikasta liikkumisen paikkansa. Nuorten erilaisia oikeuksia määrittää paikkojen käyttötapoja ilmentää hyvin se, että kaupungin asuinalueen kerrostalon pihassa pelaaminen kiellettiin, kun taas haja-asutusalueen kotipihaa sai käyttää ikkunan rikkoutumisesta huolimatta.

Kolmanneksi itse tehdyt paikat ovat tärkeitä omatoimisuuden tilojen kaventumisen kannalta. Omatoimisuuden tilojen kaventumista on pidetty tärkeänä ja ajankohtaisena nuorten toiminnan tiloja määrittävänä asiana (mm. Aitken 2001, 125, 129; Kullman ym. 2012, 11–12). Nuorten vapaan tilan tarve ei ole uusi asia, mutta omatoimisuuden tilan kaventumisen johdosta sitä voi pitää nyt erityisen tärkeänä asiana. Itse tehdyistä paikoista suurin osa sijaitsi nuorten kotipihoissa. Julkisilla muokatuilla tai muokkaamattomilla alueilla näistä paikoista sijaitsi muutamia (puisto, kotikatu, metsäautotie) ja yksityisen omistamassa paikassa yksi (soranottoaika). Tutkimusalueet eivät mainittavasti eronneet toisistaan siinä, minkä tyyppisissä ympäristöissä itse tehdyt paikat sijaitsivat. Tilaa omatoimisuuteen vaikutti siis olevan tyyppillisesti yksityisissä pihoissa, mikä tarkoittaa sitä, että mahdollisuudet eivät olleet kaikkien ulottuvilla.

Itse tehtyihin ja käyttöön otettuihin paikkoihin liittyvän puheen koin haastatteluissa mielenkiintoisimmaksi. Nämä kertomukset olivat kiinnostavia siksi, että omaehtoisen liikkumisen moninaisuus sekä nuorten luovuus ja omaaloitteisuus paikkojen tekemisessä ei ollut tiedossa ennen haastatteluja. Nuorisokulttuuristen liikkumismuotojen osalta paikkojen käyttöönotto ja itse tekeminen oli tunnistettu, mutta muu moninaisuus on ollut pimennossa. Ennenminikin oli oletettavaa, että tulokset kertoisivat nuorten omatoimisuuden vähenemisestä ympäristön muuttumisen myötä. Aiempi tutkimus ei vihjannut esimerkiksi soranottoaikaista seinäpallotilasta, kodin rannasta pesäpallotilasta, liiteristä dojoina tai kotipihaa airsoftin tilana. Kertomukset edellä mainituista paikoista kuulin haja-asutusalueen nuorilta, joilla oli ollut tilaa sekä vapautta itse rakentaa liikkumisen paikkoja. Seuraavassa haastatteluotteessa yksi näistä nuorista ilmaisee arvostuksensa vapaata tilaa ja itse tehtyjä paikkoja kohtaan.

EH: Mitä hyviä puolia sun mielestä on täällä?

N: No just se että niinku, on tilaa tehdä kaikkee, mahdollisuuksia tehdä kaikkee. - - -

EH: Toivositsä jotakii paikkaa, joka mahdollistaa jonkun liikuntamuodon, tänne?

N: En periaatteessa, koska jos tulis joku justii niinku joku kenttä, ni sit siellä kävis muitakii ihmisiä. Et justiin tommonen niinku monttukii, ni se on ihan paras paikka seinikselle, koska siellä ei käy ketään muita ku me.

Tietämättömyys nuorten omaehtoisesta toiminnasta voi johtaa siihen, että toiminnan mahdollisuuksiin ei riittävästi kiinnitetä huomiota. Niitä ei pidetä tärkeinä, jos oletetaan valmiiden ja laadukkaiden liikuntapaikkojen olevan ihan teellisiä liikkumisympäristöjä. Aineistoni perusteella nuoria omaehtoiseen liikkumiseen kannustavien ympäristöjen ei useissa tapauksissa tarvitse olla laadukkaita rakennettuja tai edes muokattuja 'paikkoja'. Ne voivat myös olla vain vapaata tilaa, joka sijaitsee lähellä ja jota saa tarvittaessa muokata omaan liikkumiseen sopivaksi. Sopiva paikka voisi olla vaikkapa seuraavanlainen, kaupunkilaistytön kuvaama, vapaasti eri liikkumismuotoihin käytettävissä oleva alue:

Mun mielestä vois olla enemmän semmosta ihan tasasta, eikä tarvis tehdä mitään kenttää, ihan nurmikenttää, et siellä vois just käydä vaa heittää vaikka sitä keihästä ja potkii jalkkista ja näin. Et semmosta on aika vähän mun mielestä. Et ihan vapaa-ajan käyttöön vaikka. Ettei aina tarvis olla niitä varauksia ja näin.

Tiettyjä liikuntapaikkoja rakentamalla voidaan vastata vain osan nuorista tarpeisiin. Liikkumisympäristöjen kirjavuus on jälkimoderniin yhteiskuntaan liitetty ominaispiirre (Itkonen 2012, 171–172). Myös yksilöittäin tarkastellen nuoren liikkumisen paikat olivat monenlaisia ympäristöjä uimahallista kotipihaan, maantieltä hiekkamontulle ja pallokentältä metsäautotielle. Omaehtoisen liikkumisen paikoissa oli moneen toimintaan tarkoitettuja ja käytettyjä, eri aikoina eri asioihin käytettyjä, yksityisiä, puolijulkisia ja julkisia, ja erilailla käytettävissä ja muokattavissa olevia paikkoja. Monessa tapauksessa tarkastelu on ollut vaikeaa rajata vain fyysisen paikan tarkasteluun. Vaikuttaa siltä, että nuorten katse ei useinkaan kohdistu niinkään erilaisten eriytettyjen liikuntapaikkojen olemassaoloon kuin mahdollisuuksiin päästä käyttämään jotakin vapaata paikkaa omiin tarkoituksiin. Tämä johtaa siihen, että paikoissa liikkumista tulee tarkastella myös sosiaalisena toimintana ja kiinnitettynä ympäröivään tilaan.

7 LIKKUMISEN MUODOT

Tarkastelen nuorten omaehtoisen liikkumisen muotoja liikuntalajeihin pohjaten mutta myös nuorten kuvaaman liikkumisen luonteen perusteella. Liikkumisen luonne tuo tarkasteluun mukaan liikkumismuodoille olennaisia laadullisia ja kontekstisidonnaisia ulottuvuuksia (ks. Hänninen 2003, 13). Omaehtoisesta liikkumisesta muodostuu vajavainen ja harhaanjohtava kuva, jos katsotaan vain liikuntalajien luettelo. Esimerkiksi en pelkästään kerro nuorten harjoittaneen kävelyä, vaan kerron kävelystä sitä kautta, oliko se kuljeskelua, lenkkeilyä vai retkiä ja tehtiinkö sitä tietyssä viiteryhmässä vai yksin. On tärkeää huomata, että en tässäkään erottele liikkumista fyysisen kuormituksen tai muun vaatavuuden perusteella. Sisällytän tarkasteluun kaikenlaisen omaehtoisen liikkumisen, oli se sitten lyhyt- tai pitkäkestoista, kevyttä tai raskasta, satunnaista tai säännöllistä. Kaikkia yksittäisiä aineistossa esiintyneitä liikkumismuotoja en kuitenkaan tarkastele erikseen. Valitsen tulkittaviksi ne liikkumismuodot, jotka olivat yleisiä tai joiden kautta esitän jotakin olennaista nuorten liikkumisesta.

7.1 Liikkeelle kahdesta lähtökohdasta

Nuorten kertoessa erilaisista vapaa-ajanviettotavoistaan oli kuvauksissa havaittavissa kaksi lähtökohtaa. Ensimmäinen tapa oli lähteä kertomaan vapaa-ajanvietosta sitä kautta, keiden kanssa nuori aikaa vietti. Silloin aktiviteetti jäi pienempään rooliin. Toinen lähtökohhta oli kertoa tietyn aktiviteetin toteuttamisesta. Nämä kaksi lähtökohtaa kiinnittivät omaehtoisen liikkumisen kahdelle erilaiselle paikalle nuoren vapaa-ajan kokonaisuudessa.

7.1.1 Ajanvietettä keksimään

Kun nuori lähti kertomaan vapaa-ajanvietostaan sitä kautta, keiden kanssa hän aikaa vietti, oli aktiviteetin kuvauksessa epämääräisyyttä. Tällainen osa vapaa-ajanviettoa oli tyypillisesti ajanviettoa kavereiden kanssa ”jossain ulkona” ja

tehden ”jotain”. ”Me ollaa aika paljon kavereiden kanssa ulkona”, kuvasi vapaa-aikaansa yksi nuori. ”Me ollaa joko ulkona tai sitte jonkun luona ja sitte, tehää aina jotain, en mä oikein tiää mitä me tehää (nauraa)”, kertoi toinen.

Tähän ajanvieton lähtökohtaan liittyvä normi oli olla kaverin tai kavereiden kanssa. Vertaisryhmien ja sosiaalisuuden merkitys nuorten vapaa-ajan valintoja ohjaavana tekijänä on todettu aiemminkin (mm. Berg 2015; Kauravaara 2013, 161). Samoin on todettu, että kavereiden kanssa vietetty oma aika on merkityksellinen osa vapaa-aikaa (Myllyniemi 2009, 24, 30). Aineistoni perusteella muotoilen normiksi, että ainakin osa vapaa-aikaa tuli viettää kavereiden kanssa. Ajan viettäminen yksin tai perheenjäsenten kanssa näyttäytyi yleensä toissijaisena vaihtoehtona. Kavereiden kanssa olemisesta kerrottiin itsestäänselvyydenomaisena. Yksi nuorista mainitsi haastattelun alkumetreillä, että ”en mä nyt kavereitten kanssa ole”, mikä viittaa oletukseen kavereiden kanssa olemisesta. Toinen nuori katsoi tarpeelliseksi selitellä ajanviettoa yksin: ”Kyllä mä niinku ihan tykkään siitä, että on välillä kavereita mut välillä saa olla yksinki. Et ei se mikään ongelma oo että niinku. Tai pikemmin parempi näin, ettei kaverit aina pyöri ympärillä.” Tämä tuo esiin oletuksen, että ajanvietto yksin viittaisi ongelmaan.

Tällaiseen ajanviettoon liittyvälle omaehtoiselle liikkumiselle piirtyi esiin tyypillinen kuvio. Nuorella oli aikaa, hän tarvitsi ajanvietettä ja halusi olla tiettyssä seurassa. Yhden tai useamman kaverin kanssa tavattiin jonkun kotona tai jossakin lähistöllä. Talviaikaan tavattiin luonnollisesti enemmän kodeissa ja kesäaikaan ulkona. Yhdessä keksittiin spontaanisti siihen hetkeen sopiva ajanviettopaikka ja -tapa. Ajanviete saattoi olla liikkumista, jos sopiva liikkumisen paikka oli lähellä tai sellaiseen haluttiin siirtyä. Tällainen ajanvietto saattoi myös olla liikkumista jo itsessään: kuljeskelua kävellen tai pyörällä ajanvietettä etsien. Seuraavassa on kaksi sitaattia, joissa näkyy hyvin tämä tyypillinen kuvio.

Eilenki oli sillei, että sai miettiä hetken, että mitä nyt tänään tekis, että tuntu niin tylsältä, ja sitte onneks kaveri soitti, että tuutko meille, ni sit mä että ookoo, ja sit me mentiin uimaan. - - - Tai sitte justii niinku, jos mä meen käymään [kavereilla], ni sit ollaa aina sillei, et no mitä tekis, ni sitte sillei, et no pelataa vaikka sählyä tai jotain tämmöstä.

Jonkii verran jotain, no aika paljon kävellään vaa ympäriinsä joittenkii kanssa. Sitte pyöritää näissä puistoissa. - - - Siel on jotai keinoja ja tämmösiä. Ja sit täs oli joku kenttäki. - - - Ollaa jotain palloo potkittu. Ja sitte käyää uimassa aina välillä.

Samanlaisen vapaa-ajanvieton kaavan on nuorilla aiemmin tunnistanut Kauravaara (2013). Kaava toistui, mutta toiminta oli hetkessä tapahtuvaa ja suunnittelematonta. Kauravaaran tutkimien nuorten miesten lausahdukset tekemisen keksimisestä sekä asioiden tekemisestä, kun ”sille päälle satutaa”, olivat samankaltaisia kuin tutkimieni nuorten. Tällaisen ajanviettotavan pääasiana oli, että oli vapaus tarttua hetkiin. (Emt., 151–154.) ”En mä mitenkään sinne mene laskee mäkee, että mä meen sinne, ja sitten jos me päätetään laskee mäkee, niin sitte laskeetaa”, sanoi maaseudun kirkonkylässä asuva nuori kuvaten hyvin tällaista suunnittelematonta ja ajanvietteenomaista liikkumista. Toinen hyvin kuvaava lausahdus on kaupungin asuinalueella asuvan pojan haastattelusta: ”Yleensä voi

*lähtee ihan siitä, mä saatan mennä niinku mun toiselle kaverille, kävellä sen luo ja sovi-
taa et tehää jotain, sit yllättäen tulee mielee, et lähetääkö pelaamaan ulos."*

Aktiviteetti määräytyi sen mukaan, kenen kanssa nuori oli, mihin paikkaan viiteryhmän kanssa oli voitu kokoontua ja mitä seurassa haluttiin tehdä. *"Toisten kavereitten kans puhutaan kirjoista ja toisten kanssa pelataan jalkapalloa ja joittenkin kans puhutaan trampoliineilla hyppimisestä ja tälläi"*, kertoi eräs nuori. *"Johtuu vähän kaverista, et uinks mä sen kaa matkaa vai mitä mä teen"*, kuvasi toinen nuori vapaa-ajanviettoa uimarannalla. Monilla oli useanlaisia kavereita, joiden kanssa saattoi tehdä monenlaisia asioita, joista itse piti. Joku vietti osan vapaa-aikaa tietyn kaverin kanssa, vaikka nauttikin enemmän liikunnallisista aktiviteeteista, joita voi harjoittaa toisessa porukassa. Samanlaisen toimintamallin omaehtoisessa liikkumisessa on aiemmin todennut Turkka (2007, 73–74). Hänen tutkimuksensa mukaan kaveriryhmä oli tärkeä toiminnan määrittelijä ja yhdessäolo kavereiden kanssa monelle tärkeämpää kuin varsinainen toiminta.

Kun liikkuminen oli ajanvietettä kaverin seurassa, saattoi omaehtoinen liikkuminen myös jäädä kavereiden mieltymyksistä johtuen. Sitä kuvaa tämä melko niukasti liikkuneen tytön kertoma: *"Sillonki ku mulla vielä oli joitaki kavereita, ketkä hiihti, ni mä menin niitten kanssa, mut nyt ei enää oikee oo, ni sitte sekii on jääny vähemmälle."* Samaa asiaa pallopelin pelaamiseen liittyen kuvasi hyvin yksi pojista: *"ku mä pelasin sen mun yhen kaverin kanssa, ja sitte ku se muutti ja se vähän muuttu sillai, että ei se ollu enää nii hyvää kaveri, nii sitte, sitte se ehkä jäi."*

Aika ja tekemisen puute olivat edellytyksiä tällaiselle liikkumaan lähtemiselle. Organisoidusti jotakin harrastavilla nuorilla omaa aikaa oli vähemmän, mutta ajanvietteen keksiminen tietyssä seurassa tai yksin oli osa heidänkin vapaa-aikaansa. Esimerkiksi palloilua harrastava nuori kertoi vapaa-ajanvietostaan seuraavasti:

Lauantaisin on joskus joku - - lihaskuntoharjoitusjuttu ollu joskus. Mutta muuten, aika paljon saan aina ite mieltii, mitä teen. Saatan lähtee ajelemaan tai olla kotona ja. Joka viikonloppu keksiä aina ite uutta tekemistä. Sitte yleensä tota syksy-talvisin, ku on niitä pelimatkoja joka toinen viikonloppu, ni niissähän se menee yleensä.

Kavereiden lisäksi muita viiteryhmäiä olivat sisarukset, naapuruston lapset ja lemmikkieläimet. Ajanvietettä liikkumisen muodossa keksittiin myös yksin. Yksi pojista keksi seuraavanlaista tekemistä kotiympäristössä: *"Mulla on jousipyssy. Mä ammuskelen sillä välillä. - - - Aina ku ei muutakaan tekemistä keksi, niin sitte voi mennä sinne ampumaan."* Yksi tytöistä keksi tekemistä yksin mökillä: *"Enemmän mökillä sitte, et ku siellä tekemisen puutetta saattaa välillä tulla, ni sitte menee siihen mäkeen vaa."* Näissä tapauksissa ei korostunut se, että haluttaisiin olla yksin. Sen sijaan korostui tarve keksiä jotain tekemistä paikassa, jossa nuori oli kyseisenä vapaa-ajan hetkenä.

7.1.2 Liikkumismuotoa harjoittamaan

Toinen lähtökohta omaehtoiselle liikkumiselle oli lähteä harjoittamaan tiettyä liikkumismuotoa. Näissä tapauksissa nuori kuvasi vapaa-ajanviettotapaa aktiviteetilähtöisesti. Hän joko halusi harjoittaa tiettyä liikkumismuotoa tai hänellä

oli jonkinlainen velvollisuus harjoittaa tiettyä liikkumisen muotoa kuten hyötyliikkumista. Liikkuminen toteutettiin yleensä tietyn viiteryhmän kanssa tietyssä paikassa.

Yksin liikkuminen oli tästä lähtökohdasta liikkumiselle tyypillisempää kuin ajanvietteeksi liikkumisessa. Koiran ulkoilutus oli tavallista toistuvaa liikkumista, jossa pääosassa oli liikkumismuoto. Vanhempien kanssa lähdettiin tyypillisesti liikkumaan tästä lähtökohdasta. Silloin oli olemassa liikuntalaji tai hyötyliikkumisen muoto, jota oli tapana harjoittaa äidin tai isän kanssa ja useimmiten vanhempien aloitteesta. Sisarusten kanssa liikkumista puolestaan kuvattiin vain muutamassa tapauksessa siten, että pääosassa olisi aktiviteetti. Kavereiden kanssa liikkumisesta osa oli tällaista. Erona ajanvietteelliseen liikkumiseen oli se, että kaveriporukka koottiin liikkumismuodon harjoittamista varten. Viiteryhmänä toimivat joskus myös aiemmin tuntemattomat ihmiset. Nuori esimerkiksi päätyi pelaamaan jääpeliä muiden kaukalossa sillä hetkellä pelaavien ihmisten kanssa.

Aktiviteettilähtöistä liikkumista eri viiteryhmissä kuvaavat seuraavat esimerkit. Ensimmäisessä viiteryhmänä ovat sähly- ja jalkapallokaverit sekä koira ja lenkkeilykaveri:

Kyllä mä tykkään, yleensä sählyä ja jalkapalloa tykkään pelata tosi paljon. Ja sitten, mut se sitten vähän rajottuu, kun ei oo kavereita hirveesti, jotka sitte on pelaamassa. Sitten mulla on hyvä tietokone ja mä sillä pelaan kaikkia pelejä ja, aika silleen riit-toisasti ja. Sitten melkein joka päivä käyn koiran kanssa pitkällä lenkillä. Mulla on kaveri, jonka kanssa on kiva käyä lenkillä.

Toisessa esimerkissä nuori harrastaa yksin lenkkeilyä:

Ja sitte mä tykkään käyä lenkeillä. - - - Yleensä niinku joka aamu joku puolen tunnin lenkki saatan juosta, eli siis joku, muutaman kilsan, pari kilsaa.

Kolmannessa esimerkissä liikkeelle lähdetään toisen vanhemman kanssa. Vanhempi tekee aloitteen lähteä harjoittamaan tiettyä liikkumismuotoa:

EH: Millon sä lähet hiihtämään?

N: No yleensä jos mun isä painostaa mua lähtemää mukaa (naurua).

Ensimmäinen esimerkki osoittaa eron kavereiden kanssa ajanvietteeksi liikkumisen ja kavereiden kanssa aktiviteettilähtöisesti liikkumisen välillä. Nuori halusi pelata pallopelejä, mutta riippui porukan koolle saamisesta, pääsiko hän pelaamaan. Tiettyyn viiteryhmään hakeutumisen syynä oli tietty aktiviteetti eikä viiteryhmän kanssa oleminen "jotain" spontaanisti tehden. Liikkumismuotoa ei lähdetty harjoittamaan yhtä spontaanisti kuin silloin, kun oli lähdetty liikkeelle ajanvietteen keksimisen lähtökohdasta. Liikkumismuotoa ei yhtäkkiä "keksitty", vaan liikkumisen paikalle hakeuduttiin varta vasten tiettyä liikkumismuotoa varten. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä, etteikö liikkumisessa tärkeässä osassa olisi usein ollut myös yhdessäolo. Aktiviteettilähtöisesti voitiin liikkua monista eri syistä ja erilaisin merkityksin.

Organisoitua liikuntaharrastusta voi pitää aktiviteettilähtöisenä toimintana. Organisoitua liikkumista on tutkittu enemmän, ja omaehtoisen liikkumisen taustat ovat olleet pitkälti tutkimatta. Omaehtoista liikkumista on usein katsottu sikäli organisoidun harrastamisen näkökulmasta, että spontaani liikkuminen ajanvietteeksi on jäänyt pimentoon. Omaehtoisen liikkumisen tarkastelu vain eri liikkumismuotojen harjoittamisena antaisi vaillinaisen kuvan siitä, kuinka nuorten liikettä syntyy. Liikkumisen kahden erilaisen lähtökohdan hahmottaminen sen sijaan tuo esiin sen, että omaehtoisen liikkumisen paikka nuorten vapaa-ajanvietossa on usein aivan erilainen kuin organisoidun liikuntaharrastamisen paikka.

7.2 Kuljeskelu

Kuljeskelulla tarkoitan kulkemista jollakin alueella ilman tiettyä reittiä tai päämäärää. Kuljeskelu sisälsi mahdollisesti vauhdikastakin liikkumista mutta oli nuorille eri asia kuin lenkkeily.

Haastattelemistani nuorista viisi kuudesta kertoi kuljeskelusta. Kävely oli yleisin tapa kuljeskella. Lisäksi viisi nuorta kertoi kuljeskelleensa pyöräillen, ja yksi nuori lähti joskus liikkeelle potkukelkalla. Muut nuoret joko eivät harjoitaneet tällaista vapaa-ajanviettoa tai eivät puhuneet siitä siksi, että se oli vähäinen ja vähämerkityksinen osa vapaa-aikaa. Aiemmin Mäkinen ja Tyrväinen (2008, 286–288) ovat todenneet eron tyttöjen ja poikien käyttäytymisessä. Heidän tutkimuksessaan kuljeskelua esiintyi enemmän tytöillä, kun pojat puolestaan viettivät aikaa tietyssä paikassa. Oma aineistoni viittaa samaan sikäli, että kaikki, ketkä eivät kertoneet kuljeskelusta, olivat poikia.

Seuraavat sitaatit eri asuinalueiden pojilta ja tytöiltä kertovat kuljeskelussa olennaisina pitämistäni asioista. Ensimmäisen sitaatin tapahtumapaikkana ovat kaupungin asuinalueet, toisessa kävellään maaseudun kirkonkylässä ja kolmannessa haja-asutusalueella.

Aika paljon kävellään vaa ympäriinsä joittenkii kanssa. Sitte pyöritää näissä puistoissa.

Vietetään aikaa vaan kylällä, et kävellää ympäriisä ja jutellaan ja kulutetaan aikaa.

Kävellää ja jutellaa jostai, mitä nyt on tapahtunu lähipäivinä.

Ensinnäkin kuljeskelua voi luonnehtia ajanvietteeksi. Siihen viittaavat sellaiset nuorten ilmaisut kuin *"kävellää vaa"*, *"pyöritää vaa"*, *"saatetaa siel kierrellä"* ja *"kulutetaan aikaa"*. Nuorilla oli aikaa kuljeskella ilman tiettyjä päämääriä. Kuljeskelu oli eräänlainen hengailun muoto. Sen ei tarvinnut johtaa mihinkään tulokseen tai paikkaan. Tämä on hengailuun liittyvä piirre. Hengaillessa ei olla tekemässä mitään eikä pyritä päämäärään, mitään ei välttämättä tapahdu mutta saattaa tapahtua (Aaltonen ym. 2011, 45). Kuljeskelemaan lähdettiin viettämään

aikaa mutta myös mahdolliseen ajanvietteeseen törmäämään, tutkimaan, ”mitä löytyy”.

Kuten muukin ajanviette, kuljeskelukin oli yleensä liikkumista kavereiden kanssa. Joskus kuljeskeltiin sisaruksen kanssa, joskus yksin. Vanhempien kanssa kuljeskelusta ei puhunut kukaan. Se liittyy edellä (7.1) mainittuun seikkaan, että vanhempien kanssa liikkumiseen ei juurikaan liitetty ajanvietteenomaisuutta ja spontaania tekemisen keksimistä. Kavereiden kanssa kuljeskeluun kuului olennaisena osana juttelu. Seuraavassa yksi hastattelemistani nuorista kertoo siitä, miten liikkumismuoto määräytyi juttelun tarpeen kautta. Pyöräily oli vaihtunut kävelyyn.

N: Mä joskus tein sitä, ihan huvin vuoks kävin, mutta en mä nykyä enää o. Sit nyt mä vaan niinku käytän sitä, et mä meen sillä jonnekii. - - - Siis ei sitä vaan tuu tehtyä, koska on muutaki.

EH: - - - Mutta kävelyllä käynte?

N: Joo.

EH: Vaikka on muutakii? Mutta ette käy pyöräilemässä, koska on muutakii?

N: Nii (naurua). Emmä tiä, kävely on helpompaa. Tai sillei, siinä voi jutella paremmin ja tällei.

Yksin kuljeskelusta kertoi kuusi nuorta. Se oli ajanvietteenomaista kiinnostaviin paikkoihin kulkemista, kuten tälle tytölle: *”Sit mä tykkään pyöräillä sillei, paikoissa. Paitsi että ei nyt kuumalla mut sitte vähän viileämmällä.”* Se oli myös vetäytymistä olemaan yksin, kuten seuraavassa sitaatissa.

Mä vaa lähen vetää, ku ei jaksu olla kotona, ja sit mä kävelen jonnekii ja meen jonnekii istuu ja, meen jostai, kävelen jonneki. Emmä tiä, lähen vaa. Jos palaa kii kotona. - - Jonnekii rannalle ehkä, yleensä.

Kolmas olennainen asia kuljeskelussa oli sen paikka. Nuori lähti ulos ja kuljeskeli ympäriinsä, yhdessä ja joskus yksin. Tällaisen liikkuvan hengailun paikkana oli oma asuinalue tai muu vapaa-ajanvieton paikka, johon nuori helposti pääsi. Lähiympäristö siis määritteli sen, missä nuori kuljeskeli. Jos lähiympäristössä oli vettä ja käytössä vene, kuljeskella saattoi myös vesillä. Paikka oli yleensä tuttu paikka. Joskus suuntia valittiin sillä perusteella, että haluttiin tutkia paikkoja, jotka eivät olleet ennalta tuttuja. Haluttiin liikkuen hengailu paikoissa, joista mahdollisesti löytyisi jotain. Kaupungin keskustassa kuljeskelu sisälsi myös sisätiloissa kiertelyä. *”Mä kiertel-, se on vähän niinku äidiltä tullu tapa, et kiertele alennusmyynneissä kattoo hintoja”*, kuvasi yksi nuori keskustassa kuljeskeluaan. Tällaisen shoppailun on aiemmin todennut yhdeksi omaehtoisen liikkumisen muodoksi kuudesluokkalaisia tutkinut Pennanen (2009, 50–51).

Kuljeskelu kertoo myös nuorten laajentuvasta elinpiiristä eli vapaudesta kuljeskella yhä laajemmalla alueella. Lapsena oli ollut tyyppillistä lähteä ulos pihalle ja leikkiä ja liikkua omaehtoisesti siellä (ks. luku 6.6.1). Aikuisten käytäytymistapana taas lienee mennä tiettyyn paikkaan tekemään tiettyä asiaa. Aikuiset kuljeskelevat harvoin nuorten tavoin ilman aikataulua ja päämäärää. Nuori taas saa lähteä kodin pihapiiristä kauemmas kuin lapsi, ja hänellä on ai-

kaa, jolle pitää keksiä ”jotain” tekemistä. Nuoret lähtivät kuljeskelemaan paikkaan, jossa voi viettää aikaa nuorten kesken, jossa saattoi tapahtua jotain, josta saattoi löytyä jotain, tai jossa voi olla poissa kotoa.

7.3 Lenkkeily

Lenkkeilyllä tarkoitan juoksua, kävelyä, pyöräilyä tai rullaluistelua, josta nuori puhui jonkinlaisena tietyn lenkin kiertämisenä. Lenkkeilyn erottaa edellä tarkastelemastani kuljeskelusta se, että se ei ollut päämäärätöntä ympäristössä kulkemista ja ajan viettämistä. Lenkkeilystä kerrottiin usein selvin sanoin esimerkiksi näin: *”Se on semmosta lenkkeilyä, semmosta pikku kunnon ylläpitämistä.”* Toisaalta joissakin tapauksissa oli tehtävä tulkinta liikkumisen luonteesta, kuten tässä: *”Kyllä joskus tulee käveltyä tuolla rannassa. - - - Siinä menee kivasti sellanen kävelyreitti siitä sen ympäri.”* Merkityksiä käsittelen tarkemmin vasta seuraavassa pääluvussa, mutta merkitykset kuitenkin väistämättä ohjaavat liikkumismuotojen tarkastelua tässäkin luvussa. Kun nuori lähti liikkeelle jollakin tavoin kuntoilu- tai reippailumielessä, oli kyse lenkkeilystä. Vauhdiltaan ja säännöllisyydeltään lenkkeily oli vaihtelevaa, mutta niiden seikkojen perusteella en luokittele aktiviteetteja.

Ulkoilua en erota omaksi liikkumismuodokseen. Se on läheinen käsite sekä lenkkeilylle että kuljeskelulle. ”Ulkoilun” osaksi vapaa-ajanviettoaan käsitti vain yksi haastattelemistani nuorista, sen sijaan ”ulkona oleminen” monenlaisine aktiviteetteineen oli yleistä. Erotankin nuo eri aktiviteetit liikkumismuodoiksi, en ulkoilua sinänsä omaksi aktiviteetikseen. Nuorten liikkumisen yhteydessä lenkkeily on muussa lasten ja nuorten liikunnan tutkimuksessa (esim. Merikivi ym. 2016, 89–91) usein erotettu ulkoilusta erilaisen fyysisen kuormituksen perusteella. Lenkkeilyksi tässä luokittelemastani liikkumisesta olisi suuri osa ollut edellä mainitun kaltaisessa tutkimuksessa ulkoilua. Lisäksi koiran ulkoilutusta voisi käsitellä myös hyöty- tai arkiliikkumisena (vrt. esim. Haanpää ym. 2012, 19), mutta käsittelen sitä lenkillä käymisenä.

Haastattelemistani nuorista lenkkeili suurin osa. Vain kuusi nuorta ei maininnut lenkkeilevänsä. Heistä kaksi oli tyttöjä. Lenkkeilemättömiä poikia oli enemmän kuin tyttöjä, etenkin kun huomioi sen, että kahdeksaluokkalaisten haastatteluissa oli hieman vähemmän poikia (13) kuin tyttöjä (18). Asuinalueen tyyppi ei erotellut nuoria lenkkeilijöinä. Lenkkeilemättömien joukossa oli myös organisoidusti liikuntaa harrastavia nuoria: yksi tanssijatyttö sekä kaksi palloilevaa poikaa. Lenkkeilevät ja lenkkeilemättömät nuoret olivat siis taustatekijöiltään monenlaisia.

Lenkkeilyn tapoja oli useimmilla yksi. Noin neljännes nuorista kertoi liikkuvansa useilla tavoilla. Juoksulenkeillä oli käynyt haastattelun aikoihin säännöllisesti seitsemän tyttöä ja kolme poikaa ja silloin tällöin kolme tyttöä ja kaksi poikaa. Vain kävellen lenkkeilystä kertoi neljä tyttöä ja kaksi poikaa. Heistä vain kahdella tytöllä ei ollut koira mukana. Koiran kanssa lenkkeili lähes puolet haastattelemistani nuorista. Heistä osa kertoi juoksevansa koiran kanssa, mutta

yleisimmin koiran kanssa käveltiin. Pyörällä lenkkeilyä harjoitti kaksi tyttöä ja yksi poika. Muilla nuorilla pyöräily oli kuljeskelunomaista tai välimatkojen kulkemista. Yksi nuorista kertoi satunnaisesti kiertävänsä lenkin rullaluistel-len: *"Mä käyn isän kaa joka kesä muutaman kerran kiertään järven"*.

Lenkkeily oli yleensä tuttujen reittien kiertämistä omalla asuinalueella. Paikoista kerron alaluvuissa 6.4.1 ja 6.4.2. Lenkit kestivät yleensä puolesta tunnista tuntiin. Pisimpiä juoksulenkkejä tekivät säännöllisesti kolme organisoidusti palloilulajeja harrastavaa nuorta, kaksi tyttöä ja yksi poika. Yhdelle heistä pitkät lenkit olivat tavallisia, yleensä viikoittaisia: *"Kyl mä nyt yritän jonkin kymmenen kilsaa yleensä juosta. Sen kerran ku lähtee."*

Lenkkeilyn viiteryhmät erosivat kuljeskelun viiteryhmistä. Lenkillä käytiin hieman tavallisemmin yksin kuin kaverin kanssa. Yleensä yksin lenkkeileviä oli kymmenkunta ja yleensä kaverin kanssa lenkkeileviä kuusi. Koiran kanssa lenkkeileviä oli huomattavan suuri osa, kolmetoista nuorta. Osa heistä lenkkeili lisäksi myös ilman koiraa. Useimmilla lenkkeilyn viiteryhmiä oli useita eli välillä lenkkeiltiin yksin, välillä kaverin, koiran tai vanhemman kanssa. Esimerkiksi koiran kanssa kävelyllä käynti yhdistyi kaverin kanssa lenkkeilyyn monella työllä ja pojalla. Poikkeuksellisen paljon koiransa ja kaverinsa kanssa lenkkeilevä poika kertoi seuraavasti: *"melkein joka päivä käyn koiran kanssa pitkällä lenkillä. Mulla on kaveri, jonka kanssa on kiva käyä lenkillä. - - - Ne on semmosia, enemmän ku tunnin lenkkejä."* Äidin tai isän kanssa lenkkeileviä oli huomattavan monta, kolme poikaa ja kaksi tyttöä. Lenkkeily oli yksi harvoista liikkumismuodoista, joita nuoret harjoittivat myös vanhempiensa kanssa. *"Joskus käydään kävelyllä, tai pyöräilyllä"*, kertoi vanhempiensa kanssa liikkuva tyttö. Muutamalle vanhemman kanssa lenkkeily oli juoksemista. Yhden tytön perhe lähti yhdessä liikkumaan muun muassa seuraavasti: *"sit saatetaa, et [veljellä] on täällä [liikuntahallilla] harkkoja, ja sitte me mennää iskän kanssa juoksee tähän"*.

Sukupuolen mukaan lenkkeilyn viiteryhmissä oli eroa siten, että kaverin kanssa kävelylenkillä käyminen oli tyypillisempää tytöille. Yllä olevassa koiralenkeistä kertovassa sitaatissa ilmenee ainut tapaus, jossa pojat kävelylenkkeilivät yhdessä. Tulkintaani poikien kaverin kanssa kävelylenkillä käymisen harvinaisuudesta tukee seuraava tytön lausahdus: *"en mä ainakaa niinku oo koskaan kuullu, et niinku jotku pojat ois lähteny kävelyllä"*.

Koiran omistamisella oli merkittävä rooli monen nuoren liikkumisen kannalta. Koiran omistaminen näyttäytyi säännölliseen liikkumiseen kannustavana asiana. Koiran aktivoiva merkitys on todettu myös muussa tutkimuksessa (Gadomski ym. 2016). Pitkistä kävelylenkeistä koiran kanssa kertoi kuusi nuorta. He olivat kaksi poikaa ja neljä tyttöä erilaisilta asuinalueilta. Kukaan heistä ei harrastanut organisoidusti liikuntaa. Heistä kolme liikkui koiralenkkien lisäksi vain satunnaisesti, poikkeuksena kesäinen uimassa käyminen. Lisäksi koiran merkitys liikkumiselle oli keskeinen tytölle, joka teki koiranpennun kanssa vasta lyhyitä lenkkejä. Koira oli näille nuorille päivittäin ja ympäri vuoden liikkumaan aktivoiva asia, kun liikkuminen muuten oli satunnaista ja liikkumismuodot vuodenaikaan sidottuja. Sitä kuvaavat seuraavat haastatteluotteet.

Et läksyjä niinku sillon, ku on koulua, ja, jonku verran, ja sitte kavereitten kaa ja sit mä lenkkeilen aika paljon mun koiran kanssa. - - - Mä en harrasta sillei, niinku mitää, sillei missään seurassa tai missään. - - - [Talvella] mä hönttään sen koiran kanssa tuolla ulkona lähes koko ajan, ja sitte, kaverit. Ne on ne.

Yleensä mä valokuvaan tai sit mä oon ulkona tai sit mä oon sisällä. - - - [Ulkona] mä oon meijän pennun kanssa. - - - [Yhden kaverin] kans me käyään kävelemässä jossa-kii ja toisen kans me käyään sit enemmän kesällä uimassa ja sillei. - - - En mä oikeen talvella oo niitten kans tekemisissä.

Lenkkeily näyttäytyi nuorille yleisenä ja luontevana liikkumismuotona. Lenkkeilyssä merkityksellistä on, että se vaikutti olevan helppoa sellaisellekin nuorelle, joka muuten liikkui niukasti. Nuorista noin kolmasosa oli sellaisia, joille lenkkeily ja kuljeskelu olivat ainoita liikkumismuotoja, joita he harjoittivat enemmän kuin satunnaisesti ja ympäri vuoden. He olivat yhtä lukuunottamatta kaikki tyttöjä. Pidän tärkeänä tuoda esiin kuvauksen nuoresta, joka ilman lenkkeilyä yksin sekä koiran kanssa ei harjoittanut muuta liikkumista kuin keskustassa kuljeskelemista ja kesäisin uimista. Nuoren kuvaus liikkumisestaan tuo esiin niukasti liikkuvan näkökulman.

EH: Onks se miten yleistä, että sun ikäset kävelee paljon, luonnossa?

N: Ei oo.

EH: Ei oo. Miksköhän se ei oo?

N: Niillä on jo yleensä semmosta lajiharrastusta. Et mä en sitte päässy. Päässy harrastaa. - - - Ei siinä oikee onnistukaa sitte että. Jääkiekko ei onnistus, ja sitte, toi pesäpallo ei enää onnistu, et ku siinäkii samanikäset rupee ole taitavii. - - - Ja sitte mun ikäsille ei enää järjestetä esimerkiks semmosia kortteliliigoja, että ne on ala-asteikäisille. Mun ikäset ku kuuluu johonki seuroihin jo ja on melkee ammattilaisia.

EH: Nii just, jos ohjatusti harrastaa.

N: Nii.

EH: No entäs sit, jos omatoimisesti haluis harrastaa, ni onko semmosia olemassa?

N: Oikee kukaa ei sitte haluu, että ku harrastaa jo, yleensä et ku kysyy, ni sitte yleensä on, että ei huvita, ei jaksa, tai sitte harrastaa jo, ohjatusti.

- - -

N: Jos mä oisin menny vaikka pallokentälle, ni sit mä en ois varmaa menny luontoo.

EH: Joo. Nii luulet, että sulla menis sitte aika enemmän...

N: Jalkapalloon.

EH: Joo. Jakautuiks ne vähän sillei, että toiset on luonnossa olevia ja...

N: Joo.

EH: ...toiset sitte...

N: Ne, jotka ei oo sitte harrastettuja, ni sitte ne on niinku tämmösiä ilma-, et ketkä tekee sitte ilmasta, että käy luonnossa, ja rannalla. Ja sitte nää, ohjatusti sitte on vaa sitä, mitä ne harrastaa, ohjatusti harrastaa.

EH: Joo. Jos ei sun tarvis käydä noilla koiranulkoilutuslenkeillä, ni kävisit sä silti tuolla luonnossa?

N: Joo. Kävisin.

Poika harrasti ilmaista luonnossa liikkumista, kun toiset harrastivat liikuntalajeja organisoidusti. Aiempi harrastamattomuus näkyi nyt taitojen puutteena ja vaikeutena päästä enää harrastamaan. Liikkumiskaverien puutteen poika liitti siihen, että muut nuoret viettivät aikaa ohjatuissa harrastuksissa. Luonnossa ja koiralenteilla liikkuminen oli nuorelle ”jäänyt” mutta myös hänen omakseen kokemansa liikkumismuoto. Lenkkeilyn harjoittamista ei estänyt taitojen, kaverien, välineiden eikä rahan puute, jotka nuori koki muuten liikkumista estäviksi asioiksi. Lenkkeily oli helposti toteutettavissa oleva liikkumismuoto.

7.4 Temppuilu, laskeminen ja kiipeileminen

Trampoliinilla hyppiminen, mäenlasku ja kiipeileminen nousivat tekemässäni kyselyssä yllättävän yleisiksi liikkumismuodoiksi. Näitä liikkumismuotoja ei ole tapana mieltää liikuntalajeiksi vaan lasten liikunnallisen leikin muodoiksi. Haastattelujen perusteella nämä liikkumismuodot määrittyivät tarkemmin. Ne osoittautuivat muodoiltaan osittain läheisiksi nuorisokulttuurisen liikkumisen muotojen kanssa. Tulkitsenkin tässä alaluvussa yhdessä kaikkia näitä liikkumismuotoja, joissa pääosassa oli temppuilu, laskeminen tai kiipeäminen. Myös uimassa käymiseen liittyi usein temppuilyä, ja siitä kerron alaluvussa 7.5.

7.4.1 Trampoliinilla hyppiminen

Haastattelujen ajankohta oli kesä, jolloin trampoliinit olivat pihoilla käytettävissä. Kahdeksaluokkalaisista nuorista seitsemäntoista kertoi hyppivänsä trampoliinilla kotipihaan, mökillä tai kaverin tai naapurin pihassa. Myös suuri osa skeittauksen paikoilta löytämistäni haastateltavista kertoi hyppivänsä. Trampoliinilla hyppiminen oli suosittu ja usein toistuva liikkumismuoto. Sen kanssa hyvin samankaltaista oli myös pomppulinnan käyttö, josta kertoi kaksi nuorta. Hyppimisen luonne vaihteli pienestä hypähtelystä haastavien temppujen harjoitteluun.

Useimmiten nuori kertoi lyhyesti joskus hyppivänsä omalla tai kaverin trampoliinilla. Tulkintani mukaan liikkumismuodosta pidettiin, mutta osaaminen tai siinä harjaantuminen ei ollut erityisen tärkeää. Se sopi ajanvietteeksi.

Kavereilla ku on tramppa, ni siellä joskus tulee hypittyä.

Oleskellaa noissa puistoissa ja sitte hypitään yhen trampoliinilla.

Vähän kuhan pompittaa, että en mitään bakkäreitä vetele siinä.

Seuraavaksi yleisintä oli suhtautua trampoliinilla hypelyyn ajanvietteenä mutta myös temppujen kuten volttien tekemisenä:

Tehää jotain temppuja joita osataa, mutta emmä kyllä hirveesti osaa mitään. Mutta sitte, siellä vaa aina hypellää.

Jotain bakkäreitä ja voltteja siinä lähinnä tulee heiteltyä.

Kahdella nuorella oli enemmän kerrottavaa siitä, mitä trampoliinilla on tehty. Se kuvastaa liikkumismuodon tärkeyttä näiden nuorten vapaa-ajassa. Nuoret olivat poikia, jotka harrastivat liikuntaa organisoidusti ja lisäksi liikkuivat paljon omaehtoisesti. He suhtautuivat innolla liikunnallisten taitojen harjoitteluun niin trampoliinilla hyppimisessä kuin monessa muussakin liikkumismuodossa. Toinen kertoi harjoittelevansa erilaisia voltteja "melkeen joka päivä" siksi, että "jos vaikka se parkouriryhmäkiä kasaantus taas joskus, ni ei jäis pisteissä aina viimeseks." Toinen pojista yhdisti hyppimiseen koripalloilua ja kuvaamista:

Kuvataan temppuja kavereitten kanssa yleensä trampalla, tai kikkoja tai jotain semmosia, hauskoja juttuja. - - - Kaikenlaisia voltteja ja, korista pelataan trampalla, tehhän kaikenlaisia volttidonkkeja ja tällasia, heitellään pihasta koriin ja sillei.

Skeittausta harrastaneet nuoret kertoivat myös käyttävänsä trampoliinia harjoittelupaikkana. Sillä tehtiin "*kaikenmoisia voltteja ja temppuja*". Kysyessäni toivepaikkaa 12-vuotias longboardilla liikkuja kertoi innostaan hyppimisen ja temppujen harjoitteluun:

EH: Toivositkos sinä jotaki paikkaa, joka mahdollistas jonku liikuntamuodon?

N: No varmaan semmonen, missä sais käyä niinku ihan ilmaseks pomppimassa, semmosilla isoilla trampoliineilla, mitä [telinevoimistelusalissa] on, et siellä pitää aina olla niinku varattu joku vuoro ja sitte opettaja tai valmentaja. Et semmone ois ihan kiva, että sais mennä kavereitten kaa sinne hyppimää. Oma tramppa on siitä huono, ku siel ei sillei uskalla yrittää kaikkee, ku ei oo sitä juustomerta, mihin voi sitte hypätä eikä satu, jos tulee huonosti.

Trampoliinilla nuoret hyppivät yksin, kavereiden kanssa ja sisarusten kanssa. Yksin hyppiminen oli tavallista niille nuorille, joilla trampoliini oli kotipihassa. Kotipihassa hypittiin myös sisarusten kanssa, yleensä nuorempien sisarusten kanssa. Kaverin kanssa hyppivät ne, jotka käyttivät kaverin trampoliinia. Sekä yksin että yhden tai useamman kaverin kanssa hyppiminen saattoi olla ajanvietettä. Toisaalta myös sekä yksin että kavereiden kanssa hypittiin temppuja harjoitellen. Viiteryhmissä ei ollut havaittavia eroja tyttöjen ja poikien välillä eikä liikuntaharrastuneisuudeltaan erilaisten nuorten välillä.

Aineistossani tytöille oli tyypillistä mieltää trampoliini ajanvietteeksi. Muutamaa tyttöä lukuunottamatta pojat olivat niitä, jotka kertoivat trampoliinilla tekemistään tietyistä tempuista temppujen nimillä. Trampoliinilla tiettyjä temppuja harjoittelevat nuoret olivat siis useimmin poikia. Samaa sukupuolittuneisuutta ilmeni siinä, että uimarannoilla, uimahalleissa sekä laskettelurinteissä hyppimistä harjoittivat useimmin pojat.

7.4.2 Mäenlasku

Noin kaksi kolmesta haastattelemastani nuoresta oli laskenut mäkeä edellisenä talvena. Pieni osa nuorista laski mäkeä usein ja säännöllisesti, ja suurin osa laski vain satunnaisesti, osa kertaluontoisesti. Mäenlaskun paikat olivat kotipihat,

asuinalueiden puistot ja metsiköt, kevyen liikenteen väylä, laskettelurinne sekä haja-asutusalueen pellot ja metsät.

Mäenlasku, kuten trampoliinilla hyppiminenkin, oli luonteeltaan monenlaista. Tekemiseen ryhdyttiin useammin spontaanisti ajanvietteen keksimiseksi kuin liikkumismuodon harjoittamisen merkeissä. Ajanvietteellisyyttä kuvaa hyvin tämä sitaatti:

Enemmän mökillä sitte, et ku siellä tekemisen puutetta saattaa välillä tulla, ni sitte menee siihen mäkeen vaa.

Mäenlasku osoittautui liikkumismuodoksi, jonka tiimoilta aineistossa oli kiinnostavaa vertailua lasten ja nuorten liikuntakäyttäytymisen välillä. Nuoret pohjivat, millainen liikkuminen on nuorten ja millainen lasten liikkumista sekä miten oma liikkuminen on muuttunut tai on parhaillaan muuttumassa. Mäenlasku näyttäytyi yhtenä liikkumiseen liittyvänä rajapyykkinä lapsuuden ja nuoruuden välillä.

Suurelle osalle nuorista mäenlasku oli liikkumismuoto, jota he olivat harjoittaneet nykyistä enemmän lapsuudessaan. Kaupungissa asuvat tytöt erottuivat muista nuorista siinä, että heistä lähes kaikki pitivät mäenlaskua lapsellisena toimintana. Pojat, jotka laskivat mäkeä, kertoivat siitä ilman naurahtelua. Myös haja-asutusalueen tytöt suhtautuivat mäenlaskuun ilman huvittuneisuutta. Kaupunkilaistytöt sitä vastoin nauroivat, kikattivat ja hihittivät mäenlaskusta kertoessaan. He pitivät liikkumismuotoa lähinnä lasten leikkinä, jota nuoret eivät vakavasti ottaen harjoita. Ajanvietteenä ja hauskanpitona liikkumismuotoa kuitenkin saattoi harjoittaa. Yksi tytöistä totesi näin: *”Siis saatetaan nyt jos joku pieni penkare löytyä ilmestyy, mutta en mä nyt hirveesti osais kuvitella, että kukaan varta vasten lähtee pulkkamäkeen”*. Toinen pohti:

Ei se oo kai niin ajankohtasta enää, ku sillon pienempänä. -- Ku pienempänä uskals laittaa kaikki toppahousut ja haalarit päälle, mutta sitte nytte ei jotenki vaa pysty laittaa jotai haalaria, ku ei se tunnu oikee (naurua), semmoselta sopivalta. Paitsi jos oikeen lapselliseksi mennää, ni sitte, sitte voijaan kyllä laittaa toppahousut jalkaan ja lähtee pulkkamäkee. Ihan helposti.

Kolmas tyttö perusteli omaa mäenlaskuaan seuraavasti:

Saattaa olla ihan, et me vaa halutaan pitää hauskaa tai sitte vaa ollaan sillei, et joo ollaan nyt niinku tällei lapsia, et joo me mennääkii laskee mäkeä (naurua). --- Halutaan niinku olla sillei niinku ”lapsia” vielä tai ollaan sillei, et joo että niinku ei täs oo ikärajaa (naurua), että menee laskee.

Samalle tytölle mäenlasku oli mahdollista vain osan kavereista kanssa:

Niitten kaa on kiva tehdä kaikkee, ku ne niinku ei, ei oo sellasia, että joo että ”älä viitti” et niinku ne on niinku, me ollaa vähän niinku sisäsii lapsia sillei, mut ulkoo ni me näytetään ihan sellasilta niinku just sen ikäsiltä, ku me ollaa. Et tota, on se niinku, ki vaa pitää just tollei hauskaa joskus, et niinku menee vaan laskee mäkee, vaikka onkii viistoistavuotias (naurua). Et ne ymmärtää sen, et ne tykkää niinku.

Nuoremmat sisarukset ja muut lapset olivat melko yleistä mäenlaskuseuraa. Mäkeen menttiin ehkä enemmän lasten mieltymysten vuoksi, mutta liikkumismuoto koettiin kuitenkin hauskaksi. *"Siskon lasten kanssa viime talvena tuli laskettua pulkkamäkeä ihan ahkerasti meidän pihassa"*, kertoi yksi kaupunkilaistytöistä nauraen. Toinen totesi: *"en enää varmaa kavereitten kaa laske. - - - Paitsi on niilläkii niinku pikkuvelfjiä, et kyl ne niitten kaa varmaa menee"*. Voi myös olla, että lapset tarjosivat mahdollisuuden harjoittaa tätä liikkumismuotoa, jota muuten ei enää pidetty omaan ikään sopivana.

Mäenlaskusta kerrottiin myös tavalla, joka osoittaa liikkumismuodon itessään olevan osalle nuorista tärkeä talvinen vapaa-ajanviettotapa. Kotiympäristössä laskivat usein etenkin ne, joilla oli vapaa-aikanaan seurana nuorempia lapsia. Muutama nuorista lähti laskemaan kauemmas kotoa, laskettelurinteeseen tai hiihtomaahan. Isossa mäessä laskeminen oli vauhdikasta eikä niinkään lapsellista. Yksi nuorista kertoi mäenlaskusta huvittavana ja lapsuudesta muistuttavana liikkumismuotona: *"tulee vähän semmonen, lapsuus mieleen (naurua)"*. Hän kuitenkin erotti oman tapansa laskea lasten mäenlaskusta. Hän totesi, että *"iltasin siellä on, niinku nuorta porukkaa sillei, että ei oo mitää lapsia enää"*, ja että laski nyt erilalla kuin ennen: *"varmaan vähän semmosista, niinku suuremmista mäistä"*. Muutkin liittyivät nuorten tapaan laskea kovemman vauhdin kuin lapsilla oli. *"[Pikkulapset] laskee vähän alempaa, me lasketaan sieltä ihan yllhäältä (naurua). Tulee kunnon vauhit (naurua)"*, kertoi eräs tyttö.

Mäenlaskuun liittyi erityisen kiinnostavasti nuorisokulttuurisen liikkumisen elementtejä yhdellä pojalla. Sama poika harjoitti sekä edellä kuvaamaani trampoliinitemppujen tavoitteellista harjoittelemista että vauhdikasta ja vaativaa tempuilua pulkalla.

Talvella me käyvään melkein joka viikko. Koitetaan erilaisia temppuja siellä. Pulkalla mennä siellä erilaisista hyppyreistä, ja miten vois laskea nelistään, tai miten vois laskea kahella pulkalla nelistään tai jotain sellasta. - - - Kokeillaa mahdollisimman nopeesti mennä mäen alas. - - - Kokeilee niinku neljä mennä yhdellä pulkalla, kokeillaa sellasta että - - - vaikuttaako se paino siihen nopeutee, ja ollaa mahdollisimman pienessä, että kuinka nopeesti, mitä eroo jos mennään pystyssä ja maassa makaamalla, ja miten se vaikuttaa.

Pojan kuvaus mäenlaskusta oli aineistossa poikkeuksellinen, mutta katson sen kertovan nuorten omaehtoisesta liikkumisesta yleisemminkin. Poika kavereineen teki mäenlaskusta sopivan haastavan liikkumismuodon kehittämällä luovasti laskutapoja. Aineistossa oli tämän lisäksi useita esimerkkejä siitä, että mahdollisuudet luoda itselle sopivaa haastetta kannustivat nuoria liikkumaan. Mäenlaskussa nuoria motivoivia elementtejä olivat vauhti ja hypyt hyppyreistä.

7.4.3 Kiipeileminen

Kiipeilemisenä tarkastelen nuorten kiipeilemistä puissa, kivillä ja kallioilla, kiipeilemistä leikki- ja toimintapuistojen telineillä sekä kiipeämistä katolle. Sellaisesta kiipeilemisestä puhui noin kolmasosa nuorista. Kiipeilyä varsinaisilla liikuntalajin suorituspaikoilla ja kiipeilyvälineillä ei harjoittanut kukaan nuorista.

Kiipeilemisen kohteet olivat sekä tuttuja että uusia kokeiltavia. Kiipeileminen oli harvemmin spontaania kiinnostavan kohteen kokeilemistä kuten tässä tapauksessa: *"Aina jos näkyy joku hyvä puu, ni ainahan siihen pitää kiivetä."* Useammin kiipeileminen oli joko tutussa paikassa korkealla käymistä tai siellä temppuilua, etenemistä tai pelaamista.

Korkealla käymisessä ja olemisessa oli viehätystä. Tietyssä puussa kiipeilemisestä kertoi neljä nuorta. Vain yksi heistä kiipeili kaverin kanssa: *"kaverin takapihalla, ni sitte siellä on sellanen puu, jossa me ollaan kiipeilty (naurua). Se on sillei puoliks järvoessä."* Muut kiipesivät yksin kotipihaan tai sen lähellä sijaitsevaan puuhun silloin tällöin. Nuoret kiipesivät korkealle ja viettivät siellä hetken aikaa. *"Kiipeilen sillei vähä aikaa ja kattelen sieltä ylhäältä, että, esimerkiksi kuuntelen jotain linnunlauluja ja vastaavia. Sit mä tuun pois sieltä."* Korkealle kiipeämisen viehätystä puhui myös silloin tällöin katolle yksin tai kaverin kanssa kiipeävä poika, mistä kertoo seuraava haastatteluote.

N: Joskus käy niin, että kaveri pyytää ulos, mut sitten ei ookaan mitään, ei keksitä mitään, mitä kumpiki jaksais sitte tehdä, ni sitte vaan mennään johonki, grillikatoksen katolle ja puhutaan jostai. Niinku jotain vaa, että saahaa aika kulumaa.

EH: Joo. Miks sinne katolle?

N: No siellä on kiva olla. (naurua)

EH: Nii. Mikä siinä on kivaa?

N: No se on jotenkii kivempaa olla niinkun maan rajasta ylöspäin. Mä en osaa oikei osaa selittää, se on vaan jotenki kivaa.

Kiipeileminen oli paitsi korkealle menemistä myös itsensä haastamista ja temppuilua. Haja-asutusalueen metsässä liikkuva tyttö piti kiipeilemisestä tiettyssä kohdassa metsää: *"Siel on sellai tietty paikka, missä on oikeen monta sellasta isoo kallioo tai sellasta ehkä parin metrin korkusta, ja se on oikee sellasta kivaa, et siitä pystyy niinku kiipeemää, sit sellai tosi haastava."*

Leikki- tai toimintapuiston telineillä kiipeilemisestä kertoneet tytöt kiipeilivät ja temppuilivat kaverin kanssa. *"Me tehää jotai temppuja, niissä jossain tangoilla jotain kieppejä ja tälläsiä. Harjotellaa jotain"*, kertoi toinen. Kiipeileminen myös kuului joihinkin pihapeleihin. Kaksi poikaa ja yksi tyttö olivat omilla porukoillaan ja omissa lähipuistoissaan pelanneet pelejä, joissa hyödynnettiin telineitä ja keinoja. *"Yleensä ne, joku kiipeeminen liittyy johonki peliin tai sillai, leikkiin."* Pelissä esimerkiksi *"ollaan telineissä, sitte joku laskee ja yrittää saada sitte muita kiinni."*

Kiipeileminen oli mäenlaskun tapaan kiinnostava omaehtoisen liikkumisen muoto lapsuuden ja nuoruuden rajalla. Pienempien sisarusten olemassaolo vaikutti pitävän osan kiipeilystä kertoneista nuorista vielä tämän liikkumismuodon parissa, kun taas osa muista nuorista kertoi harjoittaneensa tällaisia liikkumismuotoja aiemmin. Kiipeileminen oli liikkumismuoto, jota aletaan pitää lapsellisena mutta jota yhä kuitenkin harjoitetaan. Siitä kertoi esimerkiksi usean nuoren naureskelu liikkumismuodosta kertoessaan. Selvimmin liikkumismuodon lapsellisuutta pohti toimintapuiston telineillä pelaillut tyttö:

Emmä tiiä, ku mä meen nyt jo ysille, ni alan olla nyt jo vähän vanha niihin. Ainakii omasta mielestäni silloin tällön. - - - Se ei niinku kiinnosta enää. Mieluummin jää kotiin lukemaa. Tai jotaki muuta. Pyöräilemään voin lähtee ihan millon vaa, mutta, minne vaa, mut emmä sit tiiä, ei ne puistot jotenkii enää sytytä. - - - Mä oon vaan kasvanu niinku ohi niistä. Et sit pitäs olla ehkä joku omanikänen kavერი kenen kanssa käydä, mut ku ei ole.

Tyttö toisaalta osoitti vielä mielellään liikkuvansa puistoissa ja toisaalta ajatteli olevansa jo "vähän liian vanha". Viiteryhmäksi hän olisi kaivannut toisen nuoren. Toisen nuoren kanssa hän voisi "jutella ainakii sitä mitä osaa, tietää parhaiten" eli viettää aikaa ensisijaisesti hengaten ennemmin kuin telineissä kiipeillen ja pelaten, mikä "sopii enemmän pienille".

7.4.4 Nuorisokulttuuriset liikkumismuodot

Kyselyn kautta valitsemani haastateltavat olivat harjoittaneet varsinaisia nuorisokulttuurisia liikkumismuotoja vain vähän. Parkour, skeittaus ja BMX-pyöräily olivat lähinnä aiemmin kokeiltuja tai harjoitettuja lajeja. Haastattelun aikoihin yksi poika skeittasi kaverinsa pihassa satunnaisesti: "no ihan, et sil on yks ainaki semmonen kaide, mitä pitkin pystyy menee, semmone aika matala. Ja sit ihan normaaleita jotain temppuja tehää." Neljä nuorta kertoi tekevänsä silloin tällöin jossakin rakenteessa parkourille ominaisen liikkeen. Nuorissa oli yksitoista laskettelevaa tai lumilautailevaa nuorta, joista kaksi kuvasi liikkumista tavalla, jonka perusteella luokittelen sen nuorisokulttuuriseksi liikkumiseksi. Toinen heistä kertoi lasketelleensa edellisestä talvesta saakka "temppusuksilla", joilla "voi vetää takaperin". Hyppyreistä hyppiminen kuului asiaan "tietysti". Muita aktiivisesti nuorisokulttuurista liikkumismuotoa harjoittavia tyttöjä tai poikia ei näissä nuorissa ollut.

Haastattelemani skeittaamassa ja longboardaamassa olleet nuoret sen sijaan kertoivat monenlaisesta aktiivisesta nuorisokulttuurisesta liikkumisesta. Skeittauksen ja longboardauksen lisäksi puhuttiin alamäkiajosta, lumilautailusta ja laskettelusta. Nuoret viettivät paljon aikaa liikkumismuotojen parissa, harjoittelivat temppuja ja myös kuvasivat videoita. "Mä kuvaan yleensä videoita iha omaks huviiks vaa ja, sen takia koska se o hauskaa." Kuvaaminen oli osin myös tavoitteellista: "sitte jos yrittää tehä jonku paremman videon, että vaikka joskus tulevaisuudessa sais sponsoreita, ni siihen tulee keskityttyä ihan täysillä." Sponsorien saamisen tavoitteesta kertoi vain 16-vuotias skeittaaja: "ois se kiva saaha joskus sponsoreita, ni ei tarvis maksaa tästä näin". Muiden tavoitteita kuvaa seuraava lainaus: "Ei oo sillei mitään tavoitteita, joka päivää oppii periaatteessa vähä uutta. - - - Käyvään vaan skeittaamassa sen skeittaamisen ilosta."

Kyseisten nuorten harrastuksessa oli elämäntapamaisuutta, mikä nuorisokulttuurisiin liikkumismuotoihin on liitetty. Lajin parissa oleiltiin. (Piispa 2015, 92.) Kesälomalla aikaa kului "päivässä ehkä, neljä, viis tuntia", tai "joskus jopa kahdeksanki, tai enemmänki". "Mulla menee melkein kaikki vapaa-aika tänne", totesi yksi pojista. Ajanvietto skeittipaikoilla oli yhdessäoloa kavereiden kanssa. Yksin ei jaksaisi kauan skeitata:

N1: Joskus jos ei jaksa ni tulee tänne ja skeittaa kymmenen minuuttia ja lähtee kotiin ja. Joskus sillei että lähetää aamulla yheksältä ja kierretään koko kaupungin kaikki paikat.

N2: Nii. Eilen mä olin semmoset kaheksan tuntia skeittaamassa ja, aiempänä päivänä en tainnu olla ku ehkä tunnin tai kaks. Et sillei se menee iha. No riippuu vähän et onko paljon kavereita sillei aina.

EH: Et yksin ei sitte niin lähde vai?

N2: No kyllä sitä lähtee mut ei vaa jaksa olla ku ehkä sen tunnin tai kaks.

Haastattelemilleni skeittaajille ja longboardaajille oli yleistä, että vapaa-aikaan kuului sekä organisoitua että omaehtoista nuorisokulttuurista liikkumista. Heistä suuri osa harrasti organisoidusti jotakin lajia, kuten uintia ja jalkapalloa. Osa harrasti aktiivisesti ja näki myös jatkavansa harrastustaan. Osa priorisoi omaehtoista liikkumista organisoidun liikunnan kustannuksella. Kaksi kertoi lopettaneensa jääkiekon harrastuksen *"mä lopetin ku oli niin paljon harjotuksia, ni en jaksanu"*, ja yksi kertoi harrastamista määräävän sen, että aikaa jää skeittaukselle: *"että jää tähän kuitenkin aikaa sillei että. Ku tää on kuitenkin sitä parasta, mitä voi tehdä."* Omaehtoisesti lähes kaikki haastattelemani skeittaajat ja longboardajat harrastivat useampaa nuorisokulttuurista liikkumismuotoa, 13-vuotiaan sanoin *"extremeharrastuksia"*. Niitä olivat laskettelu ja lumilautailu, alamäkiajo, BMX-pyöräily ja *"crossipyörillä"* ajaminen. Omaehtoisen skeittauksen sopimisen omaan vapaa-aikaan perusteli yksi nuorista näin: *"ku musta se on kiva harrastus siinä, että ei tarvii sillei, ei oo mitää aikoja millon pitäis aina tulla, että saa sillon ku haluaa ni tulla vaa. Et ei oo mitää, vaikka jotai harjotuskalentereita, että pitää siihen ja siihen aikaan."*

Nuorisokulttuurista liikkumista harjoittaneet nuoret olivat suurimmaksi osaksi poikia, mikä vahvistaa aiempaa käsitystä liikkumismuotojen sukupuolituneisuudesta (vrt. esim. Harinen 2010, 106). Kaikki näitä liikkumismuotoja aktiivisesti harrastavat nuoret olivat poikia. Parkour satunnaisena liikkumisena oli yhtäläillä haastattelemieni tyttöjen kuin poikienkin liikkumismuoto. Aktiivisempi parkour-ryhmä, josta yksi nuorista kertoi, oli koostunut vain pojista. Skeittipaikalla skeitanneista pojista yksi totesi, että *"tytöt ei pahemmin skeittausta harrasta, täällä ainakaa."* Toinen epäili, että *"ne ei uskalla ehkä koittaa sitä, ne luulee, et se on poikien juttu."* Samasta kertoi haastattelemani tyttö, joka oli aiemmin käynyt skeittaamassa poikien kanssa ja piti itseään siksi poikamaisena ja rohkeana. Skeittaajat ja longboardajat olivat kaikki haastattelussa samaa mieltä siitä, että nuorisokulttuuriset tempullajit olivat enemmän poikien kuin tyttöjen tapa liikkua, lukuunottamatta longboardausta, joka oli myös tyttöjen liikkumismuoto. Pojat totesivat esimerkiksi seuraavasti:

Pojat ehkä käy just enemmän tälle skeittaamassa tai, sit pyöräilemässä tai, just kaikkia hyppyreitä ajelee ja tälle. Mutta sit tytöt käy varmaa enemmän just kavereitten kanssa sillei lenkillä tai, uimassa tai.

[Tytöt] vetää semmosilla longboardeilla enemmän, et ne liikkuu täällä sillei paikasta toiseen, mutta ei ne sillein parkeilla skeittaa, sillei, kauheesti. --- Jos ne ei oo sen luonteisia, että ne haluais.

Kyselyn kautta valitsemani haastateltavat, jotka olivat lasketelleet tai lautailleet, totesivat samanlaisen sukupuolittuneisuuden, kun kysyin heiltä erilaisista laskijoista ja laskutyyleistä:

Pojat ehkä vähän enemmän tekee niitä temppuja ku tytöt, mutta kyllä jotkut tytötki niitä tekee - - - Vähän kaikenlaiset, mutta ehkä jonki verra enemmän semmoset vähän poikamaiset. Ne jotka uskaltaa sitte tehdä niitä.

Siel on hirveesti poikia. Ne menee niistä hyppyreistä. Niistä isoimmista aina. Ja, no suurimmaks osaks niitä, jotka tekee semmosia temppuja. Sit on niitä rauhallisempia, jotka vaan menee tälle alas, niinku minä.

Tytöt ei ainakaan mitään temppuja oikeen tee. - - - Ne vaan laskee sieltä alas.

Tulkitsin tyttöjen ja poikien puhetta verratessani, että tytöille oli hyväksyttävää laskea temppuilematta. Poikien laskutapaan taas useammin kuului se, että myös temppuillaan. Tulkintaani päädyin myös seuraavan laskettelua harrastaneen pojan kuvauksen vuoksi. Hän itse ei temppuillut: *"Mun mielestä monet, jotka, mitä ne tekee niitä temppuja, niin ne on, sillai, emmä tiä uskaltaisinko mä ite tehdä semmosia."* Hän kertoi uskaltamattomuuden noloudesta organisoidun harrastuksen yhteydessä, mutta sama vaikutti koskevan myös häntä itseään omaehtoisena laskijana poikien kaveriporukassa:

Mun yks toinen kaveri harrasti sitä laskettelua, mutta sitte niillä oli kumminki aika, ei se enää harrasta, ku niillä oli aika kova kumminki, ehkä se ei ollu sen mielestä sil-lai hauskaa, ku siinä on aika kova painostus, ku kaikki muut oppii kaikkia hienoja temppuja ja jos ei niinku ite tee tai uskalla tehdä, niin se on vähä noloo. - - -

Ehkä se on se porukka, minkä niinku, että ku pari mun kaverii on tuossa [laskettelu-seurassa] ja, jos niinku on niitten kanssa, niin tota, sitte siinä on tietenki ne kaikki tempot mukana, ja sitte ku ne muut tekee, ni sitte ehkä aattelee, että iteki pitäs rupee niinku kokeilee jotain tommosta.

Parkouria oli osa nuorista harjoittanut satunnaisesti. Kyseisille nuorille laji oli erilaisia temppuja rakennetun ympäristön erilaisissa rakenteissa ja muissa koh-teissa. He saattoivat esimerkiksi ylittää aitoja ja kantoja, hypätä esteen yli *"jo-tenkin hienosti"* ja tehdä jonkin tempun kiipeilytelineessä tai roskakatoksessa. Olen alaluvussa 6.4.4 kuvannut parkourin paikkoja. Ne olivat paikkoja nuorten omilla elinympäristöissä. Nuorten parkouria liikkumismuotona kuvaa se, että he sovelsivat liikkumista ympäristöönsä ja itselleen sopiviksi. Maaseudun kir-konkylän taajamassa aktiivisesti parkourannut poika kertoi porukansa harjoit-taneen omaa sovellustaan parkourista:

Siinähan tekee aika paljon mitähän lie trikkejä ja. Mut me nyt tehti vähä erilaila. - - - Mun mielestä se on se free running parkour, ja sit on vielä joku, mut mä en muista, oisko se joku roof jumping just, et siinä ollaan katoilla vaikka, tämmönen katolta toi-selle homma. Ja parvekkeilla, ni se voi olla just sitä sitte.

Pojan harjoittama parkour ilmentää nuorisokulttuurisen liikkumisen luovuutta. Lajit ovat harrastajien muokattavissa eli lajien kehityssuunnat ovat harrastajien vallassa (Harinen 2010). Mallia oli katsottu harrastajien videoilta: *"pari tyyppiä -*

- - katto netistä niitä juttuja ja kiinnostu sen kautta. Sit mekii käytiin kattoon, ku ne lähetti paljon, pari semmosta klippiä sähköpostiin ja katottiin siitä. Näytti ihan kiinnostavalta, ja siitä se sit lähti.” Liikkumismuotoa oli sitten sovellettu omaan ympäristöön ja omille taidoille sopiviksi. ”Ne löys just netin kautta näitä juttuja ja sitte innostu, kokeili ja kehitteli ite niitä.” Samankaltaisesti kuvasi asiaa trampoliinitemppuja tehnyt poika sekä yksi laskettelevista pojista. Näihin liikkumismuotoihin oli löydettävissä runsaasti videoita, joilta saattoi katsella liikkumisen malleja ja soveltaa niitä omaan tekemiseen. Parkourporukassa liikkunut poika kertoi liikkumismuodon soveltamisesta paitsi omaan vapaa-ajan ympäristöönsä sopivaksi myös siten, että siinä olisi sopivasti haastetta ryhmän jäsenille:

Kait se on sitä siistiä just, sai tehdä jotain, kokeilla rajojaa. - - - Se saatto olla semmosta seuraa johtajan tapasta, että sitten ku yks teki, ni sitte muut katto, et miten tuo tehää, ja teki perässä jos osas, ja semmosta. - - - Joskushan me kerättii oikein pisteitä siitä sillei, et kuka johtaa siihen mennessä, et kuka on tehny eniten kaikkia tommosia temppeja, ja tämmöstä. - - - Voltit ja tämmöset oli aika suosittuja, koska kukaa ei itse asiassa tainnu osata sillo, tai pari jotka oli kauiten ollu siellä.

Tähän ei tarvittu organisoidun harrastuksen taustaa eli ohjaajan opettamia taitoja tai perustekniikkaa. Parkourista kertoneista nuorista vain yhdellä oli ohjatun parkourin taustaa. Muuten nuoret kokeilivat yksin tai yhdessä ja ottivat mallia toisiltaan. He kertoivat oppivansa vertaisilta ja edistyneemmiltä harrastajilta ilman, että kukaan heitä varsinaisesti opetti. 13-vuotiaat skeittaajapojat kertoivat katsovansa mallia ”videoista” ja ”näiltä isommilta voi kattoo. Voi oppia kaikkee uusia temppeja.” Nuorisokulttuuriseen liikkumiseen kuuluu tällainen toisilta nuorilta oppiminen (Rannikko & Liikanen 2015, 84) sekä liikkumismuotojen ja suorituspaikkojen jatkuva kehittäminen (Ojala & Itkonen 2014, 7). Yksi nuorista kuvasi asian näin: ”mun veli joskus opetti meitä jostai, semmosesta mattojutusta menee yli, ja sit me vaa niinku sovelletaa vähän.” Nuoret kokivat oikeutta liikkumismuotojen määrittämiseen. Sitä osoittaa sekin, että he saattoivat spontaanisti ja ilman aiempaa harrastusta hypätä jonkinlaisen hypyn aidan yli tai kokeilla jotakin temppea telineessä – ja kutsua sitä parkouriksi. Omaehtoisessa harrastamisessa sai olla luova, kuten parkourporukassa liikkunut poika pohtii seuraavassa sitaatissa.

Ohjatussa nyt vois oppia vähän nopeemmin, tai silleen ku se ois semmosta perusteellista opetusta mutta, sitte kun sitä porukassa tekee kavereitten kanssa ni siinä on vähän semmosta improvisointia että, tota, vähän luovempaa ehkä, kaikki nää liikkeet ja tämmöset. Et siinä tulee kokeiltua sit vaikka mitä.

Rullaluistelu on nuorten harrastuksena liitetty nuorisokulttuuriin liikkumismuotoihin. Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Merikivi ym. 2016, 89, 94) laji on niputettu yhteen potkulautailun ja skeittauksen kanssa sillä perusteella, että kaikissa kolmessa liikkumismuodossa ”leikinomaisuuden ja tarkoituksellisen liikunnan harrastamisen raja on häilyvä” ja että ne ovat elämäntapalajeja. Luokittelun tässä rullaluistelua kuitenkin tempuilun perusteella. Leikinomaisuus ja ajanvietteenomaisuus luonnehtivat aineistoni omaehtoista liikkumista yleisesti, ja elämäntavanomaisuutta taas pidän liian rajaavana määritteenä. Omassa

aineistossani neljä nuorta mainitsi rullaluistelleensa. Vain yksi heistä kertoi temppujen kokeilusta. Kahden nuoren rullaluistelua voi verrata jäällä luisteluun tai lasketteluun ilman temppuilua. Se oli liikkumista taitoa vaativalla väli-neellä ilman erityistä nuorisokulttuurista luonnetta. *”Joskus kavereiden kanssa jotenkii, tota, ehkä tulee päähän, et me halutaan rullaluistella, ja sit me haetaan vaan rullaluistimet ja ruvetaa rullaluistelemaa siinä jossaki. - - - Näitä pikkuteitä”*, kertoi yksi nuorista. Neljäs nuorista kertoi rullaluistelusta lenkkeilynomaisena liik-kumismuotona.

Suurin osa kyselyn kautta valitsemieni haastateltavien laskettelusta eroaa myös nuorisokulttuurisista liikkumismuodoista. Temppuili oli laskemisessa enintään sivuosassa. *”Maksimissaa voin jotain pieniä hyppyjä tehdä tai semmosta, kaiteesta mennä tai tämmösiä”*, kuvasi yksi pojista laskemistyyliään. Näistä laske-telleista nuorista viisi oli tyttöjä ja neljä poikia. Laskettelu ja lautailu olivat näille nuorille satunnaista toimintaa, yhtä poikaa lukuunottamatta. Hän oli nuorista ainut, joka oli harrastanut lasketteluä myös ohjatusti. Ohjattu toiminta oli vaih-tunut omaehtoiseen lasketteluun, mitä nuori perusteli näin: *”Laskettelussa mä niinkun osasin jo aika hyvin kaiken, nää perusasiat ja tälläi, ni sitä voi sitte itte soveltaa käytännössä.”* Useimmille laskettelu oli niin satunnaista, että siitä puhuttiin haastattelussa vain vähän. Osa nuorista pääsi rinteeseen vanhempiensa auto-kyydillä, mistä johtunee se, että perheenjäsenet olivat yleistä seuraa rinteessä. Yksi nuorista vaikutti tarkoituksella tekevän eroa temppuillen laskemiseen. Hän ei pitänyt sitä nuorten tapana laskea vaan lasten juttuna, joka ei enää kuu-lunut hänen lasketteluunsa:

Ihan normaalisti et mennä mäki alas ja tulla hissillä ylös, että ei mitään semmosia niinku hyppyreistä hienoja temppuja tai semmoseen, niihin metsiin sinne koluamaan, mitä siinä on semmosia pieniä reittejä siellä ni. Alkaa ole jo liian iso niihin.

7.5 Vesiliikunta

Vesiliikuntana tarkastelen vedessä liikkumista uimarannalla ja uimahallissa. Nuoret puhuivat yleensä uimisesta, mutta liikkumismuotoa kuvaa paremmin sana vesiliikunta. Ajan viettäminen uimarannoilla oli haastattelujen aikaan osa kaikkien nuorten vapaa-aikaa. Noin puolet nuorista kertoi lisäksi käyvänsä sil-loin tällöin uimahallissa. Liikkumisen muodot ja viiteryhmät olivat rannoilla ja uimahalleissa pääosin samanlaisia.

Vesiliikunta rannalla tai uimahallissa oli lähes kaikille nuorille ajanviettoa kavereiden kanssa. Perheenjäsenten kanssa rannalla tai uimahallissa käymisestä kertoi kymmenen nuorta. Heistäkin osa kävi uimassa kuitenkin yleensä kave-reiden kanssa. Nuoremmat sisarukset ja äiti tai isä olivat usein seurana neljälle nuorelle. Nuorista kahta vanhemmat eivät vielä päästäneet rannalle valvomatta. Yksin uimassa käyminen ei ollut kovin yleistä.

Uimarannoilla ja -halleissa vaihteleva osa ajasta liikuttiin uiden, hyppien, sukeltaen tai pelaillen. Seuraavat sitaatit kuvaavat nuorille tyypillisiä vedessä liikkumisen tapoja.

Hypitään välillä, mennää uimaan ehkä ympäri se ja sitte, aina välillä ympäri ja sitte mennään taas hyppimää.

Mä yleensä sukeltelen. Etin jotain kiviä mitkä näyttää erilaiselta ja, heittelen leipiä. Joskus bäkkäreitä ja voltteja siellä vedessä.

Joskus lähettää vähän sillei isommalle lenkille, kierretään jostain ja. Ja sit vaan siinä jotain polskitaan siinä rannassa.

Me mennää aina siellä liukumäessä ees taas (naurua). Et me ei olla sellasii niinku hirvee urheilullisia mutta. Että lillutaa jossai porealtaissa ja lasketaan.

Suureksi osaksi vesiliikunta oli jonkinlaista leikkiä ja temppuilua vedessä, sukeltamista, laiturilta hyppimistä, liukumäen laskemista ja vedessä oleilua. Hupiuinti (Gretschel & Laine 2013) kuvaa terminä hyvin aineistoni nuorten tapaa liikkua vedessä. Liikkuminen oli vain osittain varsinaista matkauintia. Nuorten tyypittelyjä henkilöistä, jotka uivat matkauintia, olivat ”jotkut mummot” ja ”urheilijat”.

Tyttöjen ja poikien kuvauksissa vesiliikunnastaan oli joitakin eroja. Poikien kertomuksissa hyppiminen esiintyi suuremmassa roolissa. Poikien tavassa liikkua vedessä on nähtävissä enemmän liikkumismuodon harjoittamista kuin oleskelua paikassa. He esimerkiksi kokeilivat voltteja ja pelasivat pelejä. Tyttöillä korostui useammin ajan viettäminen mukavassa paikassa yhdessä kavereiden kanssa. Liikkuminen oli esimerkiksi ”jotain polskimista” ja ”lillumista” erilaisissa altaissa.

Pääosa nuorista vaikutti olevan samaa mieltä siitä, että tytöt ja pojat liikkui rannoilla ja uimahalleissa eri tavoin. Asia todettiin muun muassa näin: *”useimmiten että pojat hyppi laiturilta, tytöt ottaa aurinkoa ja menee uimaan niinku sieltä rannan puolelta, ettei ne hypi”*. Pieni osa nuorista taas totesi, että erot ovat pieniä. Vaikuttaa siltä, että sekä tytöt ja pojat pitivät hyppimisestä, pelailusta ja kisailusta rannoilla, mutta pojat harjoittivat niitä enemmän. Tästä kertoo hyvin seuraava tytön vastaus eroista kysyessäni:

Ei oikeestaan, että molemmat niinku, mutta pojat menee yleensä jotai, sellanen tuolla on semmone vanha laituri ni semmonen nuppi, et siellä pääsee siellä syvemmillä pääsee seisomaa sen päällä. Sit pojat menee sinne, aika monesti. Oon mäki siellä käyny, mut tällei. Emmä, kyl me aika samoja juttuja tehää.

7.6 Pallo- ja mailapelit

Nuoret harjoittivat omaehtoisesti eri tavoin monia pallo- ja mailapelejä. Heidän mainitsemansa pelit olivat jalkapallo, lentopallo, sulkapallo, koripallo, pesäpallo, tennis, jääkiekko ja sähly. Pelaamisesta suurin osa oli varsinaista pelaamista.

Sisällytän pallo- ja mailapeleihin myös välineen käsittelyn kuten esimerkiksi ”futiksen pomputtelun” ja ”lämäreiden vetelemisen”. Pallo- ja mailapeleinä tarkastelen liikkumismuotoja, jotka ovat myös organisoidun urheilun lajeja. Siksi esimerkiksi seinäpallo kuuluu pihapeleihin, vaikka sitä pelataan pallolla.

Haastattelemistani nuorista noin kaksi kolmasosaa kertoi harjoittaneensa omaehtoisesti jotakin pallo- tai mailapeliä. Heistä oli tyttöjä ja poikia suunnilleen yhtä paljon. Omaehtoista pelaamista on pidetty pojille tyypillisempänä (Pennanen 2009, 51). Tämä todentui aineistossani siltä osin, että pojat pelasivat useammin kuin tytöt. Tytöistä suuri osa kertoi pelanneensa vain satunnaisesti. Satunnaista pelaamista oli esimerkiksi tämä: *”nyt just ihan viime viikolla oltiin pelaamassa siellä jalkapalloa, mutta et se on jo tosi harvinaista.”* Pojissa oli tulkintani mukaan myös enemmän sellaisia, joille peli liikkumismuotona oli pääasia. Tytöissä taas oli enemmän sellaisia, jotka pelasivat ajanvietteenä.

Yleisintä oli pelata jotakin peliä omaehtoisesti noin kerran viikossa tai kahdessa viikossa tiettyinä vuodenaikana. Vain kaksi nuorista, yksi tyttö ja yksi poika, pelasivat omaehtoisesti paljon ja kaikkina vuodenaikoina. Heistä tyttö pelasi vain omaehtoisesti. Hän kertoi pelaavansa kaveriporukalla vähintään viikoittain *”yleensä talvella sählyä ja sitte kesällä jalista”*. Lisäksi he pelasivat kesäaikaan viikoittain ja talviaikaan satunnaisesti seinäpalloa, jota tarkastelen pihapelinä. Poika puolestaan harrasti yhtä palloa myös organisoidusti ja lukuisia pelejä omaehtoisesti. Seuraavassa sitaatissa näkyy hänen pelaamisensa useus.

Sunnuntaina pelaillen kotipihassa tai meen [nurmikentälle] potkiin tai. Yleensä hypin trampalla, pelaan pesäpalloa, futista. - - - Korista ja kaikenlaista. Liikuntaa harrastan aina ku on, viikonloppusin. - - - Joskus pelataan krikettiä kavereitten kanssa sit niinku ihan, iha hauskanpitämiseksi, ja rugbya. - - - Ihan semmosta, heitellään palloa ja, jotain sellasta. Sählyä pelataan sitte pihalla, siinä asfaltilla. - - - Talvella on jääkiekko. - - - Tosi usein mennään pelaamaan siihen, aina ku on, arkipäivisin ja viikonloppusin ja sillon ku on mahdollista.

Moni harjoitti jotakin peliä säännöllisesti vain kesäisin. Suosituimmat lajit olivat jalkapallo (sen mainitsi 14 nuorta), sulkapallo (9 nuorta), lentopallo (7 nuorta), pesäpallo (6 nuorta) ja koripallo (4 nuorta). Esimerkiksi moni nuori pelasi usein jalkapalloa tai lentopalloa. Yksi heistä totesi: *”ainaki sen kaks kolme kertaa viikossa käyn potkimassa”*. Talvisin pelaaminen oli vähäisempää. Jääpelit mainitsi seitsemän nuorta, joista vain kaksi pelasi vähintään viikoittain. Viisi nuorta kertoi lajeista, jotka eivät rajoittuneet tiettyyn vuodenaikaan: sählystä, katusählystä tai katulätkästä.

Pelien yleisin viiteryhmä olivat kaverit. Myös sisarukset, naapuruston lapset ja nuoret sekä isä toimivat useille pelikavereina. Vähäisessä määrin pelattiin myös muiden nuorten ja aikuisten kanssa. Tyypillisesti pelattiin tiettyjä pelejä tiettyjen kavereiden kanssa. Silloin pelaaminen edellytti sitä, että juuri tietyt kaverit pääsivät pelaamaan. Useimmat eivät kertoneet tämän olevan ongelma.

Nuorissa oli kuitenkin sellaisia, joilla intoa pelaamiseen olisi ollut enemmän kuin potentiaalisilla pelikavereilla. Siitä kertoo esimerkiksi tämä: *”Yleensä sählyä ja jalkapalloa tykkään pelata tosi paljon. Ja sitten, mut se sitten vähän rajottuu, kun ei oo kavereita hirveesti, jotka sitte on pelaamassa”*. Yksi haastattelemistani nuo-

rista viittasi moneen otteeseen siihen, että pelikaverien puute oli syynä siihen, ettei hän pelannut. Hänen kauttaan tulee ilmi yksi näkökulma nuorten vähäiseen liikkumiseen. Nuorella voi olla liikkumishalua, mutta kiinnostava liikkumismuoto ei kavereiden puutteen tai kavereiden muuttuneiden mieltymysten vuoksi onnistu. Tyttö kertoi asiasta seuraavin tavoin:

Viimeks me oltii [toimintapuistossa], heiteltii palloa, ja [leikkipuiston kentällä] pelatii jopa pesistä, sovellettii sitä. Ei meitä ollu ku, montako meitä oli - - - Meit oli kuus siellä. Ei siitä saa kunnon peliä aikaseks.

Tää iso kenttä on vähän liian iso. Et siihen tarttis isomman porukan ku mitä meillä on, et siellä sais mitää aikaseks.

Kutosen jälkeen me käytiin siinä [koulun] tekonurmella, käytiin pelaamassa jalista luokkakavereitten kanssa, tai siis vanhojen. Kerättiin porukka yhteen pariin otteeseen. - - - Ja sekii oli siinä kesän alussa. Et se loppu sit siihe. Ku se oli sillei liian hajanaista porukkaa. Et oli sillon, aina oli joku pois. Mä yritin kerran puuhata sitä jalista kasaan, mutta ei siitä tullu mitää. Mä soitin varmaan kymmenelle, mut ei kukaan päässy. Ne oli jossai lomamatkalla tai mummolassa esimerkiksi.

Samanlaisia kokemuksia oli aiemmin siteeraamallani, enimmäkseen luonnossa liikkuvalla pojalla. Syynä pelikaverien puutteeseensa poika piti organisoituun liikuntatoimintaan osallistumista, joka vei suuren osan muiden vapaa-ajasta mutta joka hänelle ei ollut ollut mahdollista.

Kaveripiiri oli siis tärkeä tekijä pelaamisen taustalla. Monella nuorella oli tuttu porukka, jonka kanssa sovittiin koulussa tai puhelimella, että taas pelataan. Merikivi kumppaneineen (2016, 99) on todennut, että nuorilla ystävien määrä ja sosiaalinen liikkuminen ovat yhteydessä. Tutkijoiden mukaan vaikutussuunta on, että liikkuminen tuo ystäviä. Edellä siteeraamieni nuorten puheen perusteella vaikutussuunta omaehtoisessa liikkumisessa voi olla myös toisinpäin: jos nuorilla olisi enemmän kavereita ympärillään vapaa-aikana, heillä olisi mahdollisuus pelata enemmän. Pelataksaan nuori tarvitsi porukan, jolla myös oli intoa ja aikaa pelata omaehtoisesti.

Kaveripiirin lisäksi sisaruksilla oli tärkeä rooli monien nuorten pelien pelaamisessa. Osalla nuorista oli peliseuraa sisaruksistaan sekä kotipiha jossa pelata heidän kanssaan. Sisarusten kanssa pelattiinkin lähinnä kotipihassa pelattavia pelejä. Vain muutamalle sisarukset olivat säännöllistä peliseuraa jollakin kentällä. Sulkapallo oli yleisin sisarusten yhteisistä peleistä. Esimerkiksi yksi haja-asutusalueen poika totesi pikkuveljestään: *Kyllä sitä aina jotain sen kanssa tulee tehtyä. Sulkapalloa tai jotain, vastaavaa.* Muutama nuori kertoi pelaavansa myös lentopalloa ja jalkapalloa lähes pelkästään kotipihalla tai mökillä sisarustensa kanssa. Yksi nuori kertoi lentopallon peluusta pikkuveljen kanssa näin: *”meil on mökillä verkko, ni sitte siinä veljen kanssa tulee välillä hutkittua.”* Aineistossa oli muutama sellainen nuori, joiden omaehtoiselle pelien pelaamiselle kuten muullekin liikkumiselle sisarusten tai sisarusten merkitys oli keskeinen. Yhdellä oli niukasti kavereita, jolloin sisko oli hyvänä liikkumisseurana. Kaksi muuta vietti paljon aikaa kotonaan haja-asutusalueella ja kertoi liikkuvansa siellä pääosin sisarustensa kanssa.

Vanhempien kanssa pelaaminen oli harvinaista ja yleensä satunnaista. Vain kaksi poikaa pelasi jääpelejä usein isänsä kanssa. Poikkeustapaus oli tyttö, jolle tavallinen viiteryhmä oli "suku" aikuisineen ja lapsineen. Yhtenä selityksenä tälle poikkeukselle lienee ollut harvinainen sukulaisperheiden naapureina asuminen sekä asuminen haja-asutusalueella, jolloin vapaa-aikaa vietettiin yhdessä. Suvun vapaa-ajanvieton kuvaus osoitti myös aineistossa poikkeuksellista aikuisten aktiivisuutta omaehtoiseen liikkumiseen ja sen edellytysten järjestämiseen kotiympäristössä. Tällaisen aikuisten toiminnan merkitys kaukana muista nuorista asuville nuorille on huomattu muussakin tutkimuksessa (Armi-la 2016, 40).

Pelaamisen viiteryhmistä viimeisenä tarkastelen tuntemattomia ja puolituttuja, joiden kanssa muutama nuorista kertoi pelaavansa pallo- tai mailapeliä. Oli harvinaista, että nuori ilman valmista peliporukkaa lähti harjoittamaan pallo- tai mailapeliä. Kolme nuorta oli siinä mielessä poikkeuksellisia, että heille ei ollut tavatonta liittyä tuntemattomienkin porukkaan pelaamaan. Asuinalueensa jääkiekkokaukalossa viikoittain käynyt poika kertoi pelanneensa *"yleensä tuntemattomien kaa"*. Toinen poika totesi maaseudun kirkonkylän kentästä seuraavasti: *"Jos vaikka siellä pelaiskii jotain tuntemattomia, ni kyllä sinne peliin aina pääsee."* Lentopalloa organisoidustikin harrastava tyttö kuvasi maaseudun kirkonkylän rantalentopallokentällä koottavan peliporukoita mutkattomasti: *"ketä siellä rannalla on, ni pyyvetää aina pelaamaa, että vaikei tuntiskaa niin hyvin, ni sitte etttä "tuutko pelaamaan, että tarvittas vähän joukkueita"* Tyttö kertoi kuitenkin peliin mukaan menemisen vaativan uskallusta: *"Mä en ite sillain kauheesti, ku mä en tunne henkilöitä, ni mä en viitti, mä oon semmonen, et mä en kehtaa mennä siihen mukaan, mutta kavereitten kanssa sitten, kun ne on, tuntee ne, niin sitten menee siihen mukaan vaan."* Tyttö, joka oli kerran uskaltanut pyydettyä liittymään beachvolleykentällä käynnissä olevaan pelailuun, totesi samoin: *"luulis et se on niinku vaikeempaa mennä ite kysymään sillei et "voinks mä tulla pelaa", mutta et se ois helpompi sillei kysyä että "tuutko pelaa?"* Yleensä nuori tarvitsi ennalta tutun porukan, jonka kanssa mennä pelipaikalle. Tuttujen pelikaverien olemassaolo oli siksikin tärkeää.

Pallo- ja mailapelien pelaamisen luonnetta voi kuvata sovelletuin säännöin pelaamiseksi sellaisella porukalla, joka oli saatu koolle, ja siinä paikassa, joka oli käytössä. Seuraavat lauseet eri nuorten haastatteluista kuvaavat järjestyksessä katulätkän, jalkapallon sekä sählyn ja jalkapallon pelaamista pelaajien määrään ja edellytyksiin sekä paikkaan ja välineisiin soveltaen.

Joku saattaa olla yksin maalissa ja sitte pelataan niinkun vastakkain siinä sitte.

Jos ei oo niinku tarpeeks ihmisiä, ni sit ei oo niinku maalivahteja, ja siel on joku aina torjumassa, millon kukakii ja. Sitte on ihan tämmöstä normaalia peliä pikkukentällä, puolikkaalla siitä isosta.

Siinä tulee aina hiki, ku pelataan sählyä tai jalista. Et meil on aina sillei, että saa taklata, et me pistetään toisiamme aina sinne kumoon ja tulee välillä kunnan nyrkkitappeluita, ku me ollaa ihan jäkissäännöillä, että saa taklata, ja jaliksessaki saa taklata, ja sitte jos taklaa niinku laittomasti, niin tulee jäähjä.

Mielenkiintoinen esimerkki tilanteeseen soveltamisesta tuli esiin haja-asutusalueella asuvan tytön haastattelussa. Tässä huomio kiinnittyy siihen, miten vähäisillä edellytyksillä ja monenlaisista pelaajista koostuvalla porukalla saatiin aikaan omaehtoista liikkumista. Tyttö kertoi pelanneensa alueella asuvi- en lasten ja nuorten kanssa monia pallopelejä alueen huonokuntoisella hiekkakentällä. Peliporukkaa tyttö kuvasi seuraavasti: *Useemmiten me ollaa ihan niinku nuoria ja lapsia vaan. Et sitten niinku isommat vähän kattoo niitten pienempien perään. 7-8-vuotiaatkin saattoivat olla mukana, sillä "aika hyvin niinku kaikki tuntee toisensa, ku se on niin pieni kylä, ni siellä pystyy sillei olee ihan rauhassa"*. Pelejä sovellettiin monentasoisille osallistujille.

EH: Niinku vaikka pesäpalloa ku pelaatte, ni millälaila te ootte pelannu?

N: No meillä on yleensä ollu joku vähän pehmoempi pallo ja sit on vaikka niinku potkinu sitä tai jotai, et se ei menis sinne hirveen kauas.

EH: Mm. Nii et ei välttämättä mailalla lyödä?

N: Nii. Tai sitte niinku ihan pikkunen maila, millä ei saa kauheen hirveesti voimaa.

Välineitä oli yleensä riittävästi, mutta niiden vähäisyyttäkään tyttö ei kokenut esteeksi pelaamiselle. Esimerkiksi pesäpallossa saatettiin "kopata lippiksellä". Pelipaikkana oli huonokuntoinen ja pienikokoinen hiekkakenttä, jota sovellettiin usean pallopelin areenaksi.

Tytön kuvaama pelaaminen on osoitus siitä, että liikuntakulttuurin eriytyminen ja lisääntyneet laatuvaatimukset (Itkonen 2012, 170–172) eivät ulotu kaikkialle. Eriytymiskehityksestä huolimatta nuorten omaehtoinen liikkuminen sisältää yhteisöllistä ja luovaa toimintaa, jossa tyydytään vähään ja sovelletaan sitä mitä on, jotta päästään viettämään aikaa yhdessä liikkuen. Aineistossa oli tällaisesta pelaamisesta lähiyhteisön monen ikäisten ihmisten kanssa muitakin esimerkkejä. Sovelletuin säännöin ja itse muokatulla areenalla pelattiin lentopalloa haja-asutusalueen pihassa ja pellolla, jääkiekkoa haja-asutusalueen järven jäällä ja katusählyä kaupungin asuinalueen katualueella.

Nuorten omaehtoista pallo- ja mailapeliä harjoittamista voi kuvata myös sitä kautta, miten se eroaa organisoidusta harrastamisesta. Kaksi nuorta, joista toinen oli lopettanut harrastuksen ja toinen yhä harrasti tavoitteellisesti, vertasivat omaehtoista palloilua organisoituun omista näkökulmistaan. Ensin siteeraan harrastuksen lopettanutta poikaa.

Se vaan ei tuntunu enää kivalta pelata seurassa jalkapalloa. Kivempi pelata kaverien kanssa. - - - Sählyä mä kanssa pelasin ja sit mä lopetin senki. Se alko, no sama juttu. - - - No niiden tilalla on sitte vapaa-aikaa, ja vapaa-ajalla sitten niitä sählyä ja jalkapalloa, et ei se mikskään muutu, hirveesti.

Se on erilaista. Niinku harkoissa oltiin kaikkee niinku, esim niinku pomputteluharkkoja ja sitte jotain syöttelyä ja semmosta et, se ei ollu mitenkää että mitä, tehään mitä haluaa, ku siel oli yks joka määräs ni. Nyt on kivempaa, ku sitte kaveriporukassa voi päättää mitä tehää.

Poika siis piti siitä, että omaehtoisesti pelatessa saattoi kavereiden kanssa itse päättää, mitä tehdään. Toinen nuori, joka yhä harrasti organisoidusti, korosti

lisäksi rentoutta, mikä puuttui, kun harjoituksissa vedettiin täysillä: *”sillon ku otetaan tosissaan ni sillon otetaa tosissaan, mut sillon ku on vapaa-aika ni otetaan se vapaa-aikana sillei rennommi”*. Kyseiselle pojalle omaehtoinen saman lajin harjoittaminen kuitenkin sisälsi edellisen pojan tylsänä pitämiä elementtejä, *”pomputteluharkkoja”*, *”syöttelyä”*. Harrastajalle ne olivat tärkeitä osia omaehtoista palloilua.

Harkoissa vedetään sitte ihan täysillä ja kovaa. Että se ku me ollaa vapaa-ajalla kentällä, ni sillon vaa syötellä ja pomputellaa ja vedellään. Sitä mitä harkoissa ei tehä. - -
- Että vedot ja syötöt ja kuljetukset harjotellaa vapaa-ajalla.

Jälkimmäisessä sitaatissa poika kuvaa välineen käsittelyä ilman pelaamista tiettyllä pelialueella, joukkueissa tai maaleja laskien. Se oli aineistossani maalintekoa, kikkailua, pomputtelua ja heittelyä. Erilaisesta välineen käsittelystä ilman pelaamista oli puhetta yhdentoista nuoren kanssa. Sitä kuvattiin muun muassa seuraavasti:

Joskus käyn ite heittelemässä koreja.

Ihan kahestaan lyyään verkkoon ja heitellää.

Vedellään, yleensä. Ja sitte jonkunlaisia kuvioita, mutta kyllä se yleensä vetelyä on.

Kaikenlaisia ilmaveivejä ja kikkoja.

Pelataa sillei, et joku on keskellä ja sitte syötellään siinä, että joku koittaa saaha pois. Se on semmosta rentoo, ettei oo mitenkää semmosta kauheen kovaa peliä, et se ei oo niinku mitää. Semmosta pientä treenausta ja kikkailua.

Pallo- ja mailapelejä harjoittivat tytöt ja pojat, organisoidusti harrastavat ja harrastamattomat nuoret sekä kaiken tyyppisillä asuinalueilla asuvat nuoret. Kaikki organisoidusti jotakin liikuntalajia harrastavat nuoret kahta tanssijatyttöä lukuunottamatta harjoittivat jonkinlaista omaehtoista pelaamista. Aiemmin palloilulajia harrastaneista osa jatkoi lajin harrastusta omaehtoisen pomputtelun ja pelaamisen muodossa, osa taas ei sellaisesta kertonut.

7.7 Pihapelit ja -leikit

Aineistossani yksi yllättävä asia aiempaan tutkimukseen verrattuna oli pihapeleiden ja -leikkien esiintyminen. Tässä ei ole kyse haastateltavien valikoimisesta, sillä liikkumismuodon harjoittaminen ilmeni suurelta osin vasta haastattelussa. Haastattelemistani nuorista yksitoista eli reilu kolmasosa kertoi harjoittaneensa erilaisia pihapelejä ja -leikkejä. Tarkoitin niillä seuraavia nuorten mainitsemia liikkumismuotoja: lumisota, erilaiset hipat kuten telinehippa, piilohippa ja töpselihippa, kirkonrotta, rosvo ja poliisi, seinäpallo, polttopallo, keinupallo, linna-pallo, pimeäpiilonen, lumella rakentelu, naruhyppely, leikkiminen koiran kanssa ja puistossa leikkiminen pikkusisaruksen kanssa. Aiemmassa tutkimuk-

sessä sellaisen liikkumisen osuus nuorten vapaa-ajassa on arvioitu vähäisemmäksi. Vuoden 2015 lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Merikivi ym. 2016, 89) sitä ei esiinny 7–29-vuotiaiden kahdenkymmenen suosituimman liikuntamuodon joukossa eikä 10–19-vuotiaiden kymmenen suosituimman joukossa. Näin oli siitä huolimatta, että vastaajat saivat myös kuvata liikkumistaan avovastauksin. Turkan (2007) tutkimuksessa kahdeksaluokkalaiset nuoret sijoittivat kotipihaan kavereiden kanssa leikkimistä, mutta liikkumismuoto ei tutkimuksen perusteella ollut yhtä yleinen kuin omassa aineistossani (emt., 53). Hieman nuoremmassa ikäluokassa pihapelit ja -leikit on todettu yleisemmiksi: kuudesluokkalaisista yli neljäkymmentä prosenttia harjoitti tutkimuksen (Pennanen 2009, 51–52) mukaan säännöllisesti sekä ulkoleikkejä että pihapelejä. Tosin määrää on todennäköisesti lisännyt se, että tutkimuksessa niihin luettiin myös pallon laukominen.

Pihapelien ja -leikkien määritelmäni eroaa hiukan aiempien tutkimusten määritelmistä. Olen sisällyttänyt pihapeleihin ja -leikkeihin osan niistä liikkumismuodoista, jotka tai jollaisen kaltaiset liikkumismuodot esiintyvät esimerkiksi Helangon (1975) tutkimuksessa pihaleikeistä. Osan kyseisen tutkimuksen pihaleikeistä olen puolestaan luokitellut muiksi liikkumismuodoiksi. Helanko on määritellyt pihaleikit leikeiksi, ”joita lapset ja nuoret harrastavat vapaa-aikoinaan pihalla ja niitä vastaavilla leikkipaikoilla”, kuten kadulla tai leikkikentällä (emt., 4). Hipat, piilokset, rakentelut ja taistelut ovat pihaleikkejä omasakin tutkimuksessani. Helanko on sisällyttänyt pihapeleiksi myös esimerkiksi palloilulajit. Pihapeleiksi voisikin lukea kaikki pihalla pelatut pelit, kuten esimerkiksi pallon laukomisen (vrt. Pennanen 2009, 51–52). Tässä osassa tutkimustani en kuitenkaan tarkastele liikkumista paikkalähtöisesti vaan sen tapojen ja viiteryhmien näkökulmasta. Piha on monenlaisen liikkumisen paikka, samoin kuin peli ja leikki ovat olennainen osa monenlaista liikkumista. Esimerkiksi sählyä ja sulkapalloa pelattiin pihalla, mutta luen ne pallo- ja mailapeleihin, sillä ne ovat myös organisoidun urheilun lajeja. Tätä kautta voin tulkita omaehtoisen liikkumisen ominaispiirteitä esimerkiksi verraten sitä organisoituun liikuntaan.

Pihapelejä ja -leikkejä harjoitettiin yleisimmin kotipihoissa. Telineisiin ja keinuihin liittyviä pelejä pelattiin leikki- tai toimintapuistossa, ja seinäpallon pelipaikka oli soranottopaikalla. Seuraavassa on kuvauksia pihapelien ja -leikkien harjoittamisesta. Sitaatit olen valinnut sillä perusteella, että ne kertovat erilaisista liikkumismuodoista sekä tyypillisistä paikoista ja viiteryhmistä. Sitaatit osoittavat myös, että nuoret omaehtoisesti kehittivät ja sovelsivat pelejä ja leikkejä käytettävissä olevaan paikkaan ja aikaan sekä osallistujille sopiviksi.

Pelata kaikkee noissa keinoissa ja. - - - Sitte kaikkea tämmöstä, mitä tämmösiä ikinä pelejä mitä me keksitäänkää että. Niit on aika paljo. - - - Yleensä niissä on tää puisto alueena, että voi mennä minne tahansa minne haluaa. - - - No vähän hipan tyyliisiä, mutta sitte niis on vähän semmosia sovellettuja sääntöjä.

Mä oon vielä enemmän noita hippoja ja piiloksia siellä mejän kavereitten pihalla. Siel on niinku ylä- ja alataso, ni sit siel on sillein kiva. Ja jotain kirkonrottaa ja rosvoa ja poliisia ollaa sillain ku on joku, vaikka niillä vähän vieraita, paljon lapsia, ni sit on kiva olla ku on monta.

Kyllä mä nyt [talvellakin] pelaan vaikka siskon kaa jotai, ja veljenki kaa jotai lumi-leikkejä, siis kaikkea lumisotaa ja tehoa lumiukkoja ja kaikkee tällasta.

Talvella ollaa justii, ku tulee ihan pilkkopimeetä, me ollaa aina joskus yhentoista-kahentoista aikaa yöllä ni mennään, tota, lähetää ulos, oli millanen pakkanaan tahansa, ja, palttoota päälle vaa, mahdollisimman mustat vaatteet, ja sit me ollaan pimeäpiilosta. Se on ihan sairaan pelottavaa. - - - Joskus me ollaa heijastinpiilosta, että on niinku, laitetaa heijastimet.

Nuorten pihapelien ja -leikkien viiteryhmissä toteutui myös eri ikäisten liikkuminen samassa ryhmässä. Tyypillisin viiteryhmä nuorten pihapeleille ja -leikeille olivat nuoremmat sisarukset. Kahdeksan nuorista kertoi pelaavansa tai leikkivänsä heidän kanssaan. Porukassa oli usein mukana muita naapurustossa asuvia lapsia, jolloin kokoonpano muotoutui esimerkiksi näin: *”kyllä siihen joskus tulee jotain pikkuveljen kavereita”*. Ilman omien pikkusisarusten osallistumista pihapelejä ja -leikkejä harjoitti kolme nuorta. Heistä yksi pelasi ja leikki lähimpien naapuritalojen omanikäisten ja nuorempien tyttöjen ja poikien kanssa. Kaksi muuta pelasi ja leikki hieman kauempana omalla asuinalueellaan asuvien kavereidensa kanssa. Heillä porukassa mukana oli myös nuorempia lapsia ja toisella myös itseä vanhempia nuoria.

Nuorempien sisarusten ja nuorempien lasten osuus pihapelien ja -leikkien viiteryhmissä kertonee siitä, että tällainen liikkuminen on yleisempää nuoremmille lapsille kuin yläkouluikäisille nuorille. Nuorempien lasten kanssa nuoret vielä harjoittivat liikunnallisia pihapelejä ja -leikkejä. Moni nuorista totesi tällaisen eron lasten ja nuorten liikkumisessa olevan yleinen sekä tapahtuneen omassa liikkumisessaan. Lapsena he olivat olleet enemmän pihalla ja liikkuneet naapuruston lasten kanssa, ja nyt he viettivät aikaa enemmän tiettyjen kavereiden kanssa tehden jotakin muuta, yleensä pihaa laajemmalla alueella. Seuraavassa on haastatteluotteita, joissa nuoret kertovat muutoksesta iän myötä. Liikkumismuodot ja kaveripiirit olivat vaihtuneet siten, että pihapelit ja -leikit olivat vähentyneet.

Möyrin ja konttasin ja kierin pihalla ja (naurua). Et nyt lähinnä vaan seistä törröttää jossai.

En mä ainakaa ite niinku just ala-asteella koskaan mitää lenkkeilyä tai tällstä tehny, mutta sitte taas sellasia leikkejä ja niinku, tuli tehtyä enemmän. - - - Siis jotai, kirkonrottaa ja sitte jotai keinupalloa ja tällstä.

Kun meil on tossa, kotipiirissä on tota semmone, siinä on muitaki lapsia, ni sitten niitten kanssa siinä, saman ikäsiä niin tota, siinä tuli jotain pihalla leikittyä, kirkkistä ja sen semmosta. Mutta kyl se varmaan leikkiminen alko siinä taas jo jää-, vähän jäämään. - - - Me just mietittiin sitä kans kaverin kans kerran, et kyl se varmaan pari kesää, kolme kesää sitte. - - - Se pesäpallo ku alkaa viemää aikaa enemmän ja sit sitä ei vaan kerkee ja aina jaksa ees enää lähtee. Ni sitte, niin, alkaa ne tekemiset vähän muuttua. Että se ei enää kiinnosta niin paljoo ja sitte kaveritki vaihtuu vähän siinä pihapiiristäkin ni. Ku ei sitten muuten oikeestaan ku just sen piilohipan käy leikkiä niitten kanssa, ni ei siinä hirveesti sit enää tutustu aina sit. Että sit se on vähän, on lähemmät kaverit ja sit nää pihakaverit ni nää on sit erikseen.

Edelliset sitaatit antavat osittain melko ”liikkumattoman” kuvan kyseisten nuorten vapaa-ajasta. Kuva on siltä osin väärä, että kyseiset nuoret liikkuvat

nykyisin useita kertoja viikossa organisoidusti tai omaehtoisesti tai molemmin tavoin. Liikkuminen pihalla pelien ja leikkien muodossa oli kuitenkin kaikilla vähentynyt. Sitaateista kolmas kertoo siitä, miten organisoitu liikuntaharrastus ja kaveripiirin laajentuminen piharyhmästä laajemmaksi voivat viedä pois pihapeliä ja -leikkien parista. Päivittäinen omaehtoinen liikkuminen kotiympäristössä oli korvautunut organisoidulla harrastamisella liikuntapaikoilla.

Kuitenkin osa nuorista oli sitä mieltä, että heidän liikkumisensa ei pihapeliä ja -leikkien osalta ole vielä muuttunut tai ole muuttumassa. Muun muassa sisarustensa kanssa pihalla paljon liikkuva poika totesi seuraavasti: *"Loppupelissä ne muuttuu aika vähän tai tälle että, ne ei ole kovin paljon muuttunu."* Paljon omaehtoisesti liikkuva tyttö totesi uskovansa, että seuraavien muutaman vuoden aikana *"meillä varmaan tuo sama rinki on ja samat tekemiset."*

Kaksi tyttöä toi tämän liikkumismuodon yhteydessä esiin asian, jonka otaksun liittyneen monen muunkin nuoren pihapeliä ja -leikkien harjoittamiseen: lasten kanssa liikkuminen antoi oikeutuksen lapsenomaisina pidettyjen liikkumismuotojen harjoittamiseen. Toinen tytöistä kertoi harjoittavansa pihapelejä ja -leikkejä nuoremman siskonsa ja veljensä kanssa, ja totesi, että silloin *"saa olla itekii lapsi"*. Toinen kertoi viettävänsä vapaa-aikaa mieluummin lasten kuin omanikäisten nuorten kanssa. Hänen sanojensa mukaan lapset olivat *"tavallaan niinku vapaampia. Tai sillee et ne niinku kehtaa tehdä enemmän, ja semmosia energiapakkauksia"*. Nuoret puolestaan eivät *"kehdanneet"* esimerkiksi *"jossaki kentällä iha hillua vaan miten sattuu"*. Tyttö ajatteli nuorten varovan muiden katseita: *"jos joku vaikka näkee tai jotaki"*.

7.8 Luistelu

Luistelu ja jääpeliä pelaaminen oli haastatteliemieni nuorten joukossa kohtalaisen yleistä. Kuusitoista nuorta eli reilusti yli puolet nuorista kertoi liikkuneensa luistellen edellisenä talvena. Heistä yhdeksän oli luistellut pelaamatta, viisi pelannut jääpelejä ja kaksi tehnyt molempia.

Jäällä liikkumisessa ilmeni sukupuolijako. Tyypillisesti tytöt luistelivat ja pojat pelasivat jääpelejä. Vain yksi poika ja yksi tyttö tekivät molempia, ja molempien porukassa oli silloin sekä tyttöjä että poikia. Poika kertoi: *yleensä me vaa luistellaa ihan muuten vaa tai joskus pelataa jotain jääkiekkoo tai vastaavaa"*. Tyttö taas pelasi silloin, kun oli jäällä miespuolisten henkilöiden kanssa: *"joskus sitten saattaa tietenkii lähtee mukaan, että jos niinku isä ja [poikakaveri] ja, joo, että sit ku perheen kanssa on, ni sit tulee ehkä pelaillua tämmösiä pienpelejä"*. Hän myös vähätelti pelaamistaan seuraavasti: *"lainaan sitte välillä sitä kaverin mailaa ja näin, mutta ei nyt mitää ihmeempää peliä. Sekii on semmosta juttelua vaan."* Pelaaminen ei siis ollut hänelle kunnon peliä: *"saatetaan siinä vedelläkki, mutta ei mitään sellasta hirveitä, et ihan vapaa-aikaa vietetään vaa"*. Nuoret olivat huomanneet poikien ja tyttöjen erilaisen liikkumisen luistinradoilla. Lausahdus *"pojat vaa lähinnä jotain pelailee ja kilpailee tai jotain tollasia"* kuvaa tyypillistä näkemystä. Jääpeliä pelaamisesta kerron lisää pallo- ja mailapeliä yhteydessä.

Luistelu oli luonteeltaan tyyppillisesti ajanvietettä kavereiden kanssa. Yhden nuoren luisteluseuraa oli pikkusisko, ja kaksi tyttöä luisteli myös yksin. Toinen luisteli yksin viettäessään aikaa mökillä. Toinen lähti yksinkin kaukalolle mieluista liikkumismuotoa harjoittamaan, mutta oli hyvä, jos paikalla oli myös kaveri: *"periaatteessa niikun yksin menee niikun sinne luistelee, mut sit siel saattaa olla niinku joku kaveri, että "ai moi säkii oot täällä"."* Luistelua kuvattiin oleskelunomaiseksi ajanvietoksi muun muassa seuraavasti:

Se on semmosta vähän, lips-laps-luistelua vaan (naurua).

Me vaan luistellaan, jotain (naurua). - - - Me sit saatetaa niinku, kuunnella vaikka musiikkia siinä samalla, ja jotain, aletaa laulamaa niitä siinä ääneen.

Ajanvietteeksi liikkumaan lähtemistä kuvattiin selvimmin juuri luistelun yhteydessä. Esimerkiksi kahden tytön haastattelussa ilmeni hyvin se, että liikkumismuoto oli sivuosassa ja ajanvietto kavereiden kanssa pääosassa. Tytöt kertoivat, että luistelu ei ollut heille tärkeä liikkumismuoto ja että luistellessa vain *"jotain pyrähellään siellä"* ja *"yritetään pysyy pystyssä"*.

7.9 Hiihto

Hiihdon harrastamisen suosion on todettu jatkuvasti vähentyneen (esim. Merikivi ym. 2016, 92). Aiempaan tutkimustietoon verrattuna hiihto oli aineistossani yllättävän yleinen omaehtoinen liikkumismuoto ja yllättävän tärkeä monille nuorista.

Noin kolmasosa nuorista kertoi hiihtäneensä edellisenä talvena. Heistä puolet oli tyttöjä ja puolet poikia. Suurimmalle osalle hiihtäminen oli satunnais-ta. Nuorista kaksi hiihti talvisin viikoittain. He hiihtivät paljon ja mielellään. Heidän hiihtämisenä poikkesi useimpien nuorten hiihtämisestä sikäli, että se oli vauhdikasta liikkumismuodon harjoittamista vailla kytkentää tiettyyn viiteryhmään. Kumpikin nuorista harrasti aktiivisesti organisoidusti liikuntaa, mikä kertonee hyvästä fyysisestä kunnosta ja toisaalta liikunnan tärkeydestä. Pojan intoa hiihtämistä kohtaan kuvaa tämä: *"se on vähän sullei, et jos on, no talvella jos on neljä-kolme kertaa viikossa harkat, ni ei oikeen voi mennä kaikkina välipäivinä, ettei tuu liian niinku, rasitu tai oo väsyny. Ehkä lähinnä joskus viikonloppusin ja joskus viikollaki"*. Tytön asenne oli, että hiihtää *"niin usein ku aika vaa antaa"*.

Hiihtämisen viiter ryhmät poikkesivat kaikista muista liikkumismuodoista. Hiihtoa harjoitettiin yleisimmin toisen vanhemman kanssa. Yhdestätoista hiihtävästä nuoresta seitsemän hiihti vain tai lähes pelkästään äidin tai isän kanssa. Yhden pojan kuvaus hiihtämään lähtemisestä paljastaa tyyppillisen kuvion: *"yleensä mä aina lähen äitin toimesta, et tulee sullei, et onpas hyvä sää, että lähetäskö hiihtämään"*. Hiihtämään lähdettiin näissä tapauksissa yleensä vanhemman aloitteesta, mutta kuitenkin ilmeisen mielellään. Joissain tapauksissa lähtö tehtiin vähemmän mielellään, mutta asiasta silti kerrottiin nauraen: *"[Äiti] hiihtää talvella melkei joka päivä. Se on vähä, semmone hurahtanu siihe. Sit se joskus raahaa"*.

mut sinne mukaan, ni mä (naurua) meen.” Ajanvietteellisen vivahteen tekemiseen nuoren näkökulmasta tuo se, että hiihtäminen oli tekemistä vanhemman kanssa enemmän kuin kiinnostusta itse liikkumismuotoa kohtaan.

Yksin hiihtäviä oli myös. Edellä mainitun usein hiihtävän tytön lisäksi toinen tyttö kertoi yksin hiihtämisestä. Hänen liikkumisensa oli luonteeltaan erilaista, rauhallisempaa, ja siihen sopi hänen mukaansa yksin liikkuminen: *”Sillei et siinä saa vähän niinku miettiä samalla ja mennä ihan omaa tahtia rauhassa ja miten huvittaakaa.”* Kaverin kanssa hiihtämisestä kertoi vain kaksi poikaa, eikä kaveri ollut heillekään tavallista seuraa ladulla. Toinen heistä näki hiihtämisen kaikkiaan nuorille epätavallisena liikkumismuotona: *”ei taija mun ikäsillä olla hirveen yleinen. Se on sitä et mäkin meen yleensä äitin kanssa.”*

7.10 Lihaskuntoa ja -huoltoa

Nuorista noin neljäsosa teki omaehtoisesti lihaskuntoharjoittelua tai jumppaa, ja viidesosa kertoi venyttelevänsä. Näin teki myös kaksi toimintapuistossa haastattelemani tytöistä. Venyttelyä harjoittaneet nuoret olivat kaikki tyttöjä. Lihaskuntoharjoittelua tai jumppaa tehneissä oli myös enemmistö tyttöjä; pojista vain kolme kertoi lihaskuntoharjoittelusta.

Lihaskuntoharjoittelu oli kuntosalilla käymistä tai liikkeiden tekemistä kotona. Kuntosalilla käyminen oli epätavallista. Säännöllisesti salilla käyviä oli vain kaksi ja myös satunnaisesti käyviä vain kaksi. Kotona lihaskuntoliikkeitä oli sen sijaan säännöllisesti tehnyt viisi nuorta. Yhdelle *”vatsalihastreeni”* kuului seinäpallon pelaamiseen: *”meil on rangaistukset sillei, että häviäjälle on vaikka nelkyt vatsaa ja sitte siitä eteenpäin niinku aina viis vähemmän, ja sit voittaja ei välttämättä joudu tekee mitää.”*

Lihaskuntoharjoittelu, jumppa ja venyttely olivat aktiviteetteja, joissa liikkumismuoto korostui nuorten puheessa enemmän kuin ajanvietteellisyys. Niitä tehtiin useammin yksin ja fyysisten hyötyjen vuoksi kuin kaverin kanssa yhdessäolon muotona. Kukaan ei kertonut harjoittavansa näitä aktiviteetteja siitä lähtökohdasta, että piti keksiä ajanvietettä. Aktiviteettia kuvattiin yleensä lyhyesti kertomalla tekeminen: *”venyttelen aina joskus”*. Seuraavat kuvaukset kertovat tällaisista syistä sekä liikkumisen toteuttamistavoista.

Ku tuntuu, että on pakko saada venytellä tai jumpata niin sitten. Sekii iha fiiliksen mukaan.

Kyl mä joskus niinku teen vatsalihaksii illalla, mutta, yleensä. Riippuu vähän millainen fiilis on. Jos jaksaa, ni sit jaksaa.

Kotitreeniä, tämmöstä, pitää kuntoa yllä. Ihan punnerruksia ynnä muuta tämmöstä. Et sitä tarvii tossa [liikuntaharrastuksessa] sitten, ku siinä ei oikee huonolla kunnolla pärjää. . - - Mä teen niitä, mitä, illassa kolmesataa punnerrusta ja vatsaa ja tämmösiä. Se on semmosta räkkiä.

Venyttelen. Et pysyy notkeena, pystyy tanssimaa, ettei revähdä mitkään paikat.

Joissakin tapauksissa kuntosalilla käymiseen yhdistyi yleensä yhdessäolo. ”[Kaverin] kanssa käyn joskus, jos se pyytää koulun jälkeen tulemaan”, kertoi yksi pojista. Toinen poika vaikutti käyvän kuntosalilla vanhempansa aloitteesta ja lähinnä yhdessäolon vuoksi: ”Äitin kanssa joskus. Mutta ei se mitenkään niinkun kivaa ollu tai semmosta, että haluisin siellä käyvä aina.”

7.11 Tanssi

Omaehtoinen tanssi oli tyttöjen yksin tai kaverin kanssa kotona harjoittama aktiviteetti. Puolet tytöistä tanssi yksin kotona ja heistä puolet myös kaverin kanssa kotona. Toinen aktiivisesti tanssia harrastavista tytöistä tanssi silloin tällöin myös ulkona sekä talonsa kerhohuoneessa.

Tanssi oli ajanvietettä, ruumiillisuutta joka oli hauskaa. Sitä kuvaa hyvin seuraava sitaatti:

Jos on niinku semmonen biisi, mistä mä tykkään tulee niin tota, siin on sit aina sillei pakko tanssii. - - - Tanssitaan kavereitten kaa. Tai sitte, no okei, jos on niinku just tämmönen tylsä sää, nii sitte, voi olla et kotona tanssin yksinkii.

Tanssiminen kotona oli myös melko niukasti liikkuvien nuorten harjoittama liikkumismuoto. Sellainen se oli tytöille, jotka kuvaavat tanssimistaan seuraavassa haastatteluotteessa. Tanssiminen oli helppoa toteuttaa, eikä se vaikuttanut vaativan paljonkaan taitoja.

EH: Tanssittes te yhdessä vai yksin?

N1: Kyllä me välillä yhdessäki.

N2: (naurua)

EH: Mm. Laitatte vaa jotain musiikkia soimaan ja?

N1: Joo.

N2: (naurua)

EH: Mitäs sitte, onks teillä joku koreografia vai?

N1: No joskus, mut joskus sitte vaa, ihan omilla vaa.

N2: Useimmiten kaikkee semmosia, omia tämmösiä heilumisliikkeitä. Joskus koreografiaa.

- - -

EH: Katottes te mallia jostain?

N2: Välillä. Et useimmiten niinku, just joku malli ja sit ite soveltaa sen liikkeen jotenki omaks. Ettei niinku sillei tavallaan matki niitä liikkeitä.

Aktiivisesti tanssia harrastaville tytöille omaehtoisessa tanssimisessä oli mukana myös omatoimista harjoittelua. Sellaista liikkuminen oli esimerkiksi tässä tapauksessa: ”meillä on sellanen kerhohuone siinä meidän taloyhtiössä, ni me ollaa aina välillä ollu meidän kavereitten kanssa siellä tanssimassa tai treenaamassa.” Sama nuori

saattoi tanssia joskus myös ulkona viettäessään aikaa tanssia harrastavien kavereidensa kanssa:

Kyl me joskus, jos sillei innostuu tanssimaan, mutta ei me sillei ulos treenaamaa olla menty. - - - Esim just siellä [toimintapuistossa] me ollaan joskus tanssittu. Ja siellä [kentällä], ja siis ihan missä sattuu, missä nyt vaa ollaa oltu ja sit on tullu mieleen tanssia. Usein se on sillei, et jos vaikka on kylmä, ni sitte voi alkaa tanssia, et tulee lämmin (naurua).

Tytöt siis tanssivat ajanvietteeksi ja ”lämpimikseen”. Vaikka voisi olettaa, että ulkona nuorten suosimilla vapaa-ajan paikoilla tanssimisessa on mukana esiintymistä, tyttö ei kokenut asiaa niin. Hän päinvastoin ei halunnut tanssia kuin omien kavereidensa läsnäollessa: *”varmaan sillei, että niinku että ei oo hirveesti ihmisiä näkemässä. - - - Et yleensä ei silloin oo ollu niinku hirveen paljon porukkaa, sel-lasia tuntemattomia ainakaa, ku me ollaa tanssittu.”*

7.12 Hyötyliikkuminen

Hyötyliikkuminen oli välimatkojen kulkemista lukuunottamatta vähäinen osa nuorten vapaa-aikaa. Koiran ulkoilutuksen käsittelin lenkkeilyn muotona. Hyötyliikkumista mahdollisesti oli enemmän kuin aineistosta ilmenee, mutta sitä ei pidetty vapaa-aikaan kuuluvana asiana. Olen rajannut omaehtoiseksi liikkumiseksi sellaisen hyötyliikkunnan, josta nuoret puhuvat vapaa-ajan liikkumisena. Aineiston perusteella tähän määritelmään sisältyvät liikkumisen muodoista välimatkojen kulkeminen, hevosten hoitaminen, pihatyöt, metsätyöt ja kalastus. Näiden aktiviteettien tulkitsen olleen nuorille ainakin pääosin omasta halusta tapahtuvia.

Välimatkojen liikkumisen tavat ja perustelut olivat nuorilla melko samantlaisia. Välimatkojen pituuksista ja päämääristä olen kertonut liikkumisympäristöjen tarkastelun yhteydessä (alaluvuissa 6.2.4, 6.4.1 ja 6.6.1). Kolmea nuorta lukuunottamatta kaikki haastattelemani nuoret kertoivat kulkevänsä välimatkoja yleensä pyörällä. Yksi nuorista sanoi asian näin: *”Mä meen joka paikkaan pyörällä. Eli joka päivä pyöräilen.”* Talvisin ja huonolla säällä pyörä kuitenkin usein vaihtui lyhyillä matkoilla kävelyyn ja pidemmällä matkoilla autokyytiin. Esimerkiksi kaupungin asuinalueella asuva tyttö kuvasi sään vaikutusta kulkutapaan seuraavasti: *”aina melkein pyörällä, mut tänää oli vähän tämmönen keli. Että jos on huono keli, niin sitte autolla, ja sitte ku meidän äiti oli kotona tänään, ni pääs heittäämään”*. Vaikutti harvinaiselta, että nuori ei kulkisi muutamien kilometrien pituisia välimatkoja pyörällä tai kävellen. Nuorista yksi kuvasi itseään laiskaksi, kun ei liikkunut puolentoista kilometrin päähän kodistaan kaupungin keskustaan: *”Mä oon tosi laiska. En jaksa ikinä kävellä, et jos en saa kyytiä, ni en lähe (naurua). - - - Kyl mä sinne nyt niinku kesällä oon kävelly, koska on ollu hyvä sää. Mut nyt ei oo.”* Liikuntaa organisoidusti harrastavissa nuorissa näkyi, että harrastuspaikkojen kaukainen sijainti aiheuttaa riippuvaisuuden autokyydeistä. Vaikka urheiluva nuori voi muuten kulkea välimatkoja pyörällä tai kävellen, harjoituk-

siin joutui kulkemaan autolla: *”Ois aika raskasta kuitenkin polkee jonneki [6 kilometrin päähän] ja tulla takasi. - - - Ne kuitenkin vie sen verran voimia.”*

Eläinten hoidosta osana vapaa-aikaa puhui neljä tyttöä. Kanin ja koiran hoitamista en pidä liikkumisena, mutta sen sijaan hevosten hoitamista pidän riittävän ruumiillisena toimintana ollakseen omaehtoista hyötyliikkumista. Säännöllisesti, ympäri vuoden hevosia hoitamassa kävi kaksi tyttöä ja epäsäännöllisesti, lähinnä kesäaikaan yksi. Säännöllisesti läheisellä tallilla käyville tytöille harrastus näytti olevan niin tärkeä osa vapaa-aikaa, että sen voi olettaa säilyvän heidän liikkumismuotonaan pitkään.

Pihatöistä kertoi myös vain neljä nuorta. Nuoret liittivät ne vain mökillä tai mummolassa oleskeluun. Vaikka nuorista suurin osa asui kodeissa, joissa oli oma piha, pihatyöt kotona liikkumisen muotona eivät nousseet haastatteluissa esiin. Yhtenä syynä tähän voi olla se, että mökeillä ja mummoloissa aikaa vietettiin enemmän perheen kanssa pihalla oleskellen. Eroa vapaa-ajanvietossa kotiympäristössä ja mökillä kuvasi yksi tyttö seuraavasti: *”Siellä ehkä tulee vähä, siellä menee sillä [laine]laudalla paljon ja sit tulee uituu enemmän ja. Sit siellä ehkä tulee tehtyä enemmän pihahommia, ku siel on kaikkee, nyt keväällä varsinki.”* Mökille kuuluvaa työtä olivat yhdelle nuorelle puiden kaato ja pilkkominen isän kanssa. Hän puhui toisaalta ”puutöihin joutumisesta”, mutta mainitsi silti tekevänsä niitä *”sen verran ku huvittaa”*.

Hyötyliikkuminen on luonteeltaan omatoimista ennemmin kuin omaehtoista liikkumista. Johdannossa määrittelin, että omaehtoinen liikkuminen on omasta halusta ja mielenkiinnosta tapahtuvaa, omasta aloitteesta viriävää ja luovuuden mahdollisuuden sisältävää liikkumista. Nuorten hyötyliikkumisessa oma-aloitteisuus ja etenkin luovuuden mahdollisuudet olivat vähäisiä. Nuorilla saattoi olla mahdollisuus olla hyötyliikkumatta, tehdä *”sen verran ku huvittaa”*, mutta liikkuminen oli tietyn työn tekemistä määrättyllä tavalla. Nuori saattoi silti kokea liikkumisen osaksi omaa vapaa-aikaansa. Edellä mainittuihin hyötyliikkumisen muotoihin osallistumisesta ei puhuttu vastenmielisenä asiana, vaan päinvastoin nämä työt koettiin mielekkäinä.

7.13 Muista liikkumismuodoista

Nuoret harjoittivat lisäksi vähäisessä määrin joitakin sellaisia liikkumismuotoja, jotka eivät ole liitettävissä edellisiin luokkiin. Liikkumismuodot olivat agility, airsoft, jousiammunta, kamppailulajit, retket ja yleisurheilu. Osa näistä liikkumismuodoista antoi aihetta tärkeinä pitämiini tulkintoihin.

Airsoft oli yhden pojan liikkumismuoto. Hän osoitti haastattelussa suurta intoa kyseistä peliä kohtaan, ja hänen voi sanoa harrastaneen sitä. Poika kertoi pelaavansa peliä noin kerran viikossa tai kahdessa viikossa. Pelipaikkoja olivat kotipiha ja metsä. Varsinaisen pelaamisen lisäksi poika myös teki *”jotain softausvideoita”*. Peliä pelattiin joukkueissa kohtalaisen isolla ja melko pysyvällä porukalla – *”onko meitä nyt kaheksan suunnilleen”*. Porukassa oli poikia viidesluokkalaisista lukioikäisiin. Joskus mukana oli myös oma isä, mutta pojan hu-

vittuneisuudesta päätellen isän pelaaminen ei ollut olennainen osa harrastusta: *"meijän isän kanssa välillä softataan, mutta aika harvoin (naurua)"*. Pelissä oli erilaisia variaatioita.

Yleensä pelataa, et on kaks joukkuetta ja sit ne toisiansa vastaan pelaa niin kauan, että toisella joukkueella kuolee kaikki pelaajat. - - - Ja sitte no, siinä on eri muotoja, yks on, mitä pelataa ni on vippi, että siinä on yks tyyppi ilman asetta ja se, sitä sitte yks joukkue yrittää suojella niinku toiselta joukkueelta, et ne ei saa tapettua sitä. Ja sit siin on, no bunkkerin puolustajat, yks joukkue puolustaa sit bunkkereista ja loput yrittää hyökätä sinne, ja vallottaa sen. Ja sitte, se häviää se, niin kauan hyökkää, että puolustaja kuolee.

Airsoftin voisi käsittää myös pihapeliksi tai -leikiksi. Se olisi liitettävissä Helan-
gon (1975, 93–101) listaukseen erilaisista taisteluleikeistä. Peli on kuitenkin kehitetty niin pitkälle välineiden, sääntöjen ja pelipaikkojen osalta, että on syytä puhua pelistä ja harrastuksesta. Poika itsekin kutsui sitä peliksi.

Yksi nuori harjoitti silloin tällöin kotipihassaan jousiammuntaa. Se oli pojalle ajanviettoa yksin. *"No en joka päivää mutta kyllä sitä on tullu vähäsen ammuttua. Aina ku ei muutakaan tekemistä keksi, niin sitte voi mennä sinne ampumaan."* Poika kertoi, että hänellä oli *"kunnon"* jousiammuntavälineet.

Mulla on jousipyssy. Mä ammuskelen sillä välillä. Sain just kunnon nuolia siihen, että ei ollu mitään semmosia niinku halpisnuolia, mitkä tuli siinä mukana. Niin sillä on ihan kiva ampua. - - - Jousipyssy, semmonen ihan kunnon eikä mikää semmonen niinku kiinalainen muovi.

Tulkitsen pojan halunneen korostaa, että liikkumismuoto oli oikeaa jousiammuntaa eikä lelulla leikkimistä. Muissakin kohdissa haastattelua poika osoitti tekevänsä mielellään eroa itsensä ja lasten liikkumisen välille. Hän esimerkiksi lasketteli ja laski pulkkamäkeä erilailta kuin lapset. Näiltä osin hänen kertomuksensa ilmensivät siirtymistä leikkimisestä kohti liikkumismuotojen harjoittamista.

Kolmea eri kamppailulajia harjoitti omaehtoisesti yksi poika, joka harrasti kahta lajeista myös organisoidusti. Tämä liikkuminen oli pojalle omatoimista yksin harjoittelua, fyysistä tekemistä, joka tähtäsi suorituksen ja kunnon parantamiseen. *"Meil on semmonen nurmikenttä takapihalla, ni siinä mä harjottelen aina, puku vaan päälle ja sitte improvisoijaa. - - - Perusasentoja ja torjuntaja ja tämmösiä."*, poika kuvasi liikkumistaan. Lisäksi hän käytti nyrkkeilysäkkiä: *"Et säkkiä hakaan lähinnä, nyrkkeilysäkkiä, niin paljon ku lähtee. Et saa semmosen hien pintaan."* Liikkumisessa tärkeintä oli tietyn lajin harjoittelu, paikkana oli koti ja poika liikkui yksin. Tällainen kamppailulajien harjoittaminen oli muodoltaan ja merkitykseltään kaukana ajanvietteestä mutta sisälsi kuitenkin luovuutta, *"improvisointia"*.

Retkistä ja retkeilystä puhuivat vain tytöt. Retkeilijä oli tyyppillisesti tyttö, joka asui lähellä luontoa tai jonka isä tai äiti oli vienyt retkille. Haja-asutusalueella tehtiin pienimuotoisia retkiä kodin lähiympäristössä. Kolme haja-asutusalueella asuvaa tyttöä kertoi tekevänsä pieniä retkiä. Niiden luonne oli lähellä kuljeskelua. Retkiä tehtiin yksin tai kavereiden, sisarusten tai koiran kanssa tähän tyyliin: *"Semmosii että ottaa ihan eväät mukaan ja lähtee vaa jonnekin"*

patikoimaan, ja sit kun tulee nälkä, niin syö ja sit kääntyy takasi päin.” Kaupungista taas lähdettiin suurimuotoisemmin retkeilemään kauemmas. Kaupungin asuinalueella asuvista tytöistä kolme oli retkeillyt. Yksi harrasti partiota ja retkeili säännöllisesti pitkilläkin retkillä. Hän oli esimerkiksi tehnyt kaverinsa kanssa monen päivän pyöräretken usean kymmenen kilometrin päähän. Kaksi muuta retkeili satunnaisesti toisen vanhempansa kanssa, toinen äidin ja toinen isän kanssa. Kaupungissa asuvat eivät siis kertoneet pienistä eväretkistä. Selityksenä asiaan voisi olla, että kaupungissa asuvilla ei ollut riittävästi retkeilyympäristöksi kelpaavaa luontoa lähellä. Siitä syystä he ehkä eivät kokeneet pieniä retkiä lähiympäristöön mielekkäiksi. Haja-asutusalueella asuvat puolestaan löysivät luontoa lähiympäristöstään.

Huomio eroista retkeilyn tavoissa tuo yhden näkökulman ajankohtaiseen keskusteluun maaseudun tyhjentymisestä sekä liikuntamahdollisuuksien vähenemisestä syrjäseuduilla (Armila 2016; Paju 2004, 7–8). Retket ovat yksi osoitus siitä, että maaseudun ja syrjäseudun nuoret voivat löytää mielekästä tekemistä omassa ympäristössään. Nuoret eivät välttämättä koe elinympäristöään siltä osin tyhjäksi. Haastattelemanin haja-asutusalueen nuoret hyödynsivät liikuntamahdollisuuksia, joita kaupunkilaisnuorilla joko ei ollut, joita he eivät hyödyntäneet tai joita he eivät kokeneet mielekkäiksi eläessään kaupunkiympäristössä.

7.14 Johtopäätökset liikkumisen muodoista

7.14.1 Liikkumismuotojen soveltamista

Ensimmäisenä johtopäätöksenäni esitän, että nuorten omaehtoisessa liikkumisessa korostuu liikkumismuotojen soveltaminen. Omalla ajalla liikkueensa nuoret käyttävät mahdollisuuksiensa mukaan vapautta määrittää liikkumismuotojen sisältöjä ja tavoitteita itse. Nuoret eivät useinkaan pitäydy tietyissä liikuntalajien säännöissä tai liikkumismuotojen suoritustavoissa, vaan muokkaavat aktiviteetteja itselleen sopiviksi. Liikkumisen luonne ulottuu ohimennen liikahtamisesta (kuten parkourhyppy aidan yli kävelymatkan varrella tai tanssahtelu hengailun ohessa) harrastamiseen (kuten skeittaus tai juoksulenkkeily). Se ulottuu monimuotoisesta liikunnallisesta ajanvietosta (esimerkiksi uimaranalla tai luistelukentällä) lajisuorituksiin (hiihtolenkki tai jalkapallon tekniikka-harjoittelu). Ääripäiden välille mahtuu monenlaista liikkumista, jossa liikuntalajin rooli ajanvietossa vaihtelee.

Liikkumismuodoista suuressa osassa näkyivät monimuotoiset ja vaihtelevat toimintatavat. Nuoret kehittivät ja sovelsivat pallo- ja mailapelin sekä pihapelin ja -leikkien toteuttamistapoja paikkaan, välineisiin ja porukkaan sopiviksi. Erilaisia temppuilua sisältäviä liikkumismuotoja sekä tanssia harjoitettiin luovasti liikkeitä kokeillen ja kehitellen. Uinti tarkoitti vain harvoin matkauintia, vaan se oli monimuotoista hupiuintia. Luistelu ei ollut pika- tai taitoluistelua vaan vapaamuotoista ”pyrähtelyä”. Nuorisokulttuuriseen liikkumiseen liitettyä

itse kehittelyä ja määrittelyä ilmenee tässä mielessä laajasti omaehtoisen liikkumisen muodoissa.

Liikuntalajien lista sopii kuvaamaan nuorten omaehtoista liikkumista vain osittain. Aineistoni liikkumisen muodoista vain lenkkeily, hiihto, lihaskuntoharjoittelu, venyttely sekä omatoiminen organisoidusti harrastetun lajin teknikkoiden harjoittelu sisälsivät useimmiten lajinomaista suorittamista ja ennalta arvattavia toteutustapoja lajeille ominaisissa liikkumisympäristöissä. Uinti on hyvä esimerkki kuvaamaan eroa siinä, miten liikuntalaji yleisesti käsitetään ja miten nuori sitä harjoitti. Organisoitua uinnin harrastusta sekä aikuisen tapaa uida on nähdäkseni sopivaa kuvata uinnin termillä. Nuoren omaehtoista uimista taas on sopivampaa kuvata paikan kautta, monimuotoisena vedessä ja sen äärellä liikkumisena. Liikkumismuotojen toteuttamistapojen moninaisuus tar koittaa myös sitä, että lajilistoista ei voida tehdä johtopäätöksiä liikkumisen fyysisestä rasittavuudesta tai muista sen kaltaisista määreistä. Valtaosa liikkumisesta ei luontevasti asetu mitattavaksi suoritukseksi tai ajassa rajautuvaksi tapahtumaksi (ks. myös Paju & Berg 2013, 65–66).

Liikkumismuotojen soveltaminen on liitettävissä liikkumisen paikkoja koskeviin johtopäätöksiini (ks. alaluku 6.6). Johtopäätös vapaan tilan tarpeesta on liitettävissä nuorten tarpeeseen itse määritellä liikkumisen tapoja ja soveltaa liikkumista itselleen sopivaksi. Johtopäätökset lähellä sijaitsevien paikkojen suosimisesta ja rakennettujen liikuntapaikkojen vähäisestä merkityksestä ovat nyt liitettävissä siihen, että omaehtoisen liikkumisen ei tarvitse olla tietyillä suorituspaikoilla suoritettuja lajisuorituksia. Yleensä ei tarvita standardoitua liikuntapaikkaa jossa harrastaa lajia sen sääntöjen mukaan, vaan lähellä sijaitsevassa paikassa liikutaan kullakin hetkellä sopivaksi ja mahdolliseksi koetulla tavalla. Yleensä tekemistä sovellettiin niihin edellytyksiin, jotka vallitsivat tietynä aikana, tietyssä paikassa ja tietyllä porukalla. Soveltaminen oli usein paitsi mielekästä myös välttämätöntä, jotta toiminta olisi mahdollista.

Nuorten omaehtoinen liikkuminen muistuttaa esimoderneja liikkumisen tapoja sisältäessään yhteisöllistä ja luovaa toimintaa, jossa tyydytään vähään ja sovelletaan sitä mitä on, jotta ajanvietto yhdessä liikkuen mahdollistuu (vrt. Itkonen 2012, 170–172; ks. myös Itkonen & Simula 2016, 205–206). Monet nuorten harjoittamista omaehtoisen liikkumisen muodoista ilmentävät piirteitä, jotka on liitetty 1900-luvun alun leikkeihin maaseudulla (Kärkkäinen 1992, 25–28). Tuolloin pihapelejä ja -leikkejä sovellettiin käytettävissä olevan tilan ja ajan mukaan. Leikit olivat yksi kokonaisuus, jossa tärkeintä olivat senhetkinen ympäristö ja leikkiin osallistuvat kaverit. Liikkumisen luonteessa on nähtävissä myös jälkimoderniin aikaan yhdistetty sosialisaaion kaksisuuntaisuus. Nuoret eivät sellaisenaan toteuta liikuntalajeja tietyssä muodossa ja tietynlaisiin suori tuksiin pyrkien, vaan ovat aktiivisia liikkumismuotojen sisältöjen muokkaajia ja kehittäjiä. (Ks. esim. Alanen 2009, 16–17, 21–23; Itkonen 2015, 12.)

7.14.2 Viiteryhmä määrittäjänä

Aineistossani nuorten omaehtoista liikkumista määritti suurelta osin se, millai sessa viiteryhmässä nuori vietti vapaa-aikaansa. Huomattava osa liikkumisesta

oli lähtökohdiltaan ajanvietettä tietyssä seurassa. Se oli esimerkiksi luistelua tai mäenlaskua kavereiden kanssa ”vaihtelun vuoksi”. Viiteryhmän olemassaolo ja mieltymykset määrittivät liikkumista usein myös silloin, kun tietty liikkumismuoto oli lähtökohtana. Tämä ilmeni esimerkiksi jalkapallon pelaamisena silloin, kun pelikaveritkin pääsivät pelaamaan, tai hiihtämisenä silloin, kun äitikin halusi hiihtää. Normi oli viettää vapaa-aikaa kavereiden kanssa, ja eri kavereiden kanssa toteutettiin erilaisia liikkumismuotoja sekä samoja liikkumismuotoja eri tavoin. Nuorempien ja vanhempien sisarusten ja vanhempien kanssa harjoitettiin tiettyjä liikkumismuotoja. Koira liikkutti suurta osaa nuorista. Osa nuorista liikkui yksin omasta halustaan, osa joutui valitsemaan yksin toteutettavia liikkumismuotoja kaverien puutteen vuoksi. Viiteryhmää voi perustellusti sanoa keskeiseksi omaehtoisen liikkumisen muotojen määrittäjäksi. Osalle nuorista se myös määritti sitä, liikkuihko hän.

Kavereiden merkitys on myös aiemmin liitetty nuorten vapaa-aikaan ja liikkumiseen. Nuorten on todettu pitävän ajanviettoa ystävien kanssa kaikkein tärkeimpänä osana vapaa-aikaansa. Lisäksi hyvien ystävien määrän on todettu olevan suurimmillaan 10–14-vuotiaana eli vielä tutkimukseni kohderyhmän iässä. (Myllyniemi 2009, 30.) Kaverien liikunta-aktiivisuuden on todettu vaikuttavan liikunta- ja urheiluharrastuksiin (Berg 2015; Takalo 2016, 144–146). Yli puolet 11–15-vuotiaista kokee yhdessäolon kavereiden kanssa tärkeäksi liikuntaharrastuksessaan. (Palomäki ym. 2015.) Kavereiden kanssa toimiminen on nuorten liikkumiskarttapiirroksissa liittynyt kiinteästi omaehtoiseen liikkumiseen (Turkka 2007, 53–56, 63). Ajanvietto kavereiden kanssa oli omassakin aineistossani tyypillinen syy omaehtoisesti liikkeelle lähtemiseen ja koski suurinta osaa liikkumismuodoista. 15-vuoden iästä alkaen kavereiden kanssa liikkumisen on todettu vähentyvän (Myllyniemi & Berg 2013, 70–72), ja tästä on nähtävissä merkkejä myös omassa aineistossani. Osa nuorista oli vastikään alkanut harjoittaa yksin toteutettavia liikkumismuotoja, kuten lenkkeilyä ja lihaskuntoharjoittelua, ja osa kertoi harjoittavansa vähemmän kaveriporukalla toteutettavia liikkumismuotoja, kuten pallo- ja mailapelejä ja mäenlaskua.

Sisarusten ja vanhempien rooli omaehtoisessa liikkumisessa osoittautui myös tärkeäksi. He olivat seuraa, jonka kanssa saattoi harjoittaa erilaisia liikkumismuotoja, ja joka myös kannusti liikkeelle. Perheenjäsenten merkitys on tuotu aiemmin esiin vanhempien organisoidulle liikuntaharrastukselle antaman tuen näkökulmasta (esim. Palomäki ym. 2015) ja myös omaehtoisen liikkumisen harjoittamisen näkökulmasta (Takalo 2016, 139–143). Omaehtoisen liikkumisen säännöllisyyden on eri tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä esimerkiksi perheen liikkumiseen käyttämään aikaan sekä vanhempien asenteisiin (Lehmuskallio 2007, 94–95). Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että kuudesluokkalaiset tytöt liikkuvat useammin perheenjäsentensä kanssa kuin pojat (Pennanen 2009, 52), mutta omassa aineistossani ei ilmene samanlaista eroa. Sisarukset olivat tyypillinen liikkumisen viiteryhmä kotipihojen lähettyvillä toteutetuissa peleissä ja leikeissä sekä mäenlaskussa. Vanhempien kanssa taas tyypillisesti hiihrettiin ja harjoitettiin hyötyliikkumista, joskus myös esimerkiksi lenkkeiltiin ja retkeiltiin. Pallo- ja mailapelejä pelattiin melko harvoin vanhempien kanssa

mutta sitä useammin sisarusten kanssa. Esitys perheiden höntsävuoroista omaehtoisen liikkumisen lisäämiseksi (Lehmuskallio 2007, 151) saa siis tukea aineistossani. On kuitenkin huomioitava, että useimmille höntsäpelaaminen oli ajanvietettä ja liikkumista kaveriporukoissa ja nuorten kesken, jolloin vanhemmilla ei ollut roolia toiminnassa.

Aineistoni perusteella en voi todentaa aiemman tutkimuksen huomiota, että 14–15-vuoden iässä vanhempien kanssa liikkuminen alkaa vähentyä (Myllyniemi & Berg 2013, 70–72). Nuoret eivät liittäneet vanhempien kanssa liikkumista siihen, kuinka heidän omaehtoinen liikkumisensa oli viime vuosina muuttunut tai millaiseksi he arvelivat sen lähivuosina muuttuvan. Sitä vastoin pihapiirissä lasten ja sisarusten kanssa liikkumisen vähentyminen oli melko tyypillistä. Liikkumismuodot, joita nuoret kertoivat vanhempiensa kanssa harjoittavansa, olivat pääosin aikuisillekin tyypillisiä liikkumismuotoja, joihin vanhemmat houkuttelivat nuoret mukaan. Tämän tyyppinen yhdessä liikkuminen saattaa vähentyä nuoren suuntautuessa vapaa-aikanaan kauemmas kodin piiristä.

Tutkimukseni täydentää kuvaa nuorten yksin liikkumisesta. Yksin liikkumisen on todettu olevan yleinen tapa liikkua omaehtoisesti viikoittain sekä melko yleinen tapa liikkua päivittäin (Myllyniemi & Berg 2013, 70–71), ja sen osuuden on havaittu kasvavan nuoruudesta aikuisuuteen (Merikivi ym. 2016, 96–98). Yksin liikkumista esiintyi aineistossani kohtalaisen vähän. Sen muotoja olivat tyypillisesti lenkkeily, pyöräily, hiihto sekä lihaskuntoharjoittelu ja venytely. Koiran kanssa liikkuminen sen sijaan oli huomattavan suuressa roolissa. Koiran kanssa liikkumisen osuutta nuorten liikkumisessa ei aiemmassa tutkimuksessa ole eritelty, ja voi olettaa, että se on sisältynyt yksin liikkumiseen. En katso koiran kanssa liikkumista yksin liikkumiseksi, sillä nuoret kuvasivat koiran yleisimmin seuralaiseksi, jonka kanssa lenkkeiltiin ja leikittiin. Koiran olemassaolo myös sai nuoria liikkeelle. Esimerkiksi yksin lenkkeily oli näin ollen luonteeltaan erilaista kuin koiran kanssa lenkkeily.

Yhdessäolon roolia omaehtoisessa liikkumisessa on syytä korostaa. Yhdessäolo on aiemminkin liitetty kiinteästi nuorten liikkumiseen mutta erittelemättä sen roolia omaehtoisen liikkumisen eri muodoissa. Armila (2016, 39) on todennut, että nuorten liikuntaa tulee tarkastella ”yhdessä olemisen agendana” ja ”paikallisina nuorisokulttuurisina sosiaalisuuden muotoina”. Tulkintani mukaan yhdessä olemisen agenda määrittää vapaa-ajanviettoa korostuneesti juuri omalla ajalla eli omaehtoisesti vietettynä vapaa-aikana. Nuorille oli tyypillistä kertoa tästä osasta vapaa-aikaa lähtökohtana se, keiden kanssa he sitä viettivät. Yhdessäolo tarkoitti useimmissa tapauksissa yhdessäoloa kavereiden kanssa, jolloin kyse on mainituista nuorisokulttuurisista sosiaalisuuden muodoista. Ei kuitenkaan pidä unohtaa perheenjäseniä viiteryhmänä, kuten ei koiraakaan. Tietyn viiteryhmän kanssa yhdessä oleminen määritti sitä, liikkuiko nuori ja millä tavoin nuori liikkui.

Suurelle osalle nuorista omaehtoisen liikkumisen mielekkyys syntyi sen yhdistymisestä tiettyssä viiteryhmässä hengailuun (vrt. Kauravaara 2015, 36). Hengailun tyyppinen tekeminen on tähän asti yhdistetty lähinnä vaihtoehtola-

jeihin (esim. Armila 2016, 39). Tämän katson johtuvan siitä, että omaehtoista liikkumista ei ole muilta osin riittävästi tutkittu. Aineistoni nuorten kertomusten kautta olen osoittanut, että yhdessäolo ja hengailu luonnehtivat hyvin suurta osaa muustakin nuorten omaehtoisesta liikkumisesta.

7.14.3 Lapsuuden ja nuoruuden rajalla

Tutkimukseni pääkohderyhmä on 14–15-vuotiaat nuoret siksi, että tuohon ikään liittyy tutkitusti muutoksia liikkumisessa. Tuossa käännekohtassa liikuntaharrastuksen lopettamisen on todettu olevan yleisempää kuin muulloin. Omaehtoisen liikkumisen osuuden kasvu sekä liikkumismuotojen muuttuminen pihaleikeistä kohti yksilöllistä ja itsenäistä kuntoliikuntaa on myös liitetty tuohon ikään (Laakso ym. 2006, 10; Merikivi ym. 2016, 96). Tulkintani mukaan tutkimieni nuorten puhe ilmensi heidän olevan omaehtoisen liikkumisen osalta lapsuuden ja nuoruuden rajalla. Nuoret kokivat liikkumisensa muuttuneen viime vuosina. He kertoivat, etteivät enää liiku samalla tavoin kuin lapsena.

Ensinnäkin osa omaehtoisesta liikkumisesta oli korvautunut hengailulla ja juttelulla. Tämä todettiin esimerkiksi seuraavasti: *"ehkä on mun ikäsillä enemmän sitä niinku vaan hengailua"* sekä seuraavasti:

Ala-asteikäset lukee vähemmän. Niitä ei, se on niinkun, ehkä enemmän painottuu tähän liikunnalliseen hommaan. Meillä on se enemmän, mun ikäsillä se on ehkä enemmän vähän sitä puhumista kun niillä. Tällai kysellään kuulumisia ja tällai että. - - Ne puhuu vähemmän ja pelaa enemmän, ja me puhutaa ehkä vähä enemmän ja pelataan vähän vähemmän.

Ne ehkä tekee enemmän jotai. - - Ja niil on jotai juttuja että "nyt teemme tätä", ja me vaa ollaa sillei "no emmä nyt tiä mitä me tehää, me vaa ollaa". (naurua) - - Mä olin tosi paljon ulkona sillon ala-asteella. - - Sit siel oli ihan hullusti niinku lapsia, että meit oli ihan hullun paljon, sit me aina oltii jotai leikkejä, siellä ulkona.

Kavereiden kanssa oleminen oli tärkeää, ja joissain tapauksissa jokin liikkumismuoto oli korvautunut hengailulla tiettyjen kavereiden kanssa. Osa nuorista myös otaksui, että lähitulevaisuudessa hengailun merkitys kasvaa. He arvelivat lapsille tyypillisen liikkumisen jäävän ja muiden nuorten kanssa oleskelun lisääntyvän. Itseä hiukan vanhemmille nuorille tyypillisenä kavereiden kanssa olemisen tapana pidettiin "vain olemista" "jossain". Yksi tytöistä kertoi asian seuraavasti:

Sit se riippuu niistä kavereistaki vähän, mitä tekee. Et jos ei kavereista oo lähtemää mihinkään, ni sit se varmaa jää siihen, et jutellaa jossai. Et se on varmaa semmosta, et "mä tuun teille, ni sovita sit mitä tehdää". Ja sit ei mennäkää mihinkää.

Jos nuorella oli nuorempia sisaruksia tai kavereina lähiympäristön lapsia, hän harjoitti yleensä heidän kanssaan pihaleikkejä ja muita lasten liikkumiseksi miellettyjä liikkumismuotoja. Yksi nuorempien lasten kanssa liikkuvista nuorista kuvasi lapsia seuraavasti: *"sillei huomaa, et ne on paljon energisempiä ja sillei eri jutut"*. Vapaa-ajan viettäminen nuorempien sisarusten ja lasten kanssa vaikutti

mahdollistavan ja sallivan nuorille sellaisten liikkumismuotojen harjoittamisen, joita pidettiin lapsenomaisina mutta jotka nuori selvästi yhä koki mielekkäiksi.

Vapaa-ajanvieton alueen laajeneminen kotiympäristöstä kauemmas oli myös tärkeä tekijä omaehtoisen liikkumisen kannalta. Tässä iässä nuorilla oli jo vapautta lähteä kuljeskelemaan, jättää pihapiiri leikkeineen ja hakeutua nuorten seuraan laajemmalle alueelle. Moni harjoitti liikkumista laajalla alueella, mutta moni myös hakeutui usein oleskelun paikoille kuten keskustaan. Huomionarvoista on se, että nuorten puheessa ilmeni myös hengailun arvostamista siksi, että se viittasi kavereiden olemassaoloon. Tämä kuvattiin siten, että jos nuorella oli kavereita, heidän kanssaan saattoi lähteä paikkoihin ja hengata, kun nuori muussa tapauksessa viettäisi aikaa kotiympäristössään. Yksi nuorista kertoi kavereiden puutteen vuoksi jäävänsä kotiin lukemaan. Paljon kavereiden kanssa aikaa viettävä nuori puolestaan totesi seuraavasti:

Kyl siitä ainakii jää just semmonen niinku kotona oleminen pois, ku menee yläasteelle, jos saa paljon kavereita. Mut jos on sit, että vaik ei saakaa hirveesti, tai vaikka niinku ois sillei, et ei saa hirveesti kavereita, niin kyl sit varmaan on kotona.

Toiseksi nuoret kysyessäni eroa lapsena liikkumiseen kertoivat liikkumismuotojen muutoksesta. Kuvatut muutokset olivat yhteneväisiä sen käsityksen kanssa, että leikeistä ja peleistä siirrytään kohti yksin harjoitettavia kuntoliikuntamuotoja kuten lenkkeilyä. Liikkumismuotoja, joiden harjoittamisen vähenemisestä tai loppumisesta useat nuoret puhuivat, olivat pihapelit ja -leikit, mäenlasku, kiipeileminen sekä pallo- ja mailapelit. Hiljattain aloitettuja tai lähitulevaisuudessa aloitettavaksi ajateltuja liikkumismuotoja puolestaan olivat lenkkeily ja kuntosaliharjoittelu sekä kuljeskelu aiempaa laajemmalla alueella. Lenkkeilyn ja kuljeskelun lisääntyminen voidaan liittää osittain liikkumavapauden laajenemiseen nuoruudessa (vrt. Merikivi ym. 2016, 93). Aktiivisesti jotakin harrastavilla nuorilla osa omaehtoisesta liikkumisesta oli korvautunut ohjatulla ja omatoimisella harjoittelulla. Liikkuminen oli ”totisempaa” harrastamista, kuten eräs nuori kuvasi asiaa: *”kyl se niinku, enemmän alkaa olee semmosta totisempaa meininkiä vähän, ku tulee vanhemmaks ja sit haluu panostaa enemmänki siihen lajiin”*. Omaehtoista pallo- ja mailapeliä pelaamista puolestaan luonnehtivat nuorilla sanat höntsäily, rentous ja hengailu, kun taas lasten ajateltiin pelaavan enemmän ”tosissaan”.

Lasten ja nuorten vapaa-ajan liikunnan tutkimuksessa (emt., 92–93) on pohdittu liikuntalajien huomattavaa ikäsidonnaisuutta. Tutkimuksessa on nostettu esiin uinti ja jalkapallo erityisinä lasten harrastuksina, joiden suosio vähennee jyrkästi nuoruuden kuluessa. Uinti ei omaehtoisena liikkumismuotona ollut aineistossani vain lasten laji, vaan nuorille yleinen liikkumismuoto. Omaehtoisen jalkapalloilun väheneminen sen sijaan näkyi aineistossani, ja voin esittää tulkintoja sen syistä. Merikivi kumppaneineen (emt.) toteaa jalkapallon pelaamisen koulun pihalla olevan perinne, joka ulottuu vain kouluikäisiin. Moni tutkimukseni nuorista harjoitti omaehtoisesti jalkapalloa, osa myös koulun kentällä, mutta moni myös rajasi koulun pihalla pelaamisen kuuluneen ala-asteaikaan. Yksi totesi asian näin: *”Pikkupoikia mä enemmän nään niinku koulun kentällä jalista*

pelaamassa mut ei yläasteikäisiä enää. Ei oo koskaan. Käy ne sit, jos niitäki näkee siellä, ni ne on vaan pysähtynyt juttelemaan tai tällasta.” Toinen aiemmin koulupihan kentällä pelanneista tarjosi kaksi selitystä siihen, että ei enää yläasteella pelannut:

Mä kävin mun kavereiden kanssa joskus pelaamassa sillon, ku mä olin vielä tässä alakoulussa. Mut emmä, emmä kyllä osaa sanoo nyt syytä, että miks mä en oo käyny siellä sen jälkeen. Tai ei, siis ei mun kaveritkaa varmaan oo käyny siinä, ku tuli yläkouluun. - - - Sillon niinku oltiin ihan ku siinä koulussa, mutta nyt ku siirryttiin tonne ni. Se on ehkä myös se et, ku välitunnilla pelattii alakoulussa siinä kentällä, ni se ikäänkun niinku jäi mieleen, että koulun jälkeenki olis kiva pelata. Mut nyt se on vähän unohtunu.

Jalkapalloa oli siis pelattu kentällä, joka sijaitsi juuri oman koulun pihalla. Yläasteella nuorella ei enää ollut samanlaista kenttää oman koulun pihassa. Toiseksi aiemmin kyseisellä kentällä oli pelattu myös välitunneilla, mitä oli ollut luontevaa jatkaa myös koulun jälkeen. Yläasteella ei enää ollut tapana pelata välitunneilla. Merikiven ja kumppaneiden (2016, 92–93) toinen selitys asiaan on vähenevä kiinnostus ryhmätoimintaan ja joukkuelajeihin. Aineistossani tällaiseen viittaa se, että pelikaverien puute esti joitakin nuoria pelaamasta. Toisaalta kiinnostus muiden nuorten seuraan hakeutumiseen ja porukoissa oleskeluun oli lisääntymässä. Joissain tapauksissa tämä saattoi johtaa pelaamiseen ajanvietteenä ja yhdessäolon muotona.

Käännekohdassa elämistä ilmentävät hyvin nuorten ristiriitaiset ajatukset joidenkin liikkumismuotojen harjoittamisesta. Tämä koski tyypillisesti kaupunkilaistyttöjä ja heidän suhdettaan mäenlaskuun, pihapeleihin ja -leikkeihin sekä kiipeilemiseen. Liikkumismuodot vaikuttivat olevan heille rajapyykkejä lapsuuden ja nuoruuden välillä. Tulkitsin heidän jo ohittaneen rajapyykin, mutta palaavan silti näitä liikkumismuotoja harjoittaessaan lapsuuden puolelle. Seuraavat sitaatit kertovat tyttöjen ristiriitaisista ajatuksista:

Onhan se vähän hölmöö meiltä, mutta ei se haittaa (naurua). - - - Emmä tiää, varmaan ku se on sillei pienten juttu tavallaa. Emmä tiää.

Ne on sitte vähän tietysti lapsellisempia. Ne pitää vähän enemmän ehkä hauskaa, sillei. - - - Monesti oon nähny, ku ne käy rullaluistelemassa tai. Mäki käyn joskus, täällä, rullaluistimilla. - - - Sillon pienenä mä olin taas aika samanlainen ku nää, mä vaan kei-nuin ja pyöräilin ja, tota, liikuin aika paljo. - - - Mutta yhä liikun pyörällä paikasta toisee ja rullaluistelen ja uin, vieläki. - - - Oikeestaan me käyvään vieläki pulkkamäessä. Me käytiin aina pienenä, tota, pururadalla, me käytiin pulkkamäessä. Ja me käyvään joskus vieläki. Se on niin kivaa (naurua).

Pienemmät niinku, niitten ei tartte yrittää sellasta et ”joo että me ei voida niinku huu-taa tääl tai niinku olla niinku lapsellisi”, koska ne, jos ne on lapsii. Mut sit meidän ikäset nii, ne sit jotenkii yrittää olla sillei et ”joo me nyt ei ainakaa kiljuta, koska me ollaa tän ikäsii, me vaan tullaan tänne laskee”. Mut kyl ne, kyl me ainakii kiljuttaa. (naurua)

Tytöt ilmaisivat asian kuvaamalla tekemistä ”lapselliseksi” mutta silti tai juuri siksi hauskaksi. He pohtivat liikkumismuotojen lapsellisuutta ja silti nauttivat siitä, että saattoivat heittäytyä olemaan lapsia tai ”hullutella”. Lapsuuteen liitettyjä liikkumismuotoja tuli harjoittaa nuorten tavalla (esimerkiksi laskea mäkeä

vauhdikkaammin kuin lapset) tai korostaa ajanvietteellisyyttä, jottei olisi liian lapsellinen.

Nuorten välillä oli eroja sen suhteen, millaista liikkumista pidettiin lapsuuteen kuuluvana ja miten oman liikkumisen koettiin muuttuneen. Osa nuorista harjoitti toisten nuorten lapsellisiksi kuvaamia liikkumismuotoja liittämättä niihin lapsellisuuden leimaa. He harjoittivat lajeja omilla tavoillaan ja viiteryhmissään erikseen korostamatta, että he tekivät sitä jotenkin nuorten tavoin tai vain ajanvietteeksi. Heitä oli haja-asutusalueen nuorissa enemmän kuin muiden asuinalueiden nuorissa. Samoin pojissa heitä oli enemmän kuin tytöissä. Nämäkin nuoret kuitenkin kertoivat liikkumismuotojensa muutoksista, tai he harjoittivat nuorempien kavereidensa tai sisarustensa kanssa erilaisia liikkumismuotoja kuin omanikäisten kavereidensa kanssa. Muutosvaihe siis näkyi heidänkin omaehtoisessa liikkumisessaan.

8 LIKKUMISEN TILOJEN MERKITYKSET

Teoreettinen lähtökohta kolmanteen tutkimuskysymykseen vastaamiselle on, että tilat merkityksellistyvät toiminnalla. Johdan siis tilojen merkitykset siitä, miten nuoret kuvaavat toimintaa sekä sen mahdollisuuksia ja rajoitteita eri liikkumisympäristöissä. Rakennan analyysin ensin merkityksiä eritellen. Johtopäätöksissä teen synteisiä sekä merkitys-, paikka- että henkilölähtöisesti.

8.1 Yhdessäolon tilat

Liikkumisen muotoja tarkasteltessa ilmeni, että vapaa-ajan viettäminen tietyssä seurassa määrittä suurta osaa omaehtoisesta liikkumisesta. Johdonmukaisesti nostan yhdessäolon keskeiseksi omaehtoisen liikkumisen tilojen merkitykseksi. Liikkumisen roolin ja ehtojen näkökulmasta erotan yhdessäolon tilat kahdenlaisiin tiloihin: 1) hengailun tilat, joissa liikkumista syntyi hengailun ohessa, ja 2) yhdessä liikkumisen tilat, joihin mentiin liikkumaan.

8.1.1 Hengailun tila

Hengailun tilan merkityksen löydän sellaisesta puheesta, jossa ajanvieton pääasiaksi ei kuvattu liikkumista vaan läsnäolo paikassa, jossa muitakin nuoria vietti aikaa. Tilan merkityksellistäminen hengailun kautta johti liikkumiseen tietyin ehdoin. Nuoret liikkuiivat, kun sen saattoi tehdä spontaanisti hengailtaessa yhdessä muiden kanssa ja se tuntui siinä hetkessä hauskalta. Tilan tuli sallia vapaa oleileminen ja jutteleminen, ei vain jonkin liikkumismuodon harjoittaminen. Hengailun sallivien tilojen merkityksen nuorten liikkumiselle on aiemmin nostanut esiin Kauravaara (2013, 217–218; 2015, 36). Liikkumista voi syntyä hengailun ohessa, jos se koetaan omaehtoiseksi oman ajan viettämiseksi ilman aikatauluja ja muiden päättämiä sisältöjä. Toimintaan voi ryhtyä ja sen voi keskeyttää silloin, kun siltä sattuu tuntumaan.

Hengailun merkitys liittyi aineistossa monenlaisiin liikkumisympäristöihin. Ensimmäinen esimerkki merkityksen ilmenemisestä on seuraava haastattelukatkelma, jossa puhutaan kaupungin asuinalueen toimintapuistosta. Siinä tyttö kertoo liikkumisesta sivuasiana, joka tapahtui osana hengailua, paikassa jossa oli kiva hengailua.

EH: Mitä kaikkee te täällä teette, tai sinä?

N: No me täällä vaa istutaa. Ja joskus ollaa tuolla.

EH: Tossa mis on toi kiipeilyseinä vai?

N: Nii. Jotai apinoidaan siellä. Ja keinutaan tuolla tai. Silleen vaa hengataan täällä ihan muuten vaa.

EH: Sitte toi, mis toi poika menee tuolla ylhäällä, ni käyttäteste noita?

N: No, niin no, istutaan tuolla ylhäällä tai sillei. Tai sit me kiivetään tonne katolle, tonne, mikä toi on, varastojuttu.

EH: Mikä täs paikassa on hyvää?

N: No tää on tämmönen kiva. Tänne voi tulla syömää aina jätskiä ja istuskelemaan, ja sillei.

Toinen esimerkki hengailun tilaksi merkityksellistetyistä paikasta on maaseudun kirkonkylän koulun nurmikenttä ympäristöineen. Ympäristöön kuuluivat muun muassa koripallokorit ja koulupihan kiipeilytelineet. Haja-asutusalueella asuva poika kertoi, että hänen kaveriporukkinsa kokoontui mielellään kentän luo siksi, että *”on aika paljon niitä futiksen pelaajiaki siinä porukassa, ni varmaan tänne kasaannuttaa”*. Pojat eivät kuitenkaan pääasiallisesti pelanneet jalkapalloa, vaan: *”varmaan potkitaan siinä samalla ku jutellaan tai tehään muuta”*. Jalkapalloilua harrastava tyttö kuvasi nuorten vapaa-ajanviettoa kentän tienoilla tehden näkyväksi sen, että hengailun paikalla välillä liikutaan spontaanisti.

N: Siellä pelataan, sitten siellä on katsomo, ja sitte siellä porukka varmaan istuu ja polttaa. Ja sitten, sitte siel on ne kuntoiluvälit, ni siel on jotakin pienempiä yleensä. Ja sitten, en mä oikeen muuta siellä että.

EH: Joo.

N: Sitten vaa istutaan välillä, ja jutellaan, ja näin.

EH: Just. Eli joku porukka istuu katsomossa yleensä.

N: Joo.

EH: Joo. Ketä ne on?

N: No jotaki vanhempia, et siel on aina kauhee määrä noita mopoja ja autoja ja tämmösiä. Et ne ysiluokasta ylöspäin on siellä varmaan.

EH: Joo joo. Käyks ne koskaan pelaamassa?

N: Joo, kyllä ne sitte aina tulee välillä siihen potkimaan.

EH: Mm. Pelaa ihan samalla lailla ku tekii vai?

N: Nii sillai vetelee maaliin ja sitte menee ehkä takas sinne, ja sitte saa jonku idean, et nyt mennään pelaamaan, ni sit ne kaikki menee siihen pelaamaan.

Tyttö itse merkityksellisti tilaa sekä liikkumisen että hengailun kautta. ”*Se on sellanen hyvä pelailupaikka ja oleskelupaikka*”, oli hänen yhteenvetonsa paikasta. Hyvässä oleskelupaikassa saattoivat liikkua spontaanisti myös sellaiset nuoret, jotka eivät olleet tulleet paikkaan liikkumisen vuoksi. Yksi sellainen oli nuori, joka vietti usein aikaa kentän lähistöllä oleillen. Hän ryhtyi esimerkiksi pelaamaan koripalloa spontaanisti tilaisuuden tullen: ”*se on ihan et sattuu ko löytyyn pallo vai ei*”.

Kolmanneksi esimerkiksi hengailun tilasta noston kaupungin asuinalueen hiekkakentän. Seuraavissa sitaateissa ajanvietosta kentällä kertovat ensin tanssia harrastava tyttö ja sitten jalkapalloa harrastava poika.

Ollaan vaan niinku, hengailaan siellä, mutta en mä siellä oo liikuntaa harrastanu. Tai no, kyl mä itse asiassa nyt just ihan viime viikolla oltiin pelaamassa siellä jalkapalloa, mutta et se on jo tosi harvinaista. - - Siellä on tosi usein sillei niinku porukkaa ja sit siellä oli sillonki, ku me mentiin sinne, ja sitte me vaa alettii, että nyt aletaan pelaa jalkapalloa. - - Ne tais lopettaa siinä ja sit me mentiin siihen pelaamaan. Ja sit me oltiin siinä sillei laidassa, jotkut jäi siihen istumaan siihen kentän laitaan, ja siinä me, sit ku me lopetettiin, ni senki jälkeen jäätii sit siihen laitaan.

Käyää me siellä niinku oleskelemassa. En mä siellä koskaan mitää vetele tai sellasta. Siellä käy-, niinku mä, me mennää niinku vaa olemaa, olemaa kavereitten kanssa ja sillei. Et siel ei mitää. - - No joku saattaa ehkä ottaa sinne futiksen mukaa ja siellä jotain (- -), semmosta pomputellaa ja sillei. Mut ei mitää semmosta niinku, jota siellä [nurmikentällä] ollaa.

Paikka oli hengailun ja sen ohessa pelailun tai pomputtelun paikka sekä jalkapalloa harrastavalle että harrastamattomalle nuorelle. Kumpikin nuorista asui yli kahden kilometrin päässä kentästä. Pojan mukaan kenttä olikin usean asuinalueen nuorten kokoontumispaikka. Tällä liikkumisympäristöllä oli niin suuri merkitys nuorten oleskelupaikkana, että sinne tultiin kauempaakin hengailmaan ilman ajatusta paikan käytöstä liikkumiseen.

Kaikki liikkumisen paikkojen laidoilla hengailijat eivät ehkä osallistuneet liikkumiseen, mutta heidän läsnäolollaan saattoi olla vaikutusta liikkujiin. Liikkumisen äärellä hengailua on aiemmin kuvannut Lähteenmaa (1992, 161) kertoessaan tyttöjen oleilusta skeittaavien poikien lähistöllä. Aineistossani ilmeni samansuuntaista tyttöjen hengailua poikien skeittauksen ja jääkiekkoilun äärellä. Seuraava tytön kertomus toimintapuistossa oleskelusta osoittaa, että vuoro-vaikutus poikien kanssa oli tärkeä osa paikassa hengailun kokemusta.

Usein pojat siinä skeittaa ja sitte, me yleensä ollaa, istutaan siinä keinulla tai sit jossain siinä penkeillä ja. Ja sitte joskus saatetaan mennä sinne niitten poikien kaa, tai niitä poikia saattaa tulla meidän kaa, tai sit me ollaa jo valmiiks joittenki poikien kaa, tai jotain.

Seuraavassa toinen tyttö kertoo jääkiekkokaukalon laidalla hengailusta ja sen mielekkyydestä. Hän hengaili liikkumisen äärellä etenkin silloin, kun pelaamassa oli tietty ”*söpö tyyppi*”. Tyttö otaksui läsnäolonsa kannustaneen pelaajia parempiin suorituksiin.

Tosi monet pelaa aina lätkää siellä tai jääkiekkoo siellä et tota. Ja munkii on kiva kattoo sitä, mut ku mä en ite osaa sitä niin hyvin pelata nii tota. Mut sit on aina kiva kattoo, ku muut pelaa, ja sit varsinkii, ku ne tekee niinku, onnistuu. Ni sit on aina tosi kiva nähä, ku niil on niinku hyvä joukkuehenki. - - - Mut yleensä jos pojat pelaa, niin varsinkaa jos et tunne, niin ne niinku näyttää vielä enemmän, et "joo me osataan pelata tätä", niin se on yleensä niinku pojilla just semmonen, että ne yrittää näyttää, et joo ne osaa todellaki pelata (naurua). - - - Kyl me välillä käytii, no kyl me aika useesti, koska me tiedettiin, et ne pelaa siellä. Ja sit siellä oli yks tosi söpö tyyppi, ni sitte yleensä käytiin kattoo just sen takia.

Jääkiekkokaukalon laita oli tytölle tila, jossa voi sekä nähdä onnistumisia ja hyvää joukkuehenkeä että lähestyä kiinnostavia poikia. Paikoissa liikkuminen voi siis tehdä niistä kutsuvia hengailun tiloja, katsomoja joissa oleilla ajanvietteeksi seuraten kiinnostavia nuoria ja kiinnostavaa toimintaa. Toisaalta hengailu liikumisympäristöissä voi lisätä liikkujien toiminnan mielekkyyttä, kun toisten nuorten läsnäolo on toivottua.

8.1.2 Yhdessä liikkumisen tila

Toiseksi yhdessäolon merkityksen katson ilmenneen sellaisissa tapauksissa, kun paikkaan lähdettiin liikkumaan vain yhdessä sopivan viiteryhmän kanssa. Hengailun tilasta yhdessä liikkumisen tila eroaa siten, että jokin liikkumismuoto oli nyt keskeinen osa ajanviettoa. Yhdessä liikkumisen tilassa tärkeää ei ollut se, että tilassa oli läsnä muita nuoria, vaan se, että nuori sai liikkua haluamassaan porukassa.

Merkitys ilmeni monenlaisten liikkumisympäristöjen yhteydessä. Luistelulentä oli yhdessä liikkumisen tila, kun nuori kertoi: *"emmä nyt yksin sinne varmaan menis, mutta kavereitten kaa siel on ihan kiva olla"*, ja totesi pääasian olevan *"varmaa yhdessäolo"*. Kuntosali merkityksellistyi yhdessä liikkumisen tilana, kun poika kertoi käyvänsä siellä *"ku kaveriki käy siellä, ni mä käyn, meen seuraks"*. Asuinympäristössä lenkkeilystä eräs tyttö totesi, että *"mun kaveri haluaa vähän niinku painoo pois, mut mä vaan sit meen niinku sen seuraks sinne juoksemaa, et sen ei tarvi yksin juosta"* ja *"yleensä mul on aina kaveri, tai koira tai joku. Et en käy yksin."* Seinäpalloa pelaava tyttö koki vanhempien poikien kanssa samaan tilaan pääsemisen hienoksi: *"Se on mukavaa, ku ne ottaa aina mukaa, että vaikka ne on nii isoja ja mä oon niin pieni (naurua)."* Uimahalli merkityksellistyi yhdessä liikkumisen tilaksi, kun nuorelle tärkeää oli *"ehkä varmaan se, että kaverin kans menee sinne ja sitte pitämään hauskaa"* ja kun nuori kertoi käyvänsä siellä kavereiden kanssa *"yleensä joo, tai sit perheen kanssa, jos en halua mennä kavereitten kaa ni. Mut yleensä en yksin."* Merkitys ilmeni uimahallien yhteydessä myös siten, että isompi uimahalli monenlaisine altaineen oli nuorelle yhdessä liikkumisen tila ja erosi siten pienemmästä uimahallista:

Se on nii iso paikka, ni mä otan yleesä kaverin mukaa sinne. Et sit jos on semmonen pieni paikka, esim joskus ku mä olin iskällä, ku se asu vielä tuolla [paikkakunnalla], siel oli lähellä semmonen uimahalli. Mä kävin siellä aina yksin, ja se oli semmone ihan pikkunen, ni siellä pysty vaa uimaa sellasta, rataa.

Hengailun tiloissa viiteryhmänä olivat yleensä muut nuoret, mutta yhdessä liikkumisen tiloissa seuraksi kävivät muutkin. Kotiympäristöä voi luonnehtia sisarusten kanssa yhdessä liikkumisen tilaksi. Jotkin tilat olivat korostuneesti vanhemman kanssa yhdessä liikkumisen tiloja. Luonnonympäristö merkityksellistyi näin esimerkiksi tapauksessa, jossa tyttö oli *"niinku pienestä lähtien ollu äitin mukana jossai patikoimassa. Otetaa eväät mukaa ja lähetää jonnekii reissuun."* Hiihtolatu oli usealle haastattelemistani nuorista tällainen liikkumisympäristö. Yksi poika totesi osuvasti lähtevänsä hiihtämään *"äitin toimesta"*. Pojan kaveri lähti joskus spontaanisti mukaan, hänkin yhdessäolon merkityksessä: *"jos se niinku on tulossa meille pyytää mua johonkii ja sit se näkee, et me ollaan lähössä hiihtää, ni se voi lähtee mukaan."*

Uimarannan merkityksissä yhdistyivät usein hengailu ja yhdessä liikkuminen. Pojat kertoivat uimarantojen yhteydessä enemmän liikkumisesta, tytöt taas korostivat useammin auringonottoa, juttelua ja hengailua toisten nuorten kanssa. Osa nuorista valitsi rannan sen perusteella, missä muut nuoret ja etenkin omat kaverit halusivat kyseisenä päivänä viettää aikaa. *"Kyl se niinku on, tai niinku liittyy siihen, et millanen porukka on siel rannalla, et onks kivoja tyyppejä, ni on, niinku riippuu sit siitä, et haluaks siel olla vai ei"*, totesi yksi tytöistä. En tiedä, kuinka paljon todellisuudessa liikuttiin, mutta liitän uimarannalla käymiseen yhdessä liikkumisen merkityksen silloin, kun uimaankin oltiin menossa. Rannalla oleminen sisälsi liikkumista yhdessä kavereiden kanssa hauskaa pitäen. Nuoret esimerkiksi uivat porukalla, pelasivat pallolla ja hyppivät laiturilta. Yhdessä keksittiin porukalla toteutettavia liikkumisen tapoja.

Tietyt rannat olivat totutusti tiettyjen viiteryhmien ja tietynlaisen toiminnan paikkoja. Esimerkiksi kaupungin keskustan lähellä sijaitsevista rannoista yksi vaikutti olevan auringonoton ja nuorten yhdessä oleilun paikka, toinen enemmän uimisen ja vedessä temppuilun paikka, ja kolmas taas pienten sisarusten kanssa *"rantailun"* paikka, kuten yksi pojista kuvasi asian: *"siellä on ehkä sillai vähän matalempi se ranta, ja niillä on sillai, että, että tuolla se on ehkä vähän enemmän semmosta auringonottamista ja semmosta rantailua, että syyää eväitä ja. Mut tietenkii uijaan siinä välillä."*

Yhdessä liikkumisen tiloissa voitiin käydä säännöllisestikin. Silloin tilaa voisi kutsua myös yhteisen harrastuksen tilaksi. Nuorella oli suuri kiinnostus sekä itse liikkumismuotoon että yhdessä tietyn porukan kanssa toimimiseen. Esimerkiksi katusählyä pelattiin totutusti tiettyjen kavereiden kanssa tietyssä paikassa, jääkiekkoa pelattiin omalla peliporukalla lähikentällä tai skeitattiin skeittikavereiden kanssa monissa lähiympäristön paikoissa. Yksi skeittaajista kuvasi asiaa toteamalla, että skeittauksen määrä päivittäin *"riippuu vähän, et onko paljon kavereita sillei aina"*, ja että yksin *"kyllä sitä lähtee, mut ei vaa jaksa olla ku ehkä sen tunnin tai kaks"*. Jalkapalloilijan kuvauksessa jalkapallokenttä on yhteisen harrastuksen tila, jossa päärooliin asettuu ajanvietto yhdessä muiden lajin harrastajien kanssa:

Kesälomalla sitte aina, siinä vaikka kolme kertaa viikossa mennää sinne. Jotkut menee sinne joka päivä. Joskus on semmonen viikko, että mennää sitte joka päivä sinne, ja ollaan siellä yhestätoista seittemään, ja vaikka koko päivä ollaan siellä. - - - Lepäämistä ja puhutaan ja sillei. Pelataa sillei, et joku on keskellä ja sitte syötellään siinä, et-

tä joku koittaa saaha pois. Se on semmosta rentoo, ettei oo mitenkää semmosta kauheen kovaa peliä, et se ei oo niinku mitää. Semmosta treenaa-, pientä treenausta ja kikkailua.

Sosiaalinen media toimi omanlaisenaan yhdessä liikkumisen tilana. Näissä tapauksissa nuoret eivät liikkuneet yhdessä samassa ajassa ja paikassa, mutta sosiaalisen median yhteisö oli merkityksellinen ylläke liikkumiselle. Aiemmin on todettu sosiaalisen median olevan tärkeä vaihtoehtoliikunnan harrastamisen tila, jossa katsotaan, opitaan ja esitellään temppuja sekä kehitellään ideoita yhdessä muiden harrastajien kanssa (Rannikko 2016a, 33). Aineistossani tämän virtuaalisen tilan käyttöä ilmeni airsoftin, parkourin, skeittauksen, lumilautailun, laskettelun ja trampoliinitemppujen yhteydessä. Nuoret kertoivat mallin ottamisesta arvostettujen harrastajien videoilta sekä omien videoiden tekemisestä ja jakamisesta muille harrastajille. Lasketteleva poika osoitti yhteisön ulottuvan laajalle kertoessaan, millaisia videoita katsoo Youtubesta: *”Jotain eri temppuja hakee ja tämmösiä, jotain temppuja tai tyyppien nimiä hakee. - - Jotain on näitä maailman parhaita laskettelijoita. Simon Dumont ja tämmösiä.”* Toinenkin poika keräsi vaikutteita liikkumiseensa maailmanlaajuiselta sosiaalisen median kanavalta: *”Youtubesta katotaa semmosia trampatemppeja, että voisko, mitä vois kokeilla ja sillei. Että ei oo semmosta, että hypätää turvaaverkon yli johonkii toiselle trampalle tai jotain sellasta että. Toista trampaa ei oo, oltas sitä muuten kokeiltu.”* Oman liikkumisen esittäminen oli tässä tilassa vähäisemmässä roolissa kuin mallin katominen muilta liikkujilta. Viimeaikainen kyselytutkimus viittaisi siihen, että nuoret yhä enimmäkseen seuraavat muiden tuotoksia, vaikka sosiaalisen median käyttö kokonaisuudessaan onkin haastattelujen jälkeisenä aikana huomattavasti yleistynyt ja muuttanut muotoaan (ks. Merikivi ym. 2016, 25–29).

Sosiaalisen median yhdessä liikkumisen tilassa visuaalisuus oli tärkeässä roolissa. Sen vuoksi oman materiaalin tuottamiseen tähtäävää liikkumista ohjasivat sekä pyrkimys hienoon temppuun että pyrkimys hienoon kuvaan. Seuraava kertomus trampoliinitempusta havainnollistaa, mitä nuori ajattelee oman liikkumisen esittämisen tässä tilassa edellyttävän: taitoja ja onnistumista sekä liikkeessä, visuaalisuudessa että teknisten välineiden käytössä.

N: Mä heitin omasta pihasta, jotain näin pieneen koriin korista omasta pihasta, ihan kuvattii vaa, kokeillaa minkä näkönen tulee, ja heitin koriin sieltä.

EH: Miten kauas?

N: Hm?

EH: Nii miten kaukana se oli se kori?

N: Mitenhä kaukana se oli, jotain viiskyometriä tai, se oli tosi pitkällä. Heitin vaa, ihan sillei muuten vaa heitin, että katotaa miten menee, ja sit se meni siitä koriin, ja sitte kunnan juhlinta ja sillei. Se oli ihan hieno kokemus. (naurua)

EH: Laitoiksä sen johonkii sitte?

N: Ei olla laitettu sitä, se ei ollu niin hyvä kuva, että sen ois saanu sitä mihinkää. Se oli semmonen kamerakännykkä, semmonen ihan höntsäkamera.

8.2 Vetäytymisen tila

Vetäytymisen merkityksen tulkitsin ilmenevän siinä, jos nuori kertoi liikkuvan-
sa paikassa, jossa sai olla omassa rauhassa tai erillään muista ihmisistä. Omaa
rauhaa koettiin paitsi yksin myös yhden tai muutaman läheisen ihmisen kanssa
tai koiran kanssa. Liikkumismuodot, joihin vetäytymisen merkitys liittyi, olivat
kävely, juoksu, uinti, hiihto, kiipeäminen puuhun ja kuljeskelu.

Vetäytymisen tilaa tuotettiin ensinnäkin poistumalla tietyistä paikasta.
Liikkumisen paikan ei silloin tarvinnut olla mikään erityinen paikka. Lähellä
kaupungin keskustaa asuvan tytön kertomuksessa vetäytymisen tila oli epä-
määräinen jokin paikka poissa kotoa: *”Mä vaa lähen vetää, ku ei jaksu olla kotona,
ja sit mä kävelen jonnekii ja meen jonnekii istuu ja meen jostai, kävelen jonneki.
Emmä tiä, lähen vaa. Jos palaa kii kotona.”* Käveleminen poissa kotoa tarjosi nuorelle tär-
keän tilan yksin rauhoittumiselle.

Vetäytymisen tilaa tuotettiin myös siirtymällä tiettyyn omaa rauhaa tar-
joavaan liikkumisen paikkaan. Ylös tiettyyn puuhun kiipeämällä kaupungin
asuinalueella asuva tyttö vetäytyi tilaan, jossa sai nauttia omasta rauhasta, kau-
neudesta ja tuoksuista:

N: Meijän lähellä on semmone iso puu, semmone mis on semmosii valkosia kukkia ja
se on semmonen hieno puu, mä käyn joskus siellä. Tai mä kiipeen sinne ylös. Se on
semmonen paksu puu, nii sitte sinne on helppo kiivetä. - - - Se on siellä, ihan siellä
kadun päässä. Semmosen kerrostalon pihassa.

EH: Joo. Käyks siellä muutkin kiipeilemässä?

N: En usko, ei varmaan kukaa. Ei kukaa oo varmaan tajunnu, että sinne pääsee kii-
peemää.

EH: Joo. No millon sä oot löytäny sen?

N: Aika kauan sitte. Tai se on semmone hieno. Semmonen rehevä puu, ni se on
semmone hieno.

EH: Nii. Millon sä oot viimeks käyny siellä?

N: Pari päivää sitte.

EH: Ai jaa. Sä kiipeet sinne, mitä sä teet?

N: No haistelen niitä kukkia ja istun siellä oksalla. (naurua)

Luonto merkityksellistyi usealle nuorelle vetäytymisen tilaksi. Aiemmin on
erilaisiin viheralueisiin hakeutuminen liitetty nuorten vetäytymisen tarpeeseen
(Mäkinen ja Tyrväinen 2008, 286–288). Yksittäisten kiipeilypuiden lisäksi eriko-
koiset metsät ja metsiköt sekä ranta ja rantapolku olivat aineistossani näitä
paikkoja. Luonnossa liikkumisessa vetäytymiseen yhdistyivät usein luonnon
tarjoamat elämykset, kuten edellä esteettiset elämykset ja tuoksu. Luonnossa
paljon liikkunut poika kertoi luonnon viehätyksestä sanoin *”kaunis maise-
ma”, ”puut tietyllälaila sommittelee ittensä”* sekä *”ettei oo luminietokset semmosii
harmaita”*. Esteettiset elämykset ovat olleet merkittäviä osia luonnossa liikkumi-
sen kokemuksissa myös lukioikäisille nuorille (Fredriksson 2011, 71–72). Nuoria
luontoon vetäytymään kutsuvia elämyksiä olivat aineistossani lisäksi äänimäi-

semat. Niitä kuvaa seuraavaksi edellä mainittu paljon luonnossa liikkunut poika.

EH: Mikä siellä on parasta?

N: Ehkä luonnon rauha.

EH: Mm. Mitä kaikkea siihen kuuluu siihen rauhaan?

N: Että ei oo semmosta kaupungin hälyä.

EH: Mm. On hiljasta.

N: Joo. Että ku esimerkiksi just täs on tää [asuinalueen] puisto, mikä on nyt esimerkiksi yks semmonen luonnonvaranen puisto, alue, keskellä kaupunkia, esimerkiksi, ni siel on aika jännä, et ku tässä on ku siellä ympärillä menee teitä kauheesti, mut siellä ei kuulu mitää auton ääniä ja sillei. Et siel ku menee, se on semmosta hiljasta linnun laulua.

Lenkkeilyn reitit merkityksellistyivät vetäytymisen tiloiksi usealla nuorella. Joukkueurheilua harrastava ja muutenkin paljon yhdessä muiden kanssa liikkuva tyttö tykkäsi käydä juoksulenkeillä yksin: *"Kyl mä aika paljon yksin mä tykkään juosta enemmän, että sit saa miettiä ihan ite niitä, vähän omaa rauhaaki."* Hakeutuminen vetäytymisen tilaan oli samalla tavoin vastapainoa sosiaaliselle vapaa-ajanvietolle toisellekin joukkuelajia harrastavalle tytölle: *"Mä tykkään aika paljon käyvä yksin lenkillä, ku on kumminki sen joukkueen kanssa muuten niin paljon, ni sitte mukava välillä olla yksinki"*. Yksin lenkkeilessä hänkin saattoi *"mennä ihan omaa tahtia ja, mietiskellä siinä ja kuunnella musiikkia rauhassa, eikä tarvii niinku höpöttää tavallaan koko ajan sen kaverin kanssa"*.

Eteneminen yksin oli liikkumista vetäytymisen tilassa myös silloin, kun ympärillä oli ihmisiä. Nuorten kuvaukset kuitenkin viittaisivat siihen, että mikäli on valinnanvaraa, valitaan paikka, jossa ei kohdata tuntemattomiakaan ihmisiä. Kaupungin asuinalueella lenkkeilevä nuori kertoi näin: *"Mun mielestä ois paljon kivempi esim just lenkkeillä jossain semmosessa paikassa, et missä ei hirveesti oo ketään vastaantulijoita varmaan, ja voi sillei ihan rauhassa."* Seuraavassa muiden ihmisten poissaolo tekee rantapolulla kävelyllä käymisestä mielekäästä: *"Illalla on jotenki kivempi, ku ei oo niin paljon ihmisiä, ja sitte on niin semmosta, pimeetä, en tiä. Rauhallista."*

8.3 Leikkisyyden tilat

Leikki on tärkeä mutta hankala käsite liikuntatutkimuksessa ja etenkin nuorten merkityksenantojen tutkimuksessa. Leikkiä voi laajasti ymmärrettynä pitää perustana, jolle liikuntakulttuuri on rakentunut. Omaehtoiset leikit, kisailut ja pelit on luontevaa erottaa kilpailullisesta ja organisoidusta urheilusta, jossa leikkisyyttä on vähäisästi. (Ks. Helanko 1980, 97–99; ks. Itkonen & Simula 2016, 177–179.) Nuorten puheessa leikki-sana taas viittasi tyypillisesti lasten toimintaan, johonkin mikä oli enää vähäinen osa heidän vapaa-aikaansa. Määrittelen leikin

nuorten käsitystapaa laajemmin, sillä leikin merkitys tuo esiin keskeisiä asioita aineistossani.

Tarkastelen leikin merkitystä leikkisyyden kokemuksen kautta. Leikkisyyden määrittelyn perustana pidän Huizingan (1947, 43) leikin määritelmää:

Leikki on vapaaehtoista toimintaa tai askarointia, joka suoritetaan määrättyissä ajan ja paikan rajoissa vapaaehtoisesti hyväksytyjen, mutta ehdottomasti sitovien sääntöjen mukaan; se on oma tarkoitusperänsä, ja sitä seuraa jännityksen ja ilon tunne sekä tietoisuus jostakin, mikä on "toista" kuin "tavallinen elämä".

Määritelmän pohjalta leikkisyyttä voi etsiä ensinnäkin liikkumisesta, jossa koetaan vapautta. Vapaasti leikkivä ei ryhdy leikkiin välttämättömyydestä vaan joutoaikana ja leikin tuottaman huvin vuoksi. Toiseksi leikki rajautuu liikkumiseen, jossa irtaudutaan tavallisesta elämästä väliaikaiseen, huvia tuottavaan toimintaan. Kolmanneksi leikki on rajattu ajallisesti ja tilallisesti. Se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että toiminnan tavat, kokoonpanot ja säännöt määrittyvät ja määritetään kuhunkin leikin hetkeen ja paikkaan sopiviksi. Ne eivät ole pysyviä, vaan niitä sovelletaan. Ajassa rajaaminen viittaa myös siihen, että leikin tarkoitus sisältyy tekemiseen eikä sen jälkeisiin tuloksiin. (Emt., 16–24.) Vapautta sekä tiettyyn aikaan ja paikkaan rajautumista voi havainnollistaa erottamalla modernin urheilun leikistä. Kansanomainen urheilu ja pelit ovat vielä olleet leikkiä, kun taas modernissa urheilussa aika ja paikka ovat jo standardoituja ja suorituksia verrataan toisiin vastaaviin. (Ks. Itkonen 2012, 171; Kärkkäinen 1992, 159–161.)

Leikkiä on etsitty lasten ja nuorten kulttuureista erottaen leikin ilmiasu ja piiloasu. Tämä erottelu selventää hyvin tarkastelukulmaani leikkiin. Ilmiasun perusteella leikit on jaoteltu vapaisiin leikkeihin ja sääntöleikkeihin. Vapaat leikit sisältäisivät nuorten omaehtoisesta liikkumisesta muun muassa mäenlaskun, ja sääntöleikkeihin kuuluisivat muun muassa pihapelit. Piiloasu taas on leikin elämyksellinen eli kokemuksellinen osa. (Helanko 1980, 3, 16–17.) Liikkumisen ilmiasun puolesta olen tarkastellut leikkiä edellisessä luvussa, kun taas merkitysten näkökulmasta määräävä tekijä on leikin piiloasu.

Kulttuurisen leikki-ilmion kokemuksellinen ulottuvuus on yksilöllinen ja sisältää yksilön merkitykset ja kokemukset. Ilman leikkisyyden kokemusta leikki on leikkiä vain rakenteellisesti. Rakenteellinen ulottuvuus viittaa normeihin, tapoihin ja instituutioihin. Esimerkiksi rakenteellisesta leikistä käy sellainen kasvatuksellinen ja tavoitteellinen toiminta organisoidun liikunnan kentällä, joka on ilmiasultaan leikkiä mutta jota osallistuja ei koe leikkisäksi. Leikkisyyden kokemus mieltyy esimerkiksi spontaaniksi, yksilölliseksi, hulluttelevaksi ja innovatiiviseksi. (Hänninen 2003, 105–106.)

Edellä esittämieni määritysten pohjalta katson leikkisyyden tilaa tuotetun sellaisella omaehtoisella liikkumisella, joka oli vapaata ja tarkoituksetonta, tavallisesta elämästä ajallisesti ja tilallisesti erotettua toimintaa, joka oli nuorelle huvia ja joka ilmensi leikkisyyttä tilan käytössä esimerkiksi hullutteluna tai yksilöllisyytenä. Tällaista leikkisää tilan käyttöä oli aineistossa runsaasti ja monenlaista, joten jaan tarkastelun alalukuihin. Tarkastelussani hyödynnän Caillois'n (1961) leikin luokittelua kategorioihin, mitä on aiemminkin käytetty nuorten

omaehtoisen liikkumisen tarkasteluissa (Hänninen 2007; Silvennoinen 2006, 118). Kategorioita erottaa se, onko leikissä pääroolissa sattuma, jäljittely, kilpailu vai jonkinlainen tasapainoa horjuttava, huimaava tai jännittävä kokemus (Caillois 1961, 12–26). Näistä neljästä luokasta kaksi jälkimmäistä soveltuu kuvaamaan leikkisyyttä aineistossani. Lisäksi analysoin leikkisyyttä luovan tilan käytön sekä seikkailun kautta.

8.3.1 Kisojen ja höntsän tilat

Leikkisyyden tiloja tehtiin ensinnäkin rennosti kilpailen (ks. Caillois 1961, 14–17). Nuoret kisasivat ja pelasivat huvitellen, usein spontaanisti ja tilanteessa sovitulla säännöllä. Tällaista tilankäyttöä ilmeni aineistossani monenlaisissa liikkumisympäristöissä kuten uimarannoilla, erilaisilla kentillä, kotipihoilla ja leikki- ja toimintapuistoissa.

Uimarannat olivat leikkisän, spontaanin kisailun paikkoja monissa kuvauksissa kuten tässä: *”Uidaan, ja niinku sukelluskilpailuja ja kumpi sukeltaa pisemmälle, tai kumpi on niinku nopeempi ja. Sit niinku just siihen vastavirtaan on hyvä uida, et kumpi on vahvempi tavallaa.”* Jalkapallokenttä oli leikkisyyden tila, kun nuoret kisasivat ja pelailivat esimerkiksi näin: *”kuka vetää eniten ylärimaan, semmosia niinku kisoja. Ja sitte, ja jos on tarpeeks porukkaa, ni semmosta pienpelejä. Että semmosta ihan rentoo vaan, pelailua.”* Kotipiha olivat monenlaisen leikkisän liikkumisen tiloja. Esimerkiksi eräällä pihalla pelattiin pesäpalloa hauskoilla säännöillä: *”Et välillä niinku pelataa, et järvelle päin lyyään ja sitten niinku esim jossain, uimalelulla tai jollain sitten mahdollisimman nopeesti yrittää sitä palloa sieltä hakee”*. Toisella pihalla aloitettiin joskus spontaanisti lumisota: *”Otetaan pallot käteen ja heitetään ihan vaa, että ollaanko lumisotaa, ja joo.”* Kolmannella pihalla nujakoitiin leikkisästi, kun tyttö ”tappeli” poikien kanssa: *”Se yrittää muksia mua siinä ja mä estelen sitä ja välillä annan takasi ja sit mä kaadan sitä maahan ja se yrittää kaataa mua, mutta ei ne saa koskaan mua kaatumaa, ku mul on sen verran hyvä tasapaino. (naurua)”*

Hauskuuden ja hauskanpidon erottaminen vakavuudesta ja tosissaan tekemisestä tuo aineistossani hyvin esille leikkisyyden merkitystä. Tämä vastakainasettelu kuvaa hyvin nuorten leikkisää tilankäyttöä, vaikka sitä ei leikin teorioissa pidetäkään riittävänä leikin määrittäjänä. Toimintapuistot olivat leikkisän pihapeliä pelaamisen tiloja, mistä kertovat nuoren sanat: *”ei se mitään semmosta hirveen vakavaa, että semmosta leikkiä vaan”*. Lentopalloa organisoidusti harrastava nuori kuvasi omaehtoista uimarannalla pelaamista kertoen, että siellä tärkeintä oli *”vaa et on hauskaa. Ainakii saatu nauraa siellä, ku ollaan siellä.”* Hiekkakentällä hengailun ohessa jalkapalloa pelannut nuori kuvasi tekemistä sanoen: *”ei mitään vakavaa, et silleen vaa hauskaa”*.

Pallo- ja mailapeliä kentillä ilmennyttä leikkisyyttä kuvaa hyvin termi höntsä. Höntsä ja höntsäily ovat puhekielen termejä, joita on käytetty melko laajoissa merkityksissä. Lasten ja nuorten liikkumisen yhteydessä höntsällä on tarkoitettu muun muassa *”leikinomaista liikuntaa, kisailua ja pelailua sisarus-ten ja vertaisten kanssa”* (Alhoniemi 2015). Puhekielessä termeillä on viitattu myös yleisesti jonkin tekemiseen tai pelaamiseen *”leikkimielisesti”* ja *”huvin vuoksi”* (Urbaani sanakirja 2016; Wikisanakirja 2016). Höntsä-alkuisia sanoja on

käytetty myös viitattaessa järjestettyyn liikuntaan, joka eroaa kilpaurheilusta, kuten aikuisten höntsätanssi (Kauravaara & Koivuniemi 2016, 13). Yksi nuorista kuvasi nuorten omaehtoista toimintaa jalkapallokentällä käyttäen termiä ”hönä”. Hän erotti seuraavasti ”hönätarkotuksessa” pelailun tosissaan ja nopeammin pelaamisesta:

Me tehään niinku, otetaan se sillei löysemmin ja niinku jutellaa ja nauretaa. Ne [alasteikäiset] ehkä niinku, se vaikka se futiksen pelaaminen, ne niinku, tekee sitä ehkä niinku enemmän tosissaa, sillei, ja juoksee enemmän. Me niinku syötellää ja nauretaa ja vedellää ja sillei niinku ihan hön-, niinku hönä-, ihan hönätarkotuksessa, sillei niinku pidetää hauskaa.

Leikkisyyden merkitys vaikuttaisi tekevän sisäänpääsyn pelikentälle helpommaksi sellaiselle nuorelle, joka kokee taitonsa vähäisiksi. *”Mulle itelle ehkä sopii parhaiten joku semmone, no mitkä ei hirveen vakavasti ota sitä peliä ja sillai, että, no, ei mikää hirveen hyvää porukka, koska mä en itekää oo mikää hirveen hyvää”*, totesi toiseltaista liikuntalajia harrastava poika jääkiekon pelaamisesta. Toinen, nuukasti liikkuva poika kertoi, että sopiva peliporukka olisi *”semmone joka on suht semmosia, semmosia ilosia, ja sitte ei ota niin vakavasti sitä pesäpalloo, ja sitte pitää siitä.”* Leikkisyys antaisi mahdollisuuden osallistua vähäisilläkin taidoilla. Näyttäisi siltä, että leikkisän pelaamisen tilaa voi kutsua avoimeksi verrattuna ”vakavasti” pelaavien tuottamaan suljettuun tilaan. Suljetussa tilassa tilan käyttöä ja käyttäjiä määritetään urheilun arvoista ja päämääristä käsin, kun taas avoimessa tilassa sallitaan urheilullinen pätemättömyys. (Ks. Atencio 2010; Malone 2002.)

8.3.2 Vauhdin ja vaaran tilat

Vauhti ja vaara -sanaparilla kuvaan sitä, miten aineistossa ilmeni yksi Caillois’in (1961) leikin kategorioista. Kyseiseen kategoriaan Caillois on sijoittanut hetkelisen huimauksen, epätasapainon ja pelonsekaisen jännityksen kaltaisten tuntemusten tavoittelun. Tällaisia tuntemuksia saadaan esimerkiksi vauhdista, nopeasta pyörimisestä ja liukumisesta. (Caillois 1961, 23–26.) Vauhdin ja vaaran kokemisen hetket tekivät nuorten puheessa merkityksellisiksi liikkumisympäristöjä, joissa laskettiin mäkeä erilaisilla välineillä, kiipeiltiin, parkourattiin, skeitattiin ja hypittiin.

Pulkkamäenlaskuun mielekkyyttä ja hauskuutta toivat jännityksen tunteet, jotka syntyivät esimerkiksi vauhdista ja kontrolloimattomista hypyistä. Mäki oli hyvä, kun se oli iso ja jyrkkä ja siitä sai *”kovat vauhit”* tai *”rajut mäet”*. Seuraavassa sitaatissa näkyvät kaikki nämä elementit.

Mummolassaha on semmone, oikeen jyrkkä ja pitkä semmone, oikeestaa joku tomonen traktoritie justinsa mutta. Se on aika, siitä tulee hirveen kovat vauhit ja. - - - Se on aika jännä, ku tulee hirveen nopeesti siellä pimeetä, ku ei oo mitään valoja ikinä ni, ni siellä on sitte aika jännää laskea tuota ihan pimeessä. Ja se on vielä semmone - - - se vähän sillain kaartuu siellä ja. Sitte jos siinä sattuu olemaan semmonen pikku nyppylä siinä jossai, ni sehän lentää varmaan viis metriä siitä (naurua).

Vauhdikkuuden mielekkyys liitettiin myös potkukelkalla, laskettelusuksilla ja polkupyörällä laskettuihin mäkiin. Kaupungin rauhallisen asuinalueen jyrkästä

tiestä tuli pojalle vauhdin kokemisen tila: *"Ainahan voi laskee yksiksee ---tien sen mäen, tulee potkukelkalla. Se on hauskaa se menee niin lujaa."* Tyttö koki, että lasketelurinteessä oli hienoa mennä kovaa: *"oon mä nytte oppinu laskee vähän paremmin, että [Lapissa] vedin iha tukka putkella niitä rinteitä alas"*. Haja-asutusalueen poikki kulkevan tien erittäin iso ja jyrkkä mäki oli samanlaisen leikkisyyden tila toiselle tytölle: *"puoleen väliin jaksoin polkee, mut se on kiva tulla pyörällä alas."* Oletan, että uimahallin vesiliukumäessä koettiin samanlaisia tuntemuksia, vaikka ne eivät tulleetkaan esiin nuorten puheessa.

Kiipeilemisen paikkoihin nuoret liittivät kokemuksia, joissa oli mukana jännitystä, huimausta ja vaaran tuntua. Nuori kiipesi puuhun ideanaan *"päästä mahdollisimman korkeelle"*. Toinen nuori kiipeili kalliolla, jota *"pystyy niinku kiipeemää"*, mutta joka oli *"tosi haastava"*. Kolmannelle nuorelle leikki- ja toimintapuiston tietty teline oli hauska siksi, että se tarjosi huimauksen tuntemuksia:

Siel on semmone härveli niinku, mikä pyörii ja pomppii. Et se on semmone, se on niinku keskellä on tolppa ja sit molemmissa päissä on rengas, minkä päällä istut, tai siis sen edessä niinku. Ja sit, se tälle näin keinuu sen tolpan varassa, ja pyörii. Et se on hauska.

Trampoliini oli ilmaan pomppimisen ja volttien kokeilemisen paikkana jännitysten tuntemusten tila. Samoin olivat uimarantojen laiturit ja hyppytornit. Esimerkiksi yhdelle pojalle tietty ranta oli hyvä liikkumisen paikka, *"jos haluaa hyppiä"*, sillä siellä oli *"laituri ja sit kolmonen ja vitonen"*. Parkouria ryhmässä harjoittaneen pojan puheessa näkyi kirkonkylän taajaman merkityksellistäminen jännittävän leikkisyyden tilana. Kattojen, parvekkeiden, tasojen, patsaiden ja muurien päällä saattoi hyppiä, juosta ja *"hillua"*, jos uskalsi:

Katoilla pyöritää, katolta toiselle, ja kaikkea mitä vaan voi käyttää kiipeilyyn ja, tämmösiä, esteeltä toiselle tai joltain tasolta toiselle pomppimiseen. Käytetään kaikkia mahdollisuuksia. - - - Pompataan seinän kautta vaikka parvekkeelle tai jonneki tämmöseen. Joskus tulee semmosia hyppyjä, että ei uskalla vetääkään siitä, ja sitte vaan menee alas sieltä katolta ja jatkaa sieltä toiselta, että pysyy muitten perässä.

Vaarallisessa paikassa uskaltamista arvostettiin. Vaaran tunteen sivuuttaminen ja uskalluksen rajojen ylittäminen oli parkourissa hienoa: *"Kait se on sitä siistiä just, sai tehdä jotain, kokeilla rajojaa."* Sama ilmeni nuorten puheessa alamäkiajosta, skeittauksesta ja laskettelusta. Hyvät alamäkiaajat olivat *"hurjapäitä. Jotka niinku uskaltaa, että ei sinne iha hirvee pikkupojat mee hyppimään semmosista viis metriä korkeista hyppyreistä."* Skeittaaja kertoi seuraavasti: *"Iha eri juttu tehdä tossa tasamaalla joku tempu ja sit tehdä jostai isommasta pudotuksesta se. Ni se on aina siistimpi, jos sen saa tehtyä isommasta jutusta alas."* Hyvät paikat mahdollistivat ison tempun tekemisen, ja hyviä lajissaan olivat ne, jotka osaamisen lisäksi uskalsivat vaarasta huolimatta.

8.3.3 Luovuuden tila

Leikkisyyden merkityksen liitän omaehtoisen liikkumisen spontaaniin luovuuteen. Helanko (1980, 130–131) on pohtinut, että luovuus on lähinnä itseilmaisua

tai itsensä toteuttamista, jolloin se on lähellä leikkiä. Aineistoni sisälsi paljon kuvausta jonkin liikkeen tai liikkumisen tavan kokeilemisesta ja soveltamisesta spontaanisti jossakin paikassa. Tämä leikkisyyden tila salli nuoren sillä hetkellä vapaasti luoda omaa liikettä tai olla luomatta sekä liikkua ilon ja hulluttelun vuoksi ilman muuta tarkoitusta.

Esimerkkejä luovan leikkisästä paikan käytöstä liikkumiseen olivat ensinnäkin spontaanit hyppäämiset. Nuori saattoi hypätä aidan *”ylite jotenkin hienosti”* tai kokeilla hyppäämistä, kun siltä tuntui: *”joskus kun haluan hypätä jonkun yli, ni hyppään”*. Hyppiminen puistelutelineellä, koulupihalla, leikkipuiston telineillä, kivillä ja kallioilla oli spontaania esteen kokeilemistä, kun sellainen kohdalle osui. Edellytyksenä oli, että nuorella oli koettu vapaus hyödyntää paikkaa sekä riittävästi taitoa ja kokeilunhalua.

Uiminen oli suurelta osin hauskanpitoa vedessä, hupiuuintia (ks. Gretschel & Laine 2013). Uimaranta ja uimahalli sopivat luovan ja hulluttelevan leikkisyyden tiloiksi. Leikkisä liike oli sukeltamista syvälle tai elementtien ali, hyppimistä, liukumäen laskemista ja muita vesileikkejä. Uimaranta tarjosi paikan karnevalistiselle hulluttelulle tässä kuvauksessa: *”Viimesen näytöksen jälkee me hypättii uimaan, ja sit me vaa riehuttii myöhään yöhön, tai siis jotkut oli aamuunki, ku me vietettii hautajaiset sille näytelmälle.”*

Luovuuden tiloja tuotettiin monenlaisella liikkumisella. Kodin yksityisyys tarjosi sopivan luovuuden tilan monelle tanssimisesta kertoneelle tytölle. He totesivat esimerkiksi: *”Kyl mä tanssin, kotonakii. Aina koreografioin siellä jotai omaa”*, ja *”joskus ku ei oo ketään kotona, ni mä tanssin iha itekseni. Sillei, se on kivaa. Semmosta omaa improvisointia.”* Luovuuden mahdollisuus loi mielekkyyttä pulkamäessä laskemiseen, kun pojat kehittivät erilaisia laskutapoja ja *”erilaisia temppuja”*. Luovuuden mahdollisuus skeittauksessa oli tärkeä esimerkiksi pojalle, joka kehui skeittipaikkaa sanoen: *”saa keksiä kaikkea ite, mitä täällä tekee, ku ei oo silleen tehty mitää valmiiks kauheesti”*. Parkour oli ympäristön käyttämistä luovasti esimerkiksi seuraavalla, tytön kuvaamalla tavalla:

Mun veli joskus opetti meitä jostai, jostai semmosesta mattojutusta menee yli ja sit me vaa niinku sovelletaa vähä. - - - Joskus me mentii sillei, sitä katua tossa mis, mitä mä asun, ni mentii siitä kaikkia semmosia, ku siinä on niitä roskakatoksia ja semmosia, niin koitettii niihi aina mennä sillei. Että mentii sitä katua vaa eteenpäin ja, siinä.

Nuorisokulttuurisessa liikkumisessa temppuja keksitään ja viedään uusiin paikkoihin. Tätä on kutsuttu urbaaniksi leikiksi, ja aineistossani tällaista leikkiä esiintyi myös vähemmän urbaanissa ympäristössä. Lisäksi luovuuden tilana toimii sosiaalinen media (ks. alaluku 8.1.2; Rannikko 2016a, 33). Luova tilankäyttö on näissä liikkumismuodoissa arvostettu asia, osa lajien harrastajien alakulttuurista pääomaa. Siksi on puhuttu luovuuden imperatiivista harrastajien julkisen tilan käytössä. (Rannikko 2016a, 33.) Julkisen tilan elementtien, kuten parkourissa aitojen ja penkkien, käyttäminen luovasti liikkuen, elementtien alkuperäisestä tarkoituksesta poiketen, kyseenalaistaa julkisen tilan käyttäytymissäantöjä. (Tani & Ameel 2015, 61.) Sääntöjä kyseenalaistamalla otetaan aikuisten muuhun käyttöön osoittamaa tilaa haltuun samalla altistuen paheksun-

nalle. Kaupungin keskustan läheisyydessä sijaitsevalle virkistys- ja ulkoilualueelle lumilautailuhypyreitä rakentanut poika pohti: *"en mä oikeen usko, et siitä on mitää haittaa. Siitä yleensä vaan kaikki tulee antaa häädot sen takia, että ne justiinsa luulee, että [kukkaistutukset] hajoo, mutta ei ne hajoo."* Leikkisä tilankäyttö toi näkyviin valta-asetelman, jossa aikuisella on oikeus paheksua nuorten tilankäyttöä. Nuoren puheessa voi kuulla Rannikon (2016a, 35–36) esiin tuoman hienovaraisuuden siinä, kuinka nuoret vaihtoehtoliikkujat ottavat haltuun aikuisten hallitsemaa julkista tilaa. Konfliktihakaisuuden sijasta korostuu neuvottelu tilan tulkinnasta. Aikuisten tilallinen valta tiedostetaan ja sitä haastetaan varovasti tulkintojen rajoja venyttäen.

8.3.4 Seikkailun tila

Seikkailun tilan merkitys ilmeni, kun nuori kuvasi tapahtumasarjan, jossa paikassa liikkumiseen liittyi selviytymistarina. Nuori irtautui hivin vuoksi ja vapaaehtoisesti tavanomaisesta uuteen kokemukseen tai jännittävään elämykseen. Leikkiä tästä tekee juuri hivin vuoksi selviytymistarinaan heittäytyminen, hauskan kokemuksen tuottaminen keskelle paikkaa, jossa voisi myös toimia vain tutuin ja tavallisin tavoin. Seikkailu on aiemmin tunnistettu viherympäristöjen tarjoumista (Mäkinen & Tyrväinen 2008), jolloin sillä on selitetty nuorten liikkumista lähiympäristönsä ulkopuolella. Nuorten lisääntyvä vapaus liikkua itsenäisesti lähiympäristön ulkopuolella onkin tärkeä asia seikkailemisen näkökulmasta. Nuoret kokevat uutta vapautta, jolloin heidän on mahdollista lähteä ottamaan haltuun ympäristöä ja etsimään kiinnostavia paikkoja tai elämyksiä.

Seuraavissa sitaateissa yksi haastattemistani tytöistä kuvaa kahta erilaista seikkailun tilaa. Ensimmäinen on öinen kotikaupunki kuljeskelun ja retkeilyn paikkana, ja toinen on pieni, tytölle ennalta tuntematon kunta pyöräretken kohteena.

Vähän aikaa sitte yöllä me pystytettiin telta yhteen pihaa, mut sitte me ei nukuttukaan siellä vaan me, me tota oltiin koko yö jossai ja sit mentii kattoo auringonnousu tonne hyyptornii. Ja sitte, sitte mentiin sieltä sitte sinne teltaan nukkumaa.

Viime maanantaina lähettiin pyöräilemään [lähikuntaan] mun kaverin kanssa. Pyöräiltii sinne semmoselle kämpälle, ja sitte tultiin torstaina pois. - - - Et sinne oli niinku joku varmaa viiskyt kilsaa. - - - Sitte me siellä pyöräiltii joka päivä varmaa joku viistoista kilsaa, ku me käytiin sem-, siellä keskustassa, ja sitte uimassa ja, sillei.

Toisen tytön kuvaama retkellä olemisen leikki puolestaan ilmentää seikkailua, jossa irrottaudutaan todellisuudesta kuvitteluleikkiin. Omasta lähiympäristöstä tehtiin jännittävä seikkailun tila, "korpi", jossa tytöt kiersivät lenkin:

Tai sit me saatetaa mejjän retkii, niin pikkusiskon kaa, et me pystytetää telta pihalle, ja sit me niinku käyää, illalla kierretää lenkillä, ja sit me niinku tullaa sillai eri kautta siihen teltaa, sit me leikitää et me ollaa jossakii korvessa. Sit me niinku mennää aamulla sama lenkki, ja me mennää takas sisälle (naurua).

Seikkailun tilaksi merkityksellistyi myös uimaranta. Uskallusta vaatineella uintiretkellä yksi tyttö kavereineen oli selviytynyt lahden yli rannalta toiselle: *"Me*

uitiin viime kerralla [toiselle rannalle] sieltä. Se oli semmonen pähänpisto. - - - Mä en oo hirveen hyvä [uimari], mut lähin kumminkii että. Hengissä ollaan vieläkkii (naurua).”
Toinen tyttö kuvasi uimapaikkaa seikkailun tilana seuraavasti:

N: Me yleensä soudetaa aina sinne keskelle, ku se on lampi, niin ni keskelle sitä, ja sit tota, hypätään siitä veneestä ja vedetään se vene sitte tota, uimalla takasi sinne rantaan ja. Eilen käytii uimassa, ni hypättii sillei, et jätettiin kaverin kaks siskoo, tota, aika nuoria (naurua), jotain, toine on, menee kuukille ja sitte toine on joku kolkki, jätettii ne sinne veneeseen ja hypättii kaverin kanssa ja uitii sinne rantaan sinne laiturille, ja sit siin oli tota, yks vanha luokka-, tai no kaks vanhaa luokkalaista niinku poikia, ja sitte sen yhen vanhan luokkalaisen toi, serkku, niin ni sitte ne vaan katteli, ku me uitii sinne rannalle. Ne oli vaa iha ihmeissä, et miten te jaksoitte uija.

EH: Onks se pitkä matka sitte?

N: On se aika pitkä matka, et sillei, otti se vähäsen koville, mut.

Seikkailun tiloissa koettiin liikkumalla oikeita tai kuviteltuja selviytymistarinoita. Aineistossani seikkailun tilat olivat nuorten itse vapaaehtoisesti tuttuun ja turvalliseen arkeensa tuottamia. Juuri tämä kontrasti lienee tehnyt asiasta mielekkään osan omaehtoista vapaa-ajanviettoa.

8.4 Vaihtelun tila

N2: Me vaan päätettii tällei, että käyään siinä. Ku ei ollu muuta tekemistä.

EH: Joo. Mikä siinä oli kivaa?

N1: No, ajanvietto, oli jotain tekemistä vähä aikaa.

N2: Ja sit ku ei muuten kauheesti tai useesti tuu laskettua mitään pulkkamäkee, ni vaihteluu.

Ylläoleva haastattelukatkelma edustaa puhetta, joka on merkitysten tulkitsemisen kannalta ongelmallinen. Kun nuoret totesivat menneensä liikkumisen paikkaan saadakseen vain ”jotain tekemistä”, oli kiusauksena nähdä asia niin, että nuori ei oikein osannut sanoa, mikä tilan käytön ideana oli, ja yrittää etsiä esiin jotakin piilossa olevaa merkitystä. Otan kuitenkin toistuvat tämänkaltaiset lausahdukset sellaisinaan osoituksena nuorten tietynlaisesta merkityksenannosta.

Nuoret perustelivat usein omaehtoista liikkumista sillä, että se oli sopivaa ajanvietettä (ks. alaluku 7.1). Nimitän tällaisesta puheesta johtamani tilan merkityksen vaihtelun tilaksi. Vaihtelun tiloissa liikkumisen mielekkyyttä synnytti tavallisuudesta poikkeava toiminta. Vaihtelun tilaa käytettiin, koska liikkuminen siellä oli ”jotain erilaista” kuin arki muuten:

EH: Mikä siinä on kivaa siinä luistelemaan menemisessä?

N1: Et on jotai erilaista.

N2: Nii.

N1: Välillä jotai tekemistä jotain muutaki.

Vaihtelun merkitys on lähellä leikkisyyden merkitystä siinä, että tilaa käytettiin vailla tavoitteita, vapaasti, tavallisesta irrottautuen ja huvia saaden. Vaihtelun tilan ei kuitenkaan tarvinnut tarjota mahdollisuutta esimerkiksi kisailuun, vauhtiin, luovuuteen tai seikkailuun, vaan vaihtelun tilassa riitti, että oli ”ihan kivaa”.

Vaihtelun tiloissa nuoret harjoittivat helposti toteutettavia liikkumismuotoja. Niitä heille olivat uinti, trampoliinihyppely, jalkapalloilu, telineissä kiipeileminen, luistelu, kuljeskelu, mäenlasku, jousiammunta, pyöräily, tanssi ja pallon pomputtelu. Esimerkiksi kotipiha oli yhdelle pojalle paikka, jossa jousiammunta oli ”ihan kivaa” tekemistä, johon hän ryhtyi näin: *”aina ku ei muutakaan tekemistä keksi, niin sitte voi mennä sinne ampumaan.”* Toinen poika pyöräili pitkiä matkoja paikkoihin, joissa ei ollut ennen pyörällä käynyt, ja perusteli, että on *”ihan kiva käydä kattoo paikkoja, mis mä en oo käynyt”*.

Muussa tutkimuksessa todettu virkistyneen merkitys (Koski & Tähtinen 2005) on lähellä vaihtelun merkitystä. Moni vaihteluun viitannut nuori olisi mahdollisesti rastittanut valmiista lomakkeesta virkistyneen vastaavana merkityksenä. Varsinaiseen virkistyneen kokemukseen kuitenkin viittasi vain yksi nuori, joka totesi kodin lähiympäristössä liikkumisesta seuraavasti: *”Missä tulee ulkoilua ja tällästä, ni se on kivaa. Ainaki, koulupäivä on päättynyt, ni sit se oli kiva käydä laskee pulkalla, ku on ollu sisällä koko ajan.”* Vaihtelun tiloihin ei tätä tyttöä lukuunottamatta yhdistetty kehon tai mielen virkistymistä vaan pelkästään tavallisuuden, tylsyyden tai yksitoikkoisuuden välttäminen.

Tylsyyden välttämisen erilaisista tavoista erilaisissa ympäristöissä kertoi kiinnostavasti poika, joka vietti vapaa-aikaa sekä kaupungin asuinalueella että haja-asutusalueen mummolassa. Kaupungissa tylsyyden välttelyn tarve ei useinkaan johtanut liikunnalliseen puuhasteluun. Mummolassa taas vaihtelun tila oli omaehtoisen liikkumisen tila ulkona pihalla.

Siellä on kumminkii hirvee iso alue sillain, missä voi olla, ja sitte voi tehdä vähän semmosia isompiaki projekteja sinne ja. - - - Rakentaa vaikka joku semmone, lumi-, iso lumilinna. - - - Ehkä se johtuu jotenki siitä, että ei tavallaan niinku oo hirveesti tekemistä ja sitte keksii jotain tommosta, justii joku tommonen pähänpisto, ja sitte tekee sitä koko päivän siellä. - - - [Kaupungissa] tavallaa, jos tulee sillai tylsää, ni ei ehkä sillai rupee miettimää, että mitä tekis, ja menee vaa ehkä jonnekii sisälle.

Poika selitti ajanviettotapojen eroa paitsi mummolan pihan suuruudella myös sillä, että *”ei siellä oo mitään semmosia esim soittimia tai ei oo mitään pelikonsolia tai semmosta”*. Silloin kotiympäristöstä tuttu ja helppo ratkaisu ajanvietteen tarpeeseen ei ollut käytössä. Vaihtelua oli sekin, että sisällä pelaamisen sijasta saattoi puuhata pihalla.

8.5 Tavoitteellisuuden tila

Tavoitteellisuuden merkityksen tunnistin puheesta, jossa nuori kertoi kunnon parantamisesta, menestyksen tavoittelusta, harjoittelusta tai harrastuksessa ke-

hittymisestä. Nuori tavoitteli paikassa liikkueessaan jotakin liikunnallista tulosta. Tavoitteellisuuden tiloiksi merkityksellistyi paikkoja kaikista liikkumisympäristöjen luokista.

Tavoitteellisuuden merkitys ilmeni ensinnäkin puheena paikassa liikkumisesta fyysisen kunnon tai jonkin sen osa-alueen parantamiseksi. Seuraavat sitaatit ovat esimerkkejä siitä, kuinka nuoret asian ilmaisivat. Näissä tapauksissa tavoitteellisuus ei kytkeytynyt menestymiseen tietyssä organisoidussa liikuntaharrastuksessa, vaan kyseessä oli nuoren muu kiinnostus olla hyvässä kunnossa. Ensimmäisessä sitaatissa tavoitteellisuuden tilaksi merkityksellistyvät kuntorata ja kevyen liikenteen väylä ja kahdessa viimeisessä kotiympäristö.

Sitte ku mä en harrasta enää telinevoimistelua, niin mä käyn enimmäksee niinku lenkillä tai jotai. Et kuitenki piän kuntooyllä jotenki.

Kyl mä joskus niinku teen vatsalihaksii illalla, mutta, yleensä. Riippuu vähän millänen fiilis on. Jos jaksaa, ni sit jaksaa.

Me, tota, yksien toisien poikien, naapurin poikien - - -, mä käyn siellä aina niitten kanssa, pelataan sählyä ja pietään kanssa kauheita hikitreenejä ja kohotetaan kuntoa.

Kunnon lisäksi tavoiteltiin omaehtoisen liikkumisen muodoissa kehittymistä. Skeittaamisen paikoilla haastatteleman skeittaajat pyrkivät "oppimaan lisää". He puhuivat temppujen "treenaamisesta". Trampoliini oli lajissa kehittymisen ja entistä vaikeampien suoritusten oppimisen paikka kahdelle pojalle. Hiekkakenttä oli samalla tavoin tavoitteellisen jonglöörauksen paikka yhdelle pojalle. Soranottoa paikka oli tavoitteellisuuden tila seinäpallossa kehittymään ja voittamaan pyrkivälle tytölle. Trampoliinilla temppuja harjoitelleen pojan kuvauksessa suorituksissa kehittymisen tavoittelu ilmeni erityisen keskeisenä asiana:

Just semmosia että voltti ja siitä donkki, että katotaa et pystyykö siihen, että onks se mahdollista saaha siitä voltti että. Ääri rajoilla se on, ku on ton kehon kontrolli, että saadaan se siihen. Sitte jos ei saa, ni sitte koitetaan niin pitkään, että saadaan se. Että ei sitte luovuteta heti. - - - Sitä harjotellaan kolme viikkoa, et sen saa ees lähelle.

Tällaista nuorten toimintaa, jossa kehitetään itseä tarkoituksellisesti taitojen oppimiseksi muutoin kuin kilpailu- tai tutkintomieleessä, on tunnustettu muussakin nuorten vapaa-ajan tutkimuksessa. Laine kumppaneineen (2011, 19) on todennut, että tällaisiin tavoitteisiin pyrkivälle toiminnalle on haastavaa löytää oikeaa termiä. Näissä tapauksissa nuoret itse määrittävät toiminnan tavoitteet. Poikien trampoliinihyppelyn mallit ja tavoitteet olivat nuorten omaehtoisen liikkumisen piirissä syntyneitä ja vain siellä mitattavia. Ne eivät liittyneet organisoituun liikuntaan tai sen kilpailutoimintaan. Toiminta oli treenaamista ja alusta loppuun omaehtoista.

Osalle nuorista tavoitteellisuuden lähtökohta oli organisoitu harrastus. Silloin tilassa liikuttiin tiedostaen toiminnan merkitys organisoidussa harrastuksessa menestymiseen. Näyttelemistä harrastava trenasi tanssia kotona: "*kyl mä kotona yleensä treenaan, kaikkee, omia*" ja venytteli: "*et pysyy notkeena, pystyy tanssimaan, ettei revähä mitkään paikat*". Palloilulajeja harrastavat nuoret harjoittelivat

lajin suorituspaikoilla tekniikkaa. *"Vedot ja syötöt ja kuljetukset harjotella vapaa-ajalla. - - - Ei siinä muuten pysy mukana, että jos ei harjottele vapaa-ajalla"*, kertoi yksi nuorista. *"Ihan kahestaan lyhyään verkkoon ja heitellää"*, kertoi toinen. Budolajia harrastava nuori käytti haja-asutusalueella sijaitsevaa kotipihaansa tekniikkaharjoittelun paikkana. Poika tuotti pihaan itämaisen taistelulajin harjoitustilaa paitsi liikkeellä myös pukeutumalla asianmukaiseen valkoiseen pukuun: *"puku vaan päälle ja sitte improvisoijaa. - - - Perusasentoja ja torjuntajoja ja tämmösiä"*. Koti oli kyseiselle pojalle myös paikka *"rääkkitreeneille"*, joka erottui aineistossa hyvin vaativana ja kurinalaisena tavoitteellisena toimintana.

Sitte on tätä kotitreeniä, tämmöstä, pitää kuntoa yllä. Ihan punnerruksia ynnä muuta tämmöstä. Et sitä tarvii tossa karateharrastuksessa sitten, ku siinä ei oikee huonolla kunnolla pärjää. - - - Mä teen niitä, mitä, illassa kolmesataa punnerrusta ja vatsaa ja tämmösiä. Se on semmosta räkkiä. - - - Siis se on minimi, et joka toinen ilta, ni se on ihan minimi. Et se on se vähintään neljä kertaa viikossa. - - - Saa piettyä kunnan ylhäällä ja kroppaa hyvässä kunnossa, kyllä se vähän motivoi.

Tavoitteellisen liikkumisen tilaksi merkityksellistetyt liikkumisympäristöt olivat yhtälailla liikuntalajien laadukkaita suorituspaikkoja kuin aivan muuhun käyttöön suunniteltuja paikkoja. Kuntosalilla saattoi treenata ja uimahallin radalla uidessa saada *"hyvää liikuntaa"*. Pallokentät olivat organisoidusti harrastaville nuorille tavoitteellisuuden tiloja, jos ne olivat riittävän laadukkaita. Asuinalueen hiekkakenttä oli jonglöörauksen harjoittelun paikka. Maastoliikuntapaikoille sijoittui tavoitteellista lenkkeilyä ja hiihtoa. Skeittipaikoilla harjoitettiin aktiivisesti temppeja. Koti oli venyttelyn, lihaskuntoharjoittelun ja tanssin harjoittelun paikka. Kotipiha oli trampoliinilla harjoittelun sekä budolajin ja airsoftin harrastamisen paikka. Kevyen liikenteen väylillä ja teillä lenkkeiltiin kunnan vuoksi. Soranottopaikastakin tuotettiin tavoitteellisuuden tila, kun vajalla pelattiin voitto ja lihaskuntoharjoittelu mielessä. Kaupunkiympäristön "spoteilla" kuvattiin skeittivideoita, joilla tavoiteltiin sponsoreita ja sitä kautta harrastuksessa menestymistä. Airsoftia harrastettiin kotipihaan lisäksi luonnonympäristössä.

Tavoitteellisesti ja organisoidusti urheilevat nuoret merkityksellistivät omaehtoisen liikkumisen paikkoja tavoitteellisuuden näkökulmasta useammin kuin muut nuoret. Heille oli tavallista katsoa liikkumista suorituskyvyn kehittämisen ja vaativuuden näkökulmasta. Tämä havainto sopii aiemman tutkimuksen tulokseen, jonka mukaan seurassa liikkuville kilpailun ja tavoitteellisuuden merkitykset ovat tärkeämpiä kuin omaehtoisesti liikkuville (Koski & Tähtinen 2005, 11-12). Esimerkiksi jalkapalloilijalle laadukas nurmikenttä oli tärkeä omaehtoisen lajiharrastuksen paikka, kun taas asuinalueen hiekkakenttä oli "vain" hengailun paikka, jossa pelailu oli vähämerkityksistä. Pulkkamäestä ja trampoliinista hän teki tavoitteellisuuden tiloja pyrkien niissä määrätietoisesti tiettyihin suorituksiin. Osaa liikkumisestaan hän kuvasi korostuneesti "vain" hauskanpidoksi ja ajanvietteeksi, ja erikseen olivat toiminnot, joihin liittyi tavoitteellisuuden merkitys.

Pesäpalloilijan puheessa ilmeni erityisen selvästi paikkojen merkityksellistämisen urheilun näkökulmasta. Tyttö positioi itsensä urheilijaksi ja kuvasi tiet-

tyjä paikkoja urheilijoiden paikoiksi. Aluetta, jolla sijaitsi useita liikuntapaikkoja, kuten tytön oman lajin suorituspaikka, ja jolla hän vietti paljon aikaa harrastuksen sekä hengaillessa, hän kuvasi seuraavalla tavalla:

Kyllähän täällä jotkut saattaa niinku tulla ihan, että toisella on harkat ja sitte kaveri, joka ite ei urheile, ni saattaa tulla tänne vastaan ja lähtee sit tästä johonkin, et saattaa silleenkin nähä, mutta kyllä mun mielest pääasiassa täällä on kaikkii urheilijoita. - - - Ei tänne hirveesti tulla istumaa ja sillei.

Tietynlainen tavoitteellisuuden merkitys liittyi lisäksi nuorten hyötyliikkumiseen. Toiminnalla pyrittiin päämäärään ja hyötyyn. Tällainen tavoitteellisuuden merkitys ilmeni, kun nuoret puhuivat kotona, mökillä tai mummolassa tehtävistä pihatöistä, metsätöistä omassa metsässä, koiran ulkoiluttamisesta kodin lähiympäristössä sekä eläinten hoidosta kotona tai hevostallilla. Lisäksi välimatkojen kulkuväylät olivat luonnollisesti paikkoja, joiden merkitys oli päämäärään pääseminen. Vaikka nuorella saattoi olla vapautta valita, ryhtyäkö toimintaan, olivat toiminnan paikka, tarve ja tavoitteet usein muiden asettamia. Suuressa osaa tekemistä ne olivat nuoren vanhempien asettamat. Hyötyliikkumisen tavoitteellisuuden tiloja voisi nimittää työn tiloiksi. Työnteko yhdistettynä ahkeruuteen on aiemmin liitetty merkityksenä liikuntaan (Koski & Tähtinen 2005), mutta katson sen viittauksen enemmän ponnistelun itseisarvoon liikuntaharrastuksissa. Itse viittaan sillä nuorelta edellytetyn työn suorittamiseen. Hyötyliikkumisen paikat merkityksellistyivät työn päämäärän saavuttamisen, eivät ahkeruuden näkökulmasta.

8.6 Toisten tilat

Toisten tilan merkityksen liitän kuvauksiin, joiden perusteella nuori koki paikassa vallitsevan jonkinlaisen etuoikeuden tietynlaisilla muilla ihmisillä. Sen johdosta nuori joko ei käyttänyt paikkaa tai väisti ensisijaisen toiminnan tieltä. Lisäksi merkitys ilmeni nuoren käyttäessä jotakin paikkaa tavalla jonka tiedosti epätavanomaiseksi. Toisten tiloissa muut tilankäyttäjät ja -käyttötavat olivat tavanomaisia ja etuoikeutettuja. Lähtökohtaisesti julkisessa tilassa vallitsee aikuisten monopoli, jolloin aikuisilla on ollut valta määrittellä nuoret toisiksi sekä kontrolloida nuorten tilankäyttöä (ks. alaluku 4.2). Tämä asetelma näkyi omassa aineistossani, mutta liikkumisen tiloissa hierarkioita luotiin myös nuorten kesken sekä taitavuuden ja sukupuolen perusteella. Toisten tilat tuovat näkyviin tilojen merkitysten sitoutumisen aikaan (Massey 2008), sillä toissijaisiksi määritettyjen nuorten toiminta tilassa on suhteessa etuoikeutettuina pidettyjen ihmisten samanaikaiseen läsnäoloon tai poissaoloon.

8.6.1 Lasten tila

Lasten tilan merkityksen löydän tapauksista, joissa nuoren toiminta rajoittui lasten toiminnan vuoksi. Lasten tiloissa näkyvä asetelma oli nuorten leikin nä-

keminen uhkana lasten leikille, jota tuli suojella. Seuraava haastatteluote kuvaa tätä asetelmaa pulkkamäessä.

EH: Onks jotai ihmisiä, keiden kanssa siellä ei oo mukava olla yhtä aikaa, jotka jotenkii haittais?

N: Ehkä semmoset ihan pienet lapset, jotka ei sitte älyä mennä pois tieltä, ja sitte ku me lasketaa alas, ni sitte niitten vanhemmat tulee huutamaa, että mitäs sä sitä päin ajat, ja sitte, sillei. Et semmoset, jotka ei älyä, että pitää mennä pois tieltä, kun joku laskee, että ne jää sinne pulkkaan makaamaan keskelle kaikkee. Että ne ei oo sitte kovin kivoja.

EH: Mm. Joo. No onks kukaan teille koskaan sanonu, että ei sais jotain tehdä?

N: Joo, me laskettii ja joku poika vaa, laskettii hyppyristä ja joku poika hyppää siihe sit meijä etee ja, siihen ja. Onneks ei osunu päähän, mutta sitte sen faija tulee huutaa meille, että "se oli siinä eessä", että "mitä, hulluja muksuja, laskette siitä".

Poika kavereineen laski mäessä usein, vauhdikkaasti ja temppuillen. Haastatteluotteessa kuvatussa konfliktissa asettuivat vastakkain lasten toimintatapaa puolustava aikuinen ja toisella tavoin toimiva nuori. Poika vaikutti itse kokevan, että hänen paikan käyttötapsansa tai paikassa olemisensa oli yhtä oikeutettu kuin muidenkin. Paikassa ollut pienemmän lapsen vanhempi vaikutti kuitenkin pitäneen oikeutenaan kritisoida nuorten liikkumisen tapaa. Poika näki vaaratilanteita syntyvän siitä, että pienemmät lapset eivät osanneet noudattaa pulkkamäkeen kuuluvaa sääntöä väistää. Lasten vanhemmat taas vaikuttivat näkevän tilanteet siten, että nuorten tapa laskea oli uhka lasten turvallisuudelle. Lasten arvaamaton käytös oli sallitumpaa kuin nuorten vauhti. Pojan kuvauksen perusteella tulkitseen, että pienten lasten vanhemmille paikka oli tila, jossa nuorten tulee sopeuttaa käytöksensä lasten käytökseen. Pulkkamäki oli siinä mielessä lasten tila. Nuori taas itse piti paikkaa tilana, jossa kaikkien, myös pienten lasten, tulisi noudattaa sääntöjä. Silloin lapset eivät rajoittaisi hänen omaa tapansa liikkua paikassa. Poika pyrki konstruoimaan tilaa kaikkien tilana, vaikka aikuiset pyrkivät asettamaan rajoituksia (ks. Skelton 2000, 89-90).

Pulkkamäki merkityksellistyy samankaltaisesti lasten tilaksi toisessakin haastattelussa. Kaupungin asuinalueella asuvat tytöt kertoivat käyvän pulkkamäessä yleensä "sillon et siin ei oo ketään muita". Tytöt väistyivät paikasta silloin, kun siellä oli pieniä lapsia. Näyttäisi siltä, että tytöt asettivat itsensä toissijaisen asemaan sekä varovaisuudesta ja kohteliaisuudesta pienempiään kohtaan että "valittavien" vanhempien tilankäytön kontrolloinnin vuoksi.

EH: Onks siellä jotain porukkaa, keiden kanssa ei oo kiva yhtä aikaa olla siellä laskee mäkeä?

N1: No ehkä ne sillei jotenkii, että jos ne pienet lapset on siinä, sit ei viitti mennä, et jos ne, sitte ettei laske niitten päälle.

N2: Tai sitte, no nii, niitten vanhemmat ne yleensä on just ne, ketkä valittaa isommille että varokaa lapsia ja tälle näi. Et ei me sen jälkee olla kyllä menty siihen, jos siin on jotai pienempiä laskemassa.

Pulkkamäen kaltainen nuorten toimintaa rajoittava lasten tilan merkitys ilmeni toimintapuistossa. "Ne pienet on aika meluisia sillon tällön. Ja ne vie sen telineen ja

keinut. Nehän voi keinua vaikka tuntikausia kyllästymättä. Ihan pienet varsinki”, kuvasi nuori asiaa. Tyttö odotti vuoroaan päästä pelaamaan ja keinumaan tai lähti pois. Lapset ”veivät” nuorelta tilan, johon hän olisi halunnut päästä. Aineistosani nuoret käyttivät leikki- ja toimintapuistoja pihapeleihin, kiipeilemiseen, hengailuun ja hengailun ohessa liikkumiseen. Puistojen kiipeilytelineet ja keinut suunnitellaan kuitenkin ensisijaisesti lasten liikkumista varten, minkä johdosta lasten toiminnan niissä voi ajatella olevan oikeutetumpaa kuin nuorten toiminnan. (Vrt. Matthews ym. 2000a, 74.) Nuoren on helppo taipua ajattelemaan, että hänen pitää antaa ensisijaisten käyttäjien ”viedä” tila.

8.6.2 Toisten nuorten tila

Toisten tilan kategoria ilmeni suhteessa toisiin nuoriin siten, että nuori kuvasi liikkumisen paikan olevan vanhempien nuorten tai muulla tavoin itsestään poikkeavien nuorten tila.

Ensimmäisenä tarkastelen erästä uimarantaa toisten tilana. Seitsemäsluokkalaisena sekä yhdeksäsluokkalaisena haastattelemani tyttö kuvasi myöhemmässä haastattelussa tilan hallinnan kysymyksiä ja tilaan pääsyn neuvotte-luja suosituksen uimarannan laiturilla ja beachvolley-kentällä. Laiturilla vallitsivat seuraavanlaiset reviirit:

Täs ei nyt näy sitä, mut siin on semmonen H:n mallinen laitur, että täällä on niinku sit hyppytorni täällä, ni yleensä mennään sinne, missä on se hyppytorni. Et se on vähän niinku sitä mejän aluetta (naurua) siitä tavallaa. Ja sitte tänne toiselle puolelle menee yleensä ne vähän nuoremmat. Ja sitte ihan lapsiperheet on siinä rannassa.

Laiturilla kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset nuoret saivat valita paikkansa hyppytornin luota, ja nuoremmat nuoret ja lapset väistivät. Tyttö ajatteli, että paikan valinta perustui poikien haluun hyppiä: *”Varmaan se hyppytorni siinä, ku pojat heittelee jotain bakkareita siitä tai jotain tällasia ni.”* Tämä tarkoitti, että nuoremmat eivät tällöin voineet käyttää kyseisiä hyppypaikkoja. Valta-asetelma vaikutti olevan tärkeä asia yhdeksäsluokkalaisille: *”Se on varmaa sitä, että koulusaki ku ysit on sillai niinku bosseja, että ollaan niinku vanhimmat täällä näi ja me ollaan pomoja. Ni sit se varmaan menee vähän tänne vapaa-ajallekii.”* Tyttö puhui paikan valloittamisesta:

Muutama laittaa siihen pyyhkeen, ja sitte niitten päälle mennää istumaa. Että ei sillain tavallaan valloteta sitä koko aluetta sillain, makaamalla siinä tai jotenkii että. Sillai tavallaan koitetaan mennä pieneen tilaan siihen, että muutkii mahtuu menemään siitä, mutta tavallaan vallotetaan se.

Tyttö totesi, että on *”tottunu et se on aina sillain”*. Toiminnasta oli tullut paikan tapa; paikallisille nuorille laitur oli tietyn ryhmän tila. Nuoremmat eivät yleensä oleskelleet reviirillä, vaikka sinne olisi voinut mahtua. Nuorempi nuori tai lapsi saattoi käväistä reviirillä muttei jäädä oleskelemaan: *”Kyllähän ne siihen tulee aina välillä juttelemaa jotaki noille pojille, ja sitte pojat vähä heittää niitten kanssa jotain läppää siinä ja sitte, sitte ne lähtee jo pois siitä.”* Mikäli kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset nuoret olivat poissa, nuoremmat ottivat tilan omakseen: *”sillon*

niitä vilisee ne laiturit täynnä". Itse tyttö oli noudattanut seitsemäsluokkalaisena samoja sääntöjä:

No joo, että ne on aina ne vanhemmat nuoret on siinä tornin alla ja tälleen näin. Sit sinne mentii hyppimään, ku ne lähti että. Et sillain se on mun mielest aina ollu, ainakii itteni kohalla se on vähän ollu semmosta aina, että tavallaan väistettiin niitä vanhempia.

Seitsemäsluokkalaisena tyttö oli kuitenkin myös päässyt sisään isompien revii-rille, sillä hän tunsii vanhempia nuoria: *"oli niitten vanhempien kavereita vähän niinku, et pääs aina sillai niinku ujuttautuu sinne mukaan, ja sitte, sitte olikii jo siinä porukassa sitte."* Yhdeksäsluokkalaisena hän kertoi käyttävänsä paikkaa enemmän kuin seitsemäsluokkalaisena. Paikkaan meneminen oli helpompaa, kun kuului tilaa hallitsevaan ihmisryhmään. Paikasta oli tullut oma:

Varmaan ku on niinku vanhempi, ni sitte sinne tavallaan voi mennä, et se ei enää oo niitten vanhempien valtakunta tavallaa (naurua). - - - Ku kuuluu, ite on nykyää sen ikänen, että just oman ikäset niinku valtaa tavallaa sen siitä, ni sitte siellä on aika paljon.

Sama nuori kertoi kiinnostavasti rannan beachvolley-kentän järjestyksestä:

Tonne biitsille meni, ku oli sillai, että just sen [pojan] kanssa ku meni sinne biitsille, ni sen isoveleli oli siellä, ni sit sen kautta vähän niinku pääs sinne mukaan pelaamaa että. Ja muutenkii oli vähän niitä vanhempia kavereita, ni sitte niitten mukana taval-laan pääs sinne että. Et siinä ei sillai niinku tavallaan syrjitty pois sieltä.

Valttina sisäänpääsyneuvotteluissa tähän liikkumisen tilaan oli kavereussuhde nuoreen, joka tunsii tilassa sisällä jo olevan vanhemman nuoren. Aiemmin seitsemäsluokkalaisena tyttö oli kertonut samaa: *"mä oon semmonen, et mä en kehtaa mennä siihen mukaan, mutta kavereitten kanssa sitten, kun ne on, tuntee ne, niin sitten menee siihen mukaan vaan."* Samoin kuin laiturin, myös pallokentän merkityksel-listymisessä siis näkyy kavereisuhteiden tärkeä rooli.

Ketkä voivat hallita tilaa ja ketkä suostuvat väistämään, muotoutunee paikallisessa vuorovaikutuksessa. Tilan merkityksellistämistä määrittää nuoren käsitys siitä, millainen on suhteessa toisiin samassa paikassa. Tätä kuvaa hyvin jalkapallokentän tapaus. Maaseudun kirkonkylässä oli eräs nuorten ryhmä, joka saattoi hallita jalkapallokenttää niin, että yleensä kentällä "kaikkien" kanssa pelaileva tyttö ei mennyt mukaan peliin, ellei häntä erikseen pyydetty. Jalkapalloilua harrastava tyttö koki näyttelystä harrastavien nuorten ryhmän olemisen ja liikkumisen tavan "dramaattiseksi" ja itselleen vieraaksi: *"ne on sellasia vähän ehkä liian erilaisia mun makuun"*. Silloin kun kyseinen nuorten porukka oli pelaamassa, myös lajin harrastaja odotti kentän laidalla. Toisenlaiseksi itsensä kokeminen ylitti halun harrastaa lajia.

Hengailijat koettiin muutamassa liikkumisympäristössä tilaa valtaaviksi toisiksi nuoriksi. Kaupungin asuinalueen kenttä, jota kaksi nuorta kuvasi hengailun paikaksi (ks. alaluku 8.1.1), oli kolmannelle nuorelle toisten tila. Seuraa-vassa haastattelukatkelmassa tyttö kuvaa toimintaa kentällä tehden eroa kysei-siin nuoriin.

N: Siel on niinku päiväsaikaan jotain pieniäki poikia, jotka pelaa jalkapalloa, mut sit siellä illemmalla alkaa muodostuu nuoria. Ja sit ne pelaa, osa, mut osa vaa istuu.

EH: Aha, joo. Minkälaisia nuoria ne on, jotka siellä viettää aikaa?

N: No ne on semmosii urheilullisii, ne ketkä pelaa, mut sit ne on taas niitä vähän laiskempia, ketkä vaa istuu.

EH: Aha. No mitä tarkoittaa, että, että on semmonen laiskempi? Minkälainen se on?

N: Ehkä et ne, niit ei näy kovin usein missää urheilemassa.

EH: Mm. Minkähän takia ne on sit siellä, kentän luona?

N: Siellä ehkä, kun ne näkee muita ihmisii, ni se on.

EH: Joo. Näkeeks ne niitä pelaajia vai näkeeks ne niitä, jotka on siinä reunalla?

N: Varmaan molempia.

EH: Joo. Onks sun luokal sellasia, jotka viettää siellä aikaa, tiiätkö?

N: Oon mä joskus nähny jonku meijän luokkalaisen, kaks poikaa siellä. Ei siellä mitään tyttöjä oo ainakaa.

EH: Joo. Miksei se oo sun paikka?

N: Ehkä mä en oo niien kaveriporukoiden kaveri.

EH: Mm. Miten ne on erilaisia sitte ku (sinä)?

N: No ehkä niillä voi olla vähä, ne voi jo osa polttaa tupakkaa ja juo alkoholia. Ni sit ne ei oikee oo.

Tyttö ei samaistunut kentällä urheileviin eikä hengaileviin nuoriin, jotka myös käyttivät päihteitä. Samanlaista nuorten kielteistä suhtautumista hengailuun ovat aiemmin tuoneet esiin Aaltonen kumppaneineen (2011, 46–51). Tyttö käytti hengailijoista myös sanaa "liskempi" verraten heitä "urheilemassa" käyviin nuoriin. Tämä viittaa yleiseen diskurssiin, jossa hengailu ja harrastaminen asetetaan vastakkain (Aaltonen ym. 2011, 50; Hoikkala 1993, 92, 95, 235). Tytön merkityksenantoa voi selittää myös hänen vapaa-ajanviettoaan kokonaisuudessaan tarkastellen. Tyttö esimerkiksi vietti mielellään aikaa pihaporukassa pihapelien parissa pitämättä sitä lapsellisena eli ei pyrkinyt tekemään eroa lapsiin tai lapsuuteen. Hänellä ei ollut tarvetta luoda sosiaalista identiteettiä nuorena, joka hengaa siellä, missä muutkin nuoret hengavat.

8.6.3 Taitavien tila

Tilan merkityksellistäminen liikkumisessa taitavampien ihmisten tilaksi rajoitti nuorten liikkumista. Tällaisiin tiloihin ei menty liikkumaan, sillä niissä koettiin häpeälliseksi olla muita taitamattomampi.

Merkitys oli löydettävissä liikkujaprofiililtaan monenlaisten nuorten puheesta. Nuori saattoi olla taitava jossakin liikkumismuodossa tai kokea jotkin liikkumismuodot tärkeiksi vapaa-ajanviettotavoikseen mutta silti merkityksellistää joidenkin muiden liikkumismuotojen paikkoja toisten tiloiksi taitavuuden perusteella. Seuraavassa aktiivisesti palloilua harrastava nuori puhuu yleisurheilukentälle menemisestä.

Tänne kentälle, et jos siel nyt hirveesti on niinku just yleisurheilureeniporukka, ni silon mä en ehkä ite halua taas mennä sinne ehkä niin paljoo. Että ku kaikki kattoo ja

sitte ku ne on kuitenkin vähän ammattimaisempia ni. Et ei ehkä ite haluu mennä välttämättä pomppimaa (nauria) ja nolaamaa välttämättä itteeni.

Taitavampien urheilijoiden edessä nuori ei halunnut liikkua, mutta toisenlaisen porukan edessä hän sitä vastoin voisi esiintyä: *"kyl se vähän riippuu joo tosin porukastakii, että ketä siellä sattuu olee ja paljonko"*. Toinen tyttö kertoi, että voisi skeitata, *"jos vois siinä kotialueella, turvallisesti lähellä. - - - Et ei viitti oikeen minnekään kaupungille lähtee kaikkien etee opettelee."* Liikkumista hengailun yhteydessä kuvattiin spontaaniksi ja rennoksi, mutta kaikkien hengailijoiden ei välttämättä ollut helppoa ottaa osaa toimintaan. Osan arveltiin kokevan, että taitojen puute estää osallistumisen. *"Ainakii mun kavereista ni ei osaa pelata, ni sit se on sillai, että en tuu pelaamaan ja tällei"*, kertoi itse jalkapalloileva nuori. Jalkapalloilevalle nuorelle itselleen kentälle meneminen oli helppoa, ja hän koki kentän kaikkien tilaksi.

Taitavien tila kietoutui osassa paikkoja sukupuoleen. Skeittipaikalla taidon merkitys näytti erilaiselta poikien ja tyttöjen kokemuksissa siten, että pojille tila vaikutti merkityksellistyvän taitojen suhteen avoimeksi. Esimerkiksi 13-vuotiaat skeittaajapojat eivät ajatelleet taitavampien skeittaajien olevan tilassa etuoikeutettuja, vaan *"kaikilla on iha sama oikeus"* ja taidoista riippumatta kaikki väistävät toisiaan. Tyttöjen skeittaamista toiset skeittausta harrastavat pojat puolestaan pohtivat huomaten taitavuuden merkityksen: *"niitä varmaan pelottaa, et tässä sattuu, ja sitte että jos, ku jos kaatuu, ni sitte et jos kaikki nauraa tai tällai."* Saman ajattelutavan tunnisti tyttö, joka oli taitamattomana tyttönä mennyt mukaan poikien toimintaan skeittipaikalle. Tila näyttäytyi poikien tilana, johon meneminen vaati tytöltä rohkeutta sekä sukupuolen että taitamattomuuden vuoksi. Tulkintani on saman suuntainen kuin Rannikon (2016b, 263, 271–272) tulkinta taidon ja sukupuolen yhteenkietoutumasta skeittauksen maailmassa. Rannikon mukaan nuorisokulttuurisen liikkumisen harrastajat liittävät lajiensa ideologiaan mielellään avoimuuden kaiken tasoille harrastajille. Skeittauksessa taito kuitenkin määrittää harrastajan paikkaa yhteisön hierarkiassa, ja naispuoliset skeittaajat kokevat taidon vaatimukset suurempina kuin miespuoliset skeittaajat.

Jääkiekkokaukalo oli myös tytön merkityksellistämänä taitavien poikien tila. Yksi haastatteleistani tytöistä pohti jääkiekon pelaamisen mahdollisuutta mutta osoitti haluavansa pysyä poissa kaukalosta välttyäkseen nolouden kokemukselta. Nolouden kokemus syntyisi siitä, että omanikäiset pojat näkisivät hänen taitamattomuutensa.

EH: Mitä se vaatis, että, että sinne vois mennä?

N: Et siel ei olis ketää.

EH: Yhtään ketään?

N: Ei ketään, paitsi siis just joku mun kaveri. Et sen mun kaverin kaa voitais mennä sinne koittaa, mut ei mitään, ei porukkaa.

EH: Nii joo. Voisko siellä olla lapsia vai, vai niinku et ei, ei niinku ollenkaa (yleisöä)?

N: No okei vois lapsii olla, mut ei mun ikäsiä, varsinkaa poikia. (nauria)

EH: Nii et ne tulis, mitä sä aattelet, et ne ajattelis?

N: Ai siitä ku mä yritän?

EH: Nii.

N: Varmaan naurais ittesä kuollakseen, emmä tiä. Mä en niinku, koska mä en osaa jääkiekkoo yhtään. Sit on siis niin siisti kattoo, mut niinku, mä en ainakaa osaa sitä yhtää.

Haastatteluissa esiintyi paitsi puhetta naurunalaiseksi joutumisesta ja noloudesta myös siitä, että haluttiin välttyä huonouden kokemukselta. Nuori vertasi itseään toisiin, eikä pitänyt tiettyssä porukassa liikkumisesta siksi, että tunsivat olevansa muita huonompi. Tästä kertovat seuraavat sitaattit. Ensimmäisessä poika puhuu jalkapallon pelaamisesta, toisessa toinen poika jääkiekon pelaamisesta ja kolmannessa kolmas poika kuvaa sopivaa jääpelin peliporukkaa.

No jotkut osaa vähän paremmin, ja jos kaikki osaa, muut osaa hyvin ja minä en, ni sit se on vähän tylsää pelata.

Talvella on tyhmää, ku on kylmä ja kaikki, joku talviurheilua niin, on jääkiekko, mistä mä en tykkää yhtään. Mä en osaa. Ja se tuntuu jotenkin hirveen vaikeelta. - - - Mä ihan pienestä pitäen opin vihaamaan luistelua ja jääkiekkoa. En osannu luistimia pistää jalkaan pienenä, ni se lähti jo siitä.

Mulle itelle ehkä sopii parhaiten joku semmone, no, mitkä ei hirveen vakavasti ota sitä peliä ja sillai, että, no, ei mikää hirveen hyvä porukka, koska mä en itekää oo mikää hirveen hyvä ja. - - - Kyllä mä sillai iha hyvin osaan luistella, mutta, mutta en mä mikää semmonen taituri oo.

Samanlaista liikkumisen paikan valitsemista sen perusteella, millaisiksi kokee omat taitonsa verrattuna muihin, ilmeni pojan kertomuksessa laskettelurinteen valitsemisesta. Huonoksi temppuilijaksi itsensä kokeva ei mennyt kodin lähellä sijaitsevaan rinteeseen, jossa oli yleistä laskea temppuillen: *”sitte ku ne muut tekee, nii sitte ehkä aattelee, että iteki pitäs rupee, niinku kokeilee jotain tommosta”*.

Liikkumisympäristöjen merkityksellistäminen taitavien tiloiksi näyttäytyi vahvasti liikkumista estävänä asiana. Taitavampien tilaan ei menty liikkumaan, kun pelättiin itsensä nolaamista toisten nuorten tai taitavampien liikkujien katseiden edessä. Itselle tärkeän ihmisryhmän edessä haluttiin esiintyä hyvässä valossa. Vaikka jokin liikkumismuoto olisi nuorta kiinnostanut, sen harjoittamista esti se, että olisi noloa olla taitamaton muiden edessä. Koetut taidot sen sijaan vaikuttivat antavan nuorelle oikeutuksen mennä tilaan. Asian merkitys nuorten liikkumiselle saattaa olla suuri väestötasolla. Laajassa kyselytutkimuksessa on nimittäin todettu 10–29-vuotiaille yleisiksi liikuntaa estäviksi syiksi kokemus siitä, ettei ole liikunnallisesti lahjakas, sekä huonot kokemukset koulu-liikunnasta ja *”liikunnasta ylipäätään”* (Merikivi ym. 2016, 81–83).

8.6.4 Maskuliinisuuden tila

Maskuliinisuuden tiloiksi merkityksellistyivät paikat, jossa tyttöjen liikkuminen näyttäytyi rajoitettuna suhteessa poikien tai miesten toimintaan. Merkitys löytyi tyttöjen puheesta ilmentäen näin tyttöjen toiseuden kokemusta. Vastaavaa ka-

tegoriaa, poikien liikkumista rajoittavia feminiinisyyden tiloja, ei ilmennyt poikien puheessa.

Maskuliinisuuden tilan merkitys yhdistyi poikien toimintaan uimarannan ja uimahallin hyppypaikkojen, koripallokentän ja skeittipaikan yhteydessä. Seuraavassa, merkityksen näkyväksi tekevässä haastatteluotteessa kaksi tyttöä kertoo toiminnastaan uimarannalla.

EH: Jakautuukse se jotenkii, että tietynlaiset ihmiset hyppii laiturilta ja tietynlaiset ottaa aurinkoa, vai miten?

N1: Joo, kyllä se nyt vähän silleenki.

N2: Useimmitte että pojat hyppii laiturilta, tytöt ottaa aurinkoa ja menee uimaan niinku sieltä rannan puolelta, ettei ne hypi.

EH: Ai jaa. Käyttes te hypimässä koskaa?

N1: Joskus.

N2: (naurua)

EH: Millon?

N1: Jos siel ei oo kauheesti porukkaa, ni silloin.

EH: Nii. Eli onks se siis nii, että pojat on yleensä siinä laiturilla, et sinne ei mahdu vai miten?

N1: Joo.

N2: Kun ne vie sen koko tilan siitä.

Tytöt kävivät hypimässä laiturilta ilmeisen mielellään, mutta he pääsivät sinne vain niinä aikoina, kun tilaa hallitsevia poikia ei ollut paikalla. Laituri oli poikien liikkumisen tila monen muunkin nuoren, sekä tytön että pojan puheessa. Esimerkiksi hyppytornin ympäristö kuvattiin vanhempien nuorten reviiiriksi siksi, että pojat valtasivat hypimisen paikan. Samalla reviiirillä aikaa viettäneet tytöt olivat sivusta seuraajia: *"Me katottiin siinä vieressä ja ihmeteltii, että miten ne voi tommosia heitellä, että uskaltaa tommosen tehdä."* Tässä maskuliinisuuden symbolina on riskinottokyky, mikä on liitetty myös skeittaamiseen (esim. Atencio ym. 2009). Tytöt kuuluivat samaan kaveriporukkaan poikien kanssa ja jo olivat sisällä samassa tilassa, mutteivät silti liikkuneet samalla tavoin kuin pojat vaan ottivat katsojan roolin. On mahdollista, että ilman poikien samanaikaista läsnäoloa tilassa tytöt olisivat käyttäneet tilaa eri tavoin, ehkä omalla taitojen ja uskalluksen tasollaan hyppien. Sekä tytöt että pojat tuottivat toiminnallaan tilasta maskuliinisuuden tilaa silloin, kun sekä tyttöjä että poikia oli läsnä.

Kaupungin asuinalueen toimintapuiston koripallokenttä ja skeittialue merkityksellistyivät poikien maskuliinisuuden tilaksi, jossa ei ollut tilaa tytölle. Haastattelemani tyttö kertoi vahvoin termein, kuinka isommat pojat valtaavat ja hallitsevat tilaa:

Ne jotka pääsi ysilta, pojat varsinkii, on kamalia. Ne meluaa ihan hirveesti, on täynnä itteensä. - - - Ne valtaa sen korisalueen. - - - Ne on siin korisalueella ja skeittialueella, niinku molemmat. - - - Ei ne mitään tee, ne vaan jotenkii on nii, ne vaa on semmosia, et ne ajaa pois pelkällä olemisellaan. - - - Sit jos ne vielä rupee siin, jos niille tulee jotain riitaa vielä, ni sit siit syntyy vielä enemmän meteliä.

Tytön kokemuksessa pojat valtasivat tilan ja hallitsivat sitä äänellä ja ”pelkällä olemisellaan”. Nuoremmalla tytöllä ei ollut mahdollisuutta haastaa poikien hegemoniaa ja ottaa paikasta tilaa itselleen, vaan hän tuli ”ajetuksi pois”. Tyttö tunnisti myös skeittaavat pojat ihmisryhmäksi, joka hallitsi toimintapuiston tilaa hänen sijastaan. *”Ei ne skeittipojat ota muuta ku toisensa huomioon. Että jos niille sanoo, et koittakaa olla hiljempaa, ni ne rupee kiroomaa, että painu siitä ties minne”*, tyttö kertoi. Kiinnostavaa on, että toisessa paikassa tyttö itse koki oikeutta vallata tilaa pojilta. Siinä tapauksessa poikien tuli olla pienempiä ja tyttöjen porukan riittävän iso: *”Sit jos siel on jotain pikkupoikia, ni riittäväen iso vanhempien tyttöjen porukka, ni ne häipyä”*.

Skeittauksen paikat näyttäytyivät maskuliinisuuden tiloina. Tyttöjen sisäänpääsy tilaan vaati tytöltä erityistä rohkeutta, poikamaisuutta tai taitoa (vrt. Rannikko 2016b, 266). Aineistossa sekä pojat että tytöt kertoivat tästä. 13-vuotiaat skeittaajapojat uskoivat tyttöskeittaajien vähäisyyden johtuvan siitä, että tytöt pitivät lajia ”poikien juttuna” sekä pelkäsivät loukkaantumista ja itsensä nolaamista taitavammin skeittaavien poikien edessä:

N2: Tytöt ei pahemmin skeittausta harrasta, täällä [skeittipaikalla] ainakaa.

N1: Ne ei uskalla ehkä koittaa sitä, ne luulee et se on poikien juttu. On mejän luokalla yks joka skeittaa.

--

N2: Niitä varmaan pelottaa, et tässä sattuu, ja sitte että jos, ku jos kaatuu, ni sitte et jos kaikki nauraa tai tällai.

Skeittipaikalle poikien kanssa skeittaamaan menneen tytön kertomus vastaa poikien käsitystä. Tyttö kuvasi skeittipaikalla saamansa vastaanoton seuraavasti:

Itseasiassa ne alko niinku huutelee eka mulle, et osaanks mä muka skeitata ja näi, ja sit mä niinku näytin, ni sit ne niinku oli sillai, ku mä itse asiassa mä sillon kaaduun, ja sit ne vaa alko nauramaa. Mä vaa ”no opettakaa sitte mua”, ni sitte ne alko opettaa mua.

Poikien suhtautumisen voi tulkita ilmentävän heidän kokemaansa valta-asemaa tilassa. Tytön saapumista tilaan ihmeteltiin ja hänen oikeutensa tulla tilaan kyseenalaistettiin taitoja epäilemällä. Tässä tapauksessa tilassa olleet pojat olivat ottaneet tytön heti mukaan toimintaan - eivät tosin vertaisekseen vaan opetetavaksi. Tyttö itse ilmaisi, että hän oli pitänyt sekä skeittaamisesta että kyseisestä ”kivasta jätkäporukasta” ja että kiinnostus tutustua poikiin vaikutti paikkaan menemiseen. Tässä tapauksessa oletettavasti molemminpuolinen kiinnostus tutustua oli tärkeässä roolissa.

Pidän kiinnostavana sitä, miten osa haastattelemistani tytöistä ilmaisi toimivansa jossakin paikassa erilalla kuin tytöt yleensä toimivat. Pohdinnassaan siitä, miten uskalsi mennä tilaan, skeitannut tyttö peilasi itseään kuvaan pelkäävistä tytöistä ja tilaan paremmin sopivista pojista. Hän totesi: *”Varmaan se ku mä oon ollu aikamoinen poikatyttö joskus, niin sitte mä niinku uskalsin mennä.”* Yleensä tytöt tarvitsisivat rohkeutta tilaan mennäkseen: *”tai sellanen et niinku, ei*

pelkää sitä kaatumista, et kynnet katkee ja (naurua), tälle." Toiset tytöt vertasivat tyttöjen ja poikien käyttäytymistä pulkkamäessä:

N2: Tytöt menee neitimäisesti ja pojat menee rajusti, mutta (naurua) kyllä mekii aika rajusti.

N1: Nii. Tai sitte ne kolaroi vaa niillä pulkilla.

N2: Et ei me nii rajusti mennä, mut mennää mekii aika lujaa. Mut ei me mitään kolaroida.

EH: Nii. Mikä sit on neitimäistä ja mikä on rajua? Miten se menee?

N2: No jotkut on, sillei huutaa just niinku apua ja niinku jaloilla sillei jarruttaa ja tällei, mut me ei kyllä es ees jarruteta muuta ku siellä alaalla (naurua).

Tytöt kuvasivat stereotypian varovasti liikkuvasta työstä ja kumosivat sen omalla kohdallaan – kuitenkin yleistystä kyseenalaistamatta. Kaikki kolme vaikuttivat pitävän poikien tapaa liikkua tilassa hauskeimpana ja rohkeimpana. Tytöt eivät halunneet olla "neitimäisiä" tai ulkonäkökeskeisiä, vaan ottaa tilaa omakseen liikkuen vauhdikkaasti kuin pojat. Neljäs tyttö ilmaisi joutuvansa luopumaan itselleen tavallisesta ulkonäöstään huolehtimisesta uimarannalla, jotta hänellä olisi siellä hauskeempaa: *"Sen takia mä en yleensä meekää enää rannalle meikin kaa, että, niinku jää paljosta paitsi, jos on niinku meikkii, koska sit ei voi niinku just sillei osallistuu, tällasiin niinku just vesisotaa jos halua olla."* Näyttäisi siltä, että tyttömäisyys yhdistyy vaisuun ja varovaiseen osallistumiseen liikkumisen tiloissa. Tyttömäinen tyttö ei ota tilaa vauhdikkaammin liikkuvilta pojilta.

Kuntosali oli paikka, jossa tyttöjen liikkuminen näyttäytyi rajoitettuna suhteessa miesten toimintaan. Kaksi tyttöä kertoi saleista seuraavasti:

Toi punttisali vois olla vähän isompi, ku se on kauheen ahtaan olonen. - - - Mä en niinku esim halua mennä sinne vapaa-ajalla, ku se on, jos siellä on niitä jotakin ihmien muskelimiehiä (naurua). Sitten ku se on vähän semmonen ahdas paikka.

Yleensäki niinku kuntosaleilla nää kaikki tyytit on sellasia jotain viiskymppisiä miehiä, ni ei oo hirveen kiva silleen kuntoilla niitten kaa.

Nämä tytöt merkityksellistivät kuntosalit tiloina, joita hallitsivat aikuiset miehet. Tytöt kuvasivat kuntosalit liikunnan paikkoina, joita voisivat käyttää, jos ne eivät tuntuisi miesten täyttämiltä. Voi pohtia, mikä kuntosalilla harjoittelevissa miehissä tuntuu tytöistä epämukavalta. "Muskelimiehet" viitanee miehiin, jotka ovat kookkaita sekä harjoittelevat suurilla painoilla. Sellaiset käyttäjät voivat hallita tilaa koolla, äänellä ja liikkeellä. Kun tilaa käytti tällainen tytöistä itsestään paljon poikkeava ihmisryhmä, tila ja sen käyttäminen omaan liikkumiseen tuntuivat epämukavilta.

Kuntosalin käyttäjissä on muitakin ihmisryhmiä, mutta näille tytöille kuntosalit merkityksellistyivät viiskymppisten miesten ja muskeliemiesten hallitsemina tiloina. "Muskeliemiesten" tilaksi tytön merkityksellistämä kuntosali oli samaa salia silloin tällöin käyttävän pojan kuvaamana erilainen tila. Poikakin piti salia ahtaana, mutta hän ei pitänyt sitä miesten hallitsemana tilana. *"Käy siellä itse asiassa varmaa enemmänki, tota, enemmän naisia ehkä ku miehiä"*, poika

totesi. Sali siis ei todellisuudessa ollut pelkästään "muskelimiesten" käyttämä. Tämä ihmisryhmä oli kuitenkin nuoren tytön mielessä häiritsevän hallitseva.

Lentopalloa uimarannan kentällä pelannut tyttö toi esiin seikan, joka on merkityksellinen toiseuden kokemuksen syntymisen kannalta. Kyseessä oli kenttä, joka ei tälle tytölle ollut toisten tila mutta jonka varusteluun hän olisi toivonut muutosta: *"semmonen verkko, et sitä korkeutta saa säädellä. Ku se on semmonen miesten verkon korkuudella koko ajan."* Fyysisillä varusteluilla tullaan osoitaneeksi, millaisille liikkujille paikka on pääasiallisesti suunniteltu. Kun verkko on kiinteästi säädettyinä miesten pelisääntöjen mukaan, tulee paikka määrityksi ensisijaisesti aikuisten miesten tilaksi. Pienikokoinen tyttö on toissijaisen käyttäjän asemassa, tilassa jonka hän tiedostaa olevan muunlaisia ihmisiä varten suunniteltu. Vastaava varustelu lienee melko yleistä liikuntalajien suorituspaikoilla. Esimerkiksi tyypillisellä kuntosalilla välineet ovat mitoitettuja ensisijaisesti vahvoille ja suurikokoisille aikuisille miehille (ks. Kinnunen 2001).

8.6.5 Kielletty tila

Epäselvyydet siitä, saako nuori käyttää paikkaa ja mihin tarkoitukseen, esiintyivät nuorten puheessa monenlaisten paikkojen yhteydessä. Muutama paikka merkityksellistyi kielletyksi tilaksi. Sellaista tilaa nuori ei käyttänyt kuulemansa tai olettamansa kiellon vuoksi. Kiellettyinä tiloina pidän niitä paikkoja, joihin meneminen olisi ollut nuorelle mahdollista itsenäisesti. En liitä tätä tilan merkitystä ratsastustallin ja laskettelurinteen kaltaisiin paikkoihin, joihin nuori ei päässyt siksi, että aikuinen ei tukenut paikkaan pääsemistä.

Vanhempien turvallisuushakuisuuden vaikutus nuoren omaehtoiseen liikkumiseen näkyi selvänä yhden tytön haastattelussa. Ensinnäkin nuoren kodin lähistöllä oli jää, jolla olisi voinut kävellä ja hiihtää. Se ei ollut tytölle mahdollista, sillä *"ei äiti päästä meitä keskenään jälle. Pitäis sitte olla isä tai äiti jompi kumpi mukana, eikä ne halua lähteä."* Toiseksi tyttö ilmaisi, että olisi liikkunut uimarannalla enemmän ja liikkuminen olisi ollut haus Kempaa ilman omien vanhempien kieltoja:

Joskus siel on se [kaveri] ja, joku muuki kaveri sillon tällä. Enimmäkseen me käydä siskon kanssa, millon isä ja äiti vie. Siin on vaa sit se paha puoli, et täytyy lähteä sit ku ne kyllästyy istumaa. Sinne ei saa jäädä kahestaa. Viime kesänä me oltii sen [kaverin] kanssa koko päivä siellä melkei. Sen äiti tuli [lapsen] ja [lapsen] kanssa mukaan vahtimaan meitä. Saatii hyppiä laituriltaki, mitä äiti ja isä ei anna tehdä.

Uimaranta oli joskus kielletty tila yhdelle pojalle. Hän olisi käynyt uimarannalla useammin kuin hänen vanhempansa sallivat. *"Aika harvoin saa mennä ilman aikuisia. Ja vanhemmat ei, tai naapurien vanhemmat ei kovin usein tuu, tule mukaan, ni sitte. Kyllähän sitä aika usein pääsee, mutta ei joka kerta sillon ku huvittais"*, poika kertoi. Kaksi poikaa kaupungin asuinalueelta olivat pelanneet jalkapalloa kerrostalon pihassa ja rikkoneet vahingossa ikkunan. Seurauksena paikasta tuli jalkapallon peluun suhteen kielletty tila.

Kaupungin asuinalueen koulupiha merkityksellistyi kielletyksi tilaksi kahdelle tytölle. Tässä tapauksessa nuorilla oli kuitenkin epäselvyyttä sen suh-

teen, kuinka ehdoton kieltö oli ja millaista paikan käyttöä se koski. Pihalla sijaisi monitoimiareena, jolla oli mahdollista esimerkiksi palloilla, mutta nuorten oleskelu paikassa nähtiin kiellettyinä. Toiselle tytöistä kieltö käyttää paikkaa tuli äidiltä. *”Et periaatteessaha sinne ei sais mennä. Asiaton oleskelu kielletty. - - - Äiti on kieltänyt niinku, et ei sais mennä. Koulun pihaan ainakaa, et ne kentät on kai eri asia.”* Toiselle tytöistä hengailu nuorten porukoissa oli tavallinen osa vapaa-aikaa, mutta tässä paikassa hengailu yhdistyi kielteisiin asioihin. Paikassa tehty ilki-valta sai tytön pysymään poissa. Seuraava sitaatti osoittaa, että nuori halusi välttää riskin joutua konfliktiin tilaa hallinnoivien aikuisten kanssa.

Emmä tiiä, ku se on koulun piha, ni sielt saattaa niinku saada hädän nopeesti, jos ei oo mitää asiaa sinne. Et vaikka se on mun vanha koulu, nii voi olla sillei, että se niinku, et ku siel on tehty ilki-valtaa, nii et siel ei niinku annetakaan enää olla. - - - Jos siel ei ois ollu ilki-valtaa, niin kyl mä siel varmaa hengaisin enemmän, mutta koska mä tiiän, et siel on ollu, ni sitte en ees viitti mennä koittaa.

8.6.6 Lainattu tila

Nuoren käyttäessä jotakin paikkaa tavalla, jonka tiedosti epätavanomaiseksi ja tilan alkuperäisestä käyttötarkoituksesta poikkeavaksi, hän toimi toisten tilassa mutta tilaa omakseen ottaen. Omaksi ottaminen oli hetkellistä, ja kutsunkin tiloja lainatuiksi. Epäselvyys käyttöoikeudesta liittyi tässäkin olennaisena teemana nuorten puheeseen, ja siinä suhteessa lainatun tilan merkitys limittyy kielletyn tilan merkityksen kanssa.

Ensimmäisessä esimerkissä liikutaan soranotto paikalla:

Siel on semmone, semmonen koppi. Semmonen tota, joku raksakoppi. Me ei välttämättä ees saatat olla siellä ja niinku potkia siihen koppiin, mutta ei meille oo kukaan sanonu siitä, ja on se, tuo hiekkamontu omistaja kerran käyny siinä ja sano vaa, että kuha ette riko mitään ni.

Kyseessä on muuta käyttöä varten rakennetun ja muokatun, yksityishenkilön omistaman paikan käyttö seinäpalloiluun. Tämä oli tapahtunut lupaa kysymättä, mutta paikan omistaja ei ollut paikalle osuessaan kieltänyt käyttöä. Kiinnostavaa on, miten tyttö merkityksellistää tilaa eri tavalla suhteessa paikan omistajaan kuin suhteessa toisiin nuoriin. Toisaalta hän koki, ettei ”välttämättä” saisi käyttää toisen omistamaa paikkaa omaan käyttötarkoitukseensa. Tässä näen kunnioittavan suhtautumisen lainattuun tilaan. Nuoret hyväksyivät paikan alkuperäisen käyttötarkoituksen oikeammaksi kuin oman käyttötarkoituksensa. Sellaisen suhteen tilaan on Rannikko (2016a, 33–34) tunnistanut vaihtoehtolajien julkisen tilan käytössä. Nuoret eivät olleet konfliktihakuisesti vallanneet tilaa vaan päinvastoin varoivat joutumasta konfliktiin paikan omistajan kanssa, jotta voisivat käyttää paikkaa jatkossakin. Toisaalta suhteessa toisiin nuoriin tyttö mielsi porukkansa vallanneen tilan omakseen. Suhteessa muihin nuoriin he olisivat korkeampiarvoisia ja oikeampia tilan käyttäjiä:

Tuntuu, se on niinku, me ollaan sen paikan kingejä, että se on meidän paikka. Sitte on just sillei, et ku me ollaan käyty siellä niin kauan, ni sit meil on än äs niinku oikeus sano muille, et joo et ”get away, tää on meidän paikka, me ehittii ensin”. (naurua)

Toinen esimerkkini lainatusta tilasta on virkistys- ja ulkoilualueen käyttö lumilautailuun. Nuoret rakensivat kaupungin keskustan lähellä sijaitsevan alueen rinteeseen hyppyreititä. Tämä tapaus kiinnittyy kysymykseen oikeudesta määrittää tilan käyttötapoja. Haastattelemalleni pojalle oli jäänyt epäselväksi, oliko heidän toimintansa sallittua vai kiellettyä. Hän itse pyrki luomaan sallitun tilan merkitystä, kun taas toisten ihmisten toiminnan kautta tila rakentui kielletyksi (ks. Kallio 2012, 121–122). Poika kertoi asiasta seuraavasti:

Siitäkii oli joskus lehessä juttua, että lautailijat pilaa ne kukkaistutukset, ku talvella ajetaa niitten päältä, vaikka ei siellä oo ees mitää. Mutta en mä oikeen usko, et siitä on mitää häitää. Siitä yleensä vaan kaikki tulee antaa häädöt sen takia, että ne justiinsa luulee, että ne hajoo, mutta ei ne hajoo.

Lumilautailuhyppyriin rakentaneet nuoret ottivat määritysvaltaa itselleen muokatessaan paikkaa näkyvästi ja tuomalla tilaan uuden käyttötavan totuttujen käyttötapojen rinnalle. He haastoivat tilan määrittämistä merkityksellistämällä tilaa oman nuorisokulttuurisen liikkumisensa näkökulmasta. Tässäkin tapauksessa kuitenkin näkyy käsitys aikuisten ja nuorten välisestä hierarkiasta julkisessa tilassa: aikuisia "häätäjiä" kunnioitettiin ja tilasta väistettiin ainakin hetkeksi.

Kaupunkitilassa skeittaukseen liitän saman kysymyksen tilan käyttöoikeuksista ja määritysvallasta. "Spoteilla" skeittaus oli tärkeä osa harrastusta, eikä sitä lopetettu, vaikka tietyt ihmiset pyrkivät kieltämään ja estämään toiminnan. Toiminnan kieltäjiksi haastatteleman kaksikielisen poikaa nimesivät "paikkojen omistajat" sekä "mummot". Toiminnan estämisen tavoiksi pojat kertoivat kaiteiden ja putkien "tapittamisen" sekä portaiden viereisten alastulokohtien hiekoittamisen. Syynä toiminnan estämiseen pojat pitivät sitä, että "kaikki on vaan nii hirvee ennakoluulosia skeittajista, ne on just semmosia kaikkien mie-, kaikki luulee että ne on sellasia, jotka hajottaa kaikki paikat ja tällei." Skeittaus kaupunkiympäristössä onnistui lainaamalla toisten tilaa silloin, kun toiset eivät olleet läsnä: "mua ei oo sullei oikeestaan pahemmin häädetty, ku mä käyn, tuolla noin niin mä käyn sullei illemmalla, ni sit on kaikki paikat kiinni, ni ei oo omistajat paikalla enää." Kaupunkitila oli muiden kielletyksi merkityksellistämä, mutta pojat haastoivat merkityksen toiminnallaan. Tämä oli nuorten "artikuloimatonta tilapolitiikkaa", jossa he toisin toimimalla jatkuvasti osoittivat oman tulkintansa tilan merkityksistä (ks. Kallio 2012).

Neljänneksi esimerkiksi nostan parkourin, jossa ilmeni runsaasti toiseen käyttöön tarkoitettujen tilojen uudelleen merkityksellistämistä siinä liikkumalla. Maaseudun kirkonkylässä parkouranneen pojan puheen perusteella tilankäyttöä koskevien normien rikkomisen oli lisännyt liikkumisen viehätystä tälle porukalle: "Yleensä nyt kaikki nauro sullein, ku sai tehä jotain kiellettyä ja sullei, ne vaan nauro ja juoks karkuun." Pojan kuvaamassa konfliktitilanteessa vastakkain olivat etenevät nuoret ja reitille valitun auton omistava aikuinen:

Siitä mentii semmosee, joku tyyppi myi tossa semmosella auto kautta tori, semmonen ihme systeemi oli sillä siinä, ni se myi jotain kalaa ja lihaa ja tämmöstä juttua siinä, niin sen katon kautta sitte nokkapellille ja siitä pois. Huus kauheesti. (naurua) - - - Tuskin siihen mitään jälkiä tuli. - - - Siitä kuulu kunnon kolaus kyllä, ku se viiminen

tuli sieltä, ku se jotenkii varmaan kompastu siihen, ku se katto on semmonen. Ei sitä nyt jääty selvittelee sit sinne.

Kovin röyhkeätä toisten tilan omaksi ottamista porukka ilmeisesti ei kuitenkaan harjoittanut päätellen siitä, että autoja oli päätetty konfliktin jälkeen varoa: *”ku alettii miettiä, et mitä seurauksia siitä muuten vois tulla - - - Ku niitä nyt kolhii aika helposti, ku siinä juoksee.”* Tilaa piti lainata sitä tarvelemättä.

Huomattavan erilaisia lainattuja tiloja tuotettiin tapauksissa, joissa nuoret eivät epäilleet oikeuttaan käyttää tilaa. Tila merkityksellistyi toisten tilaksi, jota nuori lainasi tietyksi ajaksi, mutta paheksunnan tai konfliktien uhkaa ei ollut. Kaupungin asuinalueen kadun pätkän käyttö katulätkän pelaamiseen sisälsi tällaisen lainatun tilan merkityksen. Tila oli autoiluun tarkoitettu, mutta pelaamisesta kertonut poika ajatteli, että hänen toimintansa hyväksyttiin: *”Kaikki on ihan niinkun, moikkaa ja on ihan niinkun, ei niinkun oo mitenkään sitä vastaan”*, poika kertoi. Pulkkamäen laskemiseen laskettelurinteessä sulkemisajan jälkeen ei myöskään liitetty epäselvyyttä käytön luvallisuudesta. Ajankohta takasi sen, että nuoret saattoivat ottaa paikan omakseen ja laskea pulkkamäkeä vauhdikkaasti. *”Iltasin siellä on, niinku nuorta porukkaa sillei, että ei oo mitää lapsia enää”*, kertoi mäessä monesti laskenut tyttö. Tähän toimintaan liitän tulkintani pulkkamäistä lasten tiloina (ks. alaluku 8.6.1). Mäen laskeminen ilman lasten läsnäoloa oli kokemuksena erilainen kuin laskeminen lapsia varoen tai lasten vanhempien valvovien katseiden alla. Nuorten toiminta ei tullut rajoitetuksi lasten leikin suojelemisen tai aikuisten paheksunnan uhan vuoksi.

8.7 Johtopäätökset tiloista

8.7.1 Yhdessäoloa ja leikkisyyttä

Löysin aineistosta sekä liikkumisen että sen rajoittumisen taustalla olevia tilojen merkityksiä. Nuoria liikkumisen paikoille liikkumaan saaneista merkityksistä kaksi, yhdessäolo ja leikkisyys, esiintyivät huomattavan usein. Ensimmäisenä johtopäätöksenäni korostankin niiden merkityksellisyyttä nuorten omaehtoisessa liikkumisessa.

Yhdessäolon kavereiden kanssa, ajanvietteellisyyden, spontaaniuden ja luovuuden on todettu liittyvän nuorten ajatuksissa omaan aikaan osana vapaa-aikaa (Aaltonen ym. 2011, 45; Myllyniemi 2009, 24–25). Yhdessäolon ja leikkisyyden merkitykset omaehtoisen liikkumisen tiloissa viittaavat siihen, että liikkuminen ei ole erillinen ja erilainen osa omaa aikaa, vaan liikkumisen paikkoja merkityksellistetään samoista lähtökohdista kuin yleisesti muutakin omaa aikaa osana vapaa-ajan ja muun elämän kokonaisuutta. Omalla ajalla liikkumisen tiloissa ollaan usein korostuneesti poissa institutionaalisen arjen tiloista, viettämässä aikaa vapaasti ja vailla ulkoapäin määritettyjä suoritustavoitteita (ks. Kivijärvi 2014, 129–130).

Yhdessäolo ja vetäytyminen ovat liikkumisen tiloja keskeisesti jakavia merkityksiä. Merkityksenanto perustuu toisaalta sosiaalisen kanssakäymisen ja erilaisten viiteryhmiä tärkeyteen ja toisaalta tietyistä viiteryhmiä erillään olemiseen. Silloin nuori lähtee joko paikkaan, jossa voi viettää aikaa hänelle merkityksellisten ihmisten kanssa, tai paikkaan, jossa ei ole muita. Samanlaisia havaintoja nuorten vapaa-ajan paikoista sosiaalisen kanssakäymisen ja vetäytymisen tiloina on tehty aiemminkin (mm. Clark & Uzzell 2002; Lieberg 1995; Mäkinen & Tyrväinen 2008). Pyrkimys hakeutua tiettyjen ihmisten seuraan tai seurasta pois sekä itsen vertaaminen muihin ihmisiin ovat olennaisia asioita tilojen merkitysten taustalla. Tilojen merkityksellistämiseen tästä lähtökohdasta liittyy olennaisesti nuorten identiteetin rakentaminen sosiaalisessa kanssakäymisessä erojen ja yhtäläisyyksien pohjalta (ks. Giddens & Sutton 2013, 307–309). Nuorille merkityksellisimpiä sosiaalisia suhteita tiloissa ovat suhteet toisiin nuoriin. Nuoret hakeutuvat omaehtoisen liikkumisen tilojen näyttämöille, joilla identiteettiään voi testata muiden nuorten katseen alla ja itseään toisiin verraten (Kivijärvi 2014, 128–129). Lisäksi perheenjäsenet ovat tärkeä tekijä yhdessä liikkumisen tilojen taustalla. Omaehtoisen liikkumisen tiloissa sosiaalista identiteettiä rakennetaan lisäksi usein suhteessa lapsiin ja aikuisiin. Sitä rakennetaan myös liikuntaharrastuneisuuden ja sukupuolen perusteella itseä toisiin verraten.

Leikkisyyden tiloja tulkitsin tuotetun monenlaisiin liikkumisen paikkoihin. Nuorten puheessa ilmeni paljon leikkisyyden kokemukseen liittämiä elementtejä tilojen käytössä. Näyttää siltä, että omalla ajalla aikaa halutaan suurelta osin viettää paikoissa, joissa mahdollistuu ajanvietto omaa liikkumista vapaasti soveltaen ja itse päämääriä asettaen. Leikkisyyden tiloissa tehdään eroa vakavuuteen ja korostetaan sen sijaan iloa ja elämyksiä. Leikkisyys näyttäytyy vastakohtana vakavalle työlle, jonka päämäärät ovat ulkoapäin asetetut, ja se yhdistyykin kiinteästi oman ajan merkitykseen institutionaalisesta arjesta vapaana aikana.

Nuorisokulttuuriseen liikkumiseen liitetyt yhdessä tekeminen kaverien kanssa, vapaus, huvi, liikkumismuodon soveltaminen ja kehittäminen (Harinen 2010), luovuus ja hyödyttömyys (Dupont & Ojala 2015) sekä kilpailumenestykseen pyrkimisen vähäinen merkitys (Ojala & Itkonen 2014) sopivat kuvaamaan suurta osaa liikkumisen paikkojen käytöstä. Vaikka monikaan aineistoni nuorista ei harrastanut mitään nuorisokulttuurista liikkumismuotoa, he silti harjoittivat tällaista ruumiillisuutta erilaisissa liikkumisympäristöissä. He tekivät niin oman elinympäristönsä niissä paikoissa, joissa se oli mahdollista, kuten uimarannoilla ja uimahalleissa, trampoliineilla, kotipihoilla, leikkipuiston telineillä, pulkkamäissä ja metsissä. Esimerkiksi hiekkamonttua omaehtoisen liikkumisen paikkana voi selittää sen tarjoamalla mahdollisuudella luovaan ja vauhdikkaaseen pyörällä tempuiluun itse muokatussa ympäristössä. Nuorisokulttuurisen liikkumisen merkitysrakenteiden voikin sanoa ilmenevän laajalti nuorten omaehtoisen liikkumisen tiloissa.

Leikkisyyden ja tavoitteellisuuden tilat eivät ole toisiaan poissulkevia. Nuori voi merkityksellistää tilaa yhtä aikaa leikkisyyden ja tavoitteellisuuden

näkökulmasta. Silloin tilan käytössä olennaista on jokin leikkisyyden merkitys, mutta nuori tiedostaa toiminnan johtavan samalla kohti jotakin tavoitetta. Esimerkiksi trampoliini ja skeittipaikka olivat samanaikaisesti tavoitteellisuuden ja leikkisyyden tiloja, kun niillä harjoiteltiin temppuja ja arvostettiin temppujen luovuutta. Kaupungin spotit olivat tavoitteellisuuden ja leikkisyyden tiloja, kun niillä kuvattiin videoita, joilla pyrittiin käyttämään rakenteita luovasti. Nuorisokulttuurisen liikkumisen maailmassa luovan ja leikkisän tilankäytön tavoitteellisuus on tunnustettu aiemminkin (Rannikko 2016a, 33). Tavoitteellisuus ja leikkisyys yhdistyivät aineistossa liikkumisen tiloissa myös esimerkiksi silloin, kun kotipihaa käytettiin leikkisään höntsapelaamiseen, jonka ajateltiin olevan samalla kuntoa kohottavaa "hikitreeniä". Leikkisä asennoituminen tilaan ei siis sulje pois sitä, etteikö tilan käytöstä voitaisi ajatella olevan hyötyä joko omaehtoisessa tai organisoidussa harrastuksessa tai muuten fyysiselle kunnolle.

Nuorisokulttuurisia lajeja koskevaa tulkintaa (emt.) mukailten: nuoren jättäessä puheessaan leikkisyyden merkityksen taka-alalle ja korostaessa sen sijaan liikunnallisia tavoitteita, hän ehkä osoittaa omaksuneensa tämän tavan perustella toimintaa. Siinä voi nähdä funktionaalista suhtautumista leikkiin eli leikin näkemistä välineenä saavuttaa jotakin arvostettua, kuten sosiaalistumista tai taitoja organisoidussa urheilussa (ks. Hänninen 2003, 56–57). Tämä voi kertoa siitä, että nuoruudessa sellaisia liikkumisen tiloja, jotka lapsille määrittäisivät leikin itseisarvon kautta, merkityksellistetään jo myös rationaalisesta hyötynäkökulmasta, jota pidetään aikuisuuteen kuuluvana. Katsonkin, että tilojen merkitysten tarkastelu leikkisyyden kokemusten ilmenemisen kautta on tuonut esiin nuorille tärkeitä leikin merkityksiä, jotka muutoin olisivat helposti jääneet pimentoon (vrt. esim. Koski & Tähtinen 2005, 13).

8.7.2 Yksi paikka - monenlainen tila

Tilojen merkitysten analyysi on johtanut havaintoon, että samantyyppinen liikkumisympäristö ja jopa sama liikkumisen paikka ovat erilaisten nuorten merkityksellistämisenä monia erilaisia tiloja. Monimerkityksisyys oli paitsi paikkakohtaista myös henkilökohtaista, eli sama nuori liitti yhteen paikkaan usein monenlaisia merkityksiä.

Merkitysten moninaisuus paikkatyypeittäin käy ilmi taulukosta 8. Esitän siinä yleisellä tasolla samantyyppisiin liikkumisympäristöihin tulkintani mukaan liitetyt erilaiset merkitykset. Taulukosta ei voi tulkita, kuinka yleisiä tietyt merkitykset olivat haastattemieni nuorten joukossa, vaan sen, että yksi tai useampi nuori liitti kyseisen merkityksen tiettyyn paikkaan. Pienessä osassa nuorten liikkumisen paikkoja merkitys ei ollut aineiston perusteella tulkittavissa.

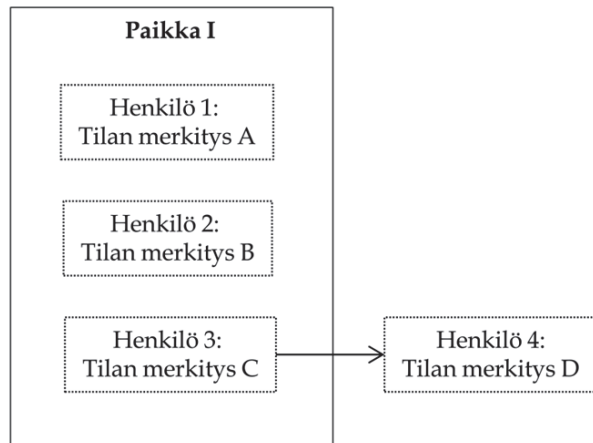
TAULUKKO 8 Tilojen merkitykset paikkatyypeittäin

		Hengailu	Yhdessä liikkuminen	Vetäytyminen	Leikkisyys	Vaihtelu	Tavoitteellisuus	Toisten (tilat)
Sisäliikuntapaikat	Uimahalli	x	x		x	x		x
	Liikuntasali ja -halli		x					
	Kuntosali		x				x	x
Ulkoliikunta- ympäristöt	Pallokenttä	x	x		x	x	x	x
	Luistinrata ja kaukalo	x	x		x	x		x
	Uimaranta	x	x		x	x		x
	Kuntorata		x	x			x	
	Hiihtolatu		x				x	
	Laskettelurinne		x		x			x
	Skeittipaikka		x		x		x	x
Kotiympäristö	Piha	x	x		x	x	x	
	Sisätila		x				x	
Muuta kuin liikuntaa varten rakennetut tai muokatut ympäristöt	Kevyen liikenteen väylä		x	x		x	x	
	Tie		x	x			x	
	Leikki- tai toimintapuisto	x	x		x			x
	Rakennukset ja rakenteet		x		x		x	x
	Hiekkamonttu		x		x			
Luonto			x	x	x	x		

Taulukon 8 perusteella voi todeta, että yhdessä liikkumisen merkitys liitettiin kaikkiin listaamiini liikkumisympäristöjen tyyppeihin. Leikkisyys ja tavoitteellisuus liitettiin useimpiin liikkumisympäristöjen tyyppeihin. Erilaisia toisten tiloja esiintyi myös huomattavan monissa liikkumisympäristöissä. Vetäytyminen taas liittyi vain pieneen osaan liikkumisympäristöistä. On huomattava, että paikkatyyppien sisällä on erilailla merkityksellistyviä paikkoja. Esimerkiksi erilaisiin pallokenttiin tai samanlaisiin pallokenttiin eri asuinalueilla ei kaikkiin liitetty samoja merkityksiä.

Tarkennan nyt tilojen monimerkityksisyyttä kiinnittämällä sen tilateoreettiseen viitekehykseen. Analyysi on tehnyt näkyväksi sen, että tietty liikkumisen paikka sisältää usealla eri tavalla merkityksellistyviä tiloja (Saarikangas 2002, 56). Olennaiseksi nuorten merkityksenannoissa on osoittautunut, että tila muo-

dostuu kohtaamisina ja sosiaalisten suhteiden rakentamana (Massey 2008). Havainnollistan tämän kehyksen seuraavalla kuviolla.

KUVIO 5 Saman paikan monet merkitykset

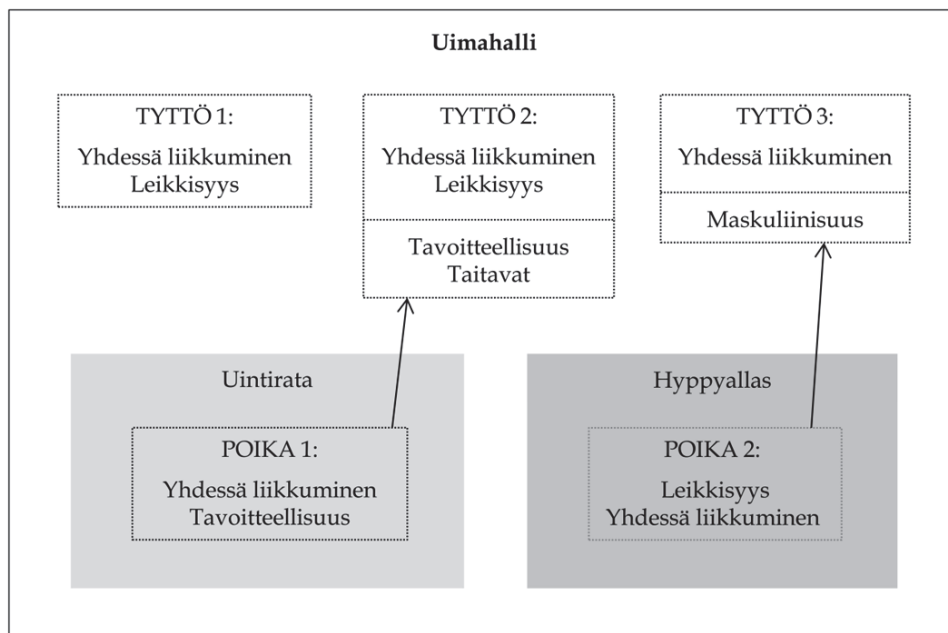
Kuvio 5 on esimerkinomainen ja yksinkertaistava esitys moniulotteisesta sosiaalisesta tilasta. Paikka tarkoittaa liikkumisympäristötyyppiä tai tiettyä liikkumisen paikkaa. Henkilöille 1, 2 ja 3 paikka on eri tavoin merkityksellinen. He liikkuvat samassa paikassa mutta erilaisilla merkityksellisissä tilassa. Henkilön 3 läsnäollessa henkilö 4 merkityksellistää paikan tilaksi D, eikä sen vuoksi liiku tilassa. Tapauskohtaisesti kuvion henkilöt ja merkitykset sekä niiden määrä ja sijoittuminen paikassa ja sen ulkopuolella vaihtelevat. Eri henkilöt voivat jakaa saman merkityksen eli liikkua samanlaisessa tilassa. Ulkopuolelle jäävä henkilö voi jakaa saman merkityksenannon kuin joku tilassa sisällä oleva henkilö, ja juuri siksi jäädä ulkopuolelle. Henkilöt voivat liittää paikkaan useita merkityksiä. Kuvio muuntuu paikkakohtaisesti ja henkilökohtaisesti erilaiseksi, ja elementtien vaihtuminen muuttaa tilan. Läsnäolot ja poissaolot ovat merkityksellisiä. Tila on ajassa muuttuva ja eri hetkinä erilainen.

Esitän kuvion 5 kehyksessä seuraavaksi kolme tulkintaani nuorten omaehtoisen liikkumisen tilojen monimerkityksisyydestä. Tiloja voisi kuvata lukuisia: jokaisen nuoren jokaisen liikkumisen paikan erilaisina tiloina erilaisina ajan-kohtina. Omaehtoisen liikkumisen tila muodostuu jatkuvasti uudelleen ihmisten, käyttötapojen ja merkitysten kohtaamisina. Valitsemillani esimerkeillä tuon esiin paikkakohtaista sekä henkilökohtaista monimerkityksisyyttä ja hahmotan merkitysten syntymistä kohtaamisina. Esimerkeiksi olen valinnut keskenään erilaisia tiloja ja tiloihin sijoittanut moninaisuuden esiin tuovia nuoria. Kuvioiden henkilöt ovat todellisia nuoria aineistosta, mutta en kuvaa todellisia ja tapahtuneita kohtaamisia tietyssä ajassa ja paikassa vaan aineiston perusteella merkityksellisiä kohtaamisen muotoja.

Kuviossa 6 hahmotan uimahallin tilan. Tytölle 1 se on tila, jossa liikutaan yhdessä kavereiden kanssa leikkisästi. Tytölle 2 uimahalli on myös yhdessä

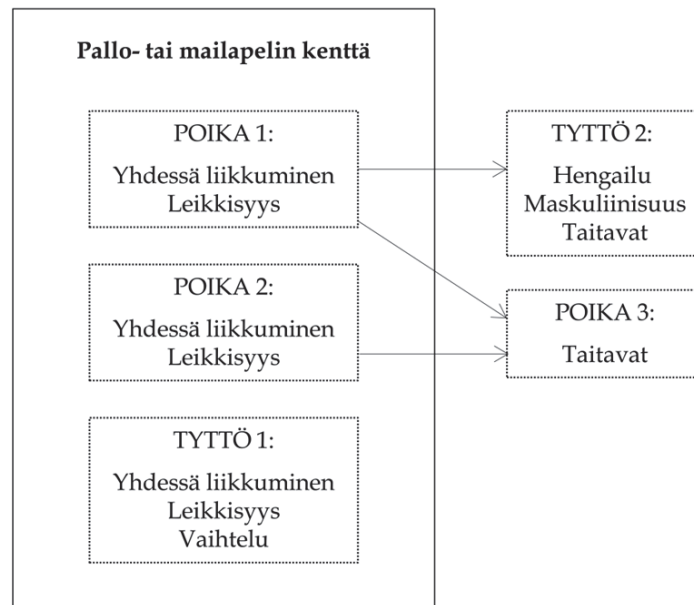

liikkumisen ja leikkisyyden tila; hallin uintirataa hän ei käytä, sillä se merkityksellistyy tavoitteellisuuden ja taitavien tilaksi pojan 1 kaltaisten läsnäollessa. Pojalle 1 tila on yhdessä isän kanssa liikkumisen, tavoitteellisen kuntouinnan tila. Poika 2 liikkuu hyppyaalla, joka on leikkisän yhdessä liikkumisen tila. Tytölle 3 uimahalli on yhdessä liikkumisen tila, ja hyppyaalla merkityksellistyy poikien valtaamana tilana. Tyttö pääsee hyppyaaltaan leikkisään yhdessä liikkumisen tilaan, jos pojat poistuvat sieltä.

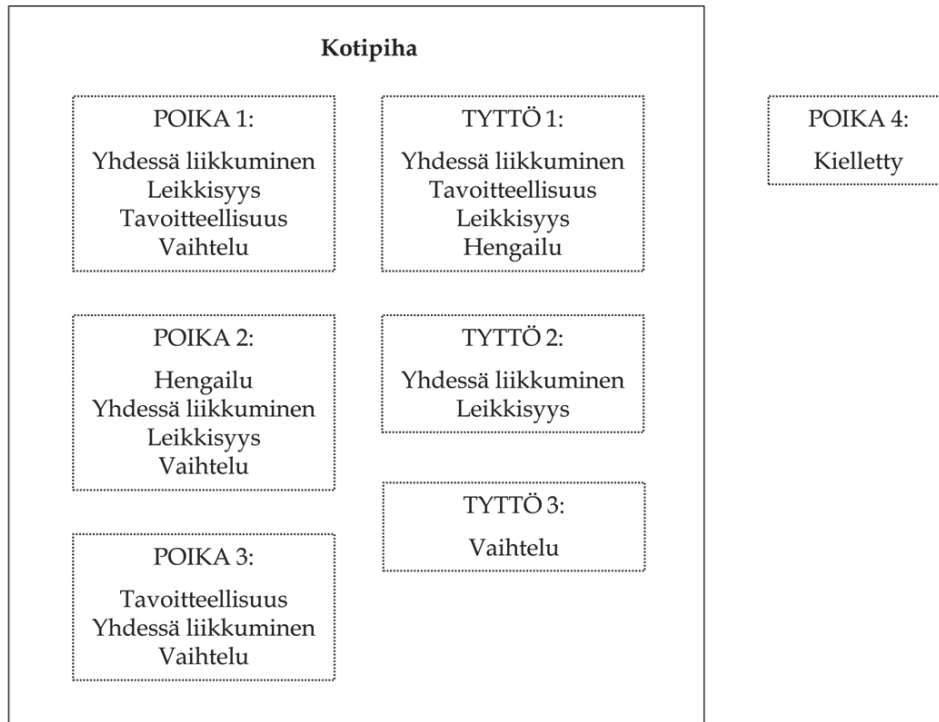
KUVIO 6 Uimahalli monimerkityksisenä tilana

Kuviossa 7 hahmotan tyypillisen pallo- tai mailapelin kentän tilan. Siinä yhdessä liikkumisen ja leikkisyyden sekä hengailun ja taitavien tilojen merkitykset ovat tavallisia. Pojalle 1 se on tila, jossa leikkisästi höntsäpelataan yhdessä kavereiden tai tuntemattomien kanssa. Poika 2 liikkuu kavereiensa kanssa myös tilassa, joka on höntsäilyn tila. Tytölle 1 tila oli myös yhdessä höntsäilyn tila, ja hän meni tähän höntsäilyn tilaan sen tarjoaman vaihtelun vuoksi. Tytölle 2 kenttä oli hengailun tila, jossa saattoi katsoa poikien pelaamista, sekä maskuliinisuuden tila, johon hän taitamattomana tyttönä ei mennyt. Pojalle 3 mailapelin tila oli toisten, taitavien tila. Nuolet kuvaavat sosiaalisia suhteita tilojen merkitysten taustalla. Tyttö 2 seurasi poikia tai tiettyä poikaa, ja poika 3 vertasi itseään pelaaviin poikiin.

KUVIO 7 Pallo- tai mailapelin kenttä monimerkityksisenä tilana

Kuviosta 8 ilmenee kotipihaan erilaisia merkityksiä. Kuviolla haluan kiinnittää huomion siihen, että pihaan liitettyjen merkitysten lista oli monen nuoren kohdalla pitkä. Kotipihaa voitiin käyttää monin tavoin ja merkityksin, kun se oli mahdollista. Pojalle 1 ja tytölle 1 pihalla liikkuminen oli erityisen tärkeä osa vapaa-aikaa. Tilan monimerkityksisyys kertoo heidän kohdallaan monenlaisista tilan käyttötavoista ja niiden merkityksellisyydestä heidän vapaa-ajassaan. Osalle nuorista piha taas oli vähempimerkityksinen tila, kuten pihalla silloin tällöin jalkapalloa pomputelleelle tytölle 3. Kielletyn tilan merkitys liittyi kotipihaan vain pojilla, jotka eivät enää saaneet pelata kerrostalon pihalla jalkapalloa.

KUVIO 8 Kotipiha monimerkityksisenä tilana

Yksinkertaistettu kuvio osoittaa tilojen monimerkityksisyyden mutta selittää merkitysten moninaisuutta vain tiettyjen tilassa tapahtuvien kohtaamisten kautta. Kuvioissa näkyvät vain tilassa olevat nuoret, mutta muidenkin ihmisten läsnä- ja poissaoloilla on merkitystä. Merkitykselliset toimijat olivat eri tiloissa ja eri nuorille erilaisia. Esimerkiksi lasten läsnä ollessa pulkkamäki oli tytöille lasten tila, ja urheilijoiden läsnä ollessa yleisurheilukenttä oli tytölle taitavien tila. Aikuisten paikan omistajien läsnä ollessa kaupunkiympäristön spotti oli skeittaajille kielletty tila, ja omistajien poissa ollessa skeittaajat tekivät siitä lainatun, yhdessä liikkumisen, luovuuden ja tavoitteellisuuden tilan.

Lisäksi tilojen merkitykset eivät määrity pelkästään tilojen sisällä olevissa sosiaalisissa suhteissa. Tila ulottuu paikan rajojen ulkopuolelle. Nuorten omaehtoisen liikkumisen tilojen merkitykset ovat henkilökohtaisia mutteivät määrity ja ole olemassa pelkästään henkilöiden rajatuissa "laatikoissa".

8.7.3 Sukupuoli, liikuntaharrastuneisuus, asuinympäristö ja sosiaaliset suhteet selittäjinä

Liikkumisen tilojen merkitykset määrittyvät suhteessa nuorta ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen sekä nuoren vapaa-ajan ja elämän kokonaisuuteen. Tutkimukseni aineistolla ja analyysitavalla olen voinut yhdistää nuorten erilai-

sia merkityksenantoja ensinnäkin sukupuoleen, liikunnan harrastamiseen ja asuinympäristön tyyppiin.

Sukupuoli merkityksenantojen taustalla tekee näkyväksi tilojen merkitysten muotoutumisen yhteydessä laajempiin kulttuurisiin merkityksiin (ks. Massey 2008), tässä tapauksessa urheilun maskuliinisuuteen. Sukupuoli näyttäisi määrittävän toiminnan mahdollisuuksia ja normeja joissakin liikkumisen tiloissa (ks. myös Paju 2011; Skelton 2000). Tulkintani toisten tiloista viittaavat siihen, että tyttöjä suljetaan ulos omaehtoisen liikkumisen maskuliinisista tiloista (ks. Vertinsky 2004). Toisten tiloiksi merkityksellistyminen voi osaltaan selittää aiemman tutkimuksen havaintoja, että pojat käyttävät tiettyjä vapaa-ajan paikkoja liikkumiseen, muokkaavat paikkoja käyttöönsä ja tuntevat paikkojen omistajuutta enemmän kuin tytöt (Mäkinen & Tyrväinen 2008, 286–288). Tytöt väistyvät tiloista, jotka kulttuurisesti merkityksellistyvät maskuliinisuuden tiloiksi. Tytön liikkuminen maskuliinisuuden tilassa vaatii rajojen rikkomista. Rajojen rikkojia aineistossani olivat esimerkiksi skeittipaikalla skeitannut tyttö sekä haja-asutusalueen kotipihassa ja soranottopaikalla poikien porukassa liikkunut tyttö, jotka molemmat liittivät tekemisensä ”poikamaisuuteen”. Nuorten puheessa poikiin ja miehiin liitettiin riskinottoa, vauhti, äänekkyyys ja taitavuus, ja tyttöihin vastaavasti varovaisuus, ”neitimäisyys”. En kuitenkaan halua korostaa sukupuolieroja yleisessä tilojen merkityksellistämässä, sillä nuorten näkemys tyttöjen ja poikien välisistä eroista oli kahtalainen. Osa nuorista oli sitä mieltä, että liikkumisen tavoissa ja paikoissa oli selviä eroja, mutta osa ilmaisi, että erot eivät ole suuria ja ne ovat ennemmin yksilökohtaisia kuin sukupuoleen perustuvia. Vain toisten tiloissa merkityksenanto on suoraan yhdistettävissä sukupuoleen.

Liikuntaharrastuneisuus merkityksenantojen taustalla yhdistyi laajempaan kulttuuriseen merkitykseen liittyessään liikunnallisten taitojen arvostukseen. Liikkumisympäristöjen merkityksellistyminen taitavien tiloina kertoo siitä, että nuori vertaa itseään muihin liikunta- ja urheilukulttuurissa arvostettujen ominaisuuksien perusteella. Niissä tapauksissa nuori, joka koki itsensä toisia huonommaksi liikkujaksi, ei mennyt liikkumaan sellaiseen paikkaan, jossa hän koki arvostettavan itseltään puuttuvia ominaisuuksia. Esimerkiksi pallokentät olivat niukasti liikkuvalla nuorelle toisten tiloja, kun taas palloilua harrastaneille nuorille ne olivat yhdessä liikkumisen tiloja. Liikuntaharrastuneisuus vaikutti merkityksenannoissa myös siten, että orientaatio tavoitteelliseen urheiluun näkyi taipuvuutena merkityksellistää liikkumisympäristöjä harrastuksen näkökulmasta. Merkityksellisimpiä liikkumisen tiloja olivat ne paikat, joissa saattoi edistää harrastuksessa menestymistä. Esimerkiksi jalkapalloa harrastavalle pojalle lähtökohta asuinalueen hiekkakentän merkityksellistämiseen näytti olevan kentän laatu, jolloin kenttä merkityksellistyi ”vain” hengailun paikkana. Toisenlaista lajia harrastavan nuoren puheessa kenttä merkityksellistyi kokonaan nuorten hengailuun soveltumisen näkökulmasta.

Asuinalueen tyyppin liitän eroihin luonnon merkityksellistymisessä. Kaupunkilaisnuoret käyttivät tyyppillisesti kaupunkiluontoa, ja vain muutama puhui kauempana sijaitsevan luonnon käytöstä. Kaupunkiluontoa merkityksellis-

tettiin tyypillisesti vetäytymisen sekä yhdessä liikkumisen tilana. Haja-asutusalueen nuorelle luonto oli muidenkin merkitysten tila. Se palveli yhdessä liikkumisen, vetäytymisen, leikkisyyden ja tavoitteellisen harrastamisen tilana. Aiemmassa tutkimuksessa (Lehmuskallio 2007, 86) on pohdittu luonnossa liikkumisen merkityksen hiipumista kaupunkilaisnuorilla sillä perusteella, että se kytkeytyi etupäässä perheen kanssa yhdessä toimimiseen eikä esimerkiksi hyvän olon ja hyvän mielen merkityksiin. Oman aineistoni pohjalta liittäisin asian nuoren lähiympäristössä käytettävissä olevan luonnon vähäisyyteen. Kaupungissa asuvat käyttivät luontoa vähemmän ja suuntautuivat enemmän rakennetun ja muokatun ympäristön käyttöön, kun taas haja-asutusalueella asuville nuorille luonto oli lähellä sijaitseva ja tuttu ympäristö sekä useissa tapauksissa kotipihan ohella ainoita käytettävissä olevia liikkumisympäristöjä. Lisäksi aineistossa oli viitteitä siihen, että haja-asutusalueen nuorilla oli enemmän vapautta käyttää luontoympäristöä kuin kaupunkilaisnuorilla. Haja-asutusalueen nuoret eivät puhuneet luonnossa liikkumisen rajoittamisesta. Esimerkiksi luonnonjää oli haja-asutusalueen tytölle yhdessä liikkumisen tila ja kaupunkilaistyölle kielletty tila. Vaikka luontoympäristön käyttö oli osittain pakon sanelemaa, se kuitenkin kertoo siitä, että kun muokkaamatonta luontoa on lähellä, siitä voi tulla nuorelle monin tavoin merkityksellinen liikkumisen tila (ks. myös Tuuva-Hongisto ym. 2016). Nuorten merkityksenannoissa näkyy sopeutuminen lähiympäristöön (ks. myös Kaivola & Rikkinen 2003).

Lisäksi olen voinut liittää merkityksenantojen eroja nuoren muuhun vapaa-aikaan ja elämän kokonaisuuteen siltä osin, kuin nuori haastattelussa itse toi asioita esiin. Tärkeä sellainen asia olivat sosiaaliset suhteet, mikä jo taustateoriani lähtökohdista on liikkumisen tilojen merkitysten taustalla. Kavereiden, vanhempien ja sisarusten olemassaolo ja vapaa-ajanviettotavat vaikuttivat merkityksenantojen taustalla. Esimerkiksi paljon kavereita omaava nuori hakeutui välillä vetäytymisen tiloihin, kun taas kavereiden puutetta kokevalle nuorelle tilat eivät merkityksellistyneet vetäytymisen kautta. Esimerkki vanhempien roolista on luonnon merkityksellistyminen yhdessä liikkumisen tilaksi silloin, kun nuoren äiti oli suuntautunut luonnossa liikkumiseen, ja kielletyksi tilaksi silloin, kun luonnossa liikkuminen oli äidille vieras ajanviettotapa. Sisarusten olemassaolo vaikutti lisäävän kodin lähiympäristön paikkojen merkityksellistämistä yhdessä liikkumisen ja leikkisyyden tiloiksi. Tilat muodostuvat sosiaalisina suhteina myös ilman samanaikaista läsnäoloa tilassa (Massey 2008). Nuorten tiloissa näkyvästi vaikutti suhde aikuisiin, ja sitä tarkastelen seuraavassa alaluvussa.

Bourdieu'n kentän ja pääoman käsitteet (Bourdieu & Wacquant 1995, 124–137, 148–149) ovat oivalliset jäsentämään nuorten taustatekijöiden roolia tilojen merkityksellistymisessä. Ne sopivat hyvin sen tarkasteluun, mitä tiloihin sisään pääsemiseen vaaditaan ja miten jotkin tilat merkityksellistyvät toisten tiloiksi. Nuorten voi nähdä omaavan erilaisia taloudellisia, kulttuurisia ja sosiaalisia pääomia. Tässä tapauksessa voin tarkastella pääomia nuoren liikuntaharrastuneisuuden, sukupuolen, asuinympäristön ja sosiaalisten suhteiden perusteella. Erilaisilla kentillä – eli tässä erilaisissa liikkumisen tiloissa – arvostetaan erilai-

sia pääomia. Kentän ja tilan viitekehykset yhdistäen tiettyjen pääomien arvostus syntyy tilassa liikkuvien kohtaamisissa ja yhteydessä laajempiin kulttuuriin merkityksiin. Pääomien hyödyllisyys nuorelle määräytyy suhteessa siihen, millaiset liikkumisen tilat ovat nuorelle tärkeitä. Pääomien voi nähdä määrittävän nuoren asemaa tietyllä kentällä. Vastaavasti tilat merkityksellistyvät kenttinä, joilla on mahdollista kerätä niille ominaista pääomaa. Tulkitsen seuraavassa merkityksenantojen taustaa teorian avulla, sijoittamatta yksityiskohtaisesti eri nuoria pääoman lajien mukaisesti asemiin eri kentillä, mutta piirtäen aineistosta hahmottuneen yleisluonteisen kuvan.

Aineistossani pääomista arvostetuimpana näyttäytyi sosiaalinen pääoma. Sosiaalinen pääoma on sosiaalisia velvollisuuksia ja oikeuksia sekä niitä ylläpitäviä suhdeverkostoja ja kykyä hyödyntää näitä verkostoja (Bourdieu & Wacquant 1995, 149; Saaristo & Jokinen 2013, 177). Tärkeää sosiaalista pääomaa nuorten omaehtoisen liikkumisen tiloissa olivat kaverisuhteet ja perhesuhteet. Sosiaalinen pääoma oli arvo sinänsä tai sen avulla voitiin kerryttää muita pääomia, kuten harjoittaa tiettyjä liikkumismuotoja. (Vrt. Aarresola 2016, 91–94.) Pääoman merkityksestä kertoo se, että vapaa-ajan valintoja ohjasi halu viettää aikaa tietyssä viiteryhmissä (ks. myös alaluku 7.14.2). Sen merkityksen voi yhdistää yhdessäolon tilojen keskeisyyteen kahdella tavalla: nuoret hakeutuvat tiloihin, joissa voi hankkia sosiaalista pääomaa, ja tiloihin pääsy edellyttää sosiaalista pääomaa. Sosiaalisen pääoman arvo näkyy selvänä tapauksissa, joissa nuoren liikkuminen estyi porukan puuttumisen vuoksi. Koulun tilaa tarkasteltaessa on havaittu, että kun nuoren koettu sosiaalinen asema on korkea, hänen on helpompi olla tiloissa ja mennä tiloihin (Rajala ym. 2015). Sama koskee tutkimiani omaehtoisen liikkumisen tiloja. Sosiaalisen pääoman voi nähdä omaehtoisen liikkumisen kenttien keskeisenä pääomana, joka vaikutti tiloihin sisään pääsemiseen, määritti nuoren asemaa tilassa sekä ohjasi nuoren valintoja.

Kulttuurisen pääoman lajeista taidot ja valmiudet (Saaristo & Jokinen 2013, 177) olivat aineistoni pohjalta arvokkaita. Suuressa osassa omaehtoisen liikkumisen tiloja arvostettiin liikunnallisia valmiuksia ja lajitaitoja. Joissakin tiloissa taidot kietoutuivat sukupuoleen. Taitavuus ja maskuliinisuus muodostivat pääomayhdistelmän, joka määritti nuoren asemaa tilassa. Tärkeää kulttuurista pääomaa joissakin tiloissa oli luovuus, joka sekin on yhteydessä taitoon. (Ks. myös Rannikko 2016a ja 2016b.) Kulttuurisen pääoman arvo korostuu tavoitteellisuuden tilassa ja taitavien tilassa, joissa taidoilla ja niiden kehittämällä on tärkeä rooli. Mitä tärkeämmäksi nuori kokee tietyn pääoman, sitä vahvemmin hän merkityksellistää tiloja siinä kehityksessä. Aineistossani esimerkiksi tavoitteellisesti pesäpalloileva tyttö oli valmis jättämään ”lips-laps-luistelun” kentän, jolla ei olisi merkitystä urheilumenestyksen saavuttamisen kannalta. Kulttuurinen pääoma ei näyttäydä yhtä keskeisenä sisäänpääsyä, asemaa tai valintoja määrittävänä asiana kuin sosiaalinen pääoma. Tämä ilmenee esimerkiksi niissä tapauksissa, kun peliporukka koostui liikuntaharrastuneisuudeltaan ja iältään erilaisista lapsista ja nuorista.

Taloudellinen pääoma koostuu aineellisista resursseista kuten varallisuudesta (Saaristo & Jokinen 2013, 177). Nuorten haastattelupuheessa taloudellinen

pääoma yhdistyi liikkumisen mahdollisuuksiin tai rajoituksiin harvemmin kuin muut pääomat. Tämä voi kuitenkin kertoa nuorten sopeutumisesta olosuhteisiinsa eikä välttämättä siitä, että pääoman arvo olisi pienempi kuin muiden pääomien. Pääoman arvo omaehtoisessa liikkumisessa ilmeni välillisesti silloin, kun nuoret kertoivat liikkumisesta maksullisissa paikoissa sekä liikkumiseen tarvittavista välineistä ja varusteista. Kotipiha oli omaehtoiselle liikkumiselle tärkeä paikka, jonka voi nähdä varallisuudesta riippuvaisena aineellisenä resurssina. Taloudellinen pääoma oli liikkumista mahdollistava tekijä silloin, kun nuori saattoi käyttää paikkoja kuten uimahalli tai trampoliini ja välineitä kuten maali tai jousiammuntavälineet. Taloudellisen pääoman puute oli omaehtoista liikkumista rajoittava tekijä niissä tapauksissa, kun nuori ei mennyt maksulliseen liikuntapaikkaan kuten ratsastustallille, kun nuori ei ollut päässyt harrastamaan liikuntaa organisoidusti perheen rahan puutteen vuoksi, tai kun nuori kertoi varusteiden puutteen olevan syynä sille, ettei harjoittanut tiettyä liikummisuotoa. Organisoidussa liikunnassa harrastusten hinta on nähty eriarvoisuutta tuottavana asiana, mutta taloudellisen pääoman arvo omaehtoisessa liikkumisessa jäi aineistossani melko näkymättömiin.

Tilojen merkityksiä pääomien käsittein tarkasteltaessa näkyviin tulee, että tietyn pääoman puute saattoi estää menemistä liikkumisen paikkaan. Liikkumaan menemistä esti se, että nuoret kokivat, etteivät paikat ole heidän liikkumiseensa tarkoitettuja sosiaalisen, kulttuurisen tai taloudellisen pääoman puutteen vuoksi. Nuori voi myös valita olla menemättä tilaan, jos kokee tilassa arvostetut, ja siten tilan tarjoamat, pääomat itselleen merkityksettömiksi. Merkityksenannoissa näkyivät nuorten käsitykset ja oletukset siitä, millaisena tilassa tulisi esiintyä, jotta olisi tilassa hyväksytyt ja jotta tilassa oleminen sopisi omiin senhetkisiin päämääriin kuten tietynlaisen identiteetin muodostamiseen. Tilaan meneminen on myös itsensä altistamista vertailluksi tulemiselle, jolloin mitataan erilaisten pääomien arvo. Pääomat tuottavat sillä tavoin valtaa liikkua tilassa vapaasti valitsemillaan tavoilla. Pääomien puute rajoittaa valittavissa olevia liikkumisen tiloja. Yhden pääoman puutetta saattoi korvata toisella pääomalla, esimerkiksi taitojen puutetta sosiaalisella asemalla. Mitä vähemmän nuorella oli sosiaalista, kulttuurista ja taloudellista pääomaa, sitä harvemmat liikkumisen tilat olivat hänelle mahdollisia. Esimerkiksi mitä niukemmin nuori on liikkunut, sitä vähemmän hänellä on taitoja ja sitä enemmän tiloja, jotka hän voi merkityksellistää taitavien tiloiksi. (Ks. myös Itkonen & Kauravaara 2015a, 184–186.)

Aineistossani leikkisyyden ja vetäytymisen tilat ovat pääomien kautta tarkasteltuna luonteeltaan sallivia. Leikkisyyden merkitys voi tehdä liikkumisen tilasta sallitun nuorelle, jolta puuttui taitoja. Nolouden uhka olisi pienempi kuin tiloissa, joissa taitavuus, kilpailu, säännöt ja tavoitteet ovat tärkeässä roolissa ja suuressa arvossa. Vetäytymisen tila näyttäytyi tilana, johon meneminen ei ollut yhteydessä sosiaaliseen eikä kulttuuriseen pääomaan. Esimerkiksi niukasti liikkuneelle nuorelle ”jäi” liikkumisen tilaksi luonto (ks. alaluku 7.3). Merkityksellisessä liikkumisen tilassa nuori koki tekemisensä olevan sekä oikeutettua että mielekäästä.

8.7.4 Omaehtoisuus aikuisten tilassa

Tilojen tarkastelu toi monessa kohdin esiin aikuisten tilallisen vallan. Valta-asetelma näkyi, kun nuori pohti oikeuttaan käyttää tilaa omalla tavallaan, kertoi aikuisten paheksuneen hänen tilankäyttötapaansa, väisti tilasta aikuisten toiminnan johdosta tai käytti tilaa mukautuen aikuisten näkemyksiin. Nuorten merkityksenannoissa näkyy, että julkinen tila on aikuisten tilaa. (Vrt. mm. Aitken 2001; Kivijärvi 2014, 124; Matthews ym. 2000b; Skelton 2000.) Tilojen käyttötapaohin vaikutti usein se, koetaanko ne aikuisten sallimiksi vai kieltämiksi.

Aineistossani nuorten suhde aikuisten tilalliseen valtaan oli pääosin kunnioittava. Nuorten voi sanoa haastaneen valta-asemaa toimimalla tiloissa epätavanomaisesti, mutta haastaminen oli konflikteja välttelevää, artikuloimatonta (ks. Kallio 2012) ja hienovaraista. Ei voi puhua vastarinnasta tai kapinasta tilalista marginalisointia vastaan. Enemmän kyseessä oli itselle tärkeän toiminnan mahdollisuuksien etsiminen neuvottelemalla tilojen sallituista käyttötavoista. (Ks. myös Kivijärvi 2014, 126–127; Rannikko 2016a; vrt. Matthews ym. 2000b, 290.) Parkouria harjoittaneen pojan puhe kielletyn tilan viehätyksestä oli aineistossa poikkeuksellista, ja konflikti aikuisen kanssa oli siinäkin tapauksessa johtanut nuoret toimintansa mukauttamiseen.

Lainattu tila tuo hyvin näkyviin tilojen merkityksellistymisen ajassa, millä tarkoitan tässä saman tilan eri merkityksiä eri vuorokaudenaikoina ja päivinä. Nuorten toiminta ilmentää muiden omistaman julkisen tilan haltuun ottamista mutta myös tilanormien kunnioittamista, sillä he käyttivät tilaa epätavallisin tavoin silloin, kun se oli norminmukaiselta käytöltä vapaa. Rannikko (2016a, 33) on todennut, että "vaihtoehtoliikkujien täytyy oppia luoviksi aika-tilojen hyödyntäjiksi, sillä perinteiset aika-tilat eivät ole heille aina mahdollisia". Aineistoni perusteella sama välttämättömyys koskee monenlaista nuorten omaehtoista liikkumista. On olemassa monenlaisia toisten tiloiksi merkityksellistyviä tiloja, joita nuoret voivat käyttää vain silloin, kun etuoikeutetut toiset eivät ole läsnä. Toisten tilojen ei tarvitse olla muuhun käyttöön tarkoitettuja paikkoja, vaan ne ovat myös liikkumiseen tarkoitettuja paikkoja. Nuorten toiminnan ei tarvitse olla epätavanomaista tilan käyttöä, kun heidät silti voidaan marginalisoida etuoikeutetumpien käyttäjäryhmien tieltä.

Rakennetut ja muokatut ympäristöt, kuten julkinen kaupunkitila ja liikuntapaikat, ovat aikuisten näkökulmasta funktionalisoituja. Määrityksissä korostuvat rationaalisuus ja tuottavuus, jolloin tila ei juuri salli leikkiä ja luovuutta muilta kuin lapsilta. Ristiriita nuorten omaehtoisen liikkumisen tilojen merkityksiin on huomattava. (Ks. Kivijärvi 2014, 123–124; Rannikko 2016a, 33, 36.) Nuorten vaihtoehtoiset tilankäyttötavat johtavat merkityksenantojen törmäykseen. Yhdessäolo, vetäytyminen, leikkisyys ja vaihtelu ovat kaukana rationaalisuudesta. Tavoitteellisuudenkin tiloissa nuoret tavoittelevat usein muuta kuin yhteiskunnassa tuottavina pidettyjä asioita ja ominaisuuksia.

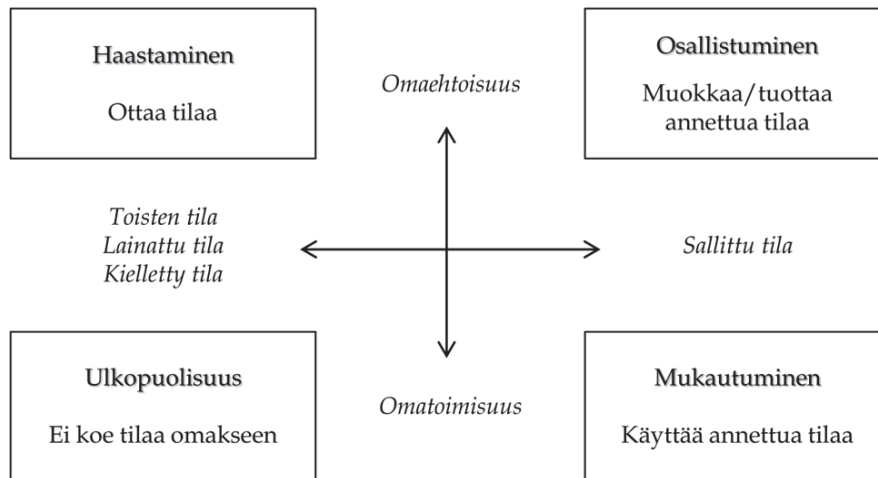
Tärkeänä huomiona pidän sitä, että terveyden merkitys ei tullut lainkaan esiin nuorten puheessa. Tulos poikkeaa useimmista aiemmista nuorten liikunnan merkitystutkimusten tuloksista; niissä terveys on nostettu tärkeäksi merki-

tykseksi (Koski & Tähtinen 2005; Lehmuskallio 2007; Zacheus 2008 ja 2010). Haastatteluissa en kysynyt terveydestä, jolloin nuoret myöskään eivät sitä maininneet, kun taas kyselyissä heidän on mahdollista valita normatiivinen terveyden merkitys annetusta merkitysten luettelosta (ks. Lehmuskallio 2007, 91–92.). Sen sijaan nuorten miesten elämäntapaa tutkittaessa on havaittu, että nuori mies ei tee valintoja terveyden kehityksessä. Terveyttä tavoiteltaisiin suunnitelmallisesti, kun taas nuori mies elää hetkessä. (Kauravaara 2013, 218.) Terveyden merkityksen puuttuminen osoittaa selvän eron nuorten merkityksenantojen ja liikunnan edistämisen yleisten perustelujen välillä (ks. myös Fusco 2007). Aineistossani esiintyi tavoitteellisuuden merkitys nuorten puhuessa esimerkiksi harjoittelusta, kuntoilusta tai hyvästä liikunnasta, mutta liikkumista ei liitetty terveyteen. Omaehtoisen liikkumisen tiloihin ei menty terveyttä edistämään.

Valmiiksi normitettut liikkumisen tilat vastaavat vain osittain nuorten merkityksenantoja. Vapaan toimintatilan tärkeys nuorten omaehtoiselle toiminnalle on juuri siinä. Omin tavoin merkityksellistämisen mahdollisuus tekee omalla ajalla liikkumisesta mielekäästä. (Ks. esim. Aitken 2001, 180.) Tästä näkökulmasta haja-asutusalueen muokkaamaton tila ja kotipihojen ei-julkinen tila ovat hyviä alustoja nuorten omaehtoiselle liikkumiselle. Ne sallivat omat merkityksenannot, kun niitä saa muokata eikä niitä ole varattu rationaalisiin tarkoituksiin. Valvonta ja toiminnan tilojen suunnittelu valmiiksi puolestaan rajoittavat nuorten omien käytäntöjen ja merkityksenantojen muotoutumista. Muuhun käyttöön rakennetun ympäristön käyttäminen toisin ei aineistossani näyttäytynyt tärkeänä liikkumiseen innostava asiana kuin yhdessä poikkeustapauksessa. Toisin merkityksellistämisen itseisarvo ei liiemmin näkyneet aineistossani (vrt. esim. Itkonen & Nurmi 2008, 18). Tärkeämpiä olivat nuoren kokemus oikeus käyttää tilaa ja vapaus käyttää tilaa omalla tavallaan.

Havainnollistan näkemystäni omaehtoisen liikkumisen tilojen merkityksellistamisestä suhteessa yhteiskunnan tarjoamaan toimintatilaan kuviolla 9. Sovellan kuviossa nelikenttää lasten orientaatioista suhteessa aikuisen esittämään ehtoon (Reunamo & Nurmi 2014, 188). Nelikentässä jaan nuorten toimintaa omaehtoisuuden ja omatoimisuuden ilmenemisen perusteella. Rinnastan omaehtoisuuden väljän tilan tuottamiseen ja omatoimisuuden tiukan tilan hyväksymiseen (Franck & Stevens 2007). Yhteiskunnan tarjoamat toimintatilat jaan sen perusteella, ovatko ne tietynlaista liikkumista sallivia vai merkityksellistyvätkö ne kielletyiksi, lainatuiksi tai muuten toisten tiloiksi. Liikkumista syntyy muissa paitsi ulkopuolisuuden kentässä.

KUVIO 9 Omaehtoisen liikkumisen tilat suhteessa yhteiskunnan tarjoamaan toimintatilaan

Haastaminen on omaehtoista toimintaa itse otetussa toimintatilassa. Haastavalla merkityksellistämällä nuori pyrkii tuottamaan väljää tilaa käyttämällä tilaa epätavanomaisesti. Muulloin tiukasta tilasta tulee väliaikaisesti väljä tila, omaehtoiseen liikkumiseen lainattu tila. Toimintatila ei anneta, vaan nuori ottaa sitä. Aineistossani tällaista toimintaa olivat esimerkiksi kaupunkiympäristön spoteilla skeittaus ja soranottoa paikalla seinäpallot. Spotit ja soranottoa paikka olivat aikuisten muuhun käyttöön funktionalisoimia tiloja, joita nuoret väliaikaisesti lainasivat. Osallistumisella viitataan nuoren omaehtoisen toiminnan vapautteen tiloissa, jotka ovat valmiiksi väljiä. Toimintatila annetaan, ja nuori käyttää sitä uusia käyttötapoja määrittäen ja merkityksiä tuottaen. Aineistossani tällaisia tiloja olivat suuri osa kotipihoista sekä esimerkiksi haja-asutusalueen metsäautotie mäenlaskun paikkana ja kaupungin asuinalueen tie katulätkän paikkana.

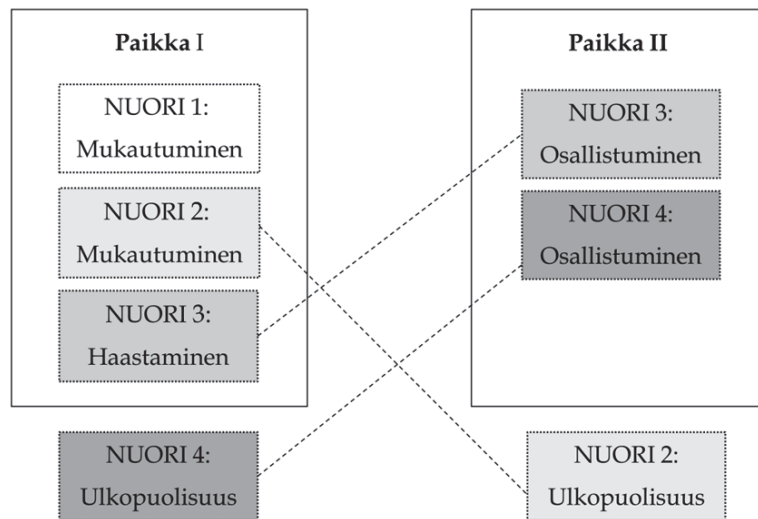
Mukautuva merkityksellistäminen on liikkumista omatoimisesti, tiukan tilan tavanomaisten käyttötapojen mukaisesti, vallitseviin normeihin ja merkityksiin mukautuen. Toimintatila annetaan vain tietyille toiminnalle. Mukautumisen suhteessa aikuisten asettamiin funktioihin voi liittää aineistossani rakennettuihin liikuntapaikkoihin kuten kuntosalihin ja uimahallien ratoihin. Mukautuminen vaatii sitä, että nuori itse koki vallitsevan merkityksen omakseen, eli esimerkiksi saattoi harjoittaa ratauintia tai lihaskuntoharjoittelua kuntosalilla. Ulkopuoliseksi nuori jää, kun tilan merkitykset ja normit eivät kohtaa hänen merkityksensä maailmaansa eikä hän myöskään koe voivansa tuottaa tilaan väljyyttä. Nuori ei saa toimintatila omalle liikkumiselleen kyseisessä tilassa. Aineistossa tällaista merkityksellistämistä ilmeni esimerkiksi siinä tapauksessa, kun tyttö ei mennyt kuntosalin aikuisten miesten maskuliinisuuden tilaan tai hupiuintiin suuntautunut nuori ei käyttänyt uimahallin rataa.

Kuviolla tuon siis esiin paitsi nuorten suhdetta aikuisten määrittämään tilaan myös tilan dialektiikkaa. Nuorten toiminta muokkaa liikkumisen tiloja samoin kuin liikkumisen tilat vaikuttavat nuorten toimintaan. Kuviossa tilat merkityksellistyvät suhteessa aikuisten yhteiskunnan määrityksiin, mutta nuoret osallistuvat väljän tai tiukan tilan tuottamiseen. Tiloja merkityksellistetään niissä liikkumalla, ja ne, jotka voivat liikkua tiloissa vapaimmin, omaavat eniten valtaa määrittää tilaa (ks. Rannikko 2016a; Saarikangas 2006, 42–45). Kokemus oman toiminnan rajoittumisesta voi olla seurausta muustakin kuin aikuisten tilallisesta vallasta. Toisten tiloiksi merkityksellistyi myös toisten nuorten ja liikkunnallisesti taitavampien tiloja. Samoin sosiaaliset suhteet kuten kaverisuhteet osoittautuivat keskeisesti määrittävän liikkumisen tiloihin pääsyä ja niiden kokemista omiksi. Monissa potentiaalisissa liikkumisympäristöissä omaehtoista toimintaa rajoittaa vaatimus mukautua tiettyyn, tilassa vallitsevaan kulttuuriin. Tilojen funktiot ovat usein aikuisten asettamia (ks. Valentine 2004, 12–13, 102), mutta tilaa määrittävät kaikki tilassa kohtaavat ihmiset ja kulttuuriset merkitykset.

Aiemman tutkimuksen ja keskustelun perusteella olen pitänyt kiinnostavana sitä, miten tilojen merkityksellistämässä näkyy nuorten toimijuutta. Toimijuuden käsitän tässä ilmenevän omaehtoisuutena, uusia tilatulkintoja ja väljyyttä tilaan tuottavana toimintana. Se on silloin otettua tai annettua tilallista valtaa. (Ks. myös Rutanen 2009, 225–226.) Osallistumisen kenttää voi pitää ihan-teellisena siltä kannalta, tukeeko aikuinen nuorten liikkumisen omaehtoisuutta. Siinä nuori voi liikkua mielekkäästi ja samalla toteuttaa toimijuutta omaa tilaansa tuottamalla. Sen kaltaisen tilallisen vallan saamisen ja kokemisen ulottuvuudella kentän luonne lähenee osallisuutta - vaikkakaan osallisuuden määrittelyn kriteerit esimerkiksi sitoutumisen osalta eivät ehkä täyty (vrt. Kiilakoski ym. 2012, 14–18). Mukautumisen kentässä liikkuvat nuoret, joille vallitsevan liikuntakulttuurin merkitykset sopivat. Heille liikuntalajien harjoittelu ja kuntoilu ovat mielekästä vapaa-aikaa. Mukautumisen kentässä liikkuminen ei siis vaadi toimijuutta siinä mielessä, että tilassa tarvitsisi pystyä käyttämään valtaa voidakseen kokea tilan omakseen. Haastamisen kentässä nuorelta vaaditaan paljon toimijuutta, jotta hänelle mielekäs liikkuminen mahdollistuu. Näissä tapauksissa yhteiskunta rajoittaa nuorelle mielekästä liikkumista - paitsi niissä poikkeustapauksissa, joissa kielletyn tilan viehätys lisää toiminnan mielekkyyttä. Ulkopuolisuuden kentässä liikkumista ei synny, vaan nuori kääntyy toisiin toimintatiloihin. Hän ei koe tilaa itselleen mielekkään vapaa-ajanvieton paikaksi. ”Liikkumattomaksi” nuori ei välttämättä jää, sillä hän voi kokea jonkin muun liikkumisen tilan omakseen ja olla toimija siellä. Aineistossani tämä ilmeni esimerkiksi siten, että nuori ei liikkunut pallokentillä vaan luonnossa.

Kuvion 10 tarkoituksena on havainnollistaa, kuinka eri paikat voivat olla erilaisia omaehtoisen liikkumisen ja toimijuuden tiloja eri nuorille. Kuvio ei esitä mitään todellista tilannetta mutta on aineistoni pohjalta mahdollinen. Nuorilla 1–4 on erilaiset suhteet paikkojen I ja II tarjoamaan toimintatilaan. Paikassa I ulkopuoliseksi jäävä nuori 4 kokee osallistuvansa tilan määrittämiseen paikassa II. Paikka II ei ole mielekäs liikkumisen tila paikan I kulttuuriin mukautuvalle

nuorelle 2. Nuori 3, jolle paikka I tarjoaa toimintatilaa vain vallitsevien merkitysten haastamisen kautta, kokee toimintatilan vapautta paikassa II. Korostan siis paitsi paikkojen tarjoaman toimintatilan eroja myös nuorten välisiä eroja siinä, millaisiin tiloihin he hakeutuvat ja kokevat mahdolliseksi hakeutua.

KUVIO 10 Paikat erilaisina liikkumisen ja toimijuuden tiloina

Toimijuuteen on aiemmassa liikunnan nuorisotutkimuksessa (Aarresola 2016) liitetty paitsi valta tehdä valintoja myös kyky hyödyntää pääomia. Näen pääomien yhdistyvän toimijuuteen omaehtoisen liikkumisen tiloissa siten, että pääomat ensinnäkin tekevät tilasta nuorelle mahdollisen liikkumisen tilan ja toiseksi antavat valtaa suhteessa muihin tilassa liikkuviin. Liikkumisen tilaan mennäkseen nuoren on koettava omaavansa tilassa arvostettua pääomaa. Valta on tilojen merkitysten määrittämisvaltaa. (Vrt. emt., 54–57, 86, 95–99.) Pääomat ovat eräänlainen ”työkalupakki”, jonka sisältö antaa mahdollisuuksia muokata tilaa itselle sopivaksi eli mahdollistaa toimijuuden (vrt. Kallio 2010, 252). Haastamisen kentällä nuorille ei anneta tilallista valtaa, jolloin he tarvitsevat pääomia joilla ottaa tilaa omakseen. Skeittauksessa tällainen pääoma olisi luovuus, jonka voi liittää autenttisten paikkojen arvostukseen lajikulttuurissa (ks. Dupont & Ojala 2015). Mukautumisen kentän ulkopuolelle jäävät ne, jotka eivät omaa tilassa arvostettua pääomaa tai pääomaa jolla lähteä ottamaan tilallista valtaa. Ulkopuolisuuden kentällä tilat voivat olla toisten tiloja, jolloin nuorelta puuttuu pääomia, joita hän kokee sisään pääsyn tilaan edellyttävän.

Ulkopuolisuuden kentät voivat myös olla yksinkertaisesti merkityksettömiä tiloja. Silloin kyse ei ole pääomien puuttumisen kokemuksesta vaan siitä, että kyseisillä pääomilla ei ole merkitystä nuoren elämässä. Silloin nuori ei ole tilan ulos sulkema vaan toisin valitseva, mikä sekin on toimijuutta. Nuoret tuottavat liikuntakulttuuria ja tilojen merkityksiä myös valitsemalla omaehtoisen liikkumisen tilojaan.

9 POHDINTA

9.1 Anti: omaehtoisen liikkumisen ehtoja

Tutkimuksessani olen tuottanut tietoa nuorten omaehtoisesta liikkumisesta, ilmiöstä, joka merkittävyyteensä nähden on aiemmin ollut niukasti tutkittu. Tutkimusaineiston analyysissä olen edennyt konkreettisen kuvaamisesta kohti syvällisempää ymmärrystä. Aloitin analysoimalla fyysisiä paikkoja, jatkoin tarkastelemalla toiminnan muotoja ja viimeisenä tulkitsin tilojen merkityksiä. Näkyväksi on tullut, että paikat, muodot ja merkitykset selittävät toinen toistaan, ja että tilallisuuden viitekehyksessä on mahdollista selittää ilmiötä kokonaisuutena.

Nuorten omaehtoiseen liikkumiseen käyttämät paikat sijaitsevat useimmiten lähellä nuoren kotia. Paikan ei yleensä tarvitse olla laadukas vaan ennen kaikkea vapaa käytettäväksi sopivalla hetkellä ja itse valitulla tavalla. Liikkumisen muotoa ja sen paikkaa määrittää keskeisesti se, keiden kanssa nuori haluaa ja voi viettää omaa aikaa. Toiminnan kuvaamiseksi on nostettava katse liikuntalajien luetteloista, sillä omaehtoisen liikkumisen muodot sisältävät moninaista, käytettävissä olevaan paikkaan, aikaan ja porukkaan sovellettua liikettä. Liikkumisen paikat ovat nuorille monin eri tavoin merkityksellistyviä tiloja osina kunkin nuoren elämän kokonaisuutta. Rationaaliset liikunnan perustelut vastaavat nuorten merkityksenantoja vain pieniltä osin. Sen sijaan omaehtoisen liikkumisen tilojen merkitykset ilmentävät useammin sosiaalisuuden keskeistä roolia nuoruudessa sekä vapaan leikkisyyden roolia oman ajan viettämisessä. Mielekkään omaehtoisen liikkumisen mahdollisuus kytkeytyy usein nuoren edellytyksiin toteuttaa toimijuuttaan rajoitetussa toimintatilassa tilankäyttövoista neuvotellen.

Pääaineistonani on ollut nuorten haastattelupuhe. Nuorten kuunteleminen on avannut näköalan siihen, että omaehtoisessa liikkumisessa varsinainen fyysinen aktiivisuus voi olla monenlaisessa roolissa. Rooli vaihtelee sivuosasta, jossa liikkuminen on spontaania oheistoimintaa, pääosaan, jossa liikkuminen on tavoitteellista harjoittelua. Liikkumisen ehtoja saattoi parhaiten tulkita puheesta,

jossa liikkuminen liitettiin kullekin nuorelle tärkeisiin konteksteihin, kuten paikkoihin, viiteryhmiin ja vapaa-ajan kokonaisuuteen. Nuorten puhe toi näkyviin sen, että liikkumisen valitseminen ei aina ole mahdollista. Liikkumisen koetut mahdollisuudet muotoutuvat tilassa, joka rakentuu yksilön ja ympäröivän yhteisön sekä kulttuurin kohtaamisissa.

Tilallisuuden viitekehys oli monin tavoin hyödyllinen pyrkimyksessäni tuottaa ymmärrystä nuorten liikuntakäyttäytymisestä ja liikkumisen ehdoista. Liikkumisen tarkastelu tilallisena ilmiönä toi näkyviin, millaiset merkitykset ja niiden yhdistelmät tekevät liikkumisesta mielekästä tietyissä olosuhteissa. Näkyviin tuli myös, että vaikka itse liikkuminen koettaisiin merkitykselliseksi, tilan merkitykset voivat estää toiminnan. Saatoin myös osoittaa liikkumisen kytkeytymisen yhteiskunnan nuorille tarjoamaan toimintatilaan. Omaehtoisen liikkumisen ja sen tilallisuuden aiempi tutkimus oli keskittynyt pääosin nuorisokulttuurisiin liikkumismuotoihin. Tulkinnoillani osoitin nuorisokulttuurisen liikkumisen merkitysrakenteita ja tilallisuutta ilmenevän laajemminkin nuorten liikkumisessa. Tilallisuuden viitekehysten avulla saatoin lisäksi tulkita, kuinka vallitseva liikuntakulttuuri osana sosiaalista tilaa tukee tai rajoittaa erilaisten nuorten liikettä.

Tulosten myötä voin täsmentää sitä, mitä omaehtoisuus nuorten liikkumisessa on. Omaehtoisuus on tutkimuksen viitekehyksessä määrittynyt nuorten toimintana suhteessa liikkumisen fyysisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin konteksteihin. Liikkumisen paikkoja nuorilla on mahdollisuus valita niissä rajoissa, joita erilaiset elinympäristöt asettavat. Suuntautumiset erilaisiin liikkumismuotoihin ja kokoonpanoihin puolestaan saavat reunaehdoja siitä, millaiset yhteisöt ovat nuorelle hänen elinympäristössään ja arjessaan mahdollisia. Omaehtoisuuden kulttuurista ulottuvuutta olen käsitellyt merkityksenantoina, joita nuoret tekevät suhteessa muihin tilassa vallitseviin merkityksiin. Erilaisten nuorten erilaiset arjen kontekstit asettavat rajoja omaehtoisuudelle mutta myös mahdollisuuksia sen ilmentämiselle. Liikkumisen paikat ja muodot sekä tilojen merkitykset ilmentävät nuorten suuntautuvan paljolti vallitsevan liikuntakulttuurin merkityskarttojen sekä aikuisten hallitsemien rakenteiden ulkopuolelle.

Omaehtoisuus voi toteutua toiminnassa eriasteisesti. Kuten aiemmin on todettu (mm. Kivijärvi 2014, 120–121), neljänsissä tiloissa nuorilla on enemmän valtaa ja vähemmän aikuiskontrollia kuin muilla elämänalueilla. Täysi omaehtoisuus kuitenkin on vaikeasti saavutettavissa ja useinkaan ei edes pyrkimyksenä. Ensinnäkin toimintatila on aina jonkinasteisesti ympäröivän kulttuurin merkityksillä sävytetty. Toiseksi toiminta on usein luokiteltavissa mukautuvaksi omatoimisuudeksi, jossa ei pyritä vallitsevan haastamiseen vaan hyväksytään olemassa olevaa kulttuuriin mukautuen. Omatoimisuuden kytken siis vallitsevaan liikuntakulttuuriin sosiaalistumiseen, sen merkitysrakenteiden sisäistämiseen ja pitämiseen itsestään selvinä. (Ks. Berger & Luckmann 1994, 30; Saaristo & Jokinen 2013, 78–79.) Omaehtoisuutta – uuden luomisen merkityksessä – ja omatoimisuutta – mukautumisen merkityksessä – ilmeni nuorten liikkumisessa rinnakkain, vaihtelevassa suhteessa. Esimerkkejä tästä ovat organisoidusti harastetussa lajissa tarvittavien tekniikoiden harjoittelu mutta leikkisästi, kuten

kisailten ”ylärimaan vetämisessä”, sekä kotipihan höntsäpelaaminen, jonka nuori kertoi samalla olevan ”hikitreeniä”, jossa tavoitteena oli hyvä kunto. Omaehtoisen liikkumisen tiloja voi tässä mielessä katsoa sosialisointin kaksisuuntaisuuden erilaisina ilmentyminä: eriaikaisena toimijuuksena tilallisten rajojen sisällä tai rajoja venyttäen. Omaehtoiselta tuntuva liikkuminen syntyy näiden rajojen sisäpuolellakin, sillä itsestään selvänä pidettyä ei tiedosteta eikä siis rajoituksia kyseenalaisteta. Tältä kantilta katsottuna omaehtoisuus on ideaali, jonka tarvitsee toteutua vain tietynasteisesti, jotta nuori kokee omalla ajalla liikkumisen tietyn tilassa itselleen mielekkääksi sekä mahdolliseksi.

Omaehtoisuuden mahdollisuuksia pidän tärkeinä etenkin silloin, kun tila tuntuu rajoittavan nuoren toimintaa tai kokonaan estävän sisäänpääsyn. Olen (luvussa 8.7) hahmottanut ajatuksen, että liikkumisen tiloihin mukautuminen edellyttää sekä merkitysrakenteiden hyväksymistä että tilassa tarvittavia ja arvostettuja pääomia. Ilman pääomaa, kuten liikunnallisia taitoja tai sosiaalisia suhteita, tila merkityksellistyy toisten tilaksi ja nuori jää sen ulkopuolelle. Liikkumisen tilojen väljyys on monenlaisten liikkujien ja tilankäyttötapojen hyväksymistä, ja se edesauttaa liikkumisen kokemista omaehtoiseksi ja omalla ajalla mielekkääksi. Lapsuuden- ja nuoruudenaikaisia kokemuksia paikoista voi pitää myöhempienkin elämänvaiheiden kokemuksina suuntaavina (Kaivola & Rikkinen 2003, 25). Liikkumisympäristöjen kanssa lapsena ja nuorena tutuksi tuleminen ja tilojen omiksi kokeminen ennakoinee paikkojen käytön koettuja mahdollisuuksia myös jatkossa. Ulkopuolisuuden kokemukset voivat myös kantaa pitkälle, ja nuori pitää tiloja jatkossakin toisten tiloina.

Nuoret sosiaalistuvat erilaisiin liikkumisen tiloihin heitä ympäröivän fyysisen, kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristön puitteissa. Esiin saamani haja-asutusalueen nuorten kokemukset ovat arvokkaita, sillä nuorten vapaa-ajan tutkimus on kaupungistumiskehityksen myötä suuntautunut enemmän kaupunkilaisnuoriin (esim. Kivijärvi 2014, 122). Tärkeinä havaintoina pidän paitsi eroja omaehtoisen liikkumisen paikoissa, muodoissa ja tiloissa, myös sitä, että haja-asutusalueen nuoret voivat kokea omaehtoisen liikkumisensa edellytykset hyväksi, vaikka liikuntapaikat ovat kaukana. Tärkeä havainto on esimerkiksi luonnon merkityksellistyminen monimuotoiseksi liikkumisen tilaksi.

Ajankohtainen pohdinnan aihe kaupungistumisen myötä on kaupunkilaisnuorten luontosuhde. Simula (2012 ja 2016) on esittänyt, että kaupunkilaisnuorten suhdetta luonnossa liikkumiseen voisi peilata siihen, millaiseen tilaan nuoret sosiaalistetaan. Luonnosta vieraantumisen käsite ei ehkä luonnehdi oikein nuorten luontosuhdetta. Tutkimukseni perusteella tärkeitä huomioita nuorten suhdetta mihin tahansa omaehtoisen liikkumisen tilaan tutkittaessa olisivat suhteutuminen lähiympäristön tarjoamaan toimintatilaan sekä tilojen merkityksellistyminen kulttuurisessa kontekstissaan. Aineistoni kaupunkilaisnuorilla oli käytettävissään lähinnä kaupunkiluontoa. Se merkityksellistyi tiiviin kaupunkiympäristön kontekstissa usein rauhaa tarjoavana vetäytymisen tilana sekä tilana, jossa toimijuus oli rajoitettua – kuten esimerkiksi lumilautailussa kaupungin viheralueella. Haja-asutusalueen nuorille lähiympäristöä oli muokkaamaton luonto. Kaupunkiluontoa väljempänä tilana (sekä fyysisesti,

kulttuurisesti että sosiaalisesti) se saattoi merkityksellistyä monenlaiseksi liikkumisen tilaksi. Kaupunkilaisnuorelle on mahdollista pitää luontoa merkityksellisenä muista kuin sen käyttämisen ja hyödyntämisen lähtökohdista. (Vrt. Simula 2012, 194–195, ja 2016, 66–67.) Luontosuhdetta tarkasteltaessa hyvä lähtökohta voisikin olla, että nuoren tilaan liittämät merkitykset saattavat kertoa enemmän nuorelle mahdollisista toimintatiloista kuin hänen arvomaailmastaan. Aineistossani esimerkiksi tytön hengailu jääkiekkokaukalon äärellä kertoi tällaisesta toiminnan arvostamisesta ja tilan pitämisestä merkityksellisenä, vaikka nuori kokeekin paikan liikkumisen tilana toisten tilaksi (ks. alaluku 8.1.1).

Tuloksiani voi tietyiltä osin hyödyntää nuorten organisoidun liikuntaharrastamisen tarkastelussa. Arvelin taustakirjallisuuden pohjalta, että omaehtoisen liikkumisen kulttuuria tutkimalla voisi tehdä näkyväksi sitä, millainen liikuntakulttuuri tarjoaisi nuorille mielekästä toimintaa. Totean nyt tulosteni pohjalta, että omaehtoinen liikkuminen on omanlainen alueensa nuoren elämässä. Sitä voi verrata organisoituun liikuntaan, sillä se muotoutuu suhteessa nuoren mahdollisiin harrastuksiin, mutta sitä ei voi rinnastaa organisoituun harrastamiseen. Omaehtoisen liikkumisen paikat, muodot ja tilat voivat yhtä hyvin muotoutua vastakohtiksi organisoidulle toiminnalle kuin niissä voidaan oma-toimisesti toistaa organisoidun toiminnan sisältöjä ja tavoitteita. Samoin kuin tiettyyn organisoituun harrastukseen voidaan osallistua rennosti ja lyhytjänteisesti tai vakavan tavoitteellisesti, myös omaehtoisen liikkumisen muodot ja paikat merkityksellistyvät monin tavoin (ks. Berg 2015). Aineistossani omaehtoinen liikkuminen voi tarjota nuorelle esimerkiksi hengailun tiloja tai vetäytymisen tiloja vastakohtana joukkueurheilulle. Omaehtoiseen liikkumiseen liitettyjen merkitysten monimuotoisuus viitanee siihen, että nuoret todennäköisesti merkityksellistävät myös organisoitua toimintaa monin eri tavoin. Sosiaalisuuden ulottuvuutta voi perustellusti pitää tärkeänä myös organisoidussa liikuntaharrastuksessa (mm. emt.).

Tulkintani liikkumisen tilojen merkityksellistymisestä toisten tiloiksi näen myös hyödylliseksi organisoidun liikunnan tarkastelussa. Liikkumisen paikan merkityksellistäminen toisten tilaksi esimerkiksi taitojen tai sosiaalisten suhteiden perusteella ja siten ulkopuoliseksi jääminen koskevat nähdäkseni myös organisoidun liikunnan tiloja. Organisoidun harrastamisen ulkopuolelle jääminen taloudellisen pääoman puutteen vuoksi ei kaupallistuneessa liikuntakulttuurissa ole epätavallista (Merikivi ym. 2016, 88). Arvostetut pääomat sekä toimijuuden mahdollisuudet ja merkitykset ovat eri tiloissa erilaisia, mutta tilallisuuden tulkintakehyksen ja toisten tilojen merkityksen näkisin soveltuvan organisoidunkin toiminnan tarkasteluun. Tilojen merkitykset voivat selittää toimintaan mukaan tuleminen mahdollisuuksia ja toisaalta harrastuksen lopettamista.

9.2 Sanoma: liikkumatilaa

Tutkimuksessani olen tuonut esiin, millaisin edellytyksin omaehtoinen liikkuminen on nuorille mielekästä ja mahdollista. Liikkumisen paikat, muodot ja

tilat määrittyvät nuorten erilaisissa elämän kokonaisuuksissa hyvin monenlaisiksi (ks. myös Takalo 2017, 14). Yhteiskunnan tarjoamat toimintatilat vastaavat vaihtelevasti nuorten pyrkimyksiä ja edellytyksiä. Yksi paikka on monenlainen tila: yhdelle oma tai omittavissa oleva, toiselle toisten tila. Toisten tilan ulkopuolelle jäänyt saattaa löytää oman paikkansa muunlaisesta tilasta. Niukkimmin liikkuvat ne, jotka eivät löydä liikkumisen tiloja, joihin kokevat liikkujina ja nuorina kuuluvansa tai joita kokevat voivansa muuttaa. Tulkintojeni valossa pyrkimykset ohjata nuoria tietynlaisiin tiloihin, siis sosiaalista nuoria tietynlaiseen liikuntakulttuuriin, onnistunevat parhaiten sellaisten nuorten osalta, joilla jo on tilassa vaadittavaa pääomaa. Sen sijaan toisille astuminen samaan tilaan voi tarkoittaa altistumista huonouden ja häpeän kokemuksille. Omalla ajalla olisikin tärkeää tarjota toimintatilaa, joka mahdollistaa osallisuuden monenlaisille liikkujille. Toimintatilaa tulisi pyrkiä tarjoamaan etenkin niille, jotka eivät pysty mukautumaan liikuntalajeissa suoriutumista arvostavaan liikuntakulttuuriin.

Tutkimukseni sanoman nuorten liikkumisen edistämisen kannalta voikin kiteyttää niin, että nuorille tulee pyrkiä tarjoamaan liikkumatilaa (ks. myös Paju & Berg 2013, 66–67). Tulosteni valossa omaehtoisen liikkumisen liikkumattila syntyy 1) paikasta, jota nuori pääsee käyttämään, 2) liikkumismuodosta, jota nuori voi soveltaa tarkoitustaan ja tilannetta vastaavaksi, sekä 3) tilasta, jonka nuori merkityksellistää omakseen. Nuorelle merkityksellisen liikkumisen mahdollistamiseksi on annettava vapaata toimintatilaa monenlaiselle omin ehdoin toteutetulle liikkumiselle. Omin ehdoin toteutettu liikkuminen voi olla vallitsevaan mukautuvaa tai sitä haastavaa tai jotain siltä väliltä – nuoresta sekä kontekstista riippuen. Tärkeää olisi myös tehdä nuorille tietäväksi, että he saavat käyttää paikkaa omaan tarkoitukseensa. Monissa tapauksissa haasteen luovat olemassa olevat tilanormit. Liikkumatilan merkitystä korostaisin etenkin sellaisten nuorten kohdalla, jotka eivät ole löytäneet tilaa organisoidusta liikuntatoiminnasta. Organisoidusta liikuntatoiminnasta ulos jäämisen katson kielivän siitä, että vallitsevan liikuntakulttuurin tilat eivät tarjoa nuorelle mahdollisia ja mielekkäitä toimintatiloja. Silloin nuoren soisi löytävän omansa omaehtoisista liikkumisen tiloista. Juuri näissä tapauksissa näkyy liikkumatilan tarjoamisen merkitys nuorten liikuntakäyttäytymiselle.

Pelkkä paikan olemassaolo ei luo liikkumatilaa, mutta liikkumiseen käytettävissä olevat paikat nuorten lähiympäristöissä edistävät liikkumatilan löytymistä. Nuorten osallisuutta omaehtoisen liikunnan paikkojen suunnittelussa puoltaa moni asia. Omaehtoiselle liikkumiselle suunnitellut ja rakennetut paikat esimerkiksi koulupihoilla jäävät helposti käyttämättä, jos ne eivät kohtaa nuorten omaan aikaan kohdistamia merkityksenantoja. (Ks. Gretschel 2002; Gretschel & Salmikangas 2010.) Nuorten arki keskittyy yleensä paikalliseen ympäristöön, joten heillä on myös enemmän ymmärrystä sen käytöstä ja merkityksestä kuin useimmilla aikuisilla. Nuorten osallisuuden on katsottu myös edistävän paikkaan kuulumisen tunnetta (Gretschel 2002, 41–42). On kuitenkin esitetty, että nykyinen suunnittelun kulttuuri ja yhteiskunnalliset arvot eivät tue aidon omaehtoisuuden tilan muodostumista. Tuloksena on ollut pikemminkin

tiukkoja ja sosiaalisesti normitettuja tiloja kuin tiloja, joissa nuoret voisivat viettää omaehtoista aikaa suunnittelematta, ilman aikatauluja ja poissa aikuisten katseiden alta. (Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 56.) Yhdyskuntasuunnittelussa ja päätöksenteossa tulisikin ottaa huomioon sellainen nuorten toimijuus, joka ilmenee paikkoja käyttämällä tai käyttämättä jättämällä. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon nuorten eletty tila. (Kallio 2012, 138, 141.) Suhteelliset tilajaot esimerkiksi julkiseen, puolijulkiseen ja yksityiseen tilaan soveltuvat poliittisen päätöksenteon ja hallinnollisen suunnittelun käyttöön, mutta toisaalta tilan merkityksiä uusinnetaan ja uudistetaan arkielämässä. Eleyt tilat ja niiden normit rakentuvat kokemuksissa ja merkityksenannoissa, joita tuottavat kaikki tilan käyttäjät. (Kallio 2010, 216–217.) Tutkimustulokseni kertovat näistä eleytyistä tiloista, ja soisin niitä hyödynnettävän suunnittelussa.

Omaehtoisen liikkumisen toimintatilassa on monesti mukana salaisuutta ja ennakoimattomuutta, jota tilan ulkopuolisen aikuisen ei tule pyrkiäkään saamaan haltuun. Pyrkimys valvoa tai ohjata ei edistä omaehtoisuutta. (Ks. Kivijärvi 2014, 120–121; Paju & Berg 2013, 66–67.) Liikunnan edistämisen yleiset perustelut ja hyötynäkökulma liikuntaan kohtaavat nuorten merkityksenantoja vain osittain. Muilta osin omaehtoisuuden tilat tulee nähdä merkityksellisiksi liikkumisen kannalta, mutta niissä tulee myös säilyttää nuorten vapaus merkityksellistää niitä omilla tavoillaan, ilman aikuisten funktionalisointia. Esimerkiksi hengailun tilaksi merkityksellistäminen voi sotia paikan alkuperäistä funktiota vastaan. Kuitenkin juuri hengailun merkitys voi tehdä paikkaan tulemisen nuorelle mielekkääksi ja näin liikkumisen mahdolliseksi. Tällaisissa tapauksissa aikuisen liikunnanedistäjän tehtävistä tärkein on olla arvottamatta toimintaa rationaalisista fyysisen aktiivisuuden suorittamisen lähtökohdista.

Pohjavireenä tutkimuksen teossa minulla on ollut tietynlainen nuorten vapaa-ajan vapauden puolesta puhuminen. Olen pyrkinyt tuomaan organisoidun toiminnan arvostuksen rinnalle omaehtoisen liikkumisen arvoa itsessään. Tavoitteenani ei siis ole ollut edistää nuorten saamista organisoidun toiminnan piiriin taikka saamaan nuorista oikeanlaisia, terveitä ja tuottavia liikuntakansalaisia (ks. Itkonen & Kauravaara 2015b). Omaehtoisen toiminnan merkityksellisyyttä ei tulisi arvioida aikuisten ylläpitämien instituutioiden merkitysmaailmojen perustein. Useissa tapauksissa nuoren elämän kannalta vapaa aika tekee tehtävänsä päinvastaisin perustein, mihin esimerkiksi leikkisyyden tilojen suuri merkitys viittaa. En yleistä tätä kaikkiin nuoriin enkä nuorten kaikkiin vapaa-ajan toimintoihin, sillä nuoret jopa omassa aineistossani poikkeavat suuresti toisistaan. Korostan omaehtoisen liikkumisen arvoa siksi, että yhdistän sen nuoruuden erityisyyden ja nuorten erilaisuuden hyväksyntään. Silloin keskiöön nousee nuorten oikeus valita tilansa ja toimintamuotonsa. Aineistoni pohjalta voin valita romanttisenakin pidetyn näkökulman nuorten neljänteen tilaan: omalla ajalla tulisi saada kokea vapautta suorittamisen, kehittymisen ja kasvamisen vaatimuksista (ks. Kivijärvi 2014, 121).

9.3 Arviointia: siirrettävyys ja jatkotutkimustarpeet

Tutkimusprosessissa kauttaaltaan olen pyrkinyt luotettavuuteen sekä sellaiseen läpinäkyvyyteen, että lukijalla on mahdollisuus arvioida luotettavuutta. Luvussa 5 olen käsitellyt tutkimusprosessin luotettavuuden osatekijöistä (Tuomi & Sarajärvi 2012, 140–141) tutkimusasetelman perusteluja ja ennako-oletuksia, tutkimuksen teon ja raportoinnin eettisyyttä, aineiston luotettavuuteen vaikuttavia seikkoja sekä analysointiin liittyvää objektiivisuuden haastetta.

Tulosteni yleistämistä arvioin tutkimukseni siirrettävyytenä. Laadullisen tutkimuksen tulokset eivät ole sellaisinaan yleistettäviä, mutta ne ovat tietyin ehdoin siirrettävissä toiseen kontekstiin. Tutkimuksen siirrettävyys syntyy ensinnäkin teoreettisten käsitteiden käytöstä (Eskola & Suoranta 2014, 68). Olen soveltanut nuorten omaehtoisen liikkumisen ilmiön selittämiseen tiettyjä käsitteitä, keskeisimpinä niistä sosiaalinen tila ja kulttuuriset merkitykset. Käyttämäni viitekehys ja tapani määritellä käsitteet ovat hyödynnettävissä muissa tutkimuksissa. Toiseksi siirrettävyys tarkoittaa tulosteni soveltumista johonkin toiseen tapaukseen. Tulosten yleistettävyyden luotettavuus riippuu siitä, kuinka hyvin raportissani kuvaan tulkintojen kannalta olennaiset asiat. Tutkimusessani olen siis pyrkinyt kirjoittamaan tulkintani ja niiden suhteutumisen aiempaan tutkimukseen sekä teoriaan näkyviin siten, että lukija voi arvioida niiden onnistumista sekä soveltumista muihin tapauksiin. (Ks. emt., 217.) Itse pidän tärkeänä sitä, että tuloksiani voi lukea esimerkkeinä nuorten neljännessä tilasta ja mahdollisesti soveltaa muihin vastaaviin ilmiöihin (ks. Alasuutari 2011, 247).

Nuorten omaehtoisen liikkumisen tutkimuksessa on hyväksyttävä tutkimuskohteen nopea muuttuminen (ks. myös Itkonen 2015, 117–119; Ojala 2015b, 85). Merkittävimpiin muutoksiin tällä vuosikymmenellä kuuluu teknologiavälitteisen sosiaalisuuden kasvava rooli. Virtuaalinen tilallisuus asettaa omaehtoisuuden erilaisiin konteksteihin kuin mihin se fyysisten läsnäolojen kautta asettuu, jolloin kuulumisia määritetään myös suhteessa erilaisiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin rajoihin. Omaehtoinen liikkuminen fyysisissä paikoissa kietoutunee entistä enemmän läsnäoloihin virtuaalisissa tiloissa. Esimerkki tästä voisi olla sosiaalisen median kasvava merkitys sekä konkreettisen yhdessä liikkumisen mahdollistajana että virtuaalisena yhdessä liikkumisen tilana.

Tutkimus on nostanut esiin omaehtoisuuteen liittyviä teemoja, joiden tarkastelu tuottaisi näkemystä nuorten toimijuudesta yhteiskunnassa. Omaehtoisuuden asteita nuorten liikkumisessa voisi tarkastella syvällisemmin. Voisi tutkia myös nuorten liikkumisen omaehtoisuuden historiallista muutosta ja sitä selittäviä tekijöitä. Edellisten teemojen yhdistäminen liikkumisen tiloihin ja niiden vaihtoehtoisiin käyttö- ja tulkintatapoihin voisi tuottaa kiinnostavia tuloksia. Mahdollisesti näin voisi tehdä päätelmiä nuorten omaehtoisuuden ehdoista ja edellytyksistä rajallisesti muissakin kuin liikkumisen tiloissa. Nuorten omaehtoisen toiminnan ennakoimattomuus edellyttää jatkuvaa tutkimusta erilaisin menetelmin ja aineistoin.

Tutkimuskohteessa tapahtuneisiin muutoksiin kuuluvat uudet, suosioon nousseet omaehtoisen liikkumisen muodot, kuten frisbeegolf, Pokémon Go -peli sekä keppihevosilla ratsastaminen. Tämän tutkimuksen tarkastelutapoja voisi hyödyntää uusien ilmiöiden selittämisessä. Vaikuttaisi siltä, että Pokémon Go -peliä (ks. esim. Tunturi & Tanner 2016) voisi esimerkiksi tarkastella kuljeskeluna ja perustella sen suosiota sillä, että siinä liikutaan hengailun, yhdessä liikkumisen ja seikkailun tiloissa. Keppihevosilla ratsastaminen voisi tutkimukseni viitekehyksessä näyttäytyä nuorten tyttöjen leikkisyyden tiloina, joihin liitetään myös tavoitteellisuuden merkityksiä (ks. Partanen 2017).

Sosiaalisuuden keskeinen rooli nuorten vapaa-ajassa ilmeni tutkimuksessani monissa kohdin. Sosiaalisuuden on aiemminkin todettu liittyvän liikkumiseen, mutta silti näen teeman jääneen tutkimuksissa liian pieneen rooliin (myös Berg 2015, 99). Esimerkkinä tästä mainittakoon, että lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Merikivi ym. 2016, 81–83) sosiaalisiin suhteisiin liittyvät asiat eivät sisälly valmiisiin vastausvaihtoehtoihin, kun kysytään liikunnan harrastamattomuuden syitä. Aineistoni ei veny nuoren sosiaalisen aseman tai sosiaalisen pääoman tarkempaan tarkasteluun, ja ne nostankin tärkeiksi jatkotutkimustarpeiksi. Sosiaalisten suhteiden merkitys sisäänpääsystä omaehtoisen liikkumisen tiloihin sekä sosiaalinen vuorovaikutus tiloissa olisivat tärkeitä teemoja. Yksinäisyys saattaa olla keskeisesti nuoren merkityksenantoja määrittävä tekijä. Liikkumisen kannalta keskeisiä vuorovaikutustilanteita voisi tehdä näkyviksi etnografian menetelmin. Aineistossani oli viitteitä myös siitä, että itsen vertaaminen muihin, nolouden välttely ja yhdenmukaisuuden paine saattavat suunnata nuorten käyttäytymistä enemmän kuin mitä tässä tutkimuksessa ilmeni. Mainittujen teemojen tutkiminen vaatisi nähdäkseni läheisempää suhdetta tutkijan ja tutkittavan välillä kuin mikä noin tunnin teemahaastattelussa voi syntyä.

Liikkumisen tilojen sukupuolittuneisuuden tarkastelu jäi tutkimuksessani pienempään osaan kuin mitä olin taustakirjallisuuden pohjalta pitänyt tavoitteenani selvittää. Aineistoni venyisi mahdollisesti hieman tarkempaan sukupuolittuneisuuden tarkasteluun laadullisen sisällönanalyysin keinoin tyttöjen ja poikien puhetta vertaamalla tai tilojen maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä osiin pilkkomalla. Muutamien kiinnostavien teemojen tarkasteluun tarvittaisiin lisäaineistoa. Aineistossa oli havaittavissa esimerkiksi vihjeitä siitä, että tilojen feminiinisyys ja maskuliinisuus voivat liittyä tietyiltä osin tilojen väljyyteen ja tyttöjen ja poikien erilaisiin kulttuurisiin liikkumatiloihin. Niissä mahdollisesti sallitaan esimerkiksi eri tavoin erilaisia leikkisyyden merkityksiä sekä arvotetaan eri tavoin kulttuurisia ja sosiaalisia pääomia. Lisäksi paikallisuuden ilmenemistä sukupuoleen kytkettynä tai sellaisenaan voisi mahdollisesti tarkastella vertailemalla tarkemmin yhdyskuntarakenteeltaan erilaisissa ympäristöissä asuvien nuorten puhetta. Paikallisuuden osalta yhä tärkeämmäksi teemaksi nousee nuoruuden alueellinen erilaistuminen kaupunkiseutujen urbanisoinnissa ja haja-asutusalueiden muuttuessa yhä syrjäisemmiksi seuduiksi. Paikallisuuden tutkimuksessa voisi hyötyä arjen paikkoihin liittyvien kokemusten tut-

kimisestä paikan käsitteen avulla, jolloin tarkasteluun tulisivat esimerkiksi paikkaan kuulumisen kokemukset (ks. Haarni ym. 1997, 17–18).

Nuorisokulttuuri on monin tavoin nopeasti muuttuva. Yhtenä ajankohtaisena muutoksen alueena on monikulttuurisuuden kasvu. Nuoruuteen kohdistuvassa liikuntasosiologisessa tutkimuksessa teema on syytä jatkossa huomioida. Liikuntapoliittisesti monikulttuurisuus on asetettu suomalaisen liikuntajärjestelmän yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyön alueeksi. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen kaikkiaan käsitetään laajasti, jolloin erityisryhmiä ovat liikunnassa vamman tai sairauden vuoksi tukea tarvitsevien ja etnisten vähemmistöjen lisäksi esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt. (Pyykkönen 2016.) Olisi ajankohtaista ja liikuntapoliittisesti hyödyllistä suunnata nuorten liikunnan tutkimusta näihin teemoihin. Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut liikuntaharrastuneisuuden, asuinalueen ja kaksijakoisen sukupuolen roolia omaehtoisen liikkumisen taustalla sekä sivunnut sosiaalisen ja taloudellisen pääoman merkitystä, mutta muutoksen myötä monet uudet tekijät liikuntakäyttäytymisen taustalla nousevat tärkeiksi.

Liikunnan nuorisotutkimuksessa olisi suotavaa pyrkiä tuottamaan lisää tietoa nuorista aitoina subjekteina, jotka toimivat ja merkityksellistävät omista lähtökohdistaan. Näiden lähtökohtien tuominen tiettäväksi edistää nuorten liikuntakäyttäytymisen ja vapaa-ajan valintojen ymmärtämistä. Nuorten äänet eivät toista kaikuina aikuisten liikuntapuhetta, ja tämän moniäänisyyden kuuntelemiseen ja selittämiseen tulisi syventyä lisää.

SUMMARY

Introduction

Different forms of physical activity are popular among Finnish children. During adolescence, participation in organised physical activities usually decreases. According to surveys, self-organised physical activity is significantly more common than organised physical activity, and during youth the share of self-organised physical activity increases further. While concern has grown about the decrease in the overall amount of physical activity, self-organised physical activity is increasingly acknowledged as an important phenomenon. Unstructured leisure time and physical activity have always been part of young people's lives. The places and forms related to these have clearly changed along with the changes in society and sports culture. Over the past decades, attention has been paid to the weakening conditions for self-organised physical activity: urbanisation and the restriction of everyday activities to specific functional spaces have reduced the places freely accessible to young people in their surroundings. The high value placed on structured leisure time and parents' safety consciousness have also limited the space for free physical activity.

Even though self-organised physical activity among young people is an issue of major importance, it has not been extensively studied. Research on physical activity has mainly focused on activities organised by sports clubs, except for recent studies on alternative sports. Furthermore, young people's physical activity behaviour has been mapped principally with surveys, which have provided an incomplete picture of young people's domains of experience. There has been a need for research data on the youth cultural dimensions of physical activity.

The aim of this study is to make young people's self-organised physical activity visible and to understand it from the perspective of their domains of experience. I examine the phenomenon in the context of youth leisure time as a whole and the sites of physical activity. The choice of approach is based on an essential shortcoming in the discourse related to youth physical activity behaviour: it has often been analysed in a biased way as mere individual choices, disregarding the impact of broader cultural and social factors on people's relationship to physical activity.

Purpose of the study

The study focuses on the forms and meanings of young people's self-organised physical activity within the framework of social space. Social space as a theoretical framework enables us to interpret the physical environment and human experience in parallel. The spaces of physical activity comprise both personal and shared meanings, which cross the boundaries of the spaces. On the one hand, they emerge through the utilisation of the spaces and the encounters in

them, and, on the other hand, the meanings modify social practices in the spaces (see e.g. Massey 2005).

The study focuses on three research questions: (1) Where does young people's self-organised physical activity take place? (2) What are the forms of the activity? (3) What meanings do young people associate with the spaces of self-organised physical activity?

The research group consists of lower secondary school pupils aged 12 to 16 years. The data collection method enables the analysis of differences between the participants based on their physical activity background, gender and living environment. Self-organised physical activity refers to physical activities that are based on a person's own will and interest as well as unorganised. In order to provide an overall picture of the topic, I do not limit physical activity based on its load or goal.

Methods

The research data were collected within one municipality. The survey was first conducted in three schools, which were located in a small city centre, in the residential areas of the city, and in a rural town centre. The target group comprised three Year 8 classes in each school, and the number of respondents amounted to 114 (slightly more than half of the pupils). The questionnaire answers were analysed using quantitative document analysis and qualitative content analysis. The analysis provided preliminary understanding related to the research questions and facilitated the finding of suitable interviewees.

In order to map young people's experiences and meaning-making, theme interviews were chosen as the principal data collection method. The data also include activity maps specifying the places in which the interviewees engage in self-organised physical activity. These maps contributed to answering the first research question. Furthermore, I utilise the observations made at 21 different sites of physical activity.

The interviewed group comprised 42 young people. The majority of them were selected using a questionnaire (30), and 11 were found at sites where young people spend their leisure time. In addition, I twice interviewed a young person found through a sports club. The chosen interviewees were boys and girls with different physical activity orientations and living environments – ranging from a few who were rather inactive in physical activity to those who frequently engaged in both organised and unorganised physical activity. Their living environments included a city centre, residential areas of the city, a rural town centre, and rural areas. I conducted 34 interviews, most of them individual, and 7 in groups of 2 to 4 people. The interviews were analysed using qualitative content analysis. For the first and third research question, the analysis was theory driven, and for the second research question, it was data driven. Quantification was also used.

Results related to physical activity environments

I divide the sites of self-organised physical activity used by young people into five categories that I have formed based on earlier research. The first category, indoor facilities, includes swimming pools, gyms and sports halls. The environments for outdoor physical activity used by young people comprise different sand, grass and ice courts, beaches, cross-country sports facilities, pedestrian and bicycle ways, playgrounds and activity parks, and skateboard parks. In the home environment, young people engage in physical activity indoors and on the yard. The fourth environment category consists of places built for activities other than physical activity, which in this data include roads and streets, buildings and structures, and sand pits. The fifth category was nature, including forests of different sizes and their paths, cliffs and hills, lakes and natural ice.

I made three conclusions concerning the physical activity environments. First, the sites of self-organised physical activity are typically located close to home. This preference refers to choices made between different places but also to choices between different activities based on what is possible in the immediate neighbourhood. Second, only a small part of physical activity takes place at high-quality sports venues or indoor facilities. The third conclusion highlights the need for open space. Based on the data, sufficiently large, freely accessible spaces are clearly more significant than the quality level of the environments. Home yards are essential venues for self-organised physical activity. In addition to nearness, the importance of the home yard can be explained by the fact that it provides the freedom to use a sufficiently large space.

Results related to the forms of physical activity

When the participants described their activities, two different starting points could be perceived. The first one was to specify with whom leisure time was spent. In this case, the form of physical activity was determined by the place in which it was possible to gather with the particular reference group, and what the respondents wanted to do with the group in question. The second starting point for self-organised physical activity was the intention to engage in a specific form of physical activity. Depending on the starting point, physical activity had two different roles in young people's leisure time complex.

The forms of self-organised physical activity for the participants included wandering, jogging and walking, jumping and flipping on trampolines, sledding and climbing, swimming, ball and bat games, yard games and play, ice-skating, skiing, muscle training and stretching, alternative sports, dancing, incidental exercise, and some other individual forms of physical activity. The first conclusion regarding the forms of physical activity is that modifying the forms is emphasised in unstructured leisure time. Listing the forms describes the nature of physical activity only incompletely because young people often do not adhere to specific ways or rules of an activity; instead, they modify the activities to suit themselves, the time frame, the place, and the reference group. Second,

the activity is largely determined by the reference group in which teenagers spend their free time. My third conclusion is that the respondents' speech demonstrates a transition from childhood to adolescence regarding self-organised physical activity. The transition is visible particularly as a change in the forms of physical activity, as a temporary return to the forms common in childhood, and as replacing part of physical activity with hanging out.

Results related to the meanings of physical activity environments

The theoretical starting point for answering the third research question was that activity gives a meaning to spaces. Based on how the participants described their activities and related possibilities and restrictions in different physical activity environments, I deduced the following meanings: (1) spaces of sociality, including those for hanging out and joint physical activity; (2) spaces for retreat; (3) spaces for playfulness, including those for relaxed competitions and games, speed and danger, creativity and adventure; (4) spaces for variety; (5) spaces for goal-oriented physical activity; and (6) the spaces of others, including those meant for children, other young people or the skilled, and spaces of masculinity, forbidden spaces, and borrowed spaces.

Four conclusions can be presented on the meanings of the spaces. First, I highlight the meaning of sociality and playfulness in young people's physical activity during their unstructured free time. These two meanings considerably often draw young people to the physical activity environments, whereas rational reasons for physical activity represent their meaning-making to a lesser extent. Second, the same type of environment and even the same site of physical activity can represent different spaces when different young people construct their meanings. The multiple meanings depend on the site but also on the individual – a young person often associates a site with a variety of meanings. My third observation is that young people's physical activity background, gender, type of living environment, and social relations explain their meaning-makings. According to my interpretation, social, cultural and financial capital provide spatial power and opportunities for agency. On the other hand, the experience of not having the capital appreciated in the spaces limits the choice of spaces available for physical activity.

The fourth conclusion is that the spatial power of adults over youth frequently defines the meanings as well. Figure 1 illustrates my interpretation of how meanings are constructed for the spaces of self-organised physical activity in relation to the spaces for activity provided by society.

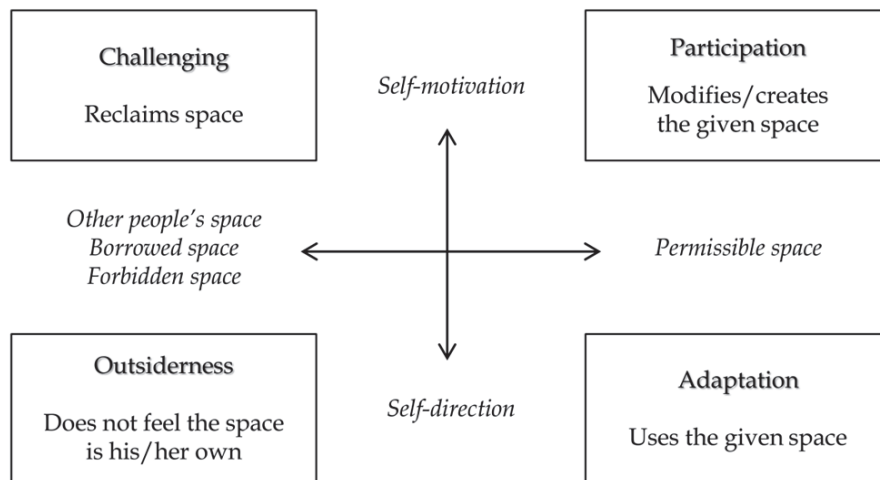

FIGURE 11 The spaces of self-organised physical activity in relation to the spaces provided by society

In the fourfold table, I divide young people's activities according to how self-motivated and self-directed it is. The facilities provided by society are divided based on whether they allow specific types of physical activity. Challenging is self-motivated activity in a space that is reclaimed autonomously and used in an unconventional way. In this dimension, young people need considerable agency to make meaningful physical activity possible. The dimension of inclusion/participation can be regarded as ideal from the point of view that the space supports self-motivated physical activity in young people. There adolescents can engage in meaningful physical activity and realise their agency in the free open space given to them. Adaptation represents self-directed physical activity - adapting to the ordinary uses of the space and the prevailing norms. The space is intended only for a specific activity, and physical activity there requires that the young person can agree with the existing meanings. In the dimension of exclusion, young people do not receive a space for physical activity because the meanings and norms of the space do not correspond to their life-world, or they lack the capital appreciated in the space.

Discussion

Listening to young people provided an outlook on the different roles that actual physical activity can have in self-organised physical activity. The role varies from spontaneous supplementary motion to goal-oriented training. The conditions for physical activity could be best interpreted based on the discourse in which physical activity was associated with contexts important for each participant, such as specific places, reference groups or leisure-time as a whole. The examination of physical activity within the framework of spatiality highlighted the meanings and their combinations that make physical activity meaningful in

specific circumstances. The study also demonstrated that even if the physical activity itself were experienced as meaningful, the meanings of the space could restrict the activity. The opportunity for meaningful, self-motivated physical activity is often linked to young people's prerequisites to implement their agency in a restricted space, negotiating on the ways to utilise the space.

The building of specific facilities for physical activity cannot meet the needs of all young people. It seems that young people do not often look for specialised sports facilities but for opportunities to use a particular free space for their own purposes. Earlier research on self-organised physical activity and its spatiality has focused mainly on alternative sports. This study demonstrates that similar meaning structures and spatiality of physical activity in youth culture are also more broadly present in young people's self-organised physical activity. The spaces can be viewed as different manifestations of the bidirectional nature of socialisation: as various degrees of agency within spatial limits or by stretching the limits. The facilities provided by society meet the aims and prerequisites of young people to a varying degree. In order to promote self-organised physical activity, it is important to aim at providing space for different forms of physical activity based on young people's own terms and the meanings they have independently constructed.

LÄHTEET

- Aaltonen, S., Kivijärvi, A., Peltola, M. & Tolonen, T. 2011. Ystävydet. Teoksessa M. Määttä & T. Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 112. Helsinki, 29-56.
- Aapola, S. & Kaarninen, M. 2003. Näkökulmia suomalaisen nuoruuden ja nuorison historiaan. Teoksessa S. Aapola & M. Kaarninen (toim.): *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 909*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 32. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9-31.
- Aarresola, O. 2016. Nuorten urheilupolut. Tutkimus kilpaurheiluun sosiaalistumisen normeista, pääomista ja toimijuudesta. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 246.
- After Dark. 2014. Voltti yhdellä suksella - Katso video! *Iltasanomat* 30.12.2014. Viitattu 8.8.2016.
<http://www.iltasanomat.fi/afterdark/art-2000000855965.html>.
- Aira, T., Kannas, L., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kokko, S. 2013a. Hiipuva liikunta nuoruusiässä. Drop off -ilmiön aikatrendejä ja kansainvälistä vertailua WHO-Koululaistutkimuksen (HBSC-Study) aineistoilla 1986-2010. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 5. Viitattu 1.6.2016.
https://www.jyu.fi/sport/laitokset/tutkimusyksikot/tetk/julkaisusarja/dropoff_julkaisu.
- Aira, T., Kannas, L., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kokko, S. 2013b. Liikuntaaktiivisuuden väheneminen murrosikässä. Drop off -ilmiön aikatrendejä ja kansainvälistä vertailua WHO-Koululaistutkimuksen (HBSC-Study) aineistoilla 1986-2010. Julkaisussa *Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta? Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:3*. Helsinki, 11-29. Viitattu 1.6.2016.
<http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/252/murrosika.pdf>.
- Aitken, S. C. 2001. *Geographies of young people. The morally contested spaces of identity*. Lontoo: Routledge.
- Alanen, L. 2009. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.): *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino, 9-30.
- Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. 5. painos. Tampere: Vastapaino.
- Alhoniemi, I. 2015. Höntsä on liikunnan ja huippu-urheilun tärkein pala. *Verkkolehti TULaviisi*. Viitattu 13.12.2016. <http://www.tulaviisi.fi/>.
- Ameel, L. & Tani, S. 2007. Säröjä kaupunkitilassa: parkour. *Alue ja ympäristö* 36 (1), 3-13.
- Armila, P. 2016. Maaseudun nuoret ja liikunta - pidot eivät parane kun väki vähenee. *Liikunta & Tiede* 53 (4), 37-40.

- Atencio, M. 2010. 'I don't wanna die too early': young people's use of urban neighbourhood spaces in the United States. Teoksessa J. Wright & D. Macdonald (toim.) *Young people, physical activity and the everyday*. Lontoo: Routledge, 29-41.
- Atencio, M., Beal, B. & Wilson, C. 2009. The distinction of risk: urban skateboarding, street habitus and the construction of hierarchical gender relations. *Qualitative Research in Sport and Exercise* 1 (1), 3-20.
- Atencio, M. & Wright, J. 2008. "We Be Killin' Them": Hierarchies of Black Masculinity in Urban Basketball Spaces. *Sociology of Sport Journal* 25 (2), 263-280.
- Atencio M. & Wright, J. 2009. 'Ballet it's too whitey': discursive hierarchies of high school dance spaces and the constitution of embodied feminine subjectivities. *Gender and Education* 21 (1), 31-46.
- Bale, J. 1989. *Sports Geography*. Lontoo: E. & F.N. Spon.
- Berg, P. 2010. Ryhmärajoja ja hierarkioita: etnografinen tutkimus peruskoulun yläasteen liikunnanopetuksesta. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos. *Sosiaalipsykologia tutkimuksia* 22.
- Berg, P. 2015. Sosiaaliset jalat ja vakava vapaa-aika - lasten ja nuorten vertaissuhteiden merkitys liikuntaharrastuksissa. *Nuorisotutkimus* 33 (3-4), 88-101.
- Berg, P., Gretschel, A. & Humppila, L. 2011. Ei nuorille, vaan nuorten kanssa. Miten mitata liikuntakulttuurin muutosta Your Move -kampanjassa? *Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 119, verkkojulkaisu 47. Helsinki. Viitattu 20.5.2016.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/yourmove.pdf>.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. 1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: Tiedonsosiologinen tutkielma*. Suom. ja toim. V. Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Borden, I. 2001. *Skateboarding, space and the city: architecture and the body*. Oxford: Berg.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. 1995. *Refleksiiviseen sosiologiaan. Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta*. Suomenkielisen laitoksen toim. M. Sabour & M. A. Salo. Joensuu University Press.
- Broberg, A., Hynynen, A., Iltanen, S., Kyttä, M. & Paronen, O. 2011. Yhdyskuntarakenne muokkaa lasten ja nuorten liikkumista. *Liikunta & Tiede* 48 (2-3), 10-17.
- Broberg, A. 2015. Hyvä kaupunkisuunnittelu tukee lasten liikkumista. *Liikunta & Tiede* 52 (5), 4-8.
- Burrows, L. 2010. 'Building castles in the sand': community, context and physical culture. Teoksessa J. Wright & D. Macdonald (toim.) *Young People, Physical Activity and the Everyday*. Lontoo: Routledge, 162-174.
- Caillois, R. 1961. *Man, Play, and Games*. Käänt. M. Barash. New York: Free Press of Glencoe, Inc.

- Clark, C. & Uzzell, D.L. 2002. The affordances of the home, neighbourhood, school and town centre for adolescents. *Journal of Environmental Psychology*, 22 (1-2), 95-108.
- Dupont, T. & Ojala, A.-L. 2015. Valtavirta peesaa, aito harrastaja keksii itse: Skeittaus- ja lumilautapaikkojen autenttisuus. Julkaisussa P. Harinen, V. Liikanen, A. Rannikko & P. Torvinen. Liikutukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 303. Jyväskylä: LIKES, 15-20. Viitattu 2.6.2016. <http://www.likes.fi/filebank/1862-Liikutukseen-asti-web.pdf>.
- Eichberg, H. 1987. Liikuntaa harjoittavat ruumiit: kohti ruumiin ja urheilun uutta sosiaalityötä. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 133-157.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. painos. Tampere: Vastapaino.
- Fogelholm, M., Paronen, O. & Miettinen, M. 2007. Liikunta - hyvinvointipoliittinen mahdollisuus. Suomalaisen terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti 2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetusministeriö ja UKK-instituutti. Viitattu 20.5.2016. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504223446>.
- Franck, K. A. & Stevens, Q. 2007. Tying Down Loose Space. Teoksessa K. A. Franck & Q. Stevens (toim.) Loose space: possibility and diversity in urban life. Lontoo: Routledge, 1-33.
- Fredriksson, A. 2011. Lempiliikuntapaikkani. Lukiolaisten kirjoituksia kokemistaan liikuntapaikoista. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -työ.
- Fusco, C. 2007. 'Healthification' and the Promises of Urban Space. A Textual Analysis of Place, Activity, Youth (PLAY-ing) in the City. *International Review for the Sociology of Sport* 42 (1), 43-63.
- Gadomski A. M., Scribani M. B., Krupa N., Jenkins P. 2016. Pet dogs and child physical activity: the role of child-dog attachment. *Pediatric Obesity*. 27.5.2016. Viitattu 12.5.2017. DOI: 10.1111/ijpo.12156.
- Giddens, A. & Sutton, P. W. 2013. *Sociology*. Seventh Edition. Lontoo: Polity.
- Giulianotti, R. 2015. Introduction. Teoksessa R. Giulianotti (toim.) *Routledge Handbook of the Sociology of Sport*. Lontoo: Routledge, xix-xxiii.
- Gretschel, A. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 85.
- Gretschel, A. & Laine, S. 2013. Liikuntapaikkoja on mahdollista muokata kaikille sopiviksi. Julkaisussa P. Harinen & A. Rannikko (toim.) Tässä seison enkä muuta voi? Nuorisotutkijoiden ajatuksia nuorten liikunnasta

- ja sen kipupisteistä. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 65, 68–70. Viitattu 24.10.2017.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/liikuntapamfletti2013.pdf>.
- Gretschel, A. & Salmikangas, A.-K. 2010. Nuoret toimijoiksi, vaikuttajiksi ja asiantuntijoiksi liikuntaharrastusten ja lähiliikuntapaikkojen suunnitteluun. *Nuorisotutkimus* 28 (2), 96–102.
- Haanpää, L., af Ursin, P. & Matarma, T. 2012. Kouluikäisten liikuntasuhde luupin alla – kyselytutkimus 6.- ja 9.-luokkalaisille. Viitattu 1.6.2016.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-4934-2>.
- Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. 1997. Johdatus nykymaantieteeseen. Teoksessa T. Haarni, M. Karvinen, H. Koskela & S. Tani (toim.) *Tila, paikka ja maisema: tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino, 9–36.
- Harinen, P. 2005. Kansalaiseksi oppiminen ja monikansallistuva yhteiskunta. Teoksessa M. Sabour & L. Koski (toim.) *Koulutuksen ja kulttuurin merkitystä etsimässä*. Joensuu: Joensuu University Press, 281–298.
- Harinen, P. 2010. Skeittaripoika se laudallansa...: liikunnan muuttuvat merkitykset ja maisemat. *Kasvatus & Aika* 4 (2), 99–108. Viitattu 14.6.2016.
http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/artikkeli_harinen_2006101835.pdf.
- Harinen, P., Itkonen, H. & Rautopuro, J. 2006. Asfalttiprinssit – tutkimus skeittareista. *Liikunta-tieteellisen Seuran julkaisu nro 159*. Helsinki.
- Harinen, P., Liikanen, V., Rannikko, A. & Torvinen, P. (toim.) 2015. *Liikutukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 303*. Jyväskylä: LIKES. Viitattu 1.6.2016.
<http://www.likes.fi/filebank/1862-Liikutukseen-asti-web.pdf>.
- Harkimo, L. & Paajanen, M. 2013. Valtion liikuntaneuvoston alkusanat. *Julkaisussa Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta? Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:3*. Helsinki, 7–9. Viitattu 1.6.2016.
<http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/252/murrosika.pdf>.
- Heath, S., Brooks, R., Cleaver, E. & Ireland, E. 2009. *Researching Young People's Lives*. Lontoo: SAGE.
- Helanko, R. 1953. Turun poikasakit. *Sosiologinen tutkimus 9–16-vuotiaitten poikien spontaaneista ryhmistä vv. 1944–51*. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja B, osa XLVI.
- Helanko, R. 1960. On the Small Groups of School-Age Girls in Turku. *Turun yliopiston julkaisuja, Sarja B, osa 76*.
- Helanko, R. 1975. Keski-Suomen pihaleikkejä I (Keski-Suomen ja Kuopion läänit). *Turun yliopiston sosiologian laitos, Monisteita 77*.
- Helanko, R. 1980. Ihminen leikkii. *Partiomuseon julkaisuja, Sarja A, n:o 4*. Turku.
- Helve, H. 2009. Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa M. Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus, 250–269.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gaudeamus.
- Holloway, S. L. & Valentine, G. 2000. Children's geographies and the new social studies of childhood. Teoksessa S. L. Holloway & G. Valentine (toim.) *Children's Geographies: Playing, Living, Learning*. Lontoo: Routledge, 1-28.
- Holstein, J. A. & Gubrium, J. F. 2004. The active interview. Teoksessa D. Silverman (toim.) *Qualitative Research: Theory, Method and Practice*. 2. painos. Lontoo: SAGE, 140-161.
- Houni, P. & Suurpää, L. 1998. Kamppailua nuoruudesta. Teoksessa P. Houni & L. Suurpää (toim.) *Kuvassa nuoret*. Tampere: Tampere University Press, 9-24.
- Huizinga, J. 1947. Leikkivä ihminen. (Homo ludens.) Yritys kulttuurin leikkiaineen määrittelemiseen. Suomentaja S. Salomaa. Helsinki: WSOY.
- Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. 2009. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Helsinki. Viitattu 28.6.2016.
<http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>.
- Husu, P., Jussila, A.-M., Tokola, K., Vähä-Ypyä, H. & Vasankari, T. 2016. Objektivisesti mitattu paikallaanolo ja liikkuminen. Julkaisussa S. Kokko & A. Mehtälä (toim.) 2016. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4. Helsinki, 16-22. Viitattu 21.3.2017.
http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/438/LIITU_2016.pdf.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. 2002. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Helsinki. Viitattu 30.6.2016.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Hyva_Tieteellinen_FIN.pdf.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Helsinki. Viitattu 30.6.2016.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.
- Hänninen, R. 2003. Leikki. Ilmiö ja käsite. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 76. Jyväskylän yliopisto.
- Hänninen, R. 2007. Vapauden merkitys lumilautakulttuurissa. *Elore* 14 (2), 1-19. Viitattu 13.6.2016. http://www.elore.fi/arkisto/2_07/han2_07.pdf.
- Hänninen, R. 2012. Puuterilumen lumo: tutkimus lumilautailukulttuurista. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in Humanities* 191.
- Ilmanen, K. 1996. Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919-1994. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 43.
- Ilmanen, K. 2015. Liikuntapalvelujen muutos 1800-luvun lopulta 2000-luvulle. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) *Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitoksen tutkimuksia 1/2015, 19-37.
- Ilmanen, K., Jaakkola, T. & Matilainen, P. 2010. Arvot liikunnanopetuksessa. *Kasvatus* 41 (1), 20-30.

- Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Tampere: Gaudeamus.
- Itkonen, H. 1998. Majan rakentajia ja kukkulan kuninkaita – matkoja lapsuuden tilaan. Teoksessa P. Houni & L. Suurpää. Kuvassa nuoret. Tampere: Tampere University Press, 49–61.
- Itkonen, H. 2002. Kommilan kisat. Teoksessa H. Roiko-Jokela & E. Sironen (toim.) Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2001–2002. Helsinki: Suomen urheiluhistoriallinen seura, 76–80.
- Itkonen, H. 2003. Nuorisourheilun muuttuvat käytännöt, tavoitteet ja merkitykset. Teoksessa S. Aapola & M. Kaarninen (toim.) Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 909. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 32. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 327–343.
- Itkonen, H. 2010. Lapsiurheilun kolme puhuntaa. TUL-lehti 1/2010.
- Itkonen, H. 2012. Nuorten liikkumisen muuttuvat muodot, tilat ja tavoitteet. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) Liikunnan arenat. Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitoksen tutkimuksia 1/2012, 157–174.
- Itkonen, H. 2015. Kansalaistoimintojen kaudet ja muuttuvat käytännöt. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitoksen tutkimuksia 1/2015, 39–58.
- Itkonen, H. & Kauravaara, K. 2015a. Kurottuja kulttuurikuiluja. Teoksessa H. Itkonen & K. Kauravaara (toim.) Liikunta kansalaisten elämäntilassa. Tulkintoja liikkumisesta ja liikunnanedistämisestä. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 296. Jyväskylä: LIKES, 184–189.
- Itkonen, H. & Kauravaara, K. 2015b. Kohti liikkumisen muutosta. Teoksessa H. Itkonen & K. Kauravaara (toim.) Liikunta kansalaisten elämäntilassa. Tulkintoja liikkumisesta ja liikunnanedistämisestä. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 296. Jyväskylä: LIKES, 8–16.
- Itkonen, H. & Nurmi, A.-M. 2008. Ruumiillisuuden ja liikkumisen muodot ja tulkinnat – tapauksina skeittaus ja hip-hop. Liikunta ja tiede 45 (4), 16–19.
- Itkonen, H., Salmikangas, A.-K. & Simula, M. 2010. Liikkumisen sosialisointi kolmessa kylässä. Tutkimus Matovaaran, Nakertaja-Hetteenmäen ja Sivakavaaran liikkumiskulttuurien muutoksista. Kasvatus & Aika 4 (2), 69–82. Viitattu 12.5.2017. http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/artikkeli_itkonen_2006101808.pdf.
- Itkonen, H. & Simula, M. 2008. Kylä liikkumisen tilana – Sivakan lämpimät kiireet. Teoksessa S. Knuutila, P. Rannikko, J. Oksa, T. Hämynen, H. Itkonen, H. Kilpeläinen, M. Simula, S. Vakimo & M. Väisänen. Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1167. Helsinki, 173–206.
- Itkonen, H. & Simula, M. 2016. Paikallisen liikkumisen jatkuvuudet ja murrokset. Teoksessa P. Rannikko, M. Sireni, P. Härkin, H. Itkonen, S. Knuutila, M. Lähteenmäki, J. Oksa & M. Simula. Kotona, kylässä,

- liikkeellä. Sivakka ja Rasimäki arjen ja mielen tiloina. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1426. Helsinki: SKS, 175–208.
- Itkonen, I. & Tolonen, T. 2010. Bleidaa tai kuole – Tutkimus bleidaajista ja suomalaisesta bleidauskulttuurista. Itä-Suomen yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -työ.
- Joensuu, M. 2011. Nuoret verkossa toimijoina. Julkaisussa J. Merikivi, P. Timonen & L. Tuuttila (toim.) Sähköä ilmassa. Näkökulmia verkkoperustaiseen nuorisotyöhön. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 111. Helsinki, 14–22. Viitattu 11.5.2017.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/sahkoailmassa.pdf>.
- Kaivola, T. & Rikkinen, H. 2003. Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 36. Tietolipas 199. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kallio, K. P. 2010. Missä lapsuus tapahtuu? Teoksessa K. P. Kallio, A. Ritala-Koskinen & N. Rutanen (toim.) Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 105. Helsinki, 215–227.
- Kallio, K. P. 2012. Paikka politiikan välineenä. Nuorten artikuloimaton arkipolitiikka. Teoksessa H. Strandell, L. Haikkola & K. Kullman (toim.) Lapsuuden muuttuvat tilat. Tampere: Vastapaino, 119–145.
- Kangas, H. 2010. Uudet liikuntalajit – uudenlaiset vaatimukset ympäristölle. Seminaariesitys 9.11.2010. Hyvinvoiva kunta – arkiliikunnan olosuhdeseminaari. Helsinki.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010. 2010. Lapsen ja nuoren. SLU:n julkaisusarja 7/2010. Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry., Nuori Suomi ry., Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Olympiakomitea, Helsingin kaupunki ja Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 1.6.2016.
<http://www.sport.fi/kirjasto/teos/kansallinen-liikuntatutkimus-2009-2010-lapsen-ja-nuoren>.
- Karvinen, J., Rätty, K. & Rautio, S. 2010. Haasteena liikkumattomat lapset ja nuoret. Helsinki: Nuori Suomi ry., Sosiaali- ja terveysministeriö ja Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 1.6.2016.
<http://www.sport.fi/kirjasto/teos/haasteena-liikkumattomat-lapset-ja-nuoret>.
- Kauravaara, K. 2013. Mitä sitten, jos ei liikuta? Etnografinen tutkimus nuorista miehistä. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 276. Jyväskylä: LIKES.
- Kauravaara, K. 2015. Jos riisuisit silmälasit, näkisitkö toisin? Liikunnan tuputtamisesta ihmisen lähtökohtien ymmärtämiseen. Liikunta & Tiede 50 (2–3), 33–37.
- Kauravaara, K. & Koivuniemi, K. 2016. Koko hommahan on TEHYLLä. Edellytykset terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan lisäämiselle liikunta- ja kansanterveysjärjestöissä. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 319. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus. Viitattu 28.10.2016.
<http://www.likes.fi/filebank/2461-Koko-hommahan-on-TEHYLLa.pdf>.

- Keskinen, K., Lehtonen, S. & Leino, M. 2011. Kaikki tiet vievät Hansaan – Nuorten ajanvietto osana kauppakeskuksen arkea. *Nuorisotutkimus* 29 (4), 19–31.
- Kestilä, L., Määttä, M. & Peltola, M. 2011. Rakenteet. Teoksessa M. Määttä & T. Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 112. Helsinki, 129–144.
- Kiilakoski, T., Gretschel, A. & Nivala, E. 2012. Osallisuus, kansalaisuus ja hyvinvointi. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 118. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 9–33.
- Kiilakoski, T., Kivijärvi, A., Gretschel, A., Laine, S. & Merikivi, J. 2011. Nuorten tilat. Teoksessa M. Määttä & T. Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 112. Helsinki, 57–91.
- Kinnunen, T. 2001. Ruumiiden ja tilojen kohtaaminen kuntosalilla ja aerobicissa. Teoksessa A. Puuronen & R. Välimaa (toim.). *Nuori ruumis*. Helsinki: Gaudeamus, 121–134.
- Kivijärvi, A. 2014. Piilossa kasvattajilta: nuoret ja hengailutilojen viehäytys. Teoksessa P. Harinen, M. Käyhkö & A. Rannikko (toim.) *Mutta mikä on tutkimuksen teoreettinen kysymys?* Joensuu: University Press of Eastern Finland, 120–136.
- Kokkonen, J. 2010. Valtio liikuntarakentamisen linjaajana. *Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu* nro 165. Helsinki.
- Koskela, H. 1997. Tilapuoli sukupuoli. Teoksessa T. Haarni, M. Karvinen, H. Koskela & S. Tani (toim.) 1997. *Tila, paikka ja maisema: tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino, 73–86.
- Koskela, H. 2011. Turvallisuus liikuttaa – vai liikuttaako? *Nuorisotyö* 65 (4), 24–25.
- Koski, P. 2009. Liikunnan merkityksellistämiseen? *Liikunta & Tiede* 46 (2–3), 2.
- Koski, P. & Tähtinen, J. 2005. Liikunnan merkitykset nuoruudessa. *Nuorisotutkimus* 23 (1), 3–21.
- Kullman, K., Strandell, H. & Haikkola, L. 2012. Johdanto. Teoksessa H. Strandell, L. Haikkola & K. Kullman (toim.) *Lapsuuden muuttuvat tilat*. Tampere: Vastapaino, 9–26.
- Kuusisto-Arponen, A.-K. & Tani, S. 2009. Kuinka tutkia lasten ja nuorten arjen maantiedettä? *Terra* 121(1), 47–48. Viitattu 22.6.2016. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1435103>.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. 2009. *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. 2. painos. Lontoo: SAGE.
- Kyttä, M., Broberg, A. & Kahila, M. 2009. Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. *Yhdyskuntasuunnittelu* 47 (2), 6–25.
- Kärkkäinen, P. 1992. Voimainkoetuksia ja kisailuja. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) *Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia*.

- Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 131. Helsinki: VAPK-kustannus, 19-41.
- Laakso, L. 1976. Jyväskyläläisten nuorten aikuisten liikuntakäyttäytyminen. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 16. Jyväskylä: LIKES.
- Laakso, L. 1981. Lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristö aikuisiän liikunta-harrastusten selittäjänä: retrospektiivinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 14.
- Laakso, L., Nupponen, H., Rimpelä, A. & Telama, R. 2006. Suomalaisten nuorten liikunta-aktiivisuus - Katsaus nykytilaan, trendeihin ja ennusteisiin. *Liikunta & Tiede* 43 (1), 4-13.
- Laine, S., Merikivi, J., Määttä, M. & Tolonen, T. 2011. Metodit. Teoksessa M. Määttä & T. Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 112. Helsinki, 12-27.
- Lappi, T.-R. 2007. Neuvottelu tilan tulkinnoista: etnologinen tutkimus sosiaalisen ja materiaalisen ympäristön vuorovaikutuksesta jyväskyläläisissä kaupunkipuhunnoissa. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in Humanities* 80.
- Larsson, B. 2008. *Ungdomarna och idrotten: tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer*. Stockholms universitet. Avhandlingar från Pedagogiska institutionen 144. Viitattu 30.6.2016.
<http://swepub.kb.se/bib/swepub:oai:DiVA.org:su-7422>.
- Lee, J. 2010. Focus on the outback. Australian rural young people's diverse experiences of physical activity. Teoksessa J. Wright & D. Macdonald (toim.) *Young People, Physical Activity and the Everyday*. Lontoo: Routledge, 15-28.
- Lehmuskallio, M. 2007. Liikuntakulutus kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteessa. Turun yliopiston julkaisuja 263.
- Lehmuskallio, M. 2011. Ei VilleGalle vaan vertaiset, valmentajat ja vanhemmat - lasten ja nuorten näkemyksiä liikuntakiinnostukseensa vaikuttajista. *Liikunta & Tiede* 48 (6), 24-31.
- Lehtinen, A.-R. 2009. Lasten toiminta, toimintaresurssit ja toimijuus päiväkotiympäristössä. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.): *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino, 89-114.
- Lehtonen, M. 2004. Merkitysten maailma: kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. 5. painos. Tampere: Vastapaino.
- Leinonen, O. 2016. Puhelinkeskustelu 12.8.2016.
- Lieberg, M. 1995. Public space, lifestyles and collective identity. *Young* 3 (1), 19-38.
- Liikkanen, M. 2005. Vapaa-aika muutoksessa - merkitykset, rajoitteet ja valinnat. Teoksessa M. Liikkanen, R. Hanifi & U. Hannula (toim.): *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981-2002*. Helsinki: Tilastokeskus, 5-30.
- Liikkanen, M. 2009. Johdanto. Teoksessa M. Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus, 7-18.

- Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla. 2008. Ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjauksen näkökulmasta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:14. Helsinki. Viitattu 1.6.2016. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2008/Liikkuva_ja_hyvinvoiva_Suomi_2010-luvulla.
- LIPAS. 2016. Liikuntapaikat. Viitattu 1.8.2016. <http://www.liikuntapaikat.fi/lipas>.
- Lähteenmaa, J. 1992. Tytöt jännitystä etsimässä. Teoksessa S. Näre & J. Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 155–170.
- Lähteenmaa, J. 2000. Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista. Väitöskirjan yhteenveto. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 14. Helsinki.
- Malone, K. 2002. Street life: youth, culture and competing uses of public space. *Environment and Urbanization* 14 (2), 157–168.
- Massey, D. 1998. The spatial construction of youth cultures. Teoksessa T. Skelton & G. Valentine (toim.) *Cool places: Geographies of youth cultures*. Lontoo: Routledge, 121–129.
- Massey, D. 2005. *For Space*. Lontoo: SAGE.
- Massey, D. 2008. Samanaikainen tila. Toim. M. Lehtonen, P. Rantanen & J. Valkonen. Suomentaja J. Rovio. Tampere: Vastapaino.
- Matthews, H., Limb, M. & Taylor, M. 2000a. The 'street as thirdspace'. Teoksessa S. L. Holloway & G. Valentine (toim.) *Children's geographies. Playing, living, learning*. Lontoo: Routledge, 63–79.
- Matthews, H., Taylor, M., Percy-Smith, B. & Limb, M. 2000b. The unacceptable flaneur. The shopping mall as a teenage hangout. *Childhood* 7 (3), 279–294.
- Matthews, H., Taylor, M., Sherwood, K., Tucker, F. & Limb, M. 2000c. Growing-up in the countryside: children and the rural idyll. *Journal of Rural Studies* 16 (2), 141–153.
- Merikivi, J., Myllyniemi, S. & Salasuo, M. (toim.) 2016. Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja nro 184. Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja nro 104. Viitattu 4.11.2016. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/media_hanskassa.pdf.
- Mononen, K., Blomqvist, M., Koski, P. & Kokko, S. 2016. Urheilu ja seuraharrastaminen. Julkaisussa S. Kokko & A. Mehtälä (toim.) 2016. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4. Helsinki, 27–35. Viitattu 21.3.2017. http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/438/LIITU_2016.pdf.
- Morrow, V. 2001. Using qualitative methods to elicit young people's perspectives on their environments: some ideas for community health initiatives. *Health Education Research* 16 (3), 255–268.

- MOT. 2016. MOT Gummerus Uusi suomen kielen sanakirja. MOT Online. Dictionaries. Viitattu 16.6.2016.
<https://mot.kielikone.fi/mot/jyu/netmot.exe>.
- Myllyniemi, S. 2009. Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 92. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 40. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisoasiain neuvottelukunta. Viitattu 24.5.2016.
http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/index.html.
- Myllyniemi, S. & Berg, P. 2013. Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 49. Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 64. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta ja Nuorisotutkimusverkosto. Viitattu 24.5.2016.
<https://tietoanuorista.fi/julkaisut/nuorten-vapaa-aikatutkimukset/>.
- Mäkinen, K. & Tyrväinen, L. 2008. Teenage experiences of public green spaces in suburban Helsinki. *Urban Forestry & Urban Greening* 7 (4), 277–289.
- Mäntylä, A. 2013. Höntsäily hakkasi seurapesiksen. *Kommentti. Urheilu. Keski-suomalainen* 13.9.2013.
- Määttä, M. & Tolonen, T. 2011. Johdanto. Teoksessa M. Määttä & T. Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 112. Helsinki, 5–11.
- Nayak, A. & Kehily, M. J. 2008. *Gender, Youth and Culture. Young Masculinities and Femininities*. Hampshire ja New York: Palgrave Macmillan.
- Nieminen, L. 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 101. Helsinki, 25–42.
- Nikander, P. & Zechner, M. 2006. Ikäetiikka – elämäntapaa, haavoittuvuus ja eettiset kysymykset. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (5), 515–526.
- Nupponen, H. 2008. Nuorten liikuntaharrastus edelleen riippuvainen asuinpaikasta. *Liikunta & Tiede* 45 (4), 8–11.
- Nupponen, H. & Telama, R. 1998. Liikunta ja liikunnallisuus osana 11–16 -vuotiaiden nuorten elämäntapaa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen julkaisuja 1.
- Ojala, A.-L. 2015a. Nuorten omaehtoiset ruumiinkulttuurit: Lumilautailu esimerkkinä nuorisokulttuurisesta liikkumisesta. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) *Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitoksen tutkimuksia 1/2015, 169–184.
- Ojala, A.-L. 2015b. Vaihtoehtoisuutta ja valtavirtaisuutta Tutkimus suomalaisten lumilautailijoiden uria raamittavista asenteista, olosuhteista ja resursseista. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 219.

- Ojala, A.-L. & Itkonen, H. 2014. Nautinnonhalu vie voitonjanon: Lumilautailu ja urheilun muuttuvat sosialisatioympäristöt. *Kasvatus & Aika* 8 (4), 7–19. Viitattu 13.6.2016.
http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/ojalaitkonen_lumilauta_1012140932.pdf.
- Ojanen, K. 2011a. Tyttöjen toinen koti: etnografinen tutkimus tyttökulttuurista ratsastustalleilla. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 1319. Helsinki.
- Ojanen, K. 2011b. Katsaus tyttötutkimuksen suomalaiseen historiaan ja keskusteluihin. Teoksessa K. Ojanen, H. Mulari & S. Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 113. Tampere: Vastapaino, 9–43.
- Paechter, C. 2007. *Being boys, being girls. Learning masculinities and femininities*. Maidenhead: Open University Press.
- Paju, E. & Berg, P. 2013. Liikkumatilaa lapsille ja nuorille! Julkaisussa P. Harinen & A. Rannikko (toim.) *Tässä seison enkä muuta voi? Nuorisotutkijoiden ajatuksia nuorten liikunnasta ja sen kipupisteistä*. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 65, 65–68. Viitattu 24.10.2017.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/liikuntapamfletti2013.pdf>.
- Paju, P. 2004. Johdanto – Iisalmessa on Lidl. Teoksessa P. Paju (toim.) *Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot vuosikirja IV*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 47. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus ja Nuorisosiain neuvottelukunta, 6–13. Viitattu 27.6.2016.
<https://tietoaanurista.fi/wp-content/uploads/2013/09/Nuorten-elinolot-vuosikirja.pdf>.
- Paju, P. 2011. Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 115. Helsinki.
- Palomäki, S. & Heikinaro-Johansson, P. 2011. Liikunnan oppimistulosten seuranta-arviointi perusopetuksessa 2010. *Koulutuksen seurantaraportit 2011:4*. Helsinki: Opetushallitus.
- Palomäki, S., Huotari, P. & Kokko, S. 2015. Vanhemmat ja kaverit liikuntaharrastuksen tukena. Julkaisussa S. Kokko & R. Hämylä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2. Helsinki, 65–71. Viitattu 24.5.2016.
- Partanen, M.-M. 2017. Keppihevosista tuli vakava harrastus tuhansille tytöille – heitä on pilkattu ja väheksytty, mutta vastaisku alkoi Tuomiokirkon portailta. *Helsingin Sanomat*. Sunnuntai. 27.3.2017. Viitattu 26.4.2017.
<http://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005140664.html>.

- Pennanen, P. 2009. Pihakenttä sammaloituu? - Tutkimus erään Keski-Suomen alakoulun kuudesluokkalaisten omaehtoisen liikunnan harrastamisesta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -työ.
- Pfister, G. 1993. Appropriation of the Environment, Motor Experiences and Sporting Activities of Girls and Women. *International Review for the Sociology of Sport* 28 (2-3), 159-172.
- Piispa, M. 2015. Elämäntapalajit, huippu-urheilu ja suomalainen urheiluliike. Julkaisussa P. Harinen, V. Liikanen, A. Rannikko & P. Torvinen (toim.) Liikutukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 303. Jyväskylä: LIKES, 90-97. Viitattu 2.6.2016. <http://www.likes.fi/filebank/1862-Liikutukseen-asti-web.pdf>.
- Pulliainen, E. & Tolvanen, P. 2013. Lasketteluun ei tarvita lunta. *Yle Uutiset. Ilmiöt*. 25.10.2013. Viitattu 8.8.2016. http://yle.fi/uutiset/lasketteluun_ei_tarvita_lunta/6900523.
- Puuronen, V. 2003. Pihasakeista alakulttuureihin. Nuorten ryhmätoiminta Suomessa 1900-luvun jälkipuoliskolla. Teoksessa S. Aapola & M. Kaarninen (toim.) Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorisoin historian. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 909. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 32. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 373-395.
- Puuronen, V. 2006. Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Pyykkönen, T. 2016. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyö valtion liikuntapolitiikassa - taustaselvitys valtion liikuntaneuvostolle ja sen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaostolle. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:1. Viitattu 15.3.2017. http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/396/VLN_YT_FINAL.pdf.
- Pälvimäki, V. 2011. Liikettä kaupungissa: parkourin harrastajien suhde kaupunkitilaan. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -työ.
- Raaitila, R. 2009. Ympäristön lapset - lasten ympäristö. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.): Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 227-248.
- Rajala, K. 2010. Vähän liikkuvien ja liikunnasta syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten aktivointi - raportti hanketoiminnasta. Jyväskylä: LIKES ja Nuori Suomi. Viitattu 1.6.2016. <http://www.sport.fi/kirjasto/teos/vahan-liikkuvien-ja-liikunnasta-syrjaytymisvaarassa-olevien-lasten-ja-nuorten-aktivointi>.
- Rajala, K., Paukku, J. & Laine, K. 2015. Koulun tiloissa. Julkaisussa P. Harinen, V. Liikanen, A. Rannikko & P. Torvinen (toim.) Liikutukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 303. Jyväskylä: LIKES, 71-80. Viitattu 16.6.2016. <http://www.likes.fi/filebank/1862-Liikutukseen-asti-web.pdf>.
- Rannikko, A. 2016a. Vaihtoehtoliikuntalajit julkisen tilan valtageometrioissa. *Alue ja ympäristö* 45 (1), 27-38.

- Rannikko, A. 2016b. Autenttisuuden ja arvostuksen analogiat: sukupuolen risteyksiä vaihtoehtoliikunnan moraalisisissa järjestyksissä. Teoksessa P. Berg & M. Kokkonen (toim.) *Urheilun takapuoli: tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 186. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 250–274.
- Rannikko, A. & Liikanen, V. 2015. Taitavuuden hierarkiat vaihtoehtolajien ohjaussuhteissa. Julkaisussa P. Harinen, V. Liikanen, A. Rannikko & P. Torvinen (toim.) *Liikutukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 303. Jyväskylä: LIKES, 81–87. Viitattu 13.6.2016.
<http://www.likes.fi/filebank/1862-Liikutukseen-asti-web.pdf>.
- Real Skifi. 2016. Real Skifi Episode 16. Viitattu 11.8.2016.
<https://www.youtube.com>.
- Reunamo, J. & Nurmi, H. 2014. Lasten valintojen merkitys. Teoksessa J. Reunamo (toim.) *Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 183–212.
- Roulston, K. 2010. *Reflective Interviewing. A Guide to Theory and Practice*. Lontoo: SAGE.
- Rutanen, N. 2009. Mitä on vapaa leikki? Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.): *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino, 207–226.
- Saarikangas, K. 2002. Merkityksellinen tila: lähiöasuminen arkkitehtuurin, asukkaiden, menneen ja nykyisen kohtaamisena. Teoksessa T. Syrjämaa & J. Tunturi (toim.) *Eletty ja muistettu tila*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 48–75.
- Saarikangas, K. 2003. Nuorten lähiöt. Teoksessa S. Aapola & M. Kaarninen (toim.): *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 909*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 32. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 397–417.
- Saarikangas, K. 2006. Eletyt tilat ja sukupuoli. Asukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1099. Helsinki.
- Saaristo, K. & Jokinen, K. 2013. *Sosiologia*. Helsinki: Sanoma Pro.
- Salasuo, M. 2012. Uljas uusi maailma? *Liikunta & Tiede* 49 (4), 4–11.
- Salasuo, M. & Koski, P. 2010. Miten kilpaurheilu istuu nykynuorten sielunmaisemaan – näkökulmia liikuntasuhdetta vahvistaviin ja heikentäviin tekijöihin. *Liikunta & Tiede* 47 (2–3), 4–9.
- Salasuo, M. & Ojajarvi, A. 2014. Melkein sata vuotta poikien liikkumista – Elämäntapa ja fyysinen aktiivisuus neljän sukupolven lapsuudessa ja nuoruudessa. *Kasvatus & Aika* 8 (1), 98–112. Viitattu 16.6.2016.
http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/salasuo_ja_ojarvi_0603141248.pdf.

- Sallis, J. F. & Glanz, K. 2006. The Role of Built Environments in Physical Activity, Eating, and Obesity in Childhood. *The Future of Children* 16 (1), 89–108.
- Salmikangas, A.-K. 2004. Nakertamisesta hanketoimintaan. Tapaustutkimus Nakertaja-Hetteenmäen asuinalueen kehittämistoiminnasta ja liikunnan osuudesta yhteissuunnittelussa. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 95.
- Salmikangas, A.-K. 2015. Liikkumisen monet ympäristöt. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) *Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto. *Liikuntakasvatuksen laitoksen tutkimuksia* 1/2015, 101–115.
- Schreier, M. 2012. *Qualitative Content Analysis in Practice*. Lontoo: SAGE.
- Semi, J. 2010. Sisäiset sijainnit: tutkimus sukupolvien paikkakokemuksista. Publications of the University of Eastern Finland. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies* No 2.
- Seppälä, A. & Paaso, M. 2012. Real Skifi: Sukset jalassa kesät talvet. *Yle Uutiset*. Ilmiöt. 5.9.2012. Viitattu 8.8.2016.
http://yle.fi/uutiset/real_skifi_sukset_jalassa_kesat_talvet/6283387.
- Setälä, P. 2012. Vaarallinen ja likainen tila. Turvallisuuteen eristetty lapsuus. Teoksessa H. Strandell, L. Haikkola & K. Kullman (toim.) *Lapsuuden muuttuvat tilat*. Tampere: Vastapaino, 177–202.
- Silvennoinen, M. 2006. Parkour – seikkailuretki kaupunkitilaan. Teoksessa H. Roiko-Jokela & E. Sironen (toim.) *Alussa oli vesi*. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja. Jyväskylä: Atena, 109–121.
- Silverman, D. 2006. *Interpreting qualitative data. Methods for Analyzing Talk, Text and Interaction*. 3. painos. Lontoo: SAGE.
- Simula, M. 2009. Sosiaalinen tila määrittää ihmisten liikkumista. *Liikunta & Tiede* 46 (6), 77–79.
- Simula, M. 2012. Luonnossa liikkumisen kulttuuriset representaatiot: diskurssi-analyysi suomalaisten luonnossa liikkumista käsittelevistä haastatteluista. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 182.
- Simula, M. 2016. Kenelle luonnon lumi ja jää kuuluvat? Liikuntasosiologit luontosuhteen tarkastelijoina ja kestävän liikuntakulttuurin politiikka-prosessin käynnistäjinä. Teoksessa V. Itkonen (toim.) *Kansalainen Hane: Ihmisen kokoisia asioita*. Joensuu, 62–71.
- Sironen, E. 1995. *Urheilun aika ja paikka*. LIKES - Research Reports on Sport and Health 100. Jyväskylä: LIKES.
- Skelton, T. 2000. 'Nothing to do, nowhere to go?': teenage girls and 'public' space in the Rhondda Valleys, South Wales. Teoksessa S. L. Holloway & G. Valentine (toim.) *Children's Geographies: Playing, Living, Learning*. Lontoo: Routledge, 80–99.
- Smith, A. & Green, K. 2005. The Place of Sport and Physical Activity in Young People's Lives and its Implications for Health: Some Sociological Comments. *Journal of Youth Studies* 8 (2), 241–253.
- Soini, T. 2011. Treenimatkoja kuljetusyhteiskunnassa – kilpaurheiluvan lapsen vanhemmuus. Jyväskylän yliopisto. *Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -työ*.

- Strandell, H. 2005. Lapset, etiikka ja vaikea osallisuus. Laadullisen sosiaali-tutkimuksen eettiset kysymykset -kutsuseminaari 2.5.2005. Työpapereita 4/2005. Helsinki: Stakes, 28–35. Viitattu 28.6.2016.
<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/Tp4-2005.pdf>.
- Strandell, H. 2010. Etnografinen kenttätyö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 101. Helsinki, 92–112.
- Sulkunen, P. 1998. Johdatus sosiologiaan – käsitteitä ja näkökulmia. Helsinki: WSOY.
- Suomi, K., Mehtälä, A. & Kokko, S. 2016. Liikuntapaikat ja -tilaisuudet. Julkaisussa S. Kokko & A. Mehtälä (toim.) 2016. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4. Helsinki, 23–26. Viitattu 21.3.2017. http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/438/LIITU_2016.pdf.
- Suomi, K., Sjöholm, K., Matilainen, P., Glan, V., Nuutinen, L., Myllylä, S., Pavelka, P., Vettenranta, J., Vehkakoski, K. & Lee, A. 2012. Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo. Seurantatutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998–2009. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Takalo, S. 2016. Mikä nuorta liikuttaa? Tutkimus liikuntatottumusten rakentumisesta lapsesta nuoreksi aikuiseksi. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 315. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus.
- Takalo, S. 2017. Murrosiässä kadonnut liikunta voi löytyä uudelleen. Liikunta & Tiede 54 (1), 10–14.
- Tani, S. 2012. Eletty ja kuvattu kaupunki. Nuorten kaupunkipiirroksien tulkinnan kohteina. Teoksessa H. Strandell, L. Haikkola & K. Kullman (toim.) Lapsuuden muuttuvat tilat. Tampere: Vastapaino, 147–175.
- Tani, S. & Ameal, L. 2015. Parkour ja kaupunkitilan haltuunotto. Teoksessa P. Harinen, V. Liikanen, A. Rannikko & P. Torvinen (toim.) Liikutukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 303. Jyväskylä: LIKES, 58–64. Viitattu 1.6.2016.
<http://www.likes.fi/filebank/1862-Liikutukseen-asti-web.pdf>.
- Thorpe, H. 2010. Bourdieu, Gender Reflexivity, and Physical Culture: A Case of Masculinities in the Snowboarding Field. *Journal of Sport and Social Issues* 34 (2), 176–214.
- Tiirikainen, M. & Konu, A. 2013. Miksi lapset ja nuoret katoavat liikunta- ja urheiluseuroista murrosiässä? Julkaisussa Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta? Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:3. Helsinki, 31–47. Viitattu 1.6.2016.
<http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/252/murrosika.pdf>.
- Tolonen, T. 2001. Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 19. Helsinki: Gaudeamus.
- Tolonen, T. 2010. Yhteiskuntaluokan ja paikallisuuden merkitys nuorten ryhmien ja tyylien muotoutumisessa. *Nuorisotutkimus* 28 (2), 3–22.

- Tomlinson, A., Markovits, A. S. & Young, C. 2003. Introduction. Mapping Sports Space. *American Behavioral Scientist* 46 (11), 1463–1475.
- Torvinen, P. & Harinen, P. 2015. Jotain vanhaa, jotain uutta – jotain yhteistä, jotain erilaista? Julkaisussa P. Harinen, V. Liikanen, A. Rannikko & P. Torvinen. Liikutukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 303. Jyväskylä: LIKES, 41–47. Viitattu 13.6.2016. <http://www.likes.fi/filebank/1862-Liikutukseen-asti-web.pdf>.
- Travlou, P. 2003. Teenagers and Public Space. Literature Review. OPENspace Research Centre, Edinburgh College of Art/Heriot Watt University.
- Tunturi, S. & Tanner, S. 2016. Mistä kohussa on oikein kyse? Purimme Pokémon Go -pelin atomeiksi. *Aamulehti*. Kotimaa. 17.7.2016 / Päivitetty 22.7.2016. Viitattu 22.7.2016. <http://www.aamulehti.fi/aihe/pokemon-go/>.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Turkka, L. 2007. Liikkumisen kokemistiloja: tutkimus 14–15-vuotiaiden nuorten vapaa-ajan liikunnalle ja koululiikunnalle annetuista merkityksistä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -työ.
- Tuuva-Hongisto, S., Pöysä, V. & Armila, P. 2016. Syrjäkylänuoret – unohdetut kuntalaiset? Kunnallisalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisusarjan julkaisu nro 99. Keuruu: KAKS.
- Uimonen, H. 2016. Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat ja kuulumisen politiikka. Teoksessa H. Järviluoma & U. Piela (toim.) *Äänimaisemissa*. Kalevalaseuran vuosikirja 95. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 15–33.
- Urbaani sanakirja. 2016. Höntsäillä. Viitattu 28.10.2016. <https://www.urbaanisanakirja.com/word/hontsailla/>.
- Uusi suunta liikuntatutkimukseen. 2009. Opetusministeriön strategia liikuntatutkimuksen suuntaamiseksi ja hyödyntämiseksi. Opetusministeriön julkaisuja 2009:18. Helsinki. Viitattu 1.6.2016. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2009/Uusi_suunta_liikuntatutkimukseen.
- Uusitalo, R. 1991. Sosiologian nuorisokuvat. Teoksessa T. Hoikkala (toim.) *Törmäävät tulkinat*. Kirja nuorista ja nuoruudesta. Helsinki: Gaudeamus, 247–253.
- Valentine, G. 2004. Public space and the culture of childhood. Aldershot: Ashgate.
- Vanderbeck, R. M. 2010. Kompetentteja sosiaalisia toimijoita? Pohdintoja lapsuuden tutkimuksen aikuisista. Teoksessa K. P. Kallio, A. Ritala-Koskinen & N. Rutanen (toim.) *Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 105. Helsinki, 33–52.
- Van Ingen, C. 2003. Geographies of Gender, Sexuality and Race. Reframing the Focus on Space in Sport Sociology. *International Review for the Sociology of Sport* 38 (2), 201–216.

- Vehkalahti, K., Rutanen, N., Lagström, H. & Pösö, T. 2010. Kohti eettisesti kestäväää lasten ja nuorten tutkimusta. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 101. Helsinki, 10–23.
- Vehmas, H. 2010. Liikuntamatkalla Suomessa. Vapaa-ajan valintoja jälki-modernissa yhteiskunnassa. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 143.
- Vertinsky, P. 2004. Locating a 'Sense of Place': Space, Place and Gender in the Gymnasium. Teoksessa P. Vertinsky & J. Bale (toim.). *Sites of Sport. Space, Place, Experience*. Lontoo: Routledge, 8–24.
- Vuolle, P. 1992. Väestön luontoliikuntakäyttäytyminen. Teoksessa T. Lyytinen & P. Vuolle (toim.) *Ihminen - luonto - liikunta. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja* 81. Jyväskylä: LIKES, 11–27.
- Vuori, M., Kannas, L., Ojala, K., Tynjälä, J., Villberg, J. & Välimaa, R. 2004. Elämuskulttuuri näkyy nuorten liikuntamuodoissa. *Liikunta & Tiede* 41 (3), 4–9.
- Wheaton, B. 2007. After Sport Culture. Rethinking Sport and Post-Subcultural Theory. *Journal of Sport and Social Issues* 31 (3), 283–307.
- Wikisanakirja. 2016. Höntsä. Viitattu 28.10.2016.
<https://fi.wiktionary.org/wiki/höntsä>.
- Wilska, T.-A. 2001. Tuotteistettu nuoruus kulutusyhteiskunnassa. Teoksessa A. Puuronen & R. Välimaa (toim.) *Nuori ruumis. Nuorisotutkimusverkoston /Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 23. Helsinki: Gaudeamus, 60–70.
- Wright, J. & Macdonald, D. 2010. Young people, physical activity and the everyday: the Life Activity Project. Teoksessa J. Wright & D. Macdonald (toim.) *Young People, Physical Activity and the Everyday*. Lontoo: Routledge, 1–11.
- Wright, J., Macdonald, D., Burrows, L., Atencio, M., Knez, K., Lavery, J., Lee, J. Nelson, A., O'Flynn, G. & Pang, B. 2010. Reflections on methodological issues: lessons learned from the Life Activity projects. Teoksessa J. Wright & D. Macdonald (toim.) *Young People, Physical Activity and the Everyday*. Lontoo: Routledge, 197–209.
- Wyn, J. & White, R. 1997. *Rethinking youth*. Lontoo: SAGE.
- Zacheus, T. 2008. Luonnonmukaisesta arkiliikunnasta liikunnan eriytymiseen. Suomalaiset liikuntasukupolvet ja liikuntakulttuurin muutos. Turun yliopiston julkaisuja C 268.
- Zacheus, T. 2010. Liikuntaan ja urheiluun liittyvät merkitykset suomalaisten elämän aikana. *Kasvatus ja Aika*, 4 (2), 55–68. Viitattu 9.6.2016.
http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/artikkeli_zacheus_2006101802.pdf.

LIITTEET

LIITE 1 Lomakehaastattelu

1. Minkä ikäinen olet?

Teema 1: Vapaa-ajanviettotavat

Kerro haastateltavalle: Kyselen sinulta vapaa-ajasta. Vapaa-aika tarkoittaa kaikkea sitä aikaa, kun et ole koulussa.

2. Miten sinä vietät yleensä vapaa-aikaa koulun jälkeen?

(Kaikkia kysymyksistä 3–6 ei tarvitse kysyä, jos sait jo tiedon.)

3. Onko sinulla liikunta- tai urheiluharrastuksia?
→   lajit?
miten usein?
ohjatusti vai omatoimisesti?
4. Onko sinulla musiikkiin liittyviä harrastuksia?
→   mitä soitat/kuuntelet/..?
miten usein?
ohjatusti vai omatoimisesti?
5. Oletko vapaa-aikana tietokoneella?
→   mitä teet?
miten paljon olet koneella?
6. Harrastatko piirtämistä tai valokuvausta tai videokuvausta tai muuta sellaista?
→   mitä / miten?
7. Harrastatko vielä jotakin muuta?
8. Vietätkö viikonloppuisin aikaa vielä jotenkin muuten?
9. Vietätkö nyt syyslomalla aikaa vielä jotenkin muuten?
10. Oliko sinulla kesällä vielä muita ajanviettotapoja?
11. Onko sinulla talvisin vielä muita vapaa-ajanviettotapoja?

Teema 2: Vapaa-ajan paikat

Kerro haastateltavalle: Kysyn seuraavaksi sinulle tärkeimmistä paikoista, joissa vietät vapaa-aikaa. Ne voivat olla paikkoja, joissa vietät paljon vapaa-aikaa, tai paikkoja, joissa harrastat jotakin tärkeää, tai ne voivat olla muuten sinulle tärkeitä paikkoja.

12. Mitkä ovat sinulle neljä tärkeintä vapaa-ajan paikkaa nyt syksyllä? (*alle neljäkin riittää*)
13. Mitkä ovat sinulle neljä tärkeintä vapaa-ajan paikkaa kesällä?
14. Mitkä ovat sinulle neljä tärkeintä vapaa-ajan paikkaa talvella?
15. Mikä on mielipaikkasi?
→ Mikä paikka siellä tarkemmin?
16. Miksi se on mielipaikkasi?

Poimi paikoista julkiset paikat (esim. puisto, katu, piha, kenttä, ranta, kauppakeskus), ja kysy niistä jokaisesta:

17. Miten paljon aikaa vietät ---ssa vapaa-aikanasi?
18. Mitä kaikkea ---ssa on mukavaa tehdä?
19. Oletko ---ssa yleensä yksin vai jonkinlaisella porukalla, millaisella?
20. *jos on kaverien kanssa:* Miten sovitte kaverien kanssa sinne menemisestä?

Käy läpi seuraavat paikat, jos ei käyty edellisissä kysymyksissä:

Asuinalue eli kodin lähiympäristö

21. Missä kaupunginosassa asut?
22. Miten paljon aikaa vietät omalla asuinalueellasi vapaa-aikanasi?
23. Mitä kaikkea omalla asuinalueellasi on mukavaa tehdä vapaa-aikana? (kesällä, talvella)

Keskusta: kävelykatu ja kauppakeskukset

24. Miten paljon aikaa vietät keskustassa vapaa-aikanasi?
25. Mitä kaikkea keskustassa on mukavaa tehdä vapaa-aikana? (kesällä, talvella)
26. Millaisia paikkoja nuoria varten tarvitsisi olla olemassa?
→ Missä paikan pitäisi sijaita?

Teema 3: Omatoiminen liikunta ja sen paikat

Kerro: Kysyn seuraavaksi sellaisesta omatoimisesta liikunnasta, jota tehdään yksin tai kavereiden tai perheen kanssa keskenään eli ilman ohjaajaa tai valmentajaa tai opettajaa.

27. Käytkö joskus omatoimisesti kävely- tai juoksulenkeillä?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
28. Käytkö joskus omatoimisesti pyöräilemässä?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
29. Käytkö joskus omatoimisesti uimassa?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
30. Käytkö joskus omatoimisesti pelaamassa jotakin pallopelejä?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
31. Käytkö joskus omatoimisesti luistelemassa tai pelaamassa jotakin jääpelejä?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
32. Käytkö joskus omatoimisesti lautailemassa tai laskettelemassa?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
33. Käytkö joskus skeittaamassa?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
34. Käytkö joskus omatoimisesti hiihtämässä?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
35. Käytkö joskus omatoimisesti laskemassa mäkeä, esimerkiksi pulkkamäkeä?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
36. Harrastatko joskus omatoimisesti tanssia?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
37. Käytkö joskus omatoimisesti parkouraamassa?
  - Missä paikoissa?
  - Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?

38. Teetkö joskus omatoimisesti jotakin muuta missä liikutaan?
→ Missä paikoissa?
→ Yksin vai porukalla, millaisella porukalla?
39. Miten kuljet matkat kouluun, harrastuksiin ja kavereille?
40. Mitkä ovat suosittuja nuorten omatoimisen liikunnan paikkoja sinun asuinalueellasi?
→ Miksi paikka on suosittu?
41. Millaisia paikkoja nuorten omatoimista liikuntaa varten tarvitsisi olla olemassa?

Teema 4: Eronteot sukupuolen ja iän perusteella

42. Millaisia eroja on sinun mielestäsi siinä, mitä sinun ikäisesi tytöt ja pojat tykkäävät tehdä vapaa-aikana?
43. Millaisia eroja on sinun mielestäsi siinä, missä sinun ikäisesi tytöt ja pojat tykkäävät viettää vapaa-aikaa?
44. Millaisia eroja on sinun mielestäsi siinä, mitä sinun ikäisesi ja mitä nuoremmat lapset tykkäävät tehdä vapaa-aikana?
45. Millaisia eroja on sinun mielestäsi siinä, missä sinun ikäisesi ja mitä nuoremmat lapset tykkäävät viettää vapaa-aikaa?

Lopuksi:

46. Onko jotakin muuta, mitä kertoisit vapaa-ajanvietostasi tai vapaa-ajan paikoista?
47. Onko sinulla jotakin kysyttävää tästä haastattelusta tai tutkimuksesta?

Kiitos!

LIITE 2 Kyselylomake

KYSELY VAPAA-AJASTA

Tässä kyselyssä kysytään sinun vapaa-ajanvietostasi.

Vapaa-aika on aikaasi koulutuntien ulkopuolella, viikonloppuisin ja lomilla. Tässä kyselyssä vapaa-aikaan eivät kuulu koulutehtävien tekeminen eivätkä kaikkien ihmisten jokapäiväiset toiminnot kuten yöunet ja ruokailut.

Vastausohjeet

Vastaa kaikkiin kysymyksiin.

Kirjoita vastaukset selvällä käsialalla.

Lue kysymys kokonaan, ennen kuin vastaat siihen.

Vastaa kysymyksiin joko ympyröimällä sopivimman vaihtoehdon numero tai kirjoittamalla vastauksesi riveille.

Kysely alkaa!**1. Omat tietosi:**

Nimi: _____

Sukupuoli: 1 poika
2 tyttö

Asuinalueesi: _____

Puhelinnumero josta sinut tavoittaa mahdollista haastattelua varten: _____

2. Oletko tehnyt vapaa-ajallasi seuraavia asioita viimeksi kuluneen vuoden aikana?

Ympyröi jokaisen asian kohdalta se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa sitä, kuinka usein olet asiaa tehnyt.

Muistele tätä talvea, viime syksyä, viime kesää ja viime kevättä.

	4 kertaa viikossa tai enemmän	1-3 kertaa viikossa	1-3 kertaa kuukaudessa	Harvemmin tai en kos- kaan
Harrastanut soittamista tai laulamista	1	2	3	4
Harrastanut liikuntaa	1	2	3	4
Piirtänyt tai maalannut	1	2	3	4
Valokuvannut tai videokuvannut	1	2	3	4
Lukenut kirjoja (ei koulukirjoja)	1	2	3	4
Ollut tietokoneella (netti, pelit ym.)	1	2	3	4
Puuhannut mopon tai muun moottoriajoneuvon kanssa	1	2	3	4
Oleskellut Jyväskylän keskustassa (esim. kuljeskel- len tai shoppaillen)	1	2	3	4
Ollut nuorisotilassa tai nuorisokahvilassa	1	2	3	4
Oleskellut kotona tai kaverin kotona tekemättä mitään erityistä	1	2	3	4
Oleskellut talviaikana ulkona kavereiden kanssa tekemättä mitään erityistä	1	2	3	4
Oleskellut kesäaikana ulkona kavereiden kanssa tekemättä mitään erityistä	1	2	3	4
Muu vapaa-ajanviettotapa, mikä	1	2	3	4

3. Miten kuljet yleensä koulumatkat? Ympyröi tavallisimman kulkutapasi numero.

- 1 kävellen tai polkupyörällä
  - 2 vanhempieni autokyydillä
  - 3 linja-autolla
  - 4 muulla tavoin, miten? _____
-

4. Oletko harrastanut viimeksi kuluneen vuoden aikana liikuntaa ohjaajan tai valmentajan ohjauksessa?

Muistele tätä talvea, viime syksyä, viime kesää ja viime kevättä.

Muistele vain vapaa-aikaasi, älä koulutunneilla tehtyjä asioita.

Ympyröi:

- 1 kyllä
- 2 ei

Jos kyllä, mitä lajia:

Kuinka usein:

laji 1 _____	_____
laji 2 _____	_____
laji 3 _____	_____
laji 4 _____	_____

5. Oletko tehnyt vapaa-ajallasi seuraavia liikunnallisia asioita viimeksi kuluneen vuoden aikana yksin tai kavereiden tai perheen kanssa eli ilman ohjaajaa tai valmentajaa?

Muistele tätä talvea, viime syksyä, viime kesää ja viime kevättä.

Muistele vain vapaa-aikaasi, älä koulutunneilla tehtyjä asioita.

Mieti aikoja, jolloin vuodenaika sallii tekemisen. (Esim. jos luistelet talvella pari kertaa viikossa, vastaa '1-3 kertaa viikossa'.)

	4 kertaa viikossa tai enemmän	1-3 kertaa viikossa	1-3 kertaa kuukaudessa	Harvemmin tai en koskaan
Kävelyllä käyminen	1	2	3	4
Juoksulenkkeily	1	2	3	4
Pyöräily	1	2	3	4
BMX-pyöräily	1	2	3	4
Jääpelit (esim. jääkiekko, jääpallo)	1	2	3	4
Luistelu (ei pelaamista)	1	2	3	4
Laskettelu tai lumilautailu	1	2	3	4
Hiihto	1	2	3	4
Mäenlasku (esim. pulkalla)	1	2	3	4
Jalkapallo	1	2	3	4
Koripallo	1	2	3	4
Lentopallo tai beachvolley	1	2	3	4
Sulkapallo	1	2	3	4
Tennis	1	2	3	4
Golf (ei minigolf)	1	2	3	4
Muu pelailu (mikä _____)	1	2	3	4
Skeittaus ulkona	1	2	3	4
Skeittaus hallissa	1	2	3	4
Tanssi (mikä _____)	1	2	3	4
Jumppa, venyttely tai jooga	1	2	3	4
Rullaluistelu	1	2	3	4
Bleidaus	1	2	3	4
Uinti uimahallissa	1	2	3	4
Uinti ulkona	1	2	3	4
Parkour	1	2	3	4
Kiipeileminen (missä _____)	1	2	3	4
Trampoliinihyppely	1	2	3	4
Kuntosalilla käynti	1	2	3	4
Ratsastus	1	2	3	4
Retkeily	1	2	3	4
Motocross tai muu moottoriurheilu	1	2	3	4
Muu, mikä _____	1	2	3	4
Muu, mikä _____	1	2	3	4

6. Missä olet yleensä kavereiden kanssa?

Voit ympyröidä useita vaihtoehtoja.

Muistele koko vuotta eli talvea, syksyä, kesää ja kevättä.

1 en ole kavereiden kanssa tai minulla ei ole kavereita

2 koulussa välitunneilla tai koulumatkoilla

3 kotona tai kaverin kotona

4 ulkona omalla asuinalueellani

5 ulkona toisella asuinalueella

6 keskustassa

7 kahvilassa tai ravintolassa

8 kirjastossa

9 nuorisotilassa

10 kesällä uimarannalla

11 liikuntapaikalla, millä _____

12 muussa harrastuspaikassa, missä _____

13 netissä

14 muualla, missä _____

---

7. Mitkä ovat sinulle tärkeimmät vapaa-ajan paikat?

Luettele 2–5 paikkaa.

Kerro tarkasti, mikä paikka ja missä.

Mieti koko vuotta eli talvea, syksyä, kesää ja kevättä.

---

8. a) Mitkä ovat kolme tärkeintä vapaa-ajanviettotapaasi talvella?

---

b) Entä kesällä?

Lopuksi voit halutessasi kertoa muuta tärkeää siitä, miten ja missä vietät vapaa-aikaa.

Kiitos!

LIITE 3 Kyselyyn vastanneiden omaehtoisen liikkumisen muotojen harjoittaminen, liikkumismuodot järjestyksessä vähintään viikoittaisen harjoittamisen mukaan

	Vähintään 4 krt/vko	1-3 krt/vko	1-3 krt/kk	Harvemmin tai ei kos- kaan
Pyöräily	46	42	17	9
Uinti ulkona	39	41	22	12
Kävelyllä käyminen	27	31	36	20
Trampoliinihyppely	23	28	30	33
Jumppa, venyttely tai jooga	11	26	33	44
Juoksulenkkeily	3	32	43	36
Jalkapallo	6	22	38	48
Tanssi	8	12	4	90
Mäenlasku (esim. pulkalla)	1	16	49	48
Laskettelu tai lumilautailu	3	13	37	61
Luistelu (ei pelaamista)	1	14	41	58
Kuntosalilla käynti	1	14	28	71
Jääpelit (esim. jääkiekko, jääpallo)	3	11	32	68
Lentopallo tai beachvolley	5	8	28	73
Muu pelailu	3	10	8	93
Sulkapallo	1	11	38	64
Hiihto	4	7	37	66
Uinti uimahallissa	3	6	66	39
Motocross tai muu moottoriurheilu	3	6	10	95
Ratsastus	0	9	8	97
Kiipeileminen	2	6	12	94
Parkour	1	5	13	95
Rullaluistelu	0	6	16	92
Skeittaus ulkona	2	3	4	105
Retkeily	0	4	32	78
BMX-pyöräily	2	1	4	107
Koripallo	1	2	28	83
Tennis	0	2	20	92
Skeittaus hallissa	0	2	2	110
Golf (ei minigolf)	1	0	7	106
Bleidaus	0	0	3	111
Muu	5	9	2	0

LIITE 4 Kyselyyn vastanneiden poikien ja tyttöjen omaehtoisen liikkumisen muotojen harjoittaminen, liikkumismuodot järjestyksessä vähintään viikoittaisen harjoittamisen mukaan

	POJAT				TYTÖT			
	Väh. 4 krt /vko	1-3 krt /vko	1-3 krt /kk	Harvem- min tai ei koskaan	Väh. 4 krt /vko	1-3 krt /vko	1-3 krt /kk	Harvem- min tai ei koskaan
Pyöräily	14	20	9	3	32	22	8	6
Uinti ulkona	14	13	12	7	25	28	10	5
Kävelyllä käyminen	10	7	15	14	17	24	21	6
Trampoliinihyppely	12	8	13	13	11	20	17	20
Jumppa, venyttely tai jooga	1	5	8	32	10	21	25	12
Juoksulenkkeily	1	12	17	16	2	20	26	20
Jalkapallo	3	10	17	16	3	12	21	32
Tanssi	0	0	0	46	8	12	4	44
Mäenlasku (esim. pulkalla)	0	8	14	24	1	8	35	24
Laskettelu tai lumilautailu	3	9	12	22	0	4	25	39
Luistelu (ei pelaamista)	1	2	16	27	0	12	25	31
Kuntosalilla käynti	1	7	15	23	0	7	13	48
Jääpelit (esim. jääkiekko, -pallo)	2	8	21	15	1	3	11	53
Lentopallo tai beachvolley	2	4	11	29	3	4	17	44
Muu pelailu	3	7	2	34	0	3	6	59
Sulkapallo	0	3	20	23	1	8	18	41
Hiihto	2	3	16	25	2	4	21	41
Uinti uimahallissa	3	4	28	11	0	2	38	28
Ratsastus	0	0	0	46	0	9	8	51
Motocross tai muu moott.urh.	3	4	6	33	0	2	4	62
Kiipeileminen	1	2	6	37	1	4	6	57
Rullaluistelu	0	3	5	38	0	3	11	54
Parkour	1	2	10	33	0	3	3	62
Skeittaus ulkona	2	1	2	41	0	2	2	64
Retkeily	0	1	13	32	0	3	19	46
BMX-pyöräily	2	0	4	40	0	1	0	67
Koripallo	0	1	15	30	1	1	13	53
Tennis	0	2	11	33	0	0	9	59
Skeittaus hallissa	0	2	1	43	0	0	1	67
Golf (ei minigolf)	1	0	4	41	0	0	3	65
Bleidaus	0	0	1	45	0	0	2	66
Muu	2	6	2	0	3	3	0	0

LIITE 5 Haastattelu kyselystä valituille 8.-luokkalaisille

1 VAPAA-AJANVIETTOTAVAT JA -PAIKAT

Kyselyn vastausten pohjalta

Miten viettää vapaa-aikaa

Ohjatut harrastukset

Omatoimiset harrastukset

Omatoimiset liikuntaharrastukset

Onko jokin liikuntamuoto, jota haluaisi harrastaa muttei voi, ja miksei voi

Muut ajanviettotavat

Kuinka kulkee matkat kouluun, harrastuksiin ym.

Vapaa-ajanviettotavoissa mahdollisesti viime vuosina tapahtuneet muutokset ja tulevat muutokset

Tärkeimmät vapaa-ajanviettotavat, talvi/kesä

Tärkeimmät vapaa-ajanviettopaikat, talvi/kesä

Keiden kanssa viettää vapaa-aikaa

Millaisiin kaveriporukoihin kuuluu / ei kuulu

Kuinka pysyviä porukat ovat olleet

Kavereiden ja porukoiden tapaamisen paikat

2 OMAEHTOISEN LIIKKUMISEN PAIKAT, YHTEISÖT JA ERONTEOT

Missä harrastaa mitäkin omatoimista liikuntaa (merkitään kartalle)

Jos ei harrasta tai harrastaa vain vähän: Missä omanikäiset harrastavat omatoimista liikuntaa omalla asuin- ja vapaa-ajan alueella

Millainen nuorten omatoimisen liikunnan paikka on oma asuin- ja vapaa-ajan alue

Hyvät ja huonot puolet

Millainen on verrattuna kaupungin keskustaan / lähiöihin / maaseutuun

Toivoisiko omalle alueelle jonkin liikuntamuodon mahdollistavan paikan

Millainen on hyvä minkäkin harrastamansa omatoimisen liikunnan muodon paikka

Millaisella kokoonpanolla harrastaa mitäkin omatoimista liikuntaa

Miten sovitaan liikkumaan kokoontumisista: viestinnän tavat, paikat ja viestijät

Mistä saadaan mihinkin omatoimiseen liikuntaan ideoita ja malleja

Mahdollisia esimerkkejä siitä, miten ideoita ja malleja on kokeiltu ja sovellettu

Millaisia eroja on oman ja alakoululaisten omatoimisen liikunnan välillä

Millaisia eroja omatoimisen liikunnan paikkojen välillä

Millaisia eroja on oman ja 9.-luokkalaisten omatoimisen liikunnan välillä

Millaisia eroja omatoimisen liikunnan paikkojen välillä

Miten luulee oman omatoimisen liikunnan ja sen paikkojen muuttuvan, kun tulee 9.-luokkalaiseksi

Millaisia eroja on omanikäisten tyttöjen ja poikien omatoimisen liikunnan välillä

Millaisia eroja omatoimisen liikunnan paikkojen välillä

Millaisia eroja on oman ja kaupunkikeskustan/lähiön/maaseudun nuorten oma-toimisen liikunnan välillä

Millaisia eroja omatoimisen liikunnan paikkojen välillä

Miten luulisi oman omatoimisen liikuntansa muuttuvan, jos muuttaisi kes-kustaan/lähiöön/maaseudulle

3 OMAEHTOISEN LIIKKUMISEN PAIKAT SOSIAALISINA TILOINA

Niistä julkisista paikoista, joissa henkilö harrastaa omaehtoista liikkumista (teemasta 2)

Jos ei harrasta tai harrastaa vain vähän: niistä julkisista paikoista, joissa omanikäiset har-rastavat omaehtoista liikkumista (teemasta 2)

Mitä paikassa tapahtuu (esim. ketkä tekevät, mitä tekevät, missä tekevät)

Mitä paikan ympärillä tapahtuu (esim. ketkä tekevät, mitä tekevät, missä tekevät)

Jos ei käytä paikkaa: Miksi ei itse käytä paikkaa (liikuntaan)

Keiden paikka paikka on (esim. ikä, sukupuoli, porukka, taidot)

Mitä eri-ikäiset paikassa tekevät (käyttäytyvätkö eri ikäiset paikassa erilailla)

Mitä tytöt/pojat paikassa tekevät (käyttäytyvätkö tytöt/pojat paikassa erilailla)

Onko paikka eri aikoina eri ihmisten käytössä

Jos käyttää paikkaa: Milloin itse käyttää paikkaa (liikuntaan)

Mikä siihen vaikuttaa

Jos käyttää paikkaa: Keiden kanssa paikassa on mukava olla

Onko ihmisiä tai porukoita joiden kanssa paikassa ei ole mukava olla

Jos käyttää paikkaa: Onko paikassa sääntöjä tai rajoituksia sille, mitä saa tehdä

Mikä/kuka määrää

Kuinka paikassa otetaan huomioon muut paikassa olijat

Onko paikassa ollut erimielisyyksiä tai ongelmia nuorten ja aikuisten välillä / eri-ikäisten lasten ja nuorten välillä / eri porukoiden välillä

Jos käyttää paikkaa: Onko paikassa saanut uusia kavereita tai syntynyt uusia kaveri-porukoita

Millaisia porukoita (esim. mitä ne tekevät yhdessä)

Jos käyttää paikkaa: Onko ollut katselijoita kun harrastetaan liikuntamuotoa

Millaisia katselijoita

Miltä katselun kohteena oleminen tuntuu

Onko omalla asuin- ja vapaa-ajan alueella paikkoja, joita haluaisi käyttää liikuntaan muttei voi, ja miksei voi

Onko viime vuosina alkanut harrastaa omatoimisesti jotakin liikuntamuotoa pai-kassa, jossa sitä ei ehkä ole ennen harrastettu

Millaista on ollut

Millaisia seurauksia on ollut

Onko (*muuta*) paikkoja, joita ei halua käyttää liikuntaan vaikka voisi tai vaikka muut käyttävät, ja miksi ei halua

LOPUKSI:

Mitä tekee vielä tänään

Mitä muuta kerrottavaa on

Millaista oli olla haastattelussa

LIITE 6 Haastattelu omaehtoisen liikkumisen paikoilla

1 OMAEHTOISEN LIIKKUMISEN PAIKKA SOSIAALISENA TILANA

Jos käyttää paikkaa liikuntaan:

Millainen paikka on ko. liikuntamuodolle

Milloin käyttää paikkaa

Miten sovitaan paikkaan kokoontumisista

Millaisilla porukoilla harrastaa ko. liikuntamuotoa

Onko ollut katselijoita kun harrastetaan liikuntamuotoa (Millaisia katselijoita, ja miltä katseltavana oleminen tuntuu)

Kaikki:

Mitä paikassa tapahtuu (esim. ketkä tekevät, mitä tekevät, missä tekevät)

Keiden paikka paikka on (esim. ikä, sukupuoli, porukka, taidot)

Mitä paikan ympärillä tapahtuu (esim. ketkä tekevät, mitä tekevät, missä tekevät)

Mitä eri-ikäiset paikassa tekevät

Mitä tytöt/pojat paikassa tekevät

Onko paikka eri aikoina eri ihmisten käytössä

Keiden kanssa paikassa on mukava olla

Onko ihmisiä tai porukoita joiden kanssa paikassa ei ole mukava olla

Kuinka paikassa otetaan huomioon muut paikassaolijat

Onko paikassa ollut erimielisyyksiä tai ongelmia nuorten ja aikuisten välillä / eri-ikäisten lasten ja nuorten välillä / eri porukoiden välillä

Onko paikassa saanut uusia kavereita tai syntynyt uusia kaveriporukoita (Millaisia porukoita, esim. mitä ne tekevät yhdessä)

Jos ei käytä paikkaa liikuntaan:

Miksi ei itse käytä paikkaa liikuntaan

2 MUUT VAPAA-AJAN JA OMAEHTOISEN LIIKKUMISEN PAIKAT

Missä yleensä viettää vapaa-aikaa (merkitään kartalle)

Keiden kanssa yleensä viettää vapaa-aikaa

Jos käyttää paikkaa liikuntaan:

Missä muualla harrastaa ko. liikuntaa omatoimisesti (merkitään kartalle)

Millainen on hyvä ko. liikuntamuodon paikka

Onko alkanut harrastaa ko. liikuntamuotoa paikassa, jossa sitä ei ehkä ole ennen harrastettu

(Millaista on ollut ja millaisia seurauksia on ollut)

Saadaan ko. liikuntamuotoon jostakin ideoita ja malleja

(Mahdollisia esimerkkejä siitä, miten ideoita ja malleja on kokeiltu ja sovellettu)

Millainen nuorten omatoimisen liikunnan paikka oma asuin- ja vapaa-ajan alue on

Hyvät ja huonot puolet

Verrattuna kaupungin keskustaan/lähiöihin/maaseutuun

Miten luulisi oman omatoimisen liikuntansa muuttuvan, jos muuttaisi keskustaan/lähiöön/maaseudulle

Toivoisiko omalle alueelle jonkin liikuntamuodon mahdollistavan paikan

Onko omalla asuin- ja vapaa-ajan alueella paikkoja, joita haluaisi käyttää liikuntaan muttei voi, ja miksei voi

LIITE 7 Haastattelu muilla vapaa-ajanviettopaikoilla

1 VAPAA-AJANVIETTOTAVAT, YHTEISÖT JA ERONTEOT

Miten viettää vapaa-aikaa

Keiden kanssa viettää vapaa-aikaa

Miten sovitaan kokoontumisesta tiettyyn paikkaan

Kuinka pysyviä kaverit/kaveriporukat ovat olleet

Vapaa-ajanvietto tavoissa mahdollisesti viime vuosina tapahtuneet ja tulevat muutokset

Millaisia eroja on oman ja alakoululaisten vapaa-ajanvieton (ja omatoimisen liikunnan) välillä

Millaisia eroja paikkojen välillä

Millaisia eroja on oman ja vanhempien nuorten vapaa-ajanvieton (ja omatoimisen liikunnan) välillä

Millaisia eroja paikkojen välillä

Millaisia eroja on omanikäisten tyttöjen ja poikien vapaa-ajanvieton (ja omatoimisen liikunnan) välillä

Millaisia eroja paikkojen välillä

Onko liikuntaharrastuksia

Onko jokin liikuntamuoto, jota haluaisi harrastaa muttei voi, ja miksei voi

2 VAPAA-AJAN PAIKKA SOSIAALISENA TILANA

Mitä paikassa tapahtuu

Keiden paikka tämä paikka on

Onko paikka eri aikoina eri ihmisten käytössä

Keiden kanssa paikassa on mukava olla

Onko ihmisiä tai porukoita joiden kanssa paikassa ei ole mukava olla

Kuinka paikassa otetaan huomioon muut paikassaolijat

Onko paikassa saanut uusia kavereita tai syntynyt uusia kaveriporukoita

Millainen nuorten vapaa-ajan paikka oma asuin- ja vapaa-ajan alue on

Millainen on verrattuna kaupungin keskustaan / lähiöihin / maaseutuun

Millaista luulisi oman vapaa-ajanviettonsa olevan, jos asuisikin keskustassa/lähiössä/maaseudulla

Millainen nuorten omatoimisen liikunnan paikka oma asuin- ja vapaa-ajan alue on

Millainen on verrattuna kaupungin keskustaan / lähiöihin / maaseutuun

Toivoisiko omalle alueelle jonkin liikuntamuodon mahdollistavan paikan

Jos harrastaa omatoimista liikuntaa:

Missä harrastaa mitäkin omatoimista liikuntaa (merkitään kartalle)

Millainen on hyvä minkäkin harrastamansa omatoimisen liikunnan muodon paikka

Miten sovitaan liikkumaan kokoontumisista

LIITE 8 Haastattelu tapausnuorelle 9.-luokalla

1 VAPAA-AJANVIETTOTAVAT JA -PAIKAT

Miten viettää vapaa-aikaa

Ohjatut harrastukset

Omatoimiset liikuntaharrastukset

Muut ajanviettotavat

Onko jokin liikuntamuoto, jota haluaisi harrastaa muttei voi, ja miksei voi

Kuinka kulkee matkat kouluun, harrastuksiin ym.

Tärkeimmät vapaa-ajanviettotavat, talvi/kesä

Tärkeimmät vapaa-ajanviettopaikat, talvi/kesä

Keiden kanssa viettää vapaa-aikaa

Millaisiin kaveriporukoihin kuuluu / ei kuulu

Kuinka pysyviä porukat ovat olleet

Kavereiden ja porukoiden tapaamisen paikat

2 OMAEHTOISEN LIIKKUMISEN PAIKAT, PORUKAT JA ERONTEOT

Missä harrastaa mitäkin omatoimista liikuntaa (*merkitään muutokset kartalle*)

Millainen nuorten omatoimisen liikunnan paikka on oma paikkakunta

Millaisella kokoonpanolla harrastaa mitäkin omatoimista liikuntaa

Miten sovitaan liikkumaan kokoontumisista: viestinnän tavat, paikat ja viestijät

Millaisia omatoiminen liikkumisensa ja sen paikat ovat verrattuna samanikäisiin

Millaisia omatoiminen liikkumisensa ja sen paikat ovat verrattuna nuorempiin

Miten vertaisi omanikäisten tyttöjen ja poikien omatoimista liikkumista ja sen paikkoja

Millaisia ajattelee omatoimisen liikkumisensa ja sen paikkojen olevan tulevina vuosina

3 OMAEHTOISEN LIIKKUMISEN PAIKAT SOSIAALISINA TILOINA

Niistä paikoista, joissa henkilö harrastaa omaehtoista liikuntaa (teemasta 2):

Mitä kaikkea tekee paikassa

Miksi käyttää paikkaa

Keiden kanssa käyttää paikkaa

Milloin itse käyttää paikkaa

Mitä paikassa tapahtuu (esim. ketkä tekevät, mitä tekevät, missä tekevät)

Mitä paikan ympärillä tapahtuu (esim. ketkä tekevät, mitä tekevät, missä tekevät)

Kuinka paikassa otetaan huomioon muut paikassaolijat

Onko paikassa ollut erimielisyyksiä tai ongelmia

Niistä mahdollisista paikoista, joissa ei harrasta enää omaehtoista liikuntaa (teemasta 2):

Miksi ei enää käytä paikkaa

Onko paikkakunnallaan paikkoja, joita haluaisi käyttää liikuntaan muttei voi, ja miksei voi

Onko viime vuosina alkanut harrastaa omatoimisesti jotakin liikuntamuotoa paikassa, jossa sitä ei ehkä ole ennen harrastettu, ja millaista on ollut

Onko (muita) paikkoja, joita ei halua käyttää liikuntaan vaikka voisi tai vaikka muut käyttävät, ja miksi ei halua

4 YHTEENVETO JA POHDINTAA

Millaista on oma vapaa-ajanvietto kaikkiaan nyt verrattuna parin vuoden takaiseen

Millaista on ollut suhtautuminen nuorten omatoimiseen liikkumiseen (eri paikoissa; eri ihmisryhmien: aikuisten, lasten, muiden nuorten)

Mitä paikkakunnalla on tapahtunut nuorten liikkumisessa viime vuosina (esim. mahdollisia muutoksia liikuntamuodoissa tai paikoissa)

Mitä tekee vielä tänään

Mitä muuta kerrottavaa on